

# 20. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

Knjiga sažetaka objavljena na ovoj web-stranici sadrži sažetke radova izloženih na znanstveno-stručnom skupu *20. Dani Ramira i Zorana Bujasa*. U tiskanoj verziji knjige, koja je podijeljena sudionicima skupa, nalazili su se i sažeci sljedećih radova koji nisu bili izloženi na skupu:

The book of abstracts presented on this web-page includes abstracts that were presented at the international conference *20th Ramiro and Zoran Bujas' Days*. The printed version of the book, which was distributed to the participants, also included abstracts of the following submissions that were not presented at the conference:

Arnaudova, S., Stamenkova Trajkova, V. & Trajkov, I.

*Psychosocial intervention, counseling and therapy of women victims of domestic violence hosted in the shelter center*

Bagrationy, K. & Lebedev, A.

*Professional personality traits of young female managers in the marketing communications sphere*

Blazevska-Stoilkovska, B. & Shurbanovska, O.

*Learning strategies, motivation and academic achievement of psychology students*

Costea Barluti, C.

*The complex associations between attachment, self evaluation and social and emotional loneliness in young adult women*

Denkova, F.

*Employees' perception of organizational climate*

Đerić, I., Đević, R. & Gutvaj, N.

*Teacher stereotypes about young adolescents*

Eminović, F., Pacić, S. i Nikić, R.

*Percepcija dijelova tijela djece ometene u razvoju*

Gutvaj, N. & Đerić, I.

*Value orientations of underachievers in adolescent period*

Ivanov, M. & Kozlovskaya, G.

*Spatial notions' peculiarities as a mark of the schizophrenia's degree of intensity*

Okanović, D. i Okanović, P.

*Relacije između individualnih vrijednosti, organizacijske kulture i ponašanja u konkretnim poslovnim situacijama*

Okanović, P. i Okanović, D.

*Kako izmjeriti akademski integritet?*

Pacić, S., Nikić, R., Slavković, S. i Ačić, G.

*Pasivno primanje muzike i ponašanje djece ometene u razvoju*

Pavlović, M. i Vidanović, S.

*Usvojene rodne uloge i motivacija za roditeljstvo*

Pedović, I. i Stavrić, S.

*Afektivna vezanost i socijalna samoefikasnost*

Pejić, M.

*Diabetes type 2: The role of family functioning and support*

Savanović, Lj.

*Procjena stupnja zagađenosti i stav prema zaštiti životnog okoliša –  
povezanost i dobne razlike*

Spasovski, O.

*Life goals, satisfaction with life and emotions in students, adults and  
elderly*

Stamenkova Trajkova, V. & Denkova, F.

*Psychological intervention, treatment and rehabilitation of women victims  
of trafficking settled in the Reception Center*

Stavrić, S. i Pedović, I.

*Socijalna samoefikasnost i zadovoljstvo životom*

Tahirović, S.

*Gubitak u ranom razvoju i implikacije za adolescentsku krizu: razvojna  
perspektiva*

Trajkov, I. i Arnaudova, S.

*Komparativno istraživanje kvalitete života osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskim bolnicama i u zajednici*

Vasojević, S., Bogadnović, M. & Eminović, F.

*Effects of sensation sensory on dysfunction children with intelectual disabilities*

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu  
Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences,  
University of Zagreb

Hrvatsko psihološko društvo  
Croatian Psychological Association

# 20. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

20<sup>TH</sup> RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

7. – 9. travnja 2011.  
April 7 – 9, 2011

**Knjiga sažetaka**  
**Book of abstracts**



Zagreb, 2011.

**20. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA  
20<sup>TH</sup> RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS**

Knjiga sažetaka  
Book of abstracts

***Urednice / Editors***

Dinka Čorkalo Biruški i Tena Vukasović

***Programsko-organizacijski odbor / Scientific and organizing committee:***

Dean Ajduković (predsjednik), Dinka Čorkalo Biruški, Marijana Glavica, Aleksandra Huić, Tanja Jurin, Željka Kamenov, Josip Lopižić (HPD), Ajana Löw, Damir Ljubotina, Koraljka Modić Stanke, Maja Parmač Kovačić, Nina Pavlin-Bernardić, Blaž Rebernjak, Veseljka Rebić, Daria Rovani, Svjetlana Salkičević, Maša Tonković, Tena Vukasović

***Organizator / Organizer***

Odsjek za psihologiju / Department of Psychology  
Filozofski fakultet / Faculty of Humanities and Social Sciences  
Ivana Lučića 3  
10000 Zagreb, Hrvatska  
tel.: +385 1 6120-197  
fax: +385 1 6120-037  
<http://psihologija.ffzg.hr>

***Suorganizator / Co-organizer***

Hrvatsko psihološko društvo / Croatian Psychological Association  
DZ Maksimir  
Švarcova 20  
10000 Zagreb, Hrvatska  
tel.: +385 1 2312-733  
fax: +385 1 2311-912  
<http://www.psihologija.hr>

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu  
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu  
pod brojem 763552.

ISBN 978-953-175-391-3

# SADRŽAJ / CONTENTS

Zahvale / Acknowledgements .....	4
Riječ dobrodošlice / Welcome note .....	5
Plenarna predavanja / Keynote lectures .....	9
Christina Maslach: Bournout and engagement in the workplace: New perspectives .....	10
Alessandra Pokrajac-Bulian: Poremećaji hranjenja: suvremena iluzija vitkosti .....	11
Meri Tadinac: Stranci u noći ili vječna ljubav: strategije izbora kratkoročnih i dugoročnih partnera .....	12
Simpoziji / Symposia .....	13
Učenje i poučavanje matematike i prirodoslovlja .....	14
Metodološki i etički aspekti međunarodnih istraživanja nasilja nad djecom .....	20
Psihologija sporta: teorijski i praktični aspekti .....	26
5 <sup>th</sup> psychometric symposium in honour of Professor Alija Kulenović .....	35
Novi testovi kognitivnih sposobnosti i njihova psihometrijska validacija .....	47
Klinička psihologija u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji – aktualna istraživanja .....	52
Okrugli stolovi / Round tables .....	59
Akademska poučavanje kliničke psihologije .....	60
Psihološki testovi i testiranje – gdje jesmo i kako dalje? .....	61
Usmena izlaganja / Oral presentations .....	63
Poster sekcija / Poster session .....	195
Adrese autora / Authors addresses .....	261
Kazalo autora / Authors index .....	275



## ZAHVALE / ACKNOWLEDGEMENTS

Održavanje skupa ne bi bilo moguće bez financijske i materijalne pomoći sponzora i donatora, kojima se najljepše zahvaljujemo.

The Conference would not have been possible without financial and material aid contribution of our sponsors and donors, to whom we would like to express our deepest gratitude.

Održavanje skupa financijski i materijalno su podržali / The Conference was financially supported by:

- ▶ ŠKOLSKA KNJIGA d. d.
- ▶ ALINEA d. o. o.
- ▶ COCA-COLA BEVERAGES HRVATSKA
- ▶ NESTLÉ ADRIATIC d. o. o.
- ▶ NAKLADA SLAP



## RIJEČ DOBRODOŠLICE / WELCOME NOTE

Poštovane kolegice i kolege, dragi prijatelji,

Dobrodošli na još jedan skup psihologa, 20. *Dane Ramira i Zorana Bujasa*.

Ovim okupljanjem obilježavamo 40 godina kontinuiranog održavanja *Dana*. Na prvom skupu, održanom 1971. godine, radilo se gotovo isključivo o prikazu znanstvenog rada članova našeg Odsjeka. Tijekom proteklih desetljeća *Dani* su stalno brinuli o visokoj kvaliteti radova i uključivali sve šire krugove psihologa koji se bave temeljnim područjima psihologije i onih koji istražuju u svim područjima primijenjene psihologije.

Knjiga sažetaka priopćenja koja je pred vama pokazuje nekoliko stvari: kvaliteta radova u programu ovogodišnjih jubilarnih *Dana* svjedoči o vrlo značajnom znanstveno-stručnom skupu, zastupljena su gotovo sva područja psihologije, po broju izlaganja je ovo postao vrlo veliki skup koji privlači autore iz niza zemalja.

U doba sve pažljivijeg biranja konferencija na kojima izlažemo svoj rad i povećane kompetitivnosti među njima, drago nam je što ste odabrali podijeliti svoj rad s kolegama i kolegicama upravo na ovom skupu. *Dane* smo pripremali s velikom pažnjom i veseljem. No to je bilo lako i ugodno iskustvo uz izvrsne i predane članove Programsko-organizacijskog odbora i naše vrijedne studente psihologije.

Nadamo se da ćete osjetiti dio tog ugođaja, steći nove spoznaje, uspostaviti nove kontakte, a ponijeti sa sobom lijepe dojmove i sjećanja.

Dean Ajduković  
Predsjednik Programsko-organizacijskog odbora

**Dear colleagues and friends,**

Welcome to another meeting of psychologists, *20<sup>th</sup> Ramiro and Zoran Bujas' Days*.

With this meeting we celebrate 40 years of continuous biannual gathering of psychologists. The first meeting, held in 1971, mostly included presentations of research by the faculty of our department. Over the past decades, the *Days* kept advancing the high quality of presentations and brought together increasingly wider circles of basic researchers and researchers in all fields of applied psychology.

This book of abstracts indicates several points: the quality of presentations in the program testifies about high prominence of this research and professional meeting, almost all areas of psychology are represented, the great number of presentations shows that this has become the major conference that attracts authors from a number of countries.

At times when we are increasingly selective of conferences to present and with growing competitiveness among them, we are pleased that you chose to share your work with colleagues at this meeting. While preparing the *Days*, we have worked with great care and enthusiasm. However, this was easy and pleasant experience because of the outstanding and committed Program and Organizational Committee and our diligent psychology students.

We hope that you will feel this welcoming atmosphere, learn new things, make new contacts and take home memorable impressions.

Dean Ajduković  
Chair, Program and Organizing Committee

Sažeci radova poredani su abecednim redom prema prezimenu (prvog) autora, osim u simpozijima, gdje je zadržan redoslijed autora kako izlažu. Urednice knjige sažetaka nisu intervenirale u sadržaj poslanih sažetaka, a učinjene su samo nužne jezične korekcije. Sve preinake učinjene su u dogovoru s autorima, kojima srdačno zahvaljujemo na suradnji.

Urednice

Abstracts are sequenced according to the alphabetical order of the (first) author's surname, except in symposia where the ordering of authors follows the order of their presentation. Editors have not intervened in the content of the received abstracts; only minor changes and/or language adjustments have been done. All changes were done in agreement with the authors, and we wish to thank them for their cooperation and prompt reactions.

Editors





## **Plenarna predavanja / Keynote lectures**

**Christina Maslach**

*University of California, Berkeley, United States of America*

## **Burnout and engagement in the workplace: New perspectives**

Burnout and engagement have become important issues in the global workplace, given the increased focus on costs and benefits for both employees and organizations. Recent international research has provided new perspectives on the experience of burnout or engagement, the critical causes, and the important outcomes. As a result, researchers and practitioners are in a better position to develop effective interventions for reducing the risk of burnout and promoting better engagement with work. This presentation will discuss new developments in conceptual definitions and predictive indicators, and in strategies for change. It will also address the ongoing challenges of doing this kind of research in the workplace.

Alessandra Pokrajac-Bulian

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

## Poremećaji hranjenja: suvremena iluzija vitkosti

Poremećaji hranjenja vrlo su ozbiljni psihijatrijski poremećaji čija se stopa smrtnosti kreće od 3% za bulimiju nervozu do 18% za anoreksiju nervozu. Radi se o poremećajima čija učestalost kontinuirano raste. Prvi opis *nervozne atrofije* osamnaestogodišnje gospođice Duke dao je engleski liječnik Morton 1689. godine. Od tada je prošlo nekoliko stoljeća, a socio-kulturna očekivanja ideala vitkosti nisu bila potkrjepljivana i promovirana u jednakoj mjeri kao danas. Svako je stoljeće obilježeno specifičnim očekivanjem ideala ljepote. Ulogu korzeta u oblikovanju ženskoga tijela u 19. stoljeću, u moderno je vrijeme zamijenilo provođenje dijete. Ideal je vitkosti danas toliko raširen da ga prihvaćaju žene bez obzira na dob, a naponi koje ulažu u njegovu postizanju mogu se vidjeti od djetinjstva pa do starije životne dobi.

Poremećaji hranjenja pobuđuju velik interes javnosti, izazivaju brojne nedoumice istraživača te predstavljaju ogroman izazov za kliničare. Pitanja na koje se nastoji odgovoriti kako u istraživačkom tako i u kliničkom radu odnose se na biološke, psihološke i sociokulturalne čimbenike koji predstavljaju čimbenike rizika u nastanku poremećaja hranjenja. Koji su čimbenici održavanja te što učiniti u prevenciji i tretmanu? Biološka sklonost ka razvoju poremećaja hranjenja uključuje vrlo širok raspon čimbenika koji se kreću od specifičnoga genetskog profila do indeksa tjelesne mase. Psihološka sklonost očituje se u osobinama ličnosti (npr. perfekcionizmu, negativnoj samoprocjeni), obiteljskim obilježjima (npr. specifičnim obrascem komunikacije u obitelji, obiteljskoj psihopatologiji) kao i nepovoljnim životnim događajima (npr. seksualnom zlostavljanju, zadirivanju). Predisponirajući čimbenici koje generira okolina utjelovljuju se u pritisku na ženama koje moraju pod svaku cijenu postići idealni, vitki tjelesni izgled. Internalizacija ideala vitkosti kroz čitav životni vijek žene rezultira „normativnim nezadovoljstvom” tijelom. Kako bi se umanjilo nezadovoljstvo vlastitim tijelom, dijeta predstavlja vrlo logično i prihvatljivo rješenje. Čini se da je od brojnih čimbenika rizika, upravo dijeta najznačajniji prediktor razvoja poremećaja hranjenja.

Iako se biološka objašnjenja nastanka poremećaja hranjenja ne mogu mimoći, socio-kulturna okolina koja potiče na dijetu kao i internalizacija ideala vitkosti zamke su s kojima se danas treba suočiti u promoviranju zdravih navika hranjenja i prihvaćanja vlastitoga tijela.

Meri Tadinac

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

## **Stranci u noći ili vječna ljubav: strategije izbora kratkoročnih i dugoročnih partnera**

Evolucijski pristup naglašava dvije ključne varijable koje utječu na izbor partnera: prva je spol, a druga kontekst, tj. bira li se partner za kratkoročnu ili dugoročnu vezu. Na osnovi Darwinove teorije spolnog odabira i Triversove teorije roditeljskog ulaganja postavljene su brojne hipoteze o različitim seksualnim strategijama žena i muškaraca te o različitim strategijama koje oba spola koriste pri izboru partnera za dugoročnu odnosno kratkoročnu vezu. U nizu istraživanja provjerili smo neke od ovih hipoteza te ćemo predstaviti nalaze koji se odnose na nekoliko pitanja. Prvo, postoje li spolne razlike u preferencijama za pojedine osobine partnera te razlikuju li se one pri izboru partnera za dugoročnu odnosno kratkoročnu vezu? Drugo, kako na preferencije pri izboru partnera utječe samopercepcija vrijednosti kao partnera, naročito na dimenzijama koje su posebno važne suprotnom spolu? Treće, iako su spolne razlike u sklonosti kratkoročnim vezama mnogo istraživane, individualne razlike unutar istog spola su zanemarivane. Stoga nas je zanimalo postoje li razlike u sklonosti traženju kratkoročnih veza, ovisno o dobi, prihodima i obrazovanju sudionika te, ako postoje, razlikuju li se kod muškaraca i žena. Četvrto, niz nalaza upućuje na povezanost ženskih reproduktivnih ponašanja s razinama spolnih hormona. Stoga smo u nekoliko povezanih istraživanja ispitali kako u različitim fazama menstrualnog ciklusa žene procjenjuju privlačnost muških lica, kakve rezultate postižu na ljestvicama maskulinnosti i femininnosti, koliko su zadovoljne svojom trenutačnom vezom te jesu li eventualne varijacije u zadovoljstvu povezane s procjenom vlastite vrijednosti kao partnerica. Uzeti zajedno, navedeni nam rezultati omogućuju donošenje nekih zaključaka i postavljanje novih hipoteza o spolnim razlikama u strategijama izbora partnera, interindividualnim razlikama u tim strategijama unutar istog spola te utjecaju dvaju konteksta – konteksta kratkoročnih ili dugoročnih veza kod oba spola te za žene specifičnog konteksta hormonalnih varijacija tijekom menstrualnog ciklusa.





## **Simpoziji / Symposia**

## Simpozij / Symposium

**Voditeljica: Iris Marušić**

*Institut za društvena istraživanja –*

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

### **Učenje i poučavanje matematike i prirodoslovlja**

Jedna od središnjih tema suvremenih istraživanja u obrazovanju jesu odrednice uspješnosti u poučavanju matematike i prirodoslovnih predmeta zbog njihova značaja za ukupni razvoj društva. Ti su predmeti temelj osnaživanja istraživačkog i inovacijskog potencijala u razvijenim zemljama, no istodobno je interes za karijere vezane uz matematiku i prirodoslovlje sve manji. Posljednjih se godina i u nas sve više prepoznaje značaj istraživanja u području matematike i prirodoslovnih znanosti za podizanje kvalitete učenja i poučavanja tih predmeta u našim školama. Cilj je ovog simpozija prikazati prednosti integracije različitih teorijskih perspektiva i metodoloških pristupa u istraživanju motivacije za učenje matematike i prirodoslovlja, te stavova prema znanosti općenito. Prva tri rada primjenjuju suvremene koncepte teorija motivacije u objašnjenju mogućih ishoda učenja i poučavanja matematike i fizike, kao što su uspjeh na nacionalnom ispitu, školske ocjene, strah od matematike te odabir karijera vezanih uz fiziku. Iduća dva rada prikazuju prednosti integracije kvantitativnog i kvalitativnog pristupa u ispitivanju stavova prema znanosti koje učenici razvijaju na temelju iskustava s učenjem prirodoslovnih predmeta, te mogućnosti kvalitativnog pristupa ispitivanju metakognitivnih i motivacijskih procesa koji se odvijaju tijekom istraživačkog učenja kao osnove kvalitetnog obrazovanja u prirodoslovnim predmetima.

**Petar Bezinović, Zrinka Ristić Dedić**

*Institut za društvena istraživanja –*

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Školske ocjene, matematičko samopoimanje i situacijska očekivanja kao odrednice uspješnosti na nacionalnom ispitu iz matematike**

Istraživanja uloge motivacije i akademskog samopoimanja u ishodima učenja u pojedinim školskim predmetima nisu veoma uspješna u otkrivanju tih utjecaja, ukoliko se motivacija i samopoimanje ispituju kao stabilne osobine koje nisu osjetljive na pojedine situacijske uvjete. Kad se u obzir uzimaju situacijska očekivanja, odnosno specifična motivacijska vjerovanja i procjene, predikcija ishoda učenja je značajno uspješnija. Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi odnose školskih ocjena, matematičkog samopoimanja (interesa za učenje matematike i percepcije osobne kompetentnosti za matematiku) te situacijskih očekivanja uspjeha na ispitu, sa stvarnim rezultatima na nacionalnom ispitu iz matematike. Ispitivanje je provedeno na reprezentativnom uzorku učenika drugih razreda svih gimnazija u Hrvatskoj (N=2 289). Učenici su neposredno prije rješavanja nacionalnog ispita popunili kratki upitnik o njihovim školskim iskustvima učenja matematike. Provedena stupnjevita hijerarhijska linearna regresijska analiza pokazuje da uključene prediktorske varijable zajedno objašnjavaju 42,2% varijance ostvarenog rezultata na ispitu ( $R=0,649$ ). Najsnažnijim prediktorom uspjeha pokazuju se školske ocjene koje su visoko korelirane s percepcijom osobne kompetentnosti za matematiku, no značajnim se prediktorima pokazuju i situacijska očekivanja rezultata na ispitu, kao i interes za učenje matematike. Rezultati upućuju na zaključak da matematičko samopoimanje koje je tijesno povezano s prethodnim iskustvima uspjeha u učenju, snažno određuje situacijska očekivanja i ostvarivanje rezultata u ispitnim situacijama. Rezultati potvrđuju važnost konceptualne integracije motivacije i kognicija u objašnjavanju obrazovnih postignuća i ističu važnost uvažavanja ovih procesa u obrazovnoj praksi.

**Iris Marušić, Ivana Jugović, Branislava Baranović**

*Institut za društvena istraživanja –*

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Predviđaju li stereotipi, uvjerenja i motivacija za matematiku uspjeh u matematici i strah od matematike?**

Teorija vrijednosti i očekivanja Eccles i sur. predviđa bitne motivacijske elemente akademskih odabira i uspjeha u pojedinim akademskim područjima poput očekivanja uspjeha, intrinzične i utilitarne vrijednosti zadatka, te procjene težine i truda potrebnog za učenje. Uz to, ova teorija i stereotipe o akademskim područjima smatra važnim odrednicama akademskih i profesionalnih odabira. U ovom je istraživanju okvir teorije vrijednosti i očekivanja poslužio kao konceptualna osnova odabira varijabli koje mogu predviđati uspjeh u učenju matematike, ali i strah od matematike. Na uzorku od 639 učenika osmih razreda primijenjeni su instrumenti koji mjere rodne stereotipe o matematici i uvjerenja o uspješnosti u matematici, očekivanja uspjeha u matematici te interesa za matematiku i percipirane korisnosti učenja matematike. Sve ove varijable poslužile su kao prediktori u hijerarhijskim regresijskim analizama za kriterij školske ocjene iz matematike, dok je kao prediktor straha od matematike od motivacijskih varijabli korištena skala očekivanja uspjeha. Školsku ocjenu najbolje predviđaju motivacijske varijable, pri čemu je dominantan prediktor očekivanje uspjeha u matematici. Oni učenici koji smatraju da su uspješni u matematici i da imaju sposobnosti potrebne za matematiku imaju i bolju ocjenu. Uz to, predikciji pridonosi i spol, pri čemu djevojčice imaju nešto bolji uspjeh, te percipirana težina matematike, pri čemu matematiku lakšom procjenjuju uspješniji učenici. Objašnjenju straha od matematike značajno pridonose sva četiri bloka prediktora: spol, stereotipi, uvjerenja i očekivanja uspjeha. Pokazalo se da djevojčice iskazuju veći strah od matematike. Učenici oba spola su se više bojali matematike što su im očekivanja vlastitog uspjeha bila slabija i što su više vjerovali da ne može svatko biti uspješan u matematici. Kod djevojčica se također pokazalo da je strah od matematike veći ako prihvaćaju rodne stereotipe o matematici kao pretežno muškoj domeni.

Ivana Jugović

*Institut za društvena istraživanja –  
Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Uloga motivacije, rodnih uloga i stereotipa u objašnjenju ocjene iz fizike i odabira fizike**

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu motivacije, rodnih uloga i stereotipa u objašnjenju školskog uspjeha i odabira u stereotipno muškom obrazovnom području – fizici, u okviru teorijskog modela očekivanja i vrijednosti Eccles i suradnika/ca. Prema pretpostavci modela, motivacija je čimbenik koji naj-snažnije objašnjava školske uspjehe i odabire. Kada je riječ o rodnim ulogama i stereotipima, pretpostavlja se da prihvaćanje ženske rodne uloge i stereotipa o nekom području kao tipično muškom ima negativan efekt na ocjenu i odabir u tom području kod djevojaka. U istraživanju je sudjelovalo 744 učenika/ca 3. razreda općih gimnazija u Zagrebu. Prikupljeni su podaci o namjeri odabira fizike na državnoj maturi i ocjeni iz fizike na kraju školske godine te o motivaciji za fiziku, rodnim ulogama u adolescenciji i stereotipima o većem talentu muškaraca u fizici i tehničkim zanimanjima. Rezultati su pokazali da djevojke, unatoč boljim ocjenama iz fizike, imaju lošije procjene svojih sposobnosti i niža očekivanja uspjeha u fizici te da u manjoj mjeri namjeravaju odabrati fiziku na maturi nego mladići. Potvrdile su se hipoteze da motivacija najviše doprinosi objašnjenju ocjene i odabira fizike kod učenika oba spola te da stereotip o tehničkim zanimanjima kao muškom području ima negativan efekt na ocjenu i namjeru odabira fizike kod djevojaka. Femininost je, kao što se očekivalo, imala negativan efekt na namjeru odabira fizike kod djevojaka, no neočekivano, pozitivan efekt na ocjenu djevojaka. Rezultati će se prokomentirati u vidu različitih očekivanja o školskom postignuću i profesionalnim odabirima koje socijalna okolina, a posebno škola, ima od djevojaka i mladića.

**Boris Jokić**

*Institut za društvena istraživanja –  
Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Razvoj konceptualizacija i stavova prema znanosti učenika osnovnoškolske dobi**

Među osnovnim ciljevima prirodoslovnih predmeta u osnovnom školstvu ubrajaju se razvoj prirodoznanstvenog svjetonazora i razmišljanja kod učenika, razumijevanje znanstvenog procesa i razvoj pozitivnog stava prema znanosti. Razvoj razumijevanja znanstvenog procesa i pozitivnog stava prema znanosti jedan je od glavnih prediktora izbora znanstvene karijere i usvajanja znanstvenog svjetonazora kasnije u životu. Cilj ovog rada je bio utvrditi prirodu učeničkog stava prema znanosti i znanstvenom djelovanju i načine na koji se taj stav razlikuje u dvije točke osnovnoškolskog obrazovanja. U istraživanju je korišten pristup sekvencijalnog miješanog modela (mixed model design) u kojem su kombinirane kvantitativne i kvalitativne metode prikupljanja podataka. U kvantitativnom dijelu istraživanja sudjelovalo je 206 učenika šestog i 203 učenika osmog razreda zagrebačkih osnovnih škola. U kvalitativnom dijelu istraživanja sudjelovalo je 30 učenika jedne osnovne škole. Ovaj dio istraživanja uključivao je etnografsko prikupljanje podataka tijekom cijele školske godine kroz polustrukturirane intervjue i vođenje dnevnika. U kvantitativnom dijelu istraživanja korištene su adaptacije skala stavova prema znanosti (Meis, 1989) i skale znanstvenog dogmatizma (Fulljames i dr. 1991). Rezultati ukazuju da učenici u obje kohorte posjeduju konceptualizacije holističkog pojma znanost. Kod mlađe kohorte konceptualizacije su povezane isključivo s konceptima izuma i novosti. Starije učenike karakterizira osobniji odnos prema znanosti kao i navođenje metode, eksperimentiranja i provjere postojećih spoznaja kao osnovnih osobina znanstvenog djelovanja. Kvantitativni rezultati ukazuju da stariji učenici imaju uravnoteženiji stav prema znanosti naglašavajući i pozitivne i negativne aspekte, dok mlađe učenike karakterizira viši stupanj znanstvenog dogmatizma. Kvalitativne analize ukazuju da se, premda načelno pozitivan, odnos učenika prema znanosti može opisati kao nedovoljno informiran i periferan.

**Zrinka Ristić Dedić**

*Institut za društvena istraživanja –  
Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Metakognitivni i motivacijski procesi istraživačkog učenja: kvalitativna analiza slučajeva**

U današnje vrijeme razvijanje istraživačkih vještina i znanstvenog razmišljanja pojavljuje se kao cilj prirodoslovnog obrazovanja u razvijenim zemljama. U radu je istraživačko učenje smješteno u okvir integrativnog pristupa istraživanju znanstvenog razmišljanja, koji učenike stavlja u situacije učenja koje zahtijevaju sudjelovanje u svim fazama istraživačkog procesa. Istraživačko učenje je konceptualizirano kao samoregulirajuće učenje koje se odvija u stvarnom vremenu, u okvirima specifičnih situacija učenja. U takvom učenju međusobno djeluju različiti kognitivni, metakognitivni, motivacijski i emocionalni procesi. Za zahvaćanje i istraživanje složenih, kontekstualiziranih i dinamičkih procesa istraživačkog učenja posebno je prikladno korištenje procesnog, mikrorazvojnog istraživačkog pristupa i kvalitativnih analitičkih postupaka. Temeljeći se upravo na mikrorazvojnog dizajnu i dubinskoj analizi procesa učenja kod nekoliko informativnih slučajeva, rad ima za cilj istražiti ulogu metakognitivnih i motivacijskih procesa u odabiru istraživačkih pristupa i stjecanju znanja. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 34 učenika osmih razreda koji su četiri puta samostalno eksperimentirali na jednom zadatku u računalnom programu FILE (Hulshof i sur., 2005). Učenici su osmišljavali i provodili eksperimente na temelju kojih su mogli zaključivati o kauzalnoj strukturi zadanog modela. Za kvalitativnu analizu procesa istraživačkog učenja odabrano je šest slučajeva koji predstavljaju različite kombinacije motivacije za rad na zadatku i strateške uspješnosti na njemu. Analiza procesa učenja kod svakog pojedinog slučaja, usporedba slučajeva i usporedba nalaza za pojedini slučaj s teorijskim očekivanjima ukazuje da je korištenje metakognitivnih znanja i vještina ključna odrednica uspješnog istraživačkog učenja. Rezultati također sugeriraju da motivacija može pospješiti ili ograničiti istraživačko učenje djelovanjem na trajanje učenja i odabir istraživačkog pristupa.

## Simpozij / Symposium

**Voditeljica: Marina Ajduković**

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

### **Metodološki i etički aspekti međunarodnih istraživanja nasilja nad djecom**

Cilj simpozija je prikaz i analiza metodoloških i etičkih pitanja koja su se pojavila u pripremi opsežnog međunarodnog istraživačkog projekta „BECAN Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect”. Projekt financira Europska unija u okviru FP7 projekata, a provodi se u 9 zemalja Jugoistočne Europe. Projekt objedinjuje tri komponente. Prva komponenta je epidemiološko istraživanje iskustva zlostavljanja i zanemarivanja djece u općoj populaciji. Uzorak je 2% djece od 11, 13 i 16 godina, redovnih polaznika škola na cijelom području država sudionica i njihovi roditelji. Instrumenti za procjenu incidencije i prevalencije izloženosti djece zlostavljanju i zanemarivanju su upitnici koje su izradili International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect i UNICEF. Za kulturalnu prilagodbu upitnika korišteno je niz fokusnih grupa. Temeljem dobivenih nalaza u nekim je zemljama instrumentarij proširen dodatnim sadržajima. Druga komponenta istraživanja uključuje intervjue s prigodnim uzorkom djece koja nisu u sustavu obrazovanja i njihovim roditeljima. Treća komponenta je analiza prijavljenih slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece u nadležnim institucijama. U ovom simpoziju će se izložiti iskustva pilot istraživanja provedenog u četiri zemlje: Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i Srbiji. Posebna pozornost je na metodološkim aspektima nekih etičkih zahtjeva kao što je npr. zahtjev za aktivnim pristankom roditelja u epidemiološkom istraživanju. Analizirat će se diferencijalno funkcioniranje čestica upitnika korištenih u pilot istraživanju tj. jednakost doživljaja čestica kod ispitanika različitog spola, dobi, ali i geografske pripadnosti. Prikazat će se i prva iskustva analiza prijavljenih slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece u nadležnim institucijama u jednoj od zemalja sudionica. Temeljem podatka i iskustva problematizirat će se metodološke poteškoće usporedbi podataka dobivenih u različitim kontekstima.



Ivan Rimac

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Usporedivost empirijskih rezultata u međunarodnim istraživanjima – teorijski pogledi i empirijski pokazatelji**

Problem usporedbe mjerenih rezultata društvenih istraživanja nastalih u različitim zemljama prelazi okvire uobičajenih statističkih postupaka. Usporedba statističkih pokazatelja uglavnom je ugrožena mogućim razlikama u sadržajnoj i konstruktnoj valjanosti mjernih postupaka koji se provode na različitim jezicima, u različitim kulturalnim okruženjima i u drugačijem normativnom okruženju. Brojnost mogućih utjecaja proizvodi znatno veću vjerojatnost pojave pristranosti u mjernim postupcima koji su unutar mjerenja u jednoj zemlji uglavnom konstantni ili manje varijabilni. Drugu moguću domenu izvora pristranosti rezultata čine varijacije u konstrukciji i odabiru uzorka te varijacije u odazivu sudionika. Svi navedeni utjecaji mogu dovesti do neusporedivosti rezultata, i pogrešne interpretacije razlika među npr. zemljama ili dijelovima populacija pojedinih zemalja. Ovo izlaganje sumira teorijske postavke i empirijske postupke, do kojih su došla multinacionalna istraživanja, a kojima se vrši provjera usporedivosti empirijskih postupaka u međunarodnim istraživanjima. Cilj izlaganja je pokazati koje propozicije moraju biti zadovoljene da bi se mogle npr. usporediti dvije aritmetičke sredine koje opisuju prosječno stanje nekog izmjenjenog konstrukta u dvije zemlje u kojima smo pokušali izmjeriti istu pojavu.

**Marina Ajduković**

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

**Jelena Brkić Šmigoc**

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

**Marija Raleva**

*Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, Skopje, Makedonija*

**Miroslav Rajter**

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Etički aspekti epidemioloških istraživanja zlostavljanja i zanemarivanja djece: zaštita dobrobiti djeteta sudionika i metodološke implikacije**

Djetetovo pravo na sudjelovanje i zaštitu dobrobiti u istraživanjima zlostavljanja i zanemarivanja je osjetljivo pitanje kojem treba posvetiti posebnu pozornost u planiranju istraživanja. Metodološke implikacije različitih etičkih zahtjeva će biti prikazane na primjeru BECAN istraživanja ([www.becan.eu](http://www.becan.eu)) koje se provodi u 9 zemalja jugoistočne Europe. Kao prvo, analizirat će se „psihološka cijena” sudjelovanja u istraživanjima osjetljivih tema, kao što je izloženost nasilju, koja kod djece mogu izazvati neugodu i tjeskobu. Pri tom polazimo od modela informacijskog procesiranja traume (Hartman i Burges, 1993) po kojem je uznemirenost djeteta koje sudjeluje u istraživanju ovakvog sadržaja povezana s razinom traumatizacije doživljenim nasiljem. Pod tim vidom posebna pozornost će se posvetiti mjerama zaštite dobrobiti djeteta. Slijedi analiza odnosa aktivnog i pasivnog pristanka roditelja i prava djeteta na izražavanje mišljenja o osjetljivim temama u istraživanjima za njih značajnih tema. Iako je za projekt u cjelini predviđen pasivni pristanak roditelja, u nekim zemljama koje sudjeluju u istraživanju roditelji djece mlađe od 14 godina trebaju dati aktivni pristanak za njihovo sudjelovanje. Pilot istraživanje u Hrvatskoj (HR), Bosni i Hercegovini (BiH) i Makedoniji (MK) pokazalo je da kada se obrasci za informirani pristanak i pismo objašnjenja šalju roditeljima, velik broj roditelja odbija dati svoju suglasnost: 46% u HR, 58% u BiH i 48% u MK. Kada se roditeljima pristupi na roditeljskom sastanku 8% roditelja u HR i 20% u BiH odbija dati pristanak. Raspravljat će se o metodološkim implikacijama i izazovu usklađivanja zaštite roditeljskog prava na donošenje odluka o vlastitoj djeci i prava djece na sudjelovanje u istraživanjima povezanim s traumatskim događajima.

**Mirjana Beara**

*Studijski program psihologije, Državni univerzitet u Novom Pazaru, Srbija*

**Ana Vlajković**

*Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd, Srbija*

**Nataša Hanak**

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

## **Iskustva pilot istraživanja BECAN projekta u Vojvodini: prikaz slučaja jedne ruralne škole**

Početkom 11. mjeseca 2010. godine provedeno je pilot istraživanje u okviru BECAN projekta u školi u ruralnom području Vojvodine. Prilikom dobivanja neophodne suglasnosti, dobiveno je samo 19 pristanaka roditelja za sudjelovanje njihove djece, od ukupno 45 obrazaca za suglasnost koji su poslani roditeljima učenika petog razreda. Mogući razlozi za tako velik udio odbijanja sudjelovanja djece su preosjetljivost roditelja na temu nasilja (škola je uključena u projekt UNICEF-a „Škola bez nasilja”), prezauletost poljoprivrednim radovima, nedovoljna pismenost roditelja, nespremnost na suradnju s projektom koji financira Evropska Unija. Nadalje, u nekim odbijenicama potpis roditelja je očigledno pisan dječjom rukom. Postoji nekoliko mogućih razloga za to: polupismenost/nepismenost roditelja (većinom se ovdje radi o djeci romske nacionalnosti), njihova nevoljnost da popunjavaju formulare, ili pak samostalna odluka djece da ne žele sudjelovati u istraživanju. Svi roditelji koji su pristali na sudjelovanje djeteta (njih 19), i sami su pristali na sudjelovanje u istraživanju, odnosno vratili su popunjene upitnike. Iz odgovora je vidljivo da su roditeljima najveću poteškoću pri ispunjavanju predstavljala demografska pitanja, no i u ostalim dijelovima upitnika je bilo propuštenih odgovora. Prisutno je i neselektivno odgovaranje u nekoliko slučajeva, gdje se na sva pitanja odgovara sa „nikada u životu”. Na temelju ovog iskustva može se očekivati da će roditelji odbiti suradnju u velikom postotku slučajeva, što može značajno djelovati na reprezentativnost finalnog uzorka. Uz to, procedura prikupljanja podataka predviđena BECAN projektom se pokazala previše kompliciranom za neke ispitanike, što ponovno može djelovati na to da specifičan dio predviđenih ispitanika odbije sudjelovanje. Navedena iskustva će se analizirati pod vidom kulturalne osjetljivosti predviđenih upitnika i postupka njihove primjene.

**Miroslav Rajter, Ivan Rimac, Nika Sušac**

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

**Jelena Brkić Šmigoc**

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

**Lazar Tenjović**

*Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

## **Diferencijalno funkcioniranje čestica Upitnika zlostavljanja i zanemarivanja djece – pilot provjera mjerne invarijantnosti u multinacionalnom kontekstu**

Mjerenje predstavlja operacionalizaciju postupka utvrđivanja stanja nekog svojstva kod više istovrsnih entiteta, nositelja tog svojstva. Unutar teorije mjerenja istaknuta je potreba provjere većeg broja aspekata mogućeg narušavanja procedure mjerenja kojim se ugrožava standardnost postupka mjerenja i time umanjuje mogućnost međusobne komparacije ishoda mjerenja. Izraženost ovog problema postaje posebno istaknuta u multinacionalnim istraživanjima u kojima jezične inačice istog mjernog postupka kao i razlike u kulturalnom okruženju mogu od intencionalno jednakih postupaka napraviti posve različita mjerenja međusobno neusporediva po rezultatima mjerenja. Stoga je razvijeno više teorijskih i praktičnih modela za provjeru diferencijalnog funkcioniranja mjernih postupaka. U okviru međunarodnog projekta BECAN-Epidemiološko istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja djece u rujnu i listopadu 2010. provedeno je pilot istraživanje kojim je provjereno funkcioniranje anketnog upitnika u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji u pogledu upotrebljivosti instrumenata i adekvatnost istraživačke procedure. Cilj rada je putem analize diferencijalnog funkcioniranja čestica psihološkog nasilja, nenasilnih korektivnih postupaka i tjelesnog kažnjavanja, korištenih u ovom pilot istraživanju, provjeriti sadržajnu jednakost mjernih postupaka, tj. jednakost doživljaja čestica kod ispitanika različitog spola, dobi, geografske pripadnosti. Analiza na podražajnim sadržajima različitog nivoa apstraktnosti propituje je li moguće provoditi međukulturalno istraživanje u ovom kontekstu, čak i u situaciji kada se radi o susjednim državama koje imaju međusobno razumljive jezike, odnosno je li moguće uspoređivati mjerne rezultate empirijskih postupaka s punim uvjerenjem da se radi o sadržajno i konstruktivno ekvivalentnim postupcima u sve tri države.

Ljiljana Stevković

*Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

## **Analize evidentiranja slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece: Iskustva pilot istraživanja u Centru za socijalni rad grada Beograda**

Efikasna politika suprotstavljanja problemu zlostavljanja i zanemarivanja djece pretpostavlja razvijen nacionalni sistem evidentiranja i praćenja pojave. Npostojanje baze podataka, niti jedinstvenog načina evidentiranja svakog pojedinačnog slučaja zanemarivanja i zlostavljanja nameće potrebu za poboljšanjem sistema zaštite najmlađih članova našeg društva. Na ovim pretpostavkama zasniva se Studija praćenja slučajeva, koja se, zajedno sa epidemiološkom studijom, realizira u okviru FP7 BECAN projekta. Ciljevi ovog istraživanja su utvrđivanje stope incidencije prijavljenih slučajeva zlostavljane i zanemarivane djece, odnosno kvantificiranje veličine problema na temelju već postojećih podataka, te ispitivanje obilježja postojeće prakse evidentiranja slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece. U tu svrhu ispitani su sljedeći indikatori: ukupna incidencija i učestalost oblika zlostavljanja i zanemarivanja djece, rizični faktori za zlostavljanje i zanemarivanje djece koji se odnose na dijete i obitelj, obilježja počinitelja nasilja, te obilježja postojećih baza podataka i ustanova koje evidentiraju navedene slučajeve. Ovaj rad ima za cilj da ukaže na iskustva i izazove u realizaciji pilot studije analize prakse evidentiranja slučajeva zanemarene i zlostavljane djece. Studija je provedena u oktobru 2010. godine u jednom od odjeljenja Centra za socijalni rad grada Beograda. Podaci su prikupljeni dvjema ček-listama, kojima se ispituju podaci o ustanovi u kojoj se provodi istraživanje i njenoj bazi podataka, te podaci o pojedinom slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece. Ukupno su analizirana tri slučaja, odnosno prikupljeni su podaci o Centru za socijalni rad i šestoro djece korisnika usluga, koji su tijekom 2010. godine evidentirani kao žrtve zanemarivanja i izuzetno teških formi psihološkog, fizičkog i seksualnog zlostavljanja. Na temelju iskustva ove pilot studije koncipiran je plan realizacije glavne Studije, čiji će metodološki okvir također biti ukratko predstavljen.

## Simpozij / Symposium

**Voditeljica: Renata Barić**

*Kineziološki fakultet, Zagreb, Hrvatska*

### **Psihologija sporta: teorijski i praktični aspekti**

Simpozij predstavlja osam radova koji se bave nekim teorijskim aspektima sportske psihologije, praktičnim prikazima rada sportskog psihologa u okviru psihološke pripreme, te promocijom sportske psihologije. Tri su rada prikazi znanstvenih istraživanja. Bezjak i Cecić Erpić bave se dobnim i spolnim razlikama subjektivnih i objektivnih mjera tjelesnog samopoimanja. Tišma istražuje prediktore stresa u sportu, te povezanost psiholoških i fizioloških simptoma stresa s nekim psihološkim varijablama. Cecić Erpić na temelju kvalitativnog istraživanja prikazuje uzroke odustajanja mladih od sporta. Ostali su radovi produkt primjene psihologije sporta u praksi u različitim okruženjima. Romani prezentira ulogu i rad dječjeg psihologa u sportskim klubovima. Kajtna i Jeromen pišu o ulogama roditelja i trenera mladih sportaša, te će prezentirati radionicu provedenu s mladim sportašima, njihovim trenerima i roditeljima. Novak i Barić u svom radu govore o ulozi psihološke pripreme u vrhunskom sportu i dobicima za sportski i izvansportski život iz perspektive odraslog sportaša koji je prošao taj proces. Barić i Trboglav prikazuju jednu praktičnu tehniku (sidrenje) za smanjenje prednatjecateljske anksioznosti. Kotzmuth i Kos Bzik prikazuju projekt unaprjeđivanja školovanja učenika sportaša, naglašavajući i njegovu korisnost za promociju psihologije sporta u ovoj populaciji.

**Robert Bezjak**

*Primary school Markovci, Markovci, Slovenia*

**Saša Cecić Erpič**

*Faculty of Sport, University of Ljubljana, Slovenia*

## **Gender and age differences in objective and subjective measures of physical self-concept**

Physical self-concept is one of the most important aspects of self-concept and self-esteem during adolescence. Discrepancy between objective measures of physical self (e.g., weight, BMI, endurance abilities) and one's perception (i.e., subjective measures of physical self) are relatively usual during the adolescence. Therefore, the aim of the study was to investigate the relationship between physical fitness and physical self-concept of adolescents; that is the relationship between objective measure of physical fitness abilities and their subjective measure. The Physical Self Description Questionnaire (PSDQ; Marsh et al., 1994) was used to assess the physical self-concept, while eight components of physical fitness (general endurance, static strength, speed, explosive strength, co-ordination of the whole body, flexibility, speed of alternating hand movements and dynamic strength) and one morphological component (skin fold) were used for assessment of physical fitness. Motor abilities data was gathered from Slovenian national database of motor abilities and physical features. PSDQ consists of nine specific components of physical self (appearance, strength, fitness/endurance, flexibility, health, coordination, physical activity, sports competence, body fat) and two global components (global physical self-concept, self-esteem). The study involved 448 pupils from different primary and secondary schools in Slovenia. The sample consisted of two age groups, comparatively equally represented by both genders: 14-15 years olds (primary schools;  $n = 225$ ) and 16-17 years olds (secondary schools;  $n = 223$ ). Pearson's correlations showed that physical abilities were positively associated with scores on most of the PSDQ scales ( $p < .005$ ). Detailed results as well as applications for physical educators' work will be presented.

**Mariana Tišma**

*Fakultet za sport i turizam, Novi Sad, Srbija*

## **Stres u sportu**

Sportaši svakodnevno imaju višesatne naporene treninge uz pomoć kojih probijaju granice svojih funkcionalnih i motoričkih sposobnosti, a svoju tehniku i taktiku dovode do vrhunske uvježbanosti. Međutim, nerijetko se događa da kako sezona odmiče, tako sportašima sve više slabi imunitet, sve se češće ozljeđuju i sve im je teže tempirati maksimalnu formu za najvažnija natjecanja. Uzrok tome se vrlo često nalazi u psihološkim čimbenicima, odnosno u psihičkom stanju sportaša. Uslijed nemogućnosti da se na adekvatan način izbori s pritiskom koji trpi i uslijed vlastitih očekivanja i očekivanja okoline, sportaš biva pod kontinuiranim stresom koji kulminira sindromom pretreniranosti (overtrening) odnosno izgaranjem (burnout). Na uzorku od 361 sportaša (plivača i nogometaša) oba spola, različitih dobnih i natjecateljskih kategorija istraživani su prediktori stresa, odnosno priroda i jačina povezanosti između psiholoških i fizioloških simptoma stresa i pojedinih psiholoških determinanti stresa u sportu (percepcija stila ponašanja trenera, (podrška, dobar / loš stil), anksioznost (kognitivna, somatska), samopouzdanje, odnos s drugima, odnos prema treningu, korištenje osobnih resursa / socijalne podrške u prevladavanju stresa, izazov kao motivator / rutina kao demotivator). Dobiveni rezultati pokazuju da će sportaši imati izraženije fiziološke simptome stresa ukoliko anksioznost, karijeru i odnos s drugima doživljavaju kao izvor stresa i ukoliko stil ponašanja trenera percipiraju kao lošiji, dok će ovi simptomi biti manje izraženi ukoliko izazov doživljavaju kao motivator. Također, utvrđeno je da će imati manje izražene psihološke simptome stresa ukoliko izazov doživljavaju kao motivator i ukoliko se više oslanjaju na osobne resurse prilikom prevladavanja stresa, kao i to da će isti simptomi biti izraženiji ukoliko karijeru i anksioznost doživljavaju kao izvor stresa.



Saša Cecić Erpič

*Faculty of Sport, University of Ljubljani, Slovenia*

## **Qualitative study of dropout from youth sport**

The aim of the article is to present the premature sports career termination from a qualitative perspective, i.e. retirement from sport prior to achieving elite level and top results. While a vast majority of the career termination studies focused on retirement following elite athletic careers, this study aimed at examining the characteristics of an early or premature retirement from sports. Transitions out of sport require requires adaptation on psychological, psychosocial, academic, and occupational levels. Previous studies have described several factors, for example, retirement planning, athletic identity, coping strategies and some others that strongly influence the quality of athletic retirement and its outcomes. The aim of the research is to study them from a qualitative perspective. Since athletes who retired before they advanced to the senior level were older adolescents, the study also focused on the developmental psychological characteristics of the transitional athletes. Study involved 22 Slovenian male- and female-athletes of 19-22 years old, competed in various sports, and terminated their careers less than three years before the data collection. They all were recognized as talented juniors but terminated their careers before they reached the senior elite level. A semi-structured in-depth interview guide on sports career termination was designed by the author to elicit characteristics of the transitional process from a holistic perspective outlined by the developmental model of transitions faced by athletes. The interview data was content-analyzed. Besides themes that are characteristic for the developmental stage of late adolescence, results accentuated factors associated with former athletes' adaptation on psychological, psychosocial, and academic-vocational levels of their development. The results will be discussed in regard of the developmental model and previous research on athletic retirement.

**Tena Romani**

*Sportski klubovi Kaštela, Hrvatska*

## **Uloga dječjeg psihologa u sportskim klubovima**

Uobičajena je asocijacija na posao psihologa u sportskim klubovima povezanost psihičkih procesa sa uspješnijim sportskim učinkom. Međutim, to su mjesta na kojima mladi ljudi provode puno vremena, u međusobnoj su interakciji i uče više od samog sporta kojim se bave; stiču socijalne vještine, navike, stavove i vrijednosti, razvijaju se, ali i mjesta na koja donose sve svoje probleme i kontekst iz svakodnevnog života. S druge strane, povećano znanje o dječjem razvoju i nekim problemima koji se javljaju, dovelo je do toga da treneri prepoznaju razne teškoće kod djece s kojom se svakodnevno susreću (obiteljski i osobni problemi, problemi s vršnjacima, itd), a nemaju kompetencije s njima se nositi. Jedan od najčešćih problema s kojima se susreću je vršnjačko nasilje. Stoga i treneri prepoznaju potrebu za prisustvom stručne službe čija je nadležnost razumijevanje dječjeg psihičkog razvoja. Ovo je prezentacija posla psihologa u Sportskim klubovima Marina Kaštela, koji uključuje brigu o dječjem osobnom razvoju, s naglaskom na vrijednost obrazovanja. U klubovima se provode radionice vještina vezanih uz učenje, te individualne konzultacije. Sustavno se prate školske ocjene svih članova kluba, a djeca su organizirana da si međusobno pomažu u svladavanju gradiva u prostorijama kluba. Također, održavaju se radionice iz područja socijalnih vještina, mirnog rješavanja konflikta, te drugih tema prema potrebi. Ideja je da u sklopu kluba zaživi što više volonterskih akcija u kojima djeca imaju priliku raditi nešto za opće dobro. Do sada je u veslačkom klubu provedena Unicefova akcija Škole za Afriku. Klubovi su zamišljeni kao dio zajednice; mjesto u kojima se djeca odgajaju i stiču neke vrijednosti, ali i mjesto iz kojega mogu nešto dati svojoj zajednici i utjecati na nju.

**Kristian Novak**

*Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

**Renata Barić**

*Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

## **„Zašto mi to nisu ranije rekli?“**

Rad donosi refleksije bivšega vrhunskoga natjecatelja u karateu (kate pojedinačno) o radu sa sportskom psihologinjom u razdoblju petomjesečne pripreme za EP. Težišta rada su bila smanjenje prednatjecateljske anksioznosti, postizanje optimalne pobuđenosti za natjecanje, te priprema za završetak karijere realnim sagledavanjem vlastitih postignuća u sklopu stvaranja što pozitivnije slike o sebi. Iako je prednatjecateljska anksioznost bila i ranije prisutna, ona je postajala jače izražena što je sportaš više morao odgovarati na ulogu favorita, na rezultatska očekivanja, kao i na neke ekstrinzične stresne faktore. Iako je bio vrlo stabilan u ranijoj fazi karijere, u kasnijoj se fazi razvio strah od neuspjeha i predodžba o pojedinačnom neuspjehu kao faktoru koji može obilježiti čitavu sportsku karijeru. Usprkos vrhuncu fizičke pripremljenosti i natjecateljskoga iskustva, izvedbe na važnim natjecanjima više nisu bile ni približno kvalitetne kao na treninzima. Sportaš je tu postao svjestan potrebe rada na svojoj mentalnoj pripremljenosti te je bio izuzetno motiviran za rad sa sportskim psihologom. Za smanjivanje prednatjecateljske anksioznosti korištene su metode poput progresivne mišićne relaksacije i drugih tehnika opuštanja. Pomoću domaćih zadataka i bihevioralnih eksperimenata sportaš je detaljno osvještavao sve elemente kvalitetne izvedbe. Time se pažnja postupno usmjeravala na proces i izvedbu umjesto na rezultat, na koji je do tada bio dominantno usmjeren. U okviru savjetovanja, ali i u životnim situacijama sportaš je postepeno osvještavao i druge životne uloge osim uloge sportaša koja je bila dominantna u njegovoj predodžbi o sebi. Tijekom tog razdoblja, a i kasnije, sportaš svjedoči o značajnom napretku u smanjenju anksioznosti i poboljšanju izvedbe, ali i o sustavnoj pozitivnoj promjeni slike o sebi. Time je rad sa sportskim psihologom imao i pozitivne posljedice koje nadilaze okvire sportske aktivnosti, što mu je uvelike olakšalo i završetak sportske karijere.

**Tanja Kajtna**

*Faculty of Sport, University of Ljubljana, Slovenia*

**Tina Jeromen**

*Psiholab, Ljubljana, Slovenia*

## **Coaches and parents of young athletes**

Coaches and parents are important figure in an athlete's life – for most athletes, they present the immediate staircase to athletic careers. But we need to remember that sport is a playground not just for developing and realizing success, but also for developing social skills, discipline, learning to function well under stress, to cope with opponents, problems... Thus coaches and parents are expected to be able to give all that to their athletes and to enable them to learn all of this. We present some characteristics of coaches, who work with young athletes and a programme for parents, which intends to improve parent – coach relationships. 158 Slovene coaches participated in the research, we tested leadership characteristics, their social skills, emotional intelligence and their attitudes toward sport. We found coaches of younger athletes to be more emotional, they engage in whatever is happening at the moment more than coaches of older athletes. We found better social and communication skills in coaches of older athletes, which seems to be the result of longer careers and thus more time to practice and develop these skills. Older coaches also demonstrate more leadership behaviour, which is oriented into practice and teaching. Also the role of parents in sport is becoming more and more important- they are not just parents, they are getting involved in sport, they are very interested in a theory of sports and can find all kinds of knowledge and information on training and competition. Between the coach, athlete and parents the connection is strong and special and often coaches do not know what to do with parents, which often leads to tension and conflicts and bad moods on both sides. We will present a workshop we designed for participants in the sport process (young athletes, coaches and parents). The workshop is designed according to the U.S. program for parents of tennis players, authors are sports psychologist Smoll and Loehr (1989).

**Renata Barić**

*Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

**Martina Trboglav**

*Ramiro, Zagreb, Hrvatska*

## **Sidrenje kao tehnika za smanjenje prednatjecateljske anksioznosti**

Jedan od najvećih problema s kojim se susreću sportaši na terenu jest podbacivanje na natjecanju. Usprkos dobroj izvedbi na treningu često se događa da sportaš na natjecanju ne uspijeva pokazati sve što može. Vjerojatno najčešći razlog tome jest trema koja se može manifestirati na različite načine, npr. povećanom pobuđenošću, osjećajem nesigurnosti, gubitkom koncentracije itd. Kvaliteta sportske izvedbe uvelike ovisi o emocionalnom stanju u kojem se sportaš nalazi neposredno prije natjecanja. Upravo zato je psihološka priprema u sportu važna kako bi sportaš u pravom trenutku mogao maksimalno iskoristiti sve svoje potencijale i pokazati treningom stečene vještine. Izrazito učinkovita i jednostavno primjenjiva tehnika, koju sportaši lako prihvaćaju, je tehnika sidrenja. Sidrenje kao koncept razvijen je unutar NLP-a, a temelji se na principima klasičnog uvjetovanja. Ideja same tehnike je identificirati vanjski podražaj koji izaziva neželjenu emocionalnu reakciju, u ovom slučaju prednatjecateljsku anksioznost, te pomoću sidrenja na taj isti podražaj uvjetovati novu, željenu reakciju (optimalno prednatjecateljsko emocionalno stanje). Nakon utvrđivanja slike ili zvuka na kojeg sportaš najjače reagira tremom, psiholog uvodi sportaša u željeno prednatjecateljsko emocionalno stanje koristeći ciljane verbalne i neverbalne poticaje. Potom, dok je sportaš snažno asociran u to stanje, psiholog ga vodi kroz mentalnu vježbu u kojoj sportaš zamišlja kako vidi ili čuje ključni vanjski podražaj i pri tom se osjeća onako kako se želi osjećati i na natjecanju. To se zatim višekratno ponavlja kako bi se stvorila nova veza između vanjskog podražaja i željenog emocionalnog stanja. Sportska praksa pokazala je da se radi o vrlo učinkovitoj tehnici koja donosi brze rezultate, i upravo zato je dobar dokaz sportašima o efikasnosti psihologijskih tehnika i važnosti psihološke pripreme u cjelokupnoj pripremi i postizanju sportskog uspjeha.

**Lidija Kos Bzik**

*Športska gimnazija, Zagreb, Hrvatska*

**Ana Kotzmuth**

*Športska gimnazija, Zagreb, Hrvatska*

## **Prikaz projekata unaprijeđivanja školovanja učenika sportaša**

Športska gimnazija opća je gimnazija za učenike sportaše, osnovana kao modalitet specifične podrške učenika selekcioniranim po psihomotornim sposobnostima. Nadarenost nije rezultat opće sposobnosti, već se razvija unutar određenog područja u ovom slučaju psihomotornih vještina. To je jedan od elementa koji opravdava postojanje obrazovanja ovog tipa i organizacije poput naše škola. O važnosti podizanja kvalitete obrazovnog sustava govori i Gallagherov model intelektualne produktivnosti (Koren, 1991) prema kojem je manifestna nadarenost samo 50% uvjetovana realnim kognitivnim faktorima pojedinca, a sve ostalo konativnim osobinama i utjecajem okoline. Temeljem promišljanja o unaprijeđenju obrazovanja u Športskoj gimnaziji provedena su dva projekta s učenicima: „Kako iskoristiti potencijale vlastitog uma?“ i „Problem pretvoriti u šansu“. Program „Kako iskoristiti potencijale vlastitog uma“: Kroz redovno školovanje nije predviđeno upoznavanje sa sadržajima vezanim uz psihologiju sporta. Provedbom ovog projekta učenici sportaši su se upoznali s osnovama mentalnog treninga. Kako nastavni proces ograničava upoznavanje s određenim temama vezanim uz ovo područje, mišljenja smo kako je intenzivan rad, udaljenost od učionice i neopterećenost trajanjem školskog sata pridonio usvajanju novih znanja i buđenju interesa za psihologiju sporta. Program „Problem pretvoriti u šansu“: Učenici sportaši nalaze se pod pritiskom očekivanja okoline za postizanjem što boljeg školskog i sportskog uspjeha. U situacijama nesklada između očekivanja okoline i ostvarenog rezultata učenika, može doći do sukoba. Učenici kontinuirano dobivaju informacije o komunikacijskim vještinama kroz redovno školovanje. Športska gimnazija veliku težinu daje upravo tim kvalitetama i kroz godišnji plan i program rada i kroz školski kurikulum. No, školsko ozračje nije i jedino našim učenicima. Učenici su kroz ovaj projekt stekli novi alat za pronalaženje izlaza iz situacije sukoba u svakodnevnim situacijama (škola, dom, trening).

## Simpozij / Symposium

**Convenor: Vesna Buško**

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences,  
University of Zagreb, Croatia*

### **5th psychometric symposium in honour of Professor Alija Kulenović**

It is a great honor to announce the fifth international symposium dedicated to the memory of Professor Alija Kulenović. Organizing the symposium served as still another opportunity to remind ourselves to the work and authority of this vigorous teacher, creative scientist and outstandingly generous personality. The program of the present psychometric event covers diverse conceptual and methodological issues treated within the framework of classical and/or modern formulations of psychometric theory, or with reference to substantive phenomena, related operationalizations, and implemented validation procedures. Albeit the symposium is not devoted to a particular thematic area, I am pleased to note that the studies to be presented deal with theoretically and practically important questions related to the measurement of psychological attributes and possible methodological solutions. Typical construct validation problems are described in several studies using different analytic procedures, such as latent class analysis (S. Prot et al.), exploratory and confirmatory factor analyses (G. Milas et al., and A. Babić), or multigroup CFA (V. Takšić et al.). Two presentations include applications of classical test theory models and its generalizations in resolving particular estimation problems (B. Rebernjak and D. Urch), or in testing substantive hypotheses from specific applied areas (A. Mujagić). Also, demonstrations of use of new analytical solutions like local structural equation models (Hildebrandt et al.), and pairwise comparison method in the measurement of latent variables (A. Thomas et al.) are offered and exemplified with real and simulated data. Finally, the issues of metric quality of item and/or composite test scores as a function of a mode of administration of instruments (L. Komidar and G. Sočan), item format (D. Ljubotina), or scoring method used (V. Buško) will also be presented.

We hope that the contributions will serve to rouse interesting psychometric discussions in the audience and turn the symposium into an inspiring scientific enterprise.

Luka Komidar, Gregor Sočan

*Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia*

## **Self-assessment in relation to two objects: Simultaneous vs. successive application**

Some self-assessment questionnaires require that subjects evaluate items in relation to two or more objects, mostly in relation to mother and father (as is the case with Munich Individuation Test for Adolescents and Psychological Separation Inventory). When the assessment of an attribute in relation to two objects is required, there are four possible ways of questionnaire application. We can manipulate both the order of presentation (the initial assessment is done in relation to either mother or father) and the mode of presentation (simultaneously for both parents or successively in separate questionnaires). By using the online version of the newly developed Individuation Test for Emerging Adulthood (individuation in relation to mother and father) we gathered data for all possible ways of application. We analyzed the data both on the item level and on the scale level. On the item level, we found no significant differences in descriptive statistics across different versions, but there was a systematic effect of order of presentation on difference between parents' scores (the average score for the first parent was higher than for the parent appearing second). Mode of presentation had a significant effect on variability of difference scores (i.e. less variation in the simultaneous version). For the simultaneous version, approximately one quarter of correlations between scores for mother and father within subjects was higher than .90, which is the most prominent argument in favour of the successive version (it does not enable copying of answers). Considering the scale level results, the variance accounted for by the four extracted factors was slightly higher for the successive versions. The scales of the latter versions were also more reliable. In summary, when using such tests it appears to be better to use the successive application and, if a group-level analysis is intended, to rotate the order of the objects.



**Sara Prot**

*Department of Psychology, Iowa State University, USA*

**Adrijana Banožić**

*School of Medicine, University of Split, Croatia*

**Ksenija Bosnar, Franjo Prot**

*Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*

## **Latent class analysis of the revised Short Test of Music Preferences on a Croatian sample**

The Short Test of Music Preferences (STOMP; Rentfrow & Gosling, 2003) has been developed to measure liking of different music genres. In previous studies on American samples it has been shown to measure four broad music-preference dimensions: Intense & Rebellious; Reflective & Complex; Upbeat & Conventional; and Energetic & Rhythmic. Croatian translation of revised version of STOMP was used on a sample of 1005 university students to explore possible intercultural differences in the structure of music preferences. To obtain the latent structure in the space of STOMP items, component analysis with promax transformation was done, with PB factor retention criterion (Štalec & Momirović, 1971). Four extracted factors clearly corresponded to the structure suggested by Rentfrow & Gosling (2006; 2003). Latent class analysis was conducted by four taxonomic algorithms representing agglomerative, hierarchical and polar taxonomic approach; i.e. K-means procedure (MacQueen, 1967), Ward method of hierarchical clustering (Ward, 1963), MORFOTAX algorithm for detection of polar taxa (Szirovicza & al., 1978), and TRIATLON algorithm for detection of clusters by neural networks (Momirović, 2003). The number of clusters was fixed corresponding to PB criterion. Efficiency of classification was evaluated by a series of discriminant analyses in manifest and latent space, showing statistically significant differences between groups defined by all four algorithms, after Bonferroni correction of probabilities was applied. Interpretation of taxonomic solutions was based on comparisons of group mean vectors of initial variables, as well as of 4 factors. Different algorithms produced different, but interpretable solutions. MORFOTAX algorithm produced solution where three of four dimensions matched those obtained in the factor solution.

Amela Mujagić

*University of Bihać, Bosnia and Herzegovina*

## **Dispositional and situational determinants of learning strategies**

The paper presents a part of validation procedures pertaining to an adapted Croatian version of LIST – an instrument designed for the assessment of learning strategies (Wild & Schiefle, 1994). So far conducted evaluation procedures of this version (Sorić & Palekčić, 2002), showed similar (but not identical) factor structure compared to those found in the original questionnaire. LIST proved to be useful in the assessment of general learning strategies, but authors recommend it for the assessment of strategies employed while studying various course materials, and/or of specific strategies used over time. Following theoretical assumptions on contextual specificity of learning process, and potential usefulness of LIST for the assessment of contextually situated learning strategies' dynamics, this study tried to assess the amounts of variance in learning strategies due to stable individual differences and/or situational factors. Data on learning strategies used while preparing for two written exams were collected from 155 second year university students on two occasions with the 7 weeks time lag. Latent state-trait theory framework (Steyer et al., 1992) was used to test the data against specific multistate-monotrait models for each learning strategy separately. Internal consistency and reliability analyses of the instrument were performed within the context of classical test theory and the latent state-trait theory. Consistency and occasion specificity coefficients were calculated and compared across learning strategies. According to the results, LIST's scales seem to be a useful tool for detecting learning strategies dynamics over time.

**Goran Milas, Boris Mlačić, Igor Mikloušić**  
*Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia*

## **Construct validation of a Croatian Social Attitudes Scale (SAS\_C)**

The study presents the construct validation of a Croatian social attitudes scale (SAS\_C) conceived to measure basic social attitudes dimensions. The sample consisted of 452 Croatian university students aged between 18 to 28 years and the same number of their peers aged between 15 and 75 years. All subscales showed reasonably high internal consistency as well as appropriate convergent and discriminant validity based on self/peer correlations. CFA conducted on both self- and peer-ratings yielded good structure and acceptable indices of fit. However, the validation against lexically based Saucier's (2000) Isms instrument showed little convergence indicating that two approaches in general social attitudes scale construction lead to identification of entirely different basic constructs.

**Andrea Hildebrandt**

*Department of Psychology, Humboldt University, Berlin, Germany*

**Oliver Wilhelm**

*Department of Psychology and Educational Science, Ulm University, Ulm,  
Germany*

**Oliver Lüdtke**

*Department of Psychology, Humboldt University, Berlin, Germany*

**Alexander Robitzsch**

*Federal Institute for Education Research, Innovation & Development of the  
Austrian Schooling System (BIFIE Salzburg), Austria*

## **Modeling cognitive dedifferentiation with Local Structural Equation Models**

Age and ability level have been proposed as contextual factors that may change the structure of human cognitive abilities. This phenomenon has been investigated under the notion of differentiation-dedifferentiation, traditionally tested by Multiple-Group Mean and Covariance Structure (MGMCS) Analyses. This method builds upon categories of contextual variables. Many contextual variables are however continuous and their categorization is associated with information loss and potentially simplistic data analyses. We present and discuss a competing analytical approach – Local Structural Equation Models (LSEM) that allows treating contextual factors as continuous variables and is appropriate to detect non-linear relations – as in dedifferentiation of factor structures. The use of LSEM is exemplified with real and simulated data. Advantages and disadvantages of MGMCS and LSEM and further implementations will be discussed.

**Damir Ljubotina**

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and  
Social Sciences, Zagreb, Croatia*

## **Influence of item format on psychometric properties and latent structure of composite tests**

Unlike classical test theory (CTT), item response theory pays a great deal of attention to item-analysis, and several specific models have been developed to assess various test and item types. These models also provide a framework for assessing model fit with regard to empirical data. Two basic item types are multiple choice and short-answer. Short answer items introduce a different kind of guessing related error variance, which is not easily accounted for. These two item types differ in difficulty, provoke different processes (recognition vs. recall), and elicit different subject strategies with regard to guessing; especially when they not sure they know the answer. There are degrees of guessing from blind to nearly complete knowledge, and in light of that the meaning of „guessing” becomes ambiguous. Previous studies have shown that the effect of instructions vary over subjects and create an irrelevant source of individual differences. Consequently, individual differences in guessing strategies complicate test factor structure. Studies have also demonstrated that short-answer tests contain measurement error that is not present in multiple choice tests. With multiple choice tests overall test reliability increases as the function of number of alternatives, however this increase is smaller than that predicted by the blind guessing model. Also, there is a larger reliability gain for low-scoring individuals since they seem to be more prone to guessing. Our goal was to determine how different item types influence test characteristics. To reach that goal we have varied the type items (2, 3, 4, 5, 6 alternatives and short-answer) while controlling for item content, and used two different test instructions. Relevant effects are discussed in the context of 1, 2 and 3-PL model under item response theory framework as well as under classical test theory assumptions.

**Almut Thomas, Michaela Pötscher-Gareiß**

*Department of Psychology, Alpen-Adria-Universität Klagenfurt, Austria*

**Regina Dittrich, Reinhold Hatzinger**

*WU Wien, Austria*

## **Paired comparison models for latent objects in R**

Bradley and Terry (1952) formulated a model for paired comparisons which allows the positioning of objects according to their popularity on a preference scale. In psychological research, the interesting variables are often latent traits that psychologists try to measure using manifest empirical observations. We present an approach how to use the Bradley-Terry-model for response formats where each object appears only once in a comparison. Proper reparameterisation allows for estimating the object parameters and to evaluate the effect of additional subject covariates. Empirical data on preference for certain leisure activities are analyzed using the R-package ‘prefmod’. The data was collected with the ‘Freizeit-Interessen-Test’ (Stangl, 1991) which is theoretically based on Holland’s (1997) RIASEC-model. The analysis shows significant differences between students of psychology and mathematics as well as gender effects concerning leisure activity preferences.

**Blaž Rebernjak**

*Department of Psychology, Faculty of Humanities  
and Social Sciences, Zagreb, Croatia*

**Dražen Urch**

*Center for Psychodiagnostic Instruments, Department of Psychology,  
Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb, Croatia*

## **Monte-Carlo simulation of Cronbach's alpha under violated assumptions**

Cronbach's alpha is unequivocally the most widely used estimate of scale reliability in scientific research and psychological practice. Alpha can be defined as the mean of all split-half reliabilities and is generally considered to be the lower bound of true scale reliability. The calculation of alpha, as is true for all statistical tests or methods, is based on a number of assumptions, most of which are routinely not evaluated before the calculation of the coefficient. The most important of these assumptions are essential tau-equivalence of the measurement model and independence of item errors. If the test is shown not to conform to the criteria of essential tau-equivalence, but is congeneric in nature, alpha will underestimate the reliability. If, on the other hand, covariation exists between errors of items that comprise a test, alpha can overestimate the reliability by overestimating the average intercorrelation between items. In this study we explored in detail how Cronbach's alpha behaves in the case of violated assumptions, with regard to number of items, number of observations, item characteristics (mean and variance) and degree of assumption violation. A Monte-Carlo simulation was performed with the aforementioned factors varying. Cronbach's alpha was calculated and compared to the reliability estimated using confirmatory factor analysis approach. Results are discussed in the framework of classical test theory and several recommendations are made with regard to reliability estimation under various circumstances.

Vladimir Takšić, Tamara Mohorić, Sanja Bradić, Valnea Žauhar

*Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Rijeka, Croatia*

## **Cross-cultural equivalence in Emotional Skills and Competences Questionnaire (ESCQ)**

Emotional intelligence (EI) is defined as the ability to perceive and express emotion, assimilate emotion in thought, understand and reason with emotion, and regulate emotion in the self and others (Mayer and Salovey, 1997). EI can be assessed via two types of conceptualizations: as a self-report, and as an ability conception. Self-report approach encompasses behavioural dispositions and self-perceived abilities. The Emotional Skills and Competences Questionnaire (ESCQ) was applied to a sample of university students (N=4502) in 12 countries (Argentina, China, Croatia, Finland, India, Japan, Portugal, Slovenia, Spain, Serbia, Sweden, USA) from four continents. It is a self-report measure of emotional intelligence developed in Croatian settings, and based on the Mayer and Salovey emotional intelligence four branches model. The ESCQ consists of 45 items divided in three subscales: Perceive and Understand emotions, Express and Label emotions, and Manage and Regulate emotions. Reliability analysis showed satisfactory Cronbach alpha internal consistency of each subscales and total ESCQ score in all the samples. Several statistical procedures were applied to test for item equivalence between cultures. Results showed that two third of items followed the original dimensionality of the Questionnaire. Somewhat different arrangement of items was found measuring the ability of managing and regulating of emotions. As shown by differential item functioning (DIF) indices, item bias is frequent in all scales, and the proportion of items which are biased in the scales varies from .14 to .63.



Ana Babić Čikeš

*Faculty of Philosophy, University of Osijek, Croatia*

## **Development and empirical evaluation of a new emotional intelligence test for adolescents**

In line with ability-based approach, emotional intelligence (EI) should be measured by objective, performance-based tests. Attempts to develop such measures are accompanied by several known psychometric problems which appear to be even more evident in studies with younger subjects. The aim of this study was to design a new performance measure of emotional management ability (following the Mayer and Salovey EI model) intended for early adolescence age and to present available empirical data on the test validity. Two independent samples of students of higher grades of elementary school in Đakovo, Croatia, participated in the study. The test of emotional management ability was administered along with two other performance tests. These are the test of Perception of affective content in art (Takšić, Arar, & Molander, 2004), designed to assess perception of emotions, and Emotional analysis test (Kulenović, Balenović, & Buško, 2000) intended to measure understanding and analysis of emotions. Furthermore, Empathy questionnaire (Ivanović & Buško, 2008), Rosenberg self-esteem scale, and school achievement data were also collected. Intercorrelations of measures as well as exploratory and confirmatory factor analyses performed on the item level, speak of acceptable convergent and discriminant validity of the emotional management test. Emotional intelligence variables significant contributed to the explanation of school achievement, however, no independent contribution was found for emotional management test.

**Vesna Buško**

*Department of Psychology, Faculty of Humanities  
and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

## **Quantitative treatment of performance-based items and the metric quality of composite test scores**

The study presents an empirical demonstration of a model for quantitative treatment of performance-based test scores composed of multiple choice items. The model was proposed by Kulenović (2004) with a basic assumption that the choice of an incorrect option is not a random function of an implied score on an underlying construct or a latent variable measured. Once distracters are made so that their choice is dependent on scores on the measured construct, individual items potentially turn into better measures, and the composite scores necessarily become more valid estimates compared to those based on a binary model. The performance of the formulated model of differential weighting was tested and exemplified using several sets of empirical data on different forms of a nonverbal abstract reasoning test and a verbal ability-based emotional intelligence test. The results showed an improvement in performance of both items and derived composite scores when the proposed differential weighting model was used, even with the tests initially created under standard, binary-scoring paradigm.

## Simpozij / Symposium

Voditelj: Damir Ljubotina

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

### **Novi testovi kognitivnih sposobnosti i njihova psihometrijska validacija**

Na simpoziju će biti prikazani novi testovi i sustav za računalnu primjenu testova razvijeni u okviru projekta «Razvoj, standardizacija i psihometrijska validacija testova kognitivnih sposobnosti» (voditelj projekta: dr. sc. Damir Ljubotina) koji se od 2007. provodi na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Autori i stručni suradnici prikazat će nove testove, te rezultate njihove dosadašnje psihometrijske validacije. Cilj ovog projekta jest konstrukcija i razvoj skupa novih testova kognitivnih sposobnosti, općeg obrazovanja, te jezičnih kompetencija. Testovi su konstruirani i psihometrijski validirani prema načelima suvremene teorije testova, pri čemu su kreirane banke zadataka na osnovi kojih je moguće kreirati različite oblike kompozitnih testova u skladu s potrebama korisnika (duljina testa, težinska prilagodba i dr.). Za sve čestice poznate su psihometrijske karakteristike (različiti pokazatelji diskriminativne valjanosti, karakteristične krivulje zadataka, težina), a za različite oblike testova provjerene su temeljne psihometrijske karakteristike u okviru modela klasične i moderne teorije testova. U okviru projekta razvijeno je približno 30 novih testova čija je temeljita psihometrijska validacija i standardizacija u završnoj fazi. Psihometrijska validacija je provedena na uzorcima od 500 do 2000 ispitanika. Na simpoziju će biti prikazani novi testovi prema područjima mjerenja. Prvo područje odnosi se na testove intelektualnih sposobnosti, drugo na testove iz područja percepcije, učenja i pamćenja, dok se treći dio odnosi na testove jezičnih kompetencija i općeg obrazovanja. Četvrta prezentacija odnosi se na prikaz suvremenog informatičkog sustava za računalnu primjenu testova razvijenog u okviru istog projekta. Sustav omogućuje primjenu testova, automatsku obradu podataka te prikaz rezultata na individualnoj i grupnoj razini. Svi testovi razvijeni u okviru projekta bit će dostupni i putem računalnog sustava.

**Vladimir Kolesarić, Damir Ljubotina, Meri Tadinac**  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Novi testovi inteligencije**

Većina domaćih testova kognitivnih sposobnosti razvijena je na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te su kroz dugogodišnju primjenu pokazali prednosti pred dijelom stranih instrumenata (kulturalna i jezična prilagođenost, mogućnost kontinuirane prilagodbe zahtjevima domaćeg tržišta), što osobito vrijedi za testove s primarno verbalnim sadržajem. Na osnovi dugogodišnjeg pozitivnog iskustva u psihodijagnostici s domaćim verbalnim testovima razvijeni su sljedeći novi testovi: Test nizova u kojemu je zadatak ispitanika da utvrdi pravilo prema kojemu su poredani zadani elementi, Test serija brojeva u kojemu je zadatak ispitanika da utvrdi načelo po kojemu treba nastaviti zadani niz brojeva; Test bitnih obilježja u kojemu treba utvrditi bitna obilježja koja određuju zadani pojam; Test zajedničkih obilježja u kojemu treba utvrditi zajedničko obilježje skupa zadanih pojmova te izbaciti pojam koji ne spada u zadani skup; Test analogija u kojemu je potrebno utvrditi relaciju koja postoji između dva zadana pojma. Svaki od testova može se koristiti zasebno, a kraće verzije navedenih pet testova čine verbalnu bateriju inteligencije koja sadrži ukupno 95 zadataka. Pored toga razvijen je i Test problemskih zadataka koji se sastoji od složenih problemskih zadataka, a namijenjen je ispitanicima iznadprosječnog intelektualnog statusa. Test S namijenjen je ispitivanju logičkog rezoniranja na primarno neverbalnom sadržaju, a ima četiri oblika. Pored toga razvijeni su novi Test logičkih izvoda kod kojega je zadatak ispitanika da prosudi je li zaključak izveden iz premisa ispravan ili nije. Neverbalni test odnosa namijenjen je mjerenju općeg intelektualnog statusa na neverbalnom sadržaju. Posljednji u ovoj skupini je Test anagrama koji ima dva oblika s po 120 čestica. Dosadašnja validacija navedenih testova ukazuje na izvrsne psihometrijske karakteristike, a koncept izrade banke zadataka za svaki od navedenih testova omogućuje prilagodbu testa po težini ili trajanju uz zadržavanje zadovoljavajućih metrijskih karakteristika.

**Andrea Vranić, Dragutin Ivanec**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Novi testovi perceptivnih sposobnosti, učenja i pamćenja**

Testovi specifičnih sposobnosti od velikog su značaja u području diferencijalne psihodijagnostike u poslovima selekcije, kao i istraživačkoj djelatnosti. Autori će prezentirati nekoliko novih testova iz područja percepcije, pamćenja te brzine učenja. U području percepcije, razvijeno je nekoliko novih testova, koji od ispitanika zahtijevaju sposobnost brze i točne identifikacije, te uočavanje malih razlika u vizualnim strukturama. U Testu plašteva zadatak ispitanika je da odabere jedan od plašteva koji odgovara zadanom liku. Test rotacije likova u dvodimenzionalnom prostoru sadrži zadatke u kojima je potrebno odabrati koji od ponuđenih likova je moguće dobiti rotacijom zadanog lika, dok se u Testu rotacije likova u trodimenzionalnom prostoru od ispitanika zahtijeva da odabere koji od ponuđenih likova ne odgovara zadanom trodimenzionalnom liku. Izrađena su i tri testa perceptivne brzine sačinjena od verbalnih i neverbalnih zadataka. U području mjerenja pamćenja i učenja razvijeno je nekoliko novih i originalnih testova namijenjenih isključivo za računalnu primjenu. Tri testa brzine učenja mogu se koristiti zasebno, ali i u bateriji. Prvi test brzine učenja sastoji se od zadataka uparivanja riječi i likova, drugi test brzine učenja sastoji se od zadataka učenja pseudoriječi, dok se treći test sastoji od zadataka uparivanja imena i lica. Razvijena su i četiri testa za mjerenje radnog odnosno kratkoročnog pamćenja: Test pamćenja alfanumeričkih nizova od ispitanika zahtijeva pamćenja nizova sačinjenih od brojki i slova različite dužine. Kod Testa pamćenja likova zadatak ispitanika jest da upamti zadani lik i zatim ga prepozna među kasnije prikazanim likovima. U testu prostornog pamćenja zadatak ispitanika jest da upamti i točno reproducira redoslijed kojim se pojavljuju elementi u zadanoj matrici. U četvrtom testu pamćenja ispitaniku se u ograničenom vremenskom intervalu prezentira tekst nakon čega treba odgovoriti na niz pitanja vezanih uz činjenice sadržane u tekstu.

**Tamara Gazdić-Alerić**

*Učiteljski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

**Marko Alerić**

*Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

**Damir Ljubotina**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Novi testovi jezičnih kompetencija i općeg obrazovanja**

Prema preporukama Vijeća Europe među temeljne kompetencije vezane uz cjelovitno obrazovanje spada i komunikacija na materinjem jeziku. Komuniciranje na materinskome jeziku primarna je kompetencija i preduvjet razvoja svih ostalih kompetencija. Da bi pojedinac bio komunikacijski i jezično kompetentan, mora biti sposoban upotrebljavati rječnik nekoga jezika u različitim društvenim područjima života, što uključuje razumijevanje i pravilnu upotrebu frazema, gotovih izraza i pojedinačnih riječi, kao i poznavanje pravopisa i gramatike. Ove jezične kompetencije odnose se na osposobljenost za pravilno i stvaralačko usmeno i pisano izražavanje i tumačenje koncepata, misli, osjećaja, stavova i činjenica te jezično međudjelovanje u nizu različitih društvenih i kulturnih situacija. U okviru projekta razvijeno je nekoliko novih testova jezičnih kompetencija u širem smislu. Razvijeni su Test poznavanja pravopisa i gramatike hrvatskoga standardnog jezika (tri oblika testa), Test antonima i sinonima namijenjen poznavanju rječnika hrvatskoga jezika, Test frazema kojim se ispituje poznavanje i razumijevanje frazema i gotovih izraza u hrvatskom jeziku, Test razumijevanja teksta kojim se ispituje sposobnost ispitanika da razumije značenje zadanih poslovice odnosno tvrdnji, te odabere jednu od ponuđenih poslovice ili tvrdnji koje bi mogle zamijeniti zadanu. Pored toga razvijeni su Test rječnika stranih riječi koje se koriste u hrvatskom govornom jeziku (dva oblika testa) kao i Test poznavanja stranih izraza i frazema koji uključuje jezične kompetencije, ali i opće obrazovanje. U sklopu mjerenja općeg obrazovanja razvijen je Test općeg obrazovanja kao i Test aktualne informiranosti namijenjen mjerenju poznavanja relevantnih recentnih domaćih i međunarodnih događaja.

**Mladen Marinović**

*Bull d.o.o. Zagreb, Hrvatska*

**Dražen Urch**

*Centar za psihodijagnostičke instrumente,  
Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Sustav za računalnu primjenu testova**

Razvijen je novi računalni sustav za testiranje, koji omogućuje primjenu različitih vrsta testova te registraciju nekih novih parametara vezanih uz uradak ispitanika. Sustav se sastoji od nekoliko modula koji se odnose na mogućnosti pristupa pojedinim dijelovima sustava i kreiranju novih testova, primjenu testa, analizu i obradu podataka. Sustav omogućuje zadavanje različitih vrsta zadataka te nudi ispitaniku mogućnosti navigacije kroz zadatke u testu, informaciju o pokušanim i preostalim zadacima, vrijeme preostalo za rad na testu i dr. Obrada podataka je automatizirana, a moguća je uporaba različitih algoritama za izračunavanje i transformacije ukupnih testovnih rezultata. Korisnik može u kratkom vremenu dobiti prikaz individualnih rezultata provedenog testiranja sa svim potrebnim parametrima, usporedbu rezultata s postojećim normativnim vrijednostima, prognoziranje rezultate na drugim testovima za koje postoje poznate korelacije s korištenim testom, a moguće je dobiti i rezultate na razini grupe. Sustav omogućuje registriranje niza indikatora uratka ispitanika kao što su: broj točnih odgovora, broj zadataka u kojima je odabran odgovor, te broj zadataka u kojima ispitanik nije odabrao odgovor, ukupno vrijeme rada na pojedinom zadatku, vrijeme do prvog (posljednjeg) izbora odgovora u pojedinom zadatku, ukupno vrijeme rada na testu, broj izmjena odabranih odgovora na pojedinom zadatku i dr. Svi testovi razvijeni u okviru projekta dostupni su u računalnom obliku, a dosadašnji podaci pokazuju da je ekvivalentnost klasične i računalne primjene testova visoka.

## Simpozij / Symposium

**Voditeljica: Nataša Jokić-Begić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska*

### **Klinička psihologija u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji – aktualna istraživanja**

Ovaj je simpozij prilika da se na jednom mjestu predstavite istraživanja u području kliničke psihologije koja su provedena u različitim sveučilišnim centrima u regiji. Okupit će se predstavnici katedri za kliničku psihologiju Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci, Odjela za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zadru, Odjela za psihologiju Filozofskog fakulteta u Ljubljani, Odeljenja za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Svaki će centar predstaviti aktualna istraživanja, ciljeve i osnovne rezultate, te daljnje istraživačke planove. Teme kojima se autori bave su raznorodne i intrigantne. Tako će biti predstavljeni radovi iz Beograda koji se bave virtualnom kulturom i mentalnim zdravljem, mitovima o nasilju, te psihometrijskim karakteristikama instrumenta za mjerenje obiteljske prilagodbe i kohezije. Autori iz Ljubljane predstaviti će radove koji se kreću u tri istraživačka pravca: neuropsihološki korelati tjelesnih i psihičkih bolesti, aspekti identiteta kod ovisnika i pitanja učinkovitosti psihoterapije. Istraživački tim iz Novog Sada predstaviti će istraživanja koja su se bavila validacijom instrumentarija za ispitivanje depresivnosti i skriptnih zabrana. Autorice iz Rijeke provode istraživanja u okviru tri projekta koja se bave psihosomatskim aspektima bolesti crijeva, psihosocijalnim aspektima pretilosti i rizičnim i zaštitnim čimbenicima u prilagodbi studenata. Autorice iz Zadra predstaviti će istraživanja psihosocijalnih aspekata psihičkog i tjelesnog zdravlja djece i adolescenata, te istraživanja psihičkih poteškoća kod studenata. Istraživački tim iz Zagreba će predstaviti istraživanja koja su se bavila anksioznošću i depresivnošću u cjeloživotnoj perspektivi. Vjerujemo da će radovi okupljeni u ovom simpoziju pružiti poticaj za otvaranje brojnih novih pitanja i dati sugestije za daljnja zanimljiva istraživanja.



Aleksandar Dimitirijević, Jelena Srna, Lazar Tenjović, Marija Mitić  
*Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija*

## **Aktualna istraživanja Katedre za kliničku psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu**

Katedra za kliničku psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu predstavit će rezultate triju istraživanja. Istraživanje Suvremena virtualna kultura i mentalno zdravlje se bavilo motivima za lažno i/ili višestruko predstavljanje u „internet zajednicama” grupe od 194 beogradska gimnazijalca. Ekstraverzija je prediktor višestrukog predstavljanja. Čestina korištenja višestrukog predstavljanja povezana je s različitim psihološkim profilima, pri čemu autori izdvajaju sljedeće obrasce: introvertirani, ekstravertirani, „normalni” i grupa koju odlikuje sklonost ka psihopatološkom reagiranju. Predmet drugog istraživanja su Mitovi o nasilju kod stručnjaka različitih profila, koji se po prirodi svoga posla bave problematikom nasilja. Rezultati su ukazali da stručnjaci imaju relativno mali broj mitova, da su mitovi značajno manje prisutni kod stručnjaka u socijalnoj zaštiti i pravosuđu nego kod stručnjaka u prosvjeti. Najzastupljeniji mitovi kod stručnjaka svih profila tiču se uzroka i posljedica nasilja. Oba su istraživanja provedena u okviru projekta Psihološki problemi u kontekstu društvenih promjena. Treće istraživanje predstavlja Standardizacija i psihometrijska evaluacija srpskog prevoda Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales (FACES IV). Dosadašnjim ispitivanjem je obuhvaćeno 160 kompletnih obitelji i 300 roditeljskih parova iz obitelji u različitim fazama obiteljskog životnog ciklusa. Utvrđeno je odsustvo tendencije davanja socijalno poželjnih odgovora, u cjelini je procijenjena dobra pouzdanost skala uz određene iznimke, kao i dobra konstruktivna validnost skala Kohezija i Fleksibilnost. Kako je upravo započelo novo projektno razdoblje, autori će izvijestiti o ciljevima istraživanja koja će se provesti u okviru projekta Identifikacija, mjerenje i razvoj kognitivnih i emocionalnih kompetencija važnih društvu orijentiranom na evropske tradicije.

**Robert Masten, Maja Furlan, Ana Ožura, Sana Čoderl,  
Maja Smrdu, Jože Jensterle, Janez Mlakar, Marko Noč**  
*Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija*

## **Aktualna istraživanja Katedre za kliničku psihologiju Oddelka za psihologiju Filozofske fakultete Univerze u Ljubljani**

Na Katedri za kliničku psihologiju se provode istraživanja usmjerena u tri donkle neovisna pravca. Jedan istraživački pravac se odnosi na neuropsihološke korelate različitih psihičkih i tjelesnih poremećaja. Autori su se bavili kognitivnim i konativnim osobitostima osoba koje pate od hebefrene shizofrenije, multiple skleroze (MS) i srčanog udara. U istraživanjima su se koristili različiti psihodijagnostički instrumenti, od objektivnih do projektivnih testova. Dobiveni rezultati upućuju na nove spoznaje o kognitivnom funkcioniranju shizofrenih bolesnika, značaju osobina ličnosti kao moderatorskih varijabli u suočavanju s MS i srčanim udarom, te praktičnom značaju psihološke procjene u radu s oboljelima. Na osnovi dosadašnjih rezultata autori postavljaju hipoteze za nova istraživanja. Drugi istraživački pravac koji se provodi na Katedri odnosi se na pojam identiteta u različitim kliničkim skupinama. Istraživani su sljedeći aspekti identiteta: stilovi, funkcije, orijentacije i stupanj distresa, s ciljem provjere koncepta, te utvrđivanja neovisnosti različitih aspekata identiteta. U dosadašnjim istraživanjima su obuhvaćene dvije kliničke skupine: ovisnici o alkoholu i ovisnici o opijatima. Rezultati su pokazali značajne razlike među skupinama u funkcijama i stilovima identiteta. Skupine su se razlikovale s obzirom na funkciju identiteta koja je povezana sa životnim ciljevima, te u odnosu na izbjegavajući i informativni stil identiteta. Autori predviđaju u budućem razdoblju obuhvatiti i druge kliničke skupine, prije svega poremećaje raspoloženja i anksiozne poremećaje. Treći istraživački smjer je posvećen efektima i kontraefektima psihoterapije. Planirano istraživanje bavit će se povezivanjem teorijske osnove, vrste poteškoća, vrste klijenata i ostalih relevantnih varijabli s pozitivnim i negativnim učincima tretmana.

Vesna Gavrilov-Jerković, Zdenka Novović  
*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Srbija*

## **Aktualna istraživanja Katedre za kliničku psihologiju Odseka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu**

Osnovna područja u kojima članovi kliničke katedre Odsjeka za psihologiju u Novom Sadu provode istraživanja su: procjena doprinosa psihosocijalnih čini-laca razvoju i održavanju psihopatoloških fenomena, procjena motivacije osoba za promjenu disfunkcionalnog ponašanja po pretpostavkama transteorijskog modela promjene i validacija transakcijskog modela ranih skriptnih zabrana i ranih odluka. Do sada su najviše istraživani fenomeni depresivno-anksioznih reagiranja i problemi ovisnosti. Formirana je baterija od preko dvadeset, što prilagođenih, što novokonstruiranih instrumenata koja je višestruko provje-ravana na različitim uzorcima. U ovom radu će biti predstavljene kao primjeri Skala skriptnih zabrana (SSZ) i Baterija instrumenata za procjenu depresivno-sti. Kada se promatra SSZ u cjelini, koeficijenti pouzdanosti pokazuju da je u pitanju visoko pouzdan instrument (alfa 0.96), koeficijent reprezentativnosti (KMO 0.86) pokazuje da je uzorak varijabli dobar reprezent univerzuma vari-jabli, a koeficijenti homogenosti (H1 0.26 i H2 0.40) ukazuju da skala ima više predmeta mjerenja. Baterija instrumenata za procjenu depresivnosti sastoji se od skala namijenjenih mjerenju trenutačnih varijacija u depresivnom raspolože-nju, mjerenju karakteristika depresivne ličnosti prema kriterijima DSM-IV, mje-renju simptoma depresivnosti i anhedonije i mjerenju simptoma depresivnosti na temelju procjene procjenjivača. Sve mjere su se pokazale pouzdanim u smi-slu unutarnje konzistentnosti (Cronbach  $\alpha=0,72-0,90$ ) i stabilnosti (test-retest  $r=0,67-0,74$ ). Mjere su se pokazale valjanima u pogledu konstruktne validnosti (kod sve četiri skale izdvaja se jaka prva glavna komponenta koja objašnjava između 22% i 50% varijanse). Također, testovi značajno diskriminiraju depre-sivne pacijente od nepacijenata – senzitivnost se kreće od 0,91, a specifičnost od 0,81. Za sve skale date su norme i utvrđeni su „cut-off” rezultati.

Alessandra Pokrajac-Bulian, Mladenka Tkalčić,  
 Ivanka Živčić-Bećirević, Sanja Smojver-Ažić,  
 Tamara Martinac-Dorčić, Jasminka Juretić,  
 Miljana Kukić, Ines Jakovčić, Sanda Pletikosić

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Aktualna istraživanja Katedre za biološku psihologiju, psihologiju ličnosti i kliničku psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci**

Prikazat će se osnovni rezultati tri projekta koja se provode na Katedri i smjernice za buduća istraživanja. Projektom „Psihosomatski aspekti kroničnih funkcionalnih i upalnih bolesti crijeva” ispituju se relevantni mehanizmi kojima biološki i psihosocijalni čimbenici djeluju na razvoj i tijek kroničnih funkcionalnih i upalnih gastrointestinalnih bolesti. Dosadašnji nalazi pokazuju povezanost nekih bioloških markera, indeksa aktivnosti bolesti i kvalitete života vezane uz zdravlje kod pacijenata oboljelih od ovih bolesti. Neuroticizam se ističe kao bitan čimbenik ranjivosti, a buduća istraživanja će se usmjeriti ka utvrđivanju prediktivne vrijednosti bioloških i psihosocijalnih odrednica sindroma iritabilnog crijeva za objašnjenje kvalitete života oboljelih. Cilj je projekta „Psihosocijalni aspekti pretilosti” ispitati mehanizme koji su u podlozi promjene ponašanja i životnoga stila pretilih. Opće psihološko funkcioniranje, navike hranjenja i slika tijela doprinose spremnosti na promjenu ponašanja vezanog uz hranjenje u pretilih pojedinaca. Pretili osobe postižu visoke rezultate na mjerama nezadovoljstva tijelom, anksioznosti, depresivnosti i ekspresije ljutnje, kao i na mjerama kompulzivnog prejedanja. Planira se usporedba učinaka različitih kirurških i savjetodavnih tretmana na gubitak težine pretilih, obrasce hranjenja i psihosocijalno funkcioniranje. U okviru projekta „Rizični i zaštitni čimbenici psihičkog zdravlja i akademske prilagodbe studenata” želi se provjeriti kako stresno iskustvo početka studija, kao i osobne karakteristike pojedinca djeluju na prilagodbu studenata, njihovo psihičko zdravlje i opću dobrobit. Utvrđeno je da 14% bruceša ima klinički značajne simptome anksioznosti, a 6% značajne simptome depresivnosti. Studenti na drugoj godini značajno su anksiozniji nego na početku studija, te imaju i više psihosomatskih simptoma. Daljnja se istraživanja usmjeravaju ka utvrđivanju značaja psihosocijalnih varijabli u emocionalnoj prilagodbi studenata.

Anita Vulić-Prtorić, Marta Cifrek-Kolarić  
*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Aktualna istraživanja Katedre za kliničku i zdravstvenu psihologiju Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru**

Istraživanja na Katedri za kliničku i zdravstvenu psihologiju Sveučilišta u Zadru provodena su u okviru dva znanstvenoistraživačka projekta, te za potrebe rada Studentskog savjetovališta. U prvom projektu „Psihosocijalni aspekti psihopatologije u djetinjstvu i adolescenciji” cilj je bio utvrditi prevalenciju nekih psihopatoloških pojava u djece i adolescenata u Hrvatskoj, te identificirati kontekstualne rizične i zaštitne čimbenike koji djeluju na razvoj tih pojava. Do sada su provedene prve dvije faze projekta kojima je zahvaćen veliki broj djece iz cijele Hrvatske kako iz zdrave populacije, tako i klinički uzorci. U drugom projektu, „Psihosocijalni aspekti zdravlja djece i adolescenata”, cilj istraživanja bio je utvrditi prevalenciju različitih tjelesnih simptoma i sindroma u djece i adolescenata, te identificirati s njima povezane osobne i kontekstualne rizične i zaštitne čimbenike. U tu svrhu provedeno je niz istraživanja u kojima su ispitivane povezanosti između pojavnosti određenih tjelesnih bolesti (astma, poremećaji hranjenja, glavobolje, dijabetes, ponavljajuće abdominalne boli i sl.) i psiholoških osobnih (anksioznost, depresivnost, strategije suočavanja, anksiozna osjetljivost, sklonost somatizaciji, samopoštovanje, samoefikasnost i sl.) i obiteljskih čimbenika (socioekonomski status obitelji, struktura obitelji, kvaliteta obiteljske interakcije, oblici privrženosti i sl.). Druga skupina istraživanja vezana je za rad Studentskog savjetovališta, a odnosi se na ispitivanja studentskih teškoća i problema tijekom studija, povezanosti nekih aspekata ličnosti i akademskog postignuća, te ponašanja studenata povezanog sa zdravljem. U istraživanja su uključeni studenti svih studijskih grupa (njih oko 1000), a dobiveni rezultati pridonijeli su oblikovanju preventivnog programa „Zdravi student”. U planu su daljnja istraživanja u koje su uključeni i studenti volonteri u Studentskom savjetovalištu, a koje će obuhvatiti i potrebe studenata s invaliditetom na našem sveučilištu.

**Nataša Jokić-Begić, Anita Lauri Korajlija,**

**Tanja Jurin, Lidija Arambašić**

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Aktualna istraživanja Katedre za zdravstvenu i kliničku psihologiju Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu**

Na Katedri za zdravstvenu i kliničku psihologiju provodi se znanstveni projekt pod nazivom „Anksioznost i depresivnost u cjeloživotnoj perspektivi”. U okviru projekta provedeno je niz istraživanja čiji je zajednički cilj bio ispitati rizične i zaštitne čimbenike za pojavu anksioznosti i depresivnosti u cjeloživotnoj perspektivi. U pokušaju razumijevanja čimbenika koji pridonose pojavi anksioznih i depresivnih tegoba oslonili smo se na dijateza-stres model koji povezuje biološke, psihološke i okolinske faktore, ističući interakciju između dispozicije prema poremećaju i okolinskih stresora u nastanku psihičkih poremećaja. Dosadašnji istraživački naponi bili su usmjereni u nekoliko pravaca. Provjerili smo i prilagodili psihodijagnostičke instrumente za ispitivanje depresivnosti, anksioznosti, anksiozne osjetljivosti i perfekcionizma na uzorcima djece i odraslih. Za potrebe mjerenja i istraživanja stresa konstruirana je posebna tehnika – Silueta ljudskog tijela – čije su metrijske karakteristike te prediktivna valjanost provjeravani na velikim uzorcima svih dobnih skupina. Nadalje, provjeravan je doprinos perfekcionizma i anksiozne osjetljivosti kao zaštitnih i rizičnih čimbenika za pojavu i održavanje anksioznih i depresivnih smetnji. Važno je istaknuti da su istraživanja provedena na različitim uzorcima s obzirom na klinički status, mjesto stanovanja, zanimanje, te da je kombinirana kvantitativna i kvalitativna metodologija. Rezultati pokazuju da su provjeravani konstrukti i odnosi među njima iznimno složeni i da su ovisni o dobi, spolu te situacijskom kontekstu. U budućnosti planiramo provesti eksperimentalna istraživanja biološke ranjivosti za razvoj anksiozne osjetljivosti. Dosadašnji rezultati istraživanja unaprjeđuju spoznaje o patogenezi anksioznih i depresivnih smetnji, te daju smjernice u osmišljavanju učinkovitih preventivnih i kurativnih programa.



## **Okrugli stolovi / Round tables**

## Okrugli stol / Round table

Nataša Jokić-Begić

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

### Akademsko poučavanje kliničke psihologije

Sudionici: **Lidija Arambašić**, *Filozofski fakultet, Zagreb*, **Vesna Gavrilov-Jerković**, *Filozofski fakultet, Novi Sad*, **Nataša Jokić-Begić**, *Filozofski fakultet, Zagreb* (moderatorica), **Robert Masten**, *Filozofska fakulteta, Ljubljana*, **Marija Mitić**, *Filozofski fakultet, Beograd*, **Alessandra Pokrajac-Bulian**, *Filozofski fakultet Rijeka*, **Anita Vulić-Prtorić**, *Filozofski fakultet, Zadar* i **Ivanaka Živčić-Bećirević**, *Filozofski fakultet, Rijeka*

Nakon prilagođavanja studijskih programa Bolonjskom procesu obrazovanja došlo je do znatnih promjena u studiju psihologije. Cilj okruglog stola je predstaviti strukturu i načine poučavanja kliničke psihologije kroz sve razine studija (preddiplomsku, diplomsku i poslijediplomsku) u različitim sveučilišnim centrima u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji (Beograd, Ljubljana, Novi Sad, Rijeka, Zadar, Zagreb), kako bi se razmijenila iskustva i potaknula međusveučilišna suradnja.

Svaka Katedra će ukratko predstaviti načine poučavanja i strukturu nastave iz kliničke psihologije.

Predložene su sljedeće teme za raspravu na Okruglom stolu: (1) na kojim razinama studija je primjereno podučavati kliničku psihologiju, (2) koje nastavne sadržaje i metode se izdvajaju kao posebno korisne, (3) s kojim se izazovima susrećemo u svom radu, (4) uporaba modernih tehnologija u poučavanju, (5) etička pitanja s kojima se susrećemo, (6) kakvi su budući planovi unaprjeđenja nastavnog procesa.

Pozvani sudionici okruglog stola su i studenti s različitih razina studija.



## Okrugli stol / Round table

**Krunoslav Matešić**

*Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

### **Psihološki testovi i testiranje – gdje jesmo i kako dalje**

Sudionici: **Slavka Galić**, *Županijska bolnica, Požega i Filozofski fakultet, Osijek*, **Željko Jernei**, *Filozofski fakultet, Zagreb*, **Krunoslav Matešić**, *Filozofski fakultet, Zagreb* (moderator), **Goran Milas**, *Institut Ivo Pilar i Hrvatski studiji, Zagreb*, **Zvezdan Penezić**, *Filozofski fakultet, Zadar*, **Zoran Sušanj**, *Filozofski fakultet, Rijeka*, **Vlasta Vizek-Vidović**, *Institut za društvena istraživanja, Zagreb* i **Predrag Zarevski**, *Filozofski fakultet, Zagreb*

U Republici Hrvatskoj psihološki se testovi sustavno primjenjuju od početka 1932. g., kada je počela s radom Stanica/Savjetovništvo za izbor zanimanja u Zagrebu. U ovih osam desetljeća naši su psiholozi udovoljavali kriterijima primjene testova koji su bili postavljani u nacionalnim okvirima. S ulaskom RH u Europsku Uniju doći će do bitnih promjena u svezi s razvojem testova i postupaka testiranja i trebat će se prilagoditi europskim standardima. Europske psihološke udruge već sada razrađuju i dogovaraju uvjete za stvaranje Europskog certifikata za psihološko testiranje, odnosno za razvoj Europskog registra certificiranih korisnika psiholoških testova. Postizanje kvalifikacije za upis u ovaj Euro Registar je svojevrsna ekstenzija Euro Psy diplome i postavlja se pitanje kako ćemo tome moći udovoljavati.





## **Usmena izlaganja / Oral presentations**

**Dea Ajduković, Mirjana Pibernik-Okanović**

*KB Merkur, Sveučilišna klinika Vuk Vrhovac, Zagreb, Hrvatska*

## **Psihosocijalni stresori i izvori podrške parovima prije prvog postupka izvantjelesne oplodnje**

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid u psihosocijalne stresore i izvore podrške koje doživljavaju parovi tijekom priprema za svoj prvi postupak izvantjelesne oplodnje. Prikupljeni su podaci iz kliničkih intervjua koji su vođeni s 30 parova kao dio zakonski obvezne pripreme za postupke medicinske oplodnje. Odaabrani su samo parovi koji idu u prvi postupak izvantjelesne oplodnje. Prosječni intervju je trajao oko 45 minuta, a prikupljeni su sociodemografski i medicinski anamnestički podaci, podaci o aspektima individualne, partnerske i prilagodbe u široj socijalnoj okolini te o najvažnijim izvorima stresa i suočavanja. Intervjui su se vremenski odnosili na razdoblje od saznanja o problemima s plodnosti do razdoblja postavljanja indikacije za konkretan postupak medicinske oplodnje (vrijeme kad se odvijao sam intervju). Tijekom intervjua vođene su bilješke, koje su nakon intervjua nadopunjene i zatim analizirane. Analiza podataka vođena je deduktivno, pri čemu su kodovi konceptualizirani u skladu s Bronfenbrennerovim ekološkim modelom. Izvori stresa tijekom priprema za liječenje neplodnosti proizlaze iz različitih sustava i različitih razina ekološkog sustava. Među njima se ističu individualne brige vezano uz uspješnost postupaka, pritisci iz bliže okoline, nedostatak različitih vidova podrške unutar zdravstvenog sustava te doživljaj stigmatiziranosti neplodnosti i njezinog liječenja u kulturi. Izvori podrške koji su se pokazali osobito značajnima su partnerski odnos i odnos povjerenja s liječnikom-ginekologom. Na temelju ovih rezultata raspravit će se neke od mogućih promjena usmjerenih na različite razine ekosustava parova, a koje bi doprinijele njihovoj podršci tijekom liječenja neplodnosti.

**Ana Arzenšek**

*Department of Sociology, Political Science and Psychology  
in Management, Faculty of Management,  
University of Primorska, Koper, Slovenia*

## **Disequilibrium of cognitive schemata in economic crisis: case of financial institutions**

Economic crisis can lead to reconsideration and adaptations of the existing cognitive schemata about HRM or can cause cognitive conflict within companies. A schema is defined as the mental representation of an associated set of perceptions, ideas, and/or actions. Piaget considered schemata to be the basic building blocks of mental activity (Piaget, 1976). The Piaget's mechanism of cognitive development through adaptation combines the conservative assimilation, which submits the existing cognitive schemata about the environment as they are, and the progressive accommodation, which adapts cognitive schemata of an individual to the outside demands (von Glaserfeld, 1989). Our leading proposition is, that among two, the process of accommodation will prevail, enabling the participants to solve cognitive disharmony between the existing cognitive schemata about HRM and a new situation in the company. The study included three financial institutions. Within the period of 2009 to 2010, we twice interviewed representatives of HRM in these companies. In total, 15 interviews were conducted and analysed by applying the computer program for qualitative data processing ATLAS.ti. At the same time, the analysis of annual reports by focusing on social responsibility towards the employees reporting based on Global Reporting Initiative was made and evaluated by a checklist. The main factors of assimilation and accommodation in HRM schemata were identified from the main attributes. The results have shown that schemata of HRM in the selected institutions are not exclusively important and strategic. However, perception of HRM as a strategic partner has somewhat gained strength at the time of the research. The results show dynamic restructuring activities and a new consideration about the role and importance of HRM. From this it can be assumed that a disequilibrium is present with a tendency toward process of accommodation. In the future, HRM may be subject to change in these institutions.

**Marija Bakotić, Biserka Radošević-Vidaček**

*Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska*

## **Učinci aktivacije kao stanja i osobine na dnevnu pospanost nakon djelomične deprivacije spavanja**

Cilj ispitivanja bio je provjeriti neke postavke modela pospanosti Cluydtsa i De Valckove (2003, *Med Hypoth*, 60) u situaciji nakon djelomične deprivacije spavanja. Ispitali smo utječe li razina aktivacije u toj situaciji na razinu dnevne pospanosti. Također smo ispitali jesu li individualne razlike u osnovnoj razini aktivacije izmjerene preko elektrodermalne labilnosti te individualne razlike u općoj tendenciji uspavlivanja izmjerene preko Epworthove skale pospanosti (ESS), povezane s razinom dnevne pospanosti. Sudionici (N=28, 14 ž, 18-26 g.) su proveli jednu noć i sljedeće jutro u kontroliranim laboratorijskim uvjetima. Tijekom noći spavali su polovicu svog uobičajenog trajanja spavanja. U jutarnjim satima sudjelovali su u dvije eksperimentalne situacije u kojima je razina aktivacije manipulirana pomoću dva laboratorijska zadatka. U obje situacije mjereni su pokazatelji fiziološke aktivacije (srčana i elektrodermalna aktivnost), subjektivne aktivacije (energičnost, napetost i anksioznost) i stanja pospanosti pomoću Testa latencije uspavlivanja i Karolinske skale pospanosti. Analize su pokazale da je razina aktivacije manipulirana pomoću zadataka utjecala na razinu dnevne pospanosti. U situaciji s relativno višom razinom aktivacije sudionici su se osjećali manje pospano i trebalo im je duže vremena da zaspu nego u situaciji s relativno nižom razinom aktivacije. Individualne razlike u elektrodermalnoj labilnosti, kao niti razlike u općoj tendenciji uspavlivanja mjerene pomoću skale ESS, nisu bile povezane s pokazateljima stanja dnevne pospanosti. Povišena razina simpatičke aktivacije i subjektivne napetosti mogu smanjiti subjektivnu pospanost i otežati uspavlivanje nakon djelomične deprivacije spavanja. Dobiveni rezultati podupiru hipotezu o važnosti situacijske komponente aktivacije kao jedne determinante dnevne pospanosti, ali ne upućuju na važnost osobinske komponente aktivacije i pospanosti, koje smo mjerili u ovom ispitivanju, u regulaciji pospanosti.

**Toni Babarović, Iva Šverko**

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska*

## **Provjera kulturalne invarijantnosti Schwartzovog modela u Hrvatskoj, Mađarskoj i Sloveniji**

Schwartz (1992) je pretpostavio postojanje 10 tipova općih vrijednosti koje se mogu prikazati kružim modelom, čiju su kulturalnu invarijantnost potvrdile brojne studije, od kojih su neke provedene i u Hrvatskoj. U ovom radu valjanost Schwartzovog modela vrijednosti provjerena je u Hrvatskoj (N=1484) te uspoređena s vrijednosnim strukturama dobivenim u susjednim zemljama, Mađarskoj (N=1544) i Sloveniji (N=1286). Kao mjera 10 tipova vrijednosti korištena je kratka inačica novog Schwartzovog upitnika Portrait Values Questionnaire (PVQ), u kojem je svaki tip vrijednosti izmjeren sa dvije, a jedan iznimno sa tri čestice. Podaci su prikupljeni u okviru Europskog društvenog istraživanja (European Social Survey), u kojem je Hrvatska prvi put sudjelovala 2009. godine (ESS Round 4). Kulturalna stabilnost pretpostavljene kružne strukture vrijednosti provjerena je primjenom multigrupne konfirmatorne faktorske analize (MGCEFA). Na razini pojedinih zemalja potvrđena je 10 faktorska struktura vrijednosti uz tri logične modifikacije koje pospješuju prikladnost modela podacima. Također je provjerena i potvrđena kulturalna univerzalnost takvog modificiranog modela. Istovjetnost faktorskih struktura potvrđena je na konfiguralnoj, metričkoj i skalarnoj razini, odnosno utvrđeno je kako su faktorske saturacije i kovarijance među latentnim varijablama invarijantne u sve tri zemlje. Nadalje, postavljanjem dodatnih ograničenja unutar modela o jednakost prognoziranih aritmetičkih sredina latentnih varijabli utvrđena je podjednaka izraženost 10 tipova vrijednosti u trima državama. Drugim riječima, rezultati ukazuju kako u Hrvatskoj, Mađarskoj i Sloveniji Schwartzov model ima jasnu kulturalnu univerzalnost, kako na razini istovjetnosti faktorskih struktura, tako i na razini izraženosti pojedinih vrijednosnih orijentacija.

**Andreja Bartolac**

*Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska*

## **Neki prediktori doživljaja pravednosti u partnerskoj vezi i ukupnog zadovoljstva vezom**

Unatoč činjenici da se stavovi prema rodnim ulogama polako mijenjaju u smjeru veće egalitarnosti i dalje je prisutno nesuglasje između stavova i ponašanja u svakodnevnom životu. Također, istraživanja potvrđuju da žene u hrvatskim obiteljima, iako zaposlene izvan doma, još uvijek obavljaju većinu kućanskih poslova, neovisno o dobi, stupnju obrazovanja ili urbaniziranosti sredine u kojoj žive. Cilj ovog rada bio je istražiti opterećenje partnera svakodnevnim obvezama u obitelji i njihovo zadovoljstvo raspodjelom tih obveza, kao i koji od dva navedena prediktora bolje predviđa doživljaj pravednosti u vezi. Također je ispitano kojim prediktorima možemo objasniti ukupno zadovoljstvo partnerskom vezom. U ovom istraživanju sudjelovalo je 145 (van)bračnih parova, a svaki od partnera ispunio je slijedeće upitnike: Skale idealnih i ostvarenih rodnih uloga partnera i roditelja, Skalu percipirane pravednosti u braku te procjene relativnog ulaganja partnera u vezu s obzirom na raspodjelu financijskih izdataka, kućanskih poslova te donošenja obiteljskih odluka. Prikupljeni su i socio-demografski podaci. Rezultati su potvrdili da žene više doprinose u svakodnevnim, rutinskim poslovima, dok muškarci češće obavljaju povremene poslove. Iako se financijske obveze, kao i odluke unutar obitelji najčešće dijele, raspodjela obiteljskog proračuna i sadržaj odlučivanja ipak su rodno uređeni. Uočava se najveće zadovoljstvo oba partnera kada je raspodjela svih vrsta ulaganja i obiteljskih odgovornosti jednaka. Doživljaj pravednosti u vezi najbolje se može predvidjeti zadovoljstvom donošenjem odluka i raspodjelom financija kod muškaraca, odnosno raspodjelom kućanskih poslova i zadovoljstvom tom raspodjelom u žena. Zadovoljstvo donošenjem odluka je najznačajniji prediktor za ukupno zadovoljstvo vezom kod oba partnera.



**Morena Bešlić**

*Fojnica, Bosna i Hercegovina*

**Maida Koso-Drljević**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Povezanost komponenti samoreguliranog učenja sa školskim uspjehom i vladanjem učenika**

Školsko postignuće i cjelokupno školsko okruženje važni su aspekti života djece i adolescenata te se ovim istraživanjem pokušalo utvrditi koje su to determinante školskog uspjeha i vladanja. Samoregulirano učenje je aktualna tema mnogih istraživanja u posljednje vrijeme te je istraživanje imalo za cilj ispitati povezanost između nekih komponenti samoreguliranog učenja (strategije učenja, ciljna orijentacija i samopoštovanje učenika) i školskog uspjeha i vladanja. Također se ispitalo postoje li razlike u školskom uspjehu s obzirom na spol. Drugi cilj istraživanja je bio ispitati povezanost samopoštovanja i ciljne orijentacije učenika. U ispitivanju koje je provedeno tijekom siječnja i veljače 2010. godine sudjelovalo je ukupno 283 učenika šestih i sedmih razreda iz sedam osnovnih škola Srednjobosanskog kantona. Uzorak čine 154 djevojčice i 129 dječaka u dobi od 11 do 14 godina, odnosno prosječne dobi 12,35 godina. Instrumenti korišteni u istraživanju su: Upitnik o sociodemografskim obilježjima, Upitnik samopoštovanja i ciljne orijentacije (Niemivirta, 1999), Upitnik strategija učenja (Niemivirta, 1999). Rezultati provedene kompletne regresijske analize pokazuju da u objašnjenju varijance kriterijske mjere školski uspjeh sudjeluju sljedeće prediktorske varijable: strategija učenja – površinsko procesiranje, samopoštovanje, spol i strategija učenja – dubinsko procesiranje. Prema tome, učenici će postizati bolji školski uspjeh ukoliko budu manje koristili strategiju površinskog, a više strategiju dubinskog procesiranja, te ukoliko imaju veće samopoštovanje. Rezultati su također pokazali da djevojčice imaju bolji školski uspjeh. Rezultati provedenog istraživanja upućuju i na postojanje statistički značajne povezanosti između samopoštovanja i ciljne orijentacije – orijentacije na učenje. Dakle, učenici koji imaju veće samopoštovanje su usmjereni na učenje kao cilj.

**Bojana Bodroža**

*Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia*

**Goran Opačić**

*Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia*

## **Validation of eight scoring algorithms for calculating The Name Letter Preference**

The Name Letter Preference (NLP; Nuttin 1985, 1987) is a measure of implicit self-esteem based on the phenomenon of implicit egotism – a tendency to evaluate more favorably things related to yourself than those not related to it. The research was conducted to validate eight algorithms for calculating Name Letter Preference effect: five algorithms already evaluated by LeBel & Gawronski (2009) – B, S, D, I and Z, and three new algorithms named D1, D2, D3. Different NLP algorithms control for baseline letter preference and/or personal formula of participant. N=286 participants completed Name Letter Preference test, Global Self-Esteem Scale – measure of explicit self-esteem (ESE), and Narcissistic Personality Inventory. Four criteria were used as the indicator of validity of NLP algorithms: reliability, relation to explicit self-esteem and narcissism, production of outliers, and shape of the distribution. Split-half reliability of global (averaged) NLP measure and Pearson correlation of NLP-name and NLP-surname were low for all algorithms, showing that these two measures tap into different concepts. Significant correlations of NLP-name (i.e. B, S, D, I, D2 and D3 algorithms), but not of NLP-surname, with ESE and narcissism suggested that only first name NLP can be considered appropriate implicit self-esteem measure. B, D and D2 algorithms produced few outliers, whereas other algorithms produced none. Distribution of scores for all measures but Z and D1 deviated from normal. The most important conclusion of this study is that low reliability of global (averaged) NLP measure, regardless of the algorithm used, doesn't justify its use. Correlations with external criteria suggest that only NLP-name can be considered the measure of implicit self-esteem. Divergent validity and production of least outliers recommends „I” measure of NLP-name as the best scoring algorithm.

Kosta Bovan, Zagreb, Hrvatska

## Anonimnost sudionika, moć eksperimentatora i socijalno poželjno odgovaranje

Anonimnost sudionika predstavlja potencijalnu opasnost valjanosti istraživanja jer sudionici koji se ne osjećaju anonimno mogu biti motivirani za davanje neiskrenih odgovora. Pregledom literature je ustvrđeno kako se nije ispitivao utjecaj anonimnosti na socijalno poželjno odgovaranje na skalama stavova. Također, na odgovore sudionika može utjecati i sam eksperimentator. Primjerice, ako sudionici percipiraju eksperimentatora kao osobu koja ima moć nad njima mogu biti motivirani za iskrivljavanje odgovora. Cilj istraživanja bio je ispitati kako anonimnost sudionika i moć eksperimentatora utječu na razinu socijalno poželjnog odgovaranja na skalama stavova. Korišten je kvaziekperimentalni nacrt, a sudjelovalo je 147 studenata. Nezavisne varijable su anonimnost sudionika i moć eksperimentatora. Korištene su dvije razine anonimnosti – nulta, u kojoj su sudionici morali ostaviti svoje ime i prezime, i potpuna, u kojoj sudionici nisu ostavili nikakve podatke o sebi. Korištene su dvije razine moći – niska (eksperimentator je bio student) i visoka (eksperimentator je bio profesor). Kombinacijom navedenih varijabli su formirane četiri eksperimentalne skupine. Dvije su grupe zavisnih varijabli – socijalno osjetljivi stavovi (prema invalidima i psihičkim bolesnicima) te socijalno neosjetljivi stavovi (prema političarima i *celebrytijima*). Korištena je i post-eksperimentalna provjera manipulacije nezavisnih varijabli. Pretpostavka je da će sudionici koje se može identificirati i nad kojima eksperimentator ima moć davati socijalno poželjnije odgovore na socijalno osjetljivim stavovima. Očekivano je kako se skupine neće razlikovati na skalama socijalno neosjetljivih stavova. Suprotno očekivanju, anonimnost sudionika i moć eksperimentatora nisu utjecali na razinu socijalne poželjnosti odgovora na socijalno osjetljivim stavovima. Budući da su rezultati pokazali kako je eksperimentalna manipulacija bila uspješna, ovakav nalaz se može objasniti specifičnim karakteristikama uzorka.

**Irma Brković, Gordana Keresteš**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Samoregulacija u ranoj adolescenciji i roditeljsko ponašanje**

Suvremene razvojne teorije ističu važnost ispitivanja indikatora pozitivnog razvoja te njihovog međuodnosa sa kontekstualnim činiteljima razvoja. U ovom istraživanju su, kao indikatori pozitivnog razvoja, ispitivani procesi samoregulacije cilju usmjerenih ponašanja, opisani u okviru Modela selekcije, optimizacije i kompenzacije (SOC model, Baltes, 1999). Cilj istraživanja bio je utvrditi kako se razvija samoregulacija tijekom rane adolescencije te na koji način su roditeljska ponašanja povezana sa inicijalnom samoregulacijom i njezinim razvojem u razdoblju od dvije godine. U dosadašnjim istraživanjima procesi SOC-a ispitivani su uglavnom na starijim adolescentima ili odraslima, iako teorijski postulati smještaju intenzivan razvoj samoregulacije upravo u ranu adolescenciju. Provedeno je istraživanje križno-sekvencijalnog nacрта s longitudinalnom komponentom koja uključuje tri točke mjerenja razdvojene jednogodišnjim razdobljima. U istraživanju su sudjelovali adolescenti i adolescentice (N1 = 720, djevojčice 52%), učenici četvrtih do osmih razreda pet zagrebačkih osnovnih škola. Kao mjera samoregulacije korišteni su rezultati postignuti na skalama SOC-upitnika (Freund i Baltes, 2002), prilagođenog za primjenu tijekom rane adolescencije. Ovim upitnikom mjerene su četiri dimenzije samoregulacije: elektivna selekcija, selekcija nakon gubitka, optimizacija i kompenzacija. Roditeljska ponašanja oba roditelja (Autonomija, Pozitivna disciplina, Nadzor, Psihološka kontrola, Negativna disciplina i Popustljivost) mjerena su upitnikom URP-29 (Keresteš, Brković i Kuterovac-Jagodić, 2009). Rezultati višerazinskih analiza pokazali su da su pozitivna roditeljska ponašanja majke i oca povezana s boljom, a negativna s lošijom samoregulacijom. I majka i otac značajno i neovisno doprinose objašnjenju varijance djetetove samoregulacije. Utvrđene razvojne putanje pokazuju da se samoregulacija na svim dimenzijama blago, ali značajno smanjuje tijekom rane adolescencije.

**Andreja Bubić**

*Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences,  
Leipzig, Germany*

**Erich Schröger**

*Institute of Psychology, University of Leipzig, Germany*

**Ricarda Schubotz**

*Max Planck Institute for Neurological Research,  
Leipzig, Germany*

## **Violation of expectations in sequence processing**

The importance of formulating predictions has long been recognized within different brain systems and cognitive domains, including the processing of structured patterns of perceptual stimuli, i.e., perceptual sequences. In addition, however, it is important to study breaches of the postulated expectations and the detection of deviant or unpredicted events, as these may trigger cognitive and behavioural adjustments and guide future learning. The two experiments presented here address this issue by exploring and comparing the neural correlates of detecting sequential deviations, i.e., violations in the order of the presented stimuli, and feature (non-sequential) deviants that violate the perceptual context of the presented stimuli. To this end, we used the serial prediction task, in which participants were required to extract and predict a repetitive sensory pattern, and indicate whether a sequential violation occurred in the last part of the trial or not. In addition, a control, non-sequencing task was used, in which the participants were required to detect feature deviants. The results obtained in Experiment 1, which employed functional magnetic resonance imaging (fMRI), showed that sequential deviants triggered an increase of activity in lateral and mesial premotor, prefrontal and cerebellar areas. In contrast, feature deviants triggered primarily bilateral activations within parietal and posterior temporal areas with a more restricted involvement of prefrontal cortices. Exploring the temporal dynamics of detecting two deviant types using electroencephalography (EEG) in Experiment 2 revealed that both sequential and feature deviants elicited N2b and P3b event-related potential (ERP) components, albeit of different latencies and topographies. In addition, only feature deviants elicited an N1 ERP component. These results indicate substantial differences both in the temporal dynamics and brain networks supporting deviant detection in the two contexts.

Ana Butković, Tena Vukasović, Denis Bratko

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Heritabilnost različitih mjera samoprocijenjene inteligencije i njihov odnos s korelatima**

Samoprocijenjena inteligencija je percepcija vlastite inteligencije u odnosu na druge. Dosadašnja istraživanja bavila su se povezanošću samoprocijenjene inteligencije s ostalim srodnim konstruktima. Tako je dobiveno da samoprocijenjena inteligencija, akademska slika o sebi, akademska samoefikasnost i intelekt kao osobina ličnosti imaju u pozadini zajednički faktor nazvan akademska vjera u sebe. U longitudinalnom istraživanju dobivena je značajna povezanost s akademskim postignućem. U istraživanjima se dobivaju i značajne povezanosti s pet-faktorskim modelom ličnosti, kao i sa psihometrijskom inteligencijom. Konačno, samoprocijenjena inteligencija je povezana sa spolom u smjeru da muškarci daju veće procjene vlastite inteligencije nego žene. U ovom istraživanju su uspoređena dva načina mjerenja samoprocijenjene inteligencije. Prva mjera je uključivala procjenu opće inteligencije, a kao druga mjera je korišten prvi faktorski rezultat na temelju procjena pojedinih specifičnih sposobnosti prema Gardnerovoj teoriji multiplih inteligencija. Uspoređivan je njihov odnos s nekim korelatima te su izračunate procjene heritabilnosti. Podaci su prikupljeni za 541 osobu (228 muškog i 313 ženskog spola; 83 para jednojajnih i 173 para dvojajnih blizanaca) dobi između 15 i 22 godine. Ispitanici su koristeći normalnu distribuciju rezultata na testovima inteligencije dali procjenu svoje opće inteligencije i 10 specifičnih sposobnosti (verbalna ili lingvistička, logičko-matematička, prostorna, glazbena, tjelesno-kinestetička, interpersonalna, intrapersonalna, egzistencijalna, spiritualna i naturalistična inteligencija). Procjena opće inteligencije i faktorski rezultat međusobno su korelirali 0.68. Za procjenu opće inteligencije dobivena je heritabilnost od 61%, za faktorski rezultat od 71%, a dobivene su i značajne povezanosti s korelatima.

Ana Jarić Busarac

Beograd, Srbija

Nebojša Petrović,

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija

## **Teorija planiranog ponašanja: provjera na primjeru držanja dijete**

U ovom radu prikazat ćemo istraživanje kojim smo provjeravali teoriju planiranog ponašanja na primjeru aktivnosti pridržavanja dijetetskog režima ishrane (na pacijentima Savjetovaništa za dijetetiku Medicinskog fakulteta u Beogradu). Uspjeh u mršavljenju ispitivan je za period od četiri tjedna. Oslanjajući se na teoriju planiranog ponašanja (Ajzen) pretpostavljeno je da je namjera da se drži dijete direktni uzročnik mršavljenja. Ova pretpostavka je potvrđena, mada ne u stupnju u kojemu bi se na osnovi teorije to i očekivalo (dobijen je koeficijent korelacije  $R=0.25$ ). Namjeru da se drži dijete, po teoriji određuju tri pretpostavljena konstrukta. To su: stav prema držanju dijete (stupanj u kojemu je držanje dijete pozitivno ili negativno ocjenjeno), subjektivna norma koja se odnosi na držanje dijete (opaženi socijalni pritisak koji manje ili više prisiljava osobu da dijete provede u djelo) i opažena bihevioralna kontrola koja se odnosi na držanje dijete (sposobnost i mogućnost osobe da provede propisanu djecu). Provjerom utjecaja spomenutih konstrukata na namjeru dobijen je koeficijent korelacije  $R=0.35$ . Pri tom se pokazalo da je parcijalni doprinos koji ima bihevioralna kontrola u pogledu izraženosti namjere da se drži dijete ( $\beta = 0.234$ ) jedini statistički značajan. Druga dva konstrukta nisu pokazala značajan utjecaj. Za bihevioralnu kontrolu je, na osnovi teorije, osim spomenutog utjecaja na namjeru da se drži dijete pretpostavljen i njen direktan utjecaj na mršavljenje. Dobijeni rezultati u istraživanju potvrđuju ovu pretpostavku, bihevioralna kontrola ima i značajan utjecaj na uspjeh u mršavljenju (dobijen je koeficijent korelacije  $R=0.276$ ). Na osnovi ovih rezultata slijedi zaključak da je za pridržavanje dijetetskog režima i mršavljenje presudan utjecaj bihevioralne kontrole. Veća učinkovitost u mršavljenju direktno je u vezi sa stupnjem bihevioralne kontrole koju osoba ima u situaciji držanja dijete.

**Kristina Čehil**

*Osnovna škola Pavleka Miškine, Zagreb, Hrvatska*

**Darja Maslić Seršić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

## **Nesigurnost posla, individualna dobrobit i stavovi prema radu i organizaciji**

Rad većini ljudi predstavlja važan dio života jer, između ostalog, omogućuje profesionalni razvoj, dobivanje prihoda i ostvarivanje socijalnih kontakata. Nesigurnost posla, tj. zabrinutost oko gubitka ovog važnog aspekta života ostavlja kod većine ljudi negativne posljedice. Predmet provedenog istraživanja je subjektivna nesigurnost posla, definirana kao subjektivni doživljaj straha i/ili zabrinutosti vezanih uz mogućnost gubitka sadašnjeg zaposlenja mjeren samoprocjenama te njezina povezanost s individualnom dobrobiti zaposlenika i njihovim stavovima prema radu i organizaciji. Istraživanje je provedeno na 203 osobe zaposlene u jednoj trgovačkoj organizaciji u Zagrebu. Rezultati su pokazali da ispitanici koji u većoj mjeri doživljavaju prijetnju da će izgubiti vlastiti posao ili da će im se dogoditi neželjene promjene u pojedinim aspektima njihovog posla imaju sniženo zadovoljstvo poslom, veću namjeru napuštanja organizacije, nižu afektivnu i instrumentalnu odanost, lošije tjelesno, psihičko i opće zdravlje. Kvalitativna nesigurnost posla, koja se odnosi na prijetnju pojedinim aspektima posla, ima medijacijski učinak na povezanost kvantitativne nesigurnosti posla, koja se odnosi na doživljaj prijetnje od dobivanja otkaza, i svih kriterijskih varijabli (zadovoljstvo poslom, namjeru napuštanja organizacije, afektivnu i instrumentalnu odanost te fizičko, psihičko i opće zdravlje). U prisustvu kvalitativne nesigurnosti posla učinak kvantitativne nesigurnosti posla na kriterijske varijable posve izostaje što ukazuje na to da je zadržavanje pojedinih aspekata posla u većoj mjeri odgovorno za zadovoljstvo poslom, namjeru ostanka u organizaciji, odanost organizaciji te zdravlje osobe, nego zadržavanje samog posla. Povezanost subjektivne nesigurnosti posla i negativnih učinaka za dobrobit i stavove zaposlenika ukazuje na potrebu smanjivanja doživljaja nesigurnosti posla kod zaposlenika kako se ono ne bi odrazilo i na učinkovitost organizacije.



**Dinka Čorkalo Biruški, Dean Ajduković**  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Međuetnički odnosi djece u podijeljenoj zajednici: prediktori školske i socijalne integracije kod većine i manjine**

Škola je, uz obitelj i vršnjake, najvažniji socijalizacijski agens. Njena funkcija nije samo obrazovna već ona prenosi i norme i vrijednosti koje vladaju u društvu, a posebna joj je uloga očuvanje etničkog identiteta, nacionalnih vrednota i društveno poželjnih ponašanja. Njena identitetna funkcija posebno je istaknuta u obrazovanju manjina, pa je pravo na školovanje na vlastitom jeziku temeljno pitanje ostvarivanja manjinskih prava. Erdutskim je sporazumom 1995. regulirano obrazovanje srpske manjine u hrvatskom Podunavlju. U Vukovaru se ostvarenje toga prava svelo na odvajanje djece u školama u odjeljenja na hrvatskom i srpskom jeziku. To dovodi u pitanje mogućnost kontakta djece koja pripadaju različitim etničkim zajednicama. Ako je taj kontakt zapriječen u školi, a poslijeratna ga, podijeljena zajednica, najblaže rečeno, ne potiče, kao temeljno se pitanje postavljaju budući međuetnički odnosi djece, kao i mogućnosti njihovog zajedničkog doprinosa funkcionalnoj zajednici kada odrastu. Stoga se u ovom radu postavlja teorijski utemeljen i društveno relevantan cilj: ispitati u kojoj je mjeri odnos djece prema međuetničkoj integraciji s vršnjacima u školi i u svakodnevnom izvanškolskom okruženju moguće objasniti međuetničkim stavovima i ponašanjima djece. Hijerarhijske regresijske analize stava prema školskoj i izvanškolskoj integraciji na podacima hrvatske i srpske djece u dobi od 12 do 16 godina u Vukovaru, prikupljenih u dvije točke mjerenja, 2001. (N=718) i 2007. (N=703) godine, pokazale su da su međuetnički stavovi i ponašanja vrlo dobar prediktor stava prema oba oblika međuetničke integracije, i to bolji kod većine nego kod manjine. Nadalje, međuetnički stavovi tijekom vremena postaju sve bolji prediktor stava prema međuetničkoj integraciji, upućujući na sve snažniju unutaretničku homogenizaciju djece u ovoj poslijeratnoj zajednici. Rezultati će biti raspravljani pod vidom odnosa većine i manjine u multietničkim zajednicama.

**Doris Čuržik**

*Klinika za psihijatriju, KBC Rebro, Zagreb, Hrvatska*

**Svjetlana Salkičević**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Neki korelati simptoma generaliziranog anksioznog poremećaja**

Anksiozna osjetljivost definirana je kao stah od simptoma povezanih s anksioznošću zbog vjerovanja da su posljedice tih simptoma ugrožavajuće. Pretpostavka je da upravo ovaj konstrukt predstavlja faktor rizika za razvoj psihičkih, poglavito anksioznih poremećaja. Suvremena istraživanja ovog konstrukta potvrdila su povezanost različitih intenziteta brige – središnjeg konstrukta u razvoju generaliziranog anksioznog poremećaja (GAD) i anksiozne osjetljivosti, kako u kliničkim, tako i u nekliničkim populacijama. Istražujući faktore koji doprinose razvoju simptoma GAD-a i brige, Viana i sur. (2008) ispitali su povezanost percipiranog otuđenja od roditelja i vršnjaka te anksiozne osjetljivosti, brige i simptoma GAD-a. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti rezultate Viane i sur. (2008), odnosno ispitati povezanost percipiranog otuđenja od roditelja i vršnjaka s anksioznom osjetljivošću, brigom i simptomima GAD-a osim na uzorku nekliničke i na uzorku kliničke populacije. Uzorak kliničke populacije sačinjavali su pacijenti Klinike za psihijatriju KBC-a Rebro (N=80), dok su uzorak nekliničke populacije činili studenti Filozofskog fakulteta u Zagrebu (N=115). Sudionici su ispunili Indeks anksiozne osjetljivosti, GAD-Q-IV, Inventar privrženosti roditeljima i vršnjacima te Upitnik sklonosti brizi. Utvrđena je pozitivna povezanost anksiozne osjetljivosti i otuđenja od roditeljskih figura i vršnjaka, sklonosti brizi te simptoma GAD-a. Ispitana je uloga otuđenja od primarnih skrbnika i anksiozne osjetljivosti kao prediktora simptoma GAD-a i brige. Također, uočene su neke specifičnosti kliničkog uzorka u odnosu na neklinički uzorak. Dobiveni rezultati interpretirani su u skladu s teorijom privrženosti te impliciraju ulogu izostanka podrške primarnog skrbnika u nastanku katastrofičnih interpretacija anksioznih simptoma i sklonosti brizi u odrasloj dobi uslijed očekivanja izostanka podrške u situacijama koje izazivaju anksioznost.

**Nikolina Davidović, Elena Račevska,  
Tamara Bastijanić, Marina Tumbas**  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Povezanost osobina ličnosti i glazbenih preferencija**

Dosadašnja istraživanja o povezanosti osobina ličnosti i glazbenih preferencija pokazala su da su osobine ličnosti važni korelati glazbenih preferencija. U prijašnjim istraživanjima pokazalo se kako se struktura ličnosti mijenja s dobi, a trend promjene u funkciji dobi pokazan je i u istraživanjima glazbenih preferencija. Budući da smo ovim istraživanjem željeli provjeriti kakav je odnos glazbenih preferencija i osobina ličnosti ispitanika različite dobi te mijenja li se taj odnos s porastom dobi, u istraživanje smo uključili pripadnike triju dobnih skupina – srednjoškolce, studente i odrasle. U istraživanju je sudjelovalo 219 srednjoškolaca ( $M=15,7$ ,  $SD=0,45$ ), 197 studenata ( $M=23,1$ ,  $SD=0,81$ ) te 182 odrasla ispitanika ( $M=40,2$ ,  $SD=3,42$ ). Glazbene preferencije definirali smo preko šest faktora, tri za međunarodne glazbene stilove te tri za regionalne glazbene stilove. Spomenuti faktori dobiveni su faktorskom analizom podataka prikupljenih primjenom skale glazbenih preferencija koju smo konstruirali za potrebe ovog istraživanja, a koja se sastojala od osamnaest međunarodnih glazbenih stilova te jednakog broja regionalnih glazbenih stilova. Dimenzije ličnosti koje smo uključili u istraživanje jesu one predviđene pet-faktorskim modelom zbog njezove obuhvatnosti, replikabilnosti i zastupljenosti u istraživanjima. Pet dimenzija izmjerili smo BFI upitnikom. Naši rezultati pokazuju kako osobine ličnosti s porastom dobi ispitanika slabije predviđaju glazbene preferencije. Međutim, osobina ličnosti koja je u najvećoj mjeri povezana s različitim međunarodnim i regionalnim glazbenim stilovima kroz sve dobne skupine jest otvorenost. Ta povezanost varira od pozitivne do negativne ovisno o glazbenom stilu. Naši rezultati dobiveni na hrvatskom uzorku u skladu su s rezultatima prethodno dobivenim u stranim istraživanjima.

Ivana Delač Horvatinčić, Marijana Kozarić Ciković

*Osnovna škola Josipa Zorića, Dugo Selo, Hrvatska*

## **Povezanost vršenja i doživljavanja elektroničkog nasilja sa samopoimanjem kod učenika sedmih i osmih razreda osnovne škole**

Moderno doba školama je donijelo nove izazove u području prevencije nasilja i reagiranja na nj – Internet, i to primarno Facebook, učenicima omogućava nove načine vršenja nasilja nad vršnjacima koje se najčešće iz virtualnog svijeta prenosi u školske klupe i obratno. Praksa pokazuje da su posljedice elektroničkog nasilja jednako teške kao i posljedice drugih oblika nasilja, a kako je to relativno nov fenomen, pokazuje se potreba za njegovim sustavnim ispitivanjem. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoji li značajna povezanost između pojedinih aspekata samopoimanja (školska kompetentnost, socijalna prihvaćenost, regulacija ponašanja, sportska kompetentnost, tjelesni izgled i opće samopoštovanje), izloženosti elektroničkom nasilju (cyberbullying) te vršenja takvog oblika nasilja među učenicima sedmih i osmih razreda osnovne škole. Istraživanje je provedeno grupno, u prvom polugodištu školske godine 2010./2011., u Osnovnoj školi Josipa Zorića u Dugom Selu, upitnikom konstruiranim za potrebe ovog istraživanja i Skalom samopoimanja S. Harter. Cronbachov alpha skale vršenja elektroničkog nasilja iznosi 0,795, a skale doživljavanja elektroničkog nasilja 0,742. Pokazalo se da dječaci imaju više samopoimanje vezano uz sportske sposobnosti i tjelesni izgled te da češće vrše elektroničko nasilje. Vršenje i doživljavanje elektroničkog nasilja su statistički značajno pozitivno povezani, kao i aspekti samopoimanja. Izloženost elektroničkom nasilju je negativno povezana sa samopoimanjem vezanim uz tjelesni izgled i regulaciju ponašanja. Učenici koji preko interneta komuniciraju samo s osobama koje osobno poznaju imaju više samopoimanje vezano uz regulaciju ponašanja te rjeđe doživljavaju i vrše elektroničko nasilje od učenika koji preko interneta komuniciraju i s osobama koje ne poznaju. Također, učenici koji odlaze na upoznavanje sa svojim „virtualnim prijateljima” koje ne poznaju u stvarnom životu, češće doživljavaju i vrše elektroničko nasilje.

**Eva Anđela Delale**

*Studijski centar socijalnog rada,  
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Psihosocijalne odrednice odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi**

Cilj istraživanja bio je utvrditi psihosocijalne odrednice odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi te provjeriti medijacijski i moderacijski učinak odabranih individualnih obilježja majki na njihove roditeljske odgojne postupke. Na uzorku majki šestogodišnje djece (N=329) utvrđena je učestalost korektivnih (kažnjavanje i alternative kažnjavanju) i preventivnih roditeljskih odgojnih postupaka. Rezultati upućuju na različitost prirode ponašanja usmjerenih korigiranju neprimjerenih ponašanja djeteta od preventivnog postupanja majki s djecom. Utvrđena je znatna povezanost odabranog skupa sociodemografskih varijabli, intenziteta stresa i individualnih obilježja majki sa svim roditeljskim odgojnim postupcima. Majke koje učestalije pozitivno izražavaju emocije u obiteljskom okruženju, u većoj mjeri postupaju preventivno s djecom. S alternativama kažnjavanju izravno su i pozitivno povezani roditeljski stres, važnost vjere u životu majke te pozitivno izražavanje emocija majki. Roditeljski stres majki, negativno izražavanje emocija, pozitivni stavovi prema udaranju po stražnjici i tjelesnom kažnjavanju te važnost vjere u životu majki pozitivno su povezani s učestalijim korištenjem postupaka kažnjavanja. Stres je izravno, ali i neizravno povezan s kažnjavanjem, pri čemu je povezanost stresa djelomično posredovana negativnim izražavanjem emocija i osjećajem efikasnosti majki u ulozi roditelja. Nisu utvrđeni moderacijski učinci djetetova spola, iskustva tjelesne kažnjavanosti majki u djetinjstvu niti vrste predškolske ustanove ni na jedan oblik roditeljskih odgojnih postupaka. Rezultati podržavaju procesni model roditeljstva i interpretirani su u okviru modela roditeljstva i teorijskih postavki o roditeljskom stresu. Spoznaje o medijacijskim učincima mogu pridonijeti razumijevanju teškoća u promjeni naučenih obrazaca postupanja majki predškolske djece te razvijanju psihosocijalnih programa i intervencija u radu s roditeljima i djecom.

**Bojana Dinić, Snežana Smederevac**

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija*

## **Koju formu agresivnosti mjere skale agresivnosti? Relacije Buss-Perryevog upitnika agresivnosti i skala agresivnosti različitih modela ličnosti**

U ovom radu se postavlja pitanje koju formu agresivnosti mjere skale agresivnosti upitnika koji proistječu iz različitih modela ličnosti. Uzorak je činilo 576 sudionika. U radu su primijenjeni sljedeći instrumenti: Buss-Perry Aggressiveness Questionnaire (AQ) kojim se operacionaliziraju fizička i verbalna agresivnost, bijes i hostilnost, skala Prijatnosti upitnika Big Five Inventory (BFI), skala Prijatnosti upitnika HEXACO, skala Agresivnosti/hostilnosti upitnika Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire III-R (ZKPQ), skala Agresivnosti upitnika Multidimensional Personality Questionnaire (MPQ), skala Borbe Upitnika osjetljivosti na potkrepljenje (UOP), supskale Agresivnosti inventara ličnosti Velikih pet plus dva (VP+2). Rezultati regresijske analize pokazuju da se postotak objašnjene varijance skala agresivnosti upitnika AQ kreće od 48,3 za skalu bijesa do 32,1 za skalu hostilnosti. Fizičku agresivnost značajno predviđa skala Agresivnosti upitnika MPQ, zatim skala Borbe upitnika UOP i Agresivnosti/hostilnosti upitnika ZKPQ, a verbalnu agresivnost – skala Borbe, pa potom supskale Teške naravi i Bijesa inventara VP+2 i skala Agresivnosti/hostilnosti upitnika ZKPQ. Skalu bijesa upitnika AQ značajno predviđa istoimena subskala inventara VP+2, zatim niska skala Prijatnosti upitnika HEXACO, skala Borbe upitnika UOP i skala Agresivnosti/hostilnosti upitnika ZKPQ. Skala hostilnosti upitnika AQ se može predvidjeti na temelju svih subskala Agresivnosti upitnika VP+2, pri čemu subskala Teške naravi ostvaruje negativni doprinos, pa zatim na osnovu niske skale Prijatnosti upitnika HEXACO i skale Agresivnosti upitnika MPQ. Nalazi ukazuju da su skalama agresivnosti različitih modela ličnosti obuhvaćene različite forme agresivnosti. Može se zaključiti da su manifestne forme agresivnosti upitnika AQ obuhvaćene prvenstveno skalama koje su proistekle iz psihobioloških modela ličnosti, a latentne forme agresivnosti su više obuhvaćene skalama leksičkih modela ličnosti.

**Dražen Domijan, Mia Šetić**  
*Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Neuralne osnove brzog vidnog pretraživanja kod autista**

Među mnogim iznimnim osobinama, autisti pokazuju veću uspješnost od kontrolne skupine u zadacima vidnog pretraživanja. Kod vidnog pretraživanja, zadatak je pronaći ciljni podražaj koji se nalazi umetnut među distraktorima. Ako se podražaj razlikuje od distraktora u jednom obilježju, vrijeme traženja ne ovisi o broju distraktora (pretraživanje obilježja). S druge strane, ako je ciljni podražaj definiran s dva obilježja, vrijeme traženja ciljnog podražaja raste linearno u funkciji broja distraktora (kombinirano pretraživanje). Zanimljivo je da autisti pokazuju veću uspješnost i u zadacima pretraživanja obilježja i u zadacima kombiniranog pretraživanja (O’Riordan i sur., 2001; O’Riordan, 2004; Plaisted i sur., 1998). U radu je predstavljen model neuronske mreže koji objašnjava vidno pretraživanje kao proces konstrukcije binarnih prostornih mapa (Huang i Pashler, 2007). Osnovna hipoteza je da su autisti uspješniji u formiranju prostornih mapa koje im omogućuju da brže pretraže vidno polje. Veća uspješnost proizlazi iz manjeg neuralnog šuma u neuronskoj mreži za označavanje prostornih lokacija u vidnoj reprezentaciji. Model označavanja prostornih lokacija zasnovan je na prethodno predloženom modelu perceptivne organizacije koji su predložili Domijan i Šetić (2008). Računalne simulacije pokazuju da predloženi model uspješno objašnjava prednost autista u vidnom pretraživanju. Model također objašnjava zašto su autisti uspješniji u zadacima traženja uzemljenog lika (Almeida i sur., 2010). Naime, uzemljeni lik može sadržavati manje obilježja od distraktora. To znači da će se pažnja prije usmjeriti na distraktore. Međutim, autisti će bolje grupirati distraktore i brže doći do ciljnog lika. Nadalje, model objašnjava zašto u nekim vrlo teškim zadacima traženja autisti ne pokazuju prednost u odnosu na kontrolnu skupinu (Joseph i sur., 2009). Predloženi model ukazuje na moguće neuralne mehanizme superiorne izvedbe autista na zadacima vidne prostorne pažnje.

Saša Drače

*Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Afekt i selektivno prisjećanje autobiografskih događaja: uloga raspoloženja u efektu kongruencije**

Brojni radovi su pokazali da se osobe dobrog raspoloženja prisjećaju pozitivnijih događaja nego osobe lošeg raspoloženja. Generalno, ovaj efekt kongruencije je objašnjen mehanizmom afektivnog priminga prema kojem raspoloženje utječe na selektivnu aktivaciju i dostupnost sadržaja pamćenja sukladnih raspoloženju (Bower, 1981). Međutim, prema nekim autorima, hipoteza koja se oslanja na mehanizam semantičkog priminga može također pružiti plauzibilno objašnjenje (Blaney, 1986). Naime, situacija koja inducira raspoloženje nosi u sebi sadržaj koji može utjecati na dostupnost semantički sličnih informacija te uzrokovati efekt kongruencije neovisno od afektivnog stanja osobe. Cilj ove studije bio je utvrditi postojanje medijatorske uloge raspoloženja u selektivnom prisjećanju autobiografskih događaja. U skladu sa mehanizmom afektivnog priminga očekivano je da će efekt kongruencije biti objašnjen raspoloženjem osoba. Da bi testirali ovu hipotezu studenti psihologije ( $N = 38$ ,  $M = 21.4$ ,  $SD = 5.85$ ) su bili raspoređeni u tri grupe izložene indukcijama dobrog, lošeg ili neutralnog raspoloženja. Sudionici su opažali pozitivne, negativne ili neutralne fotografije slušajući odlomke klasične glazbe odgovarajuće valencije. Tijekom indukcija raspoloženje je mjereno uz pomoć elektromiograma mišića *currugator supercillii* i *zygomaticus major*. Nakon indukcija sudionici su se trebali prisjetiti tri osobna događaja. Rezultati su pokazali klasični efekt kongruencije. U usporedbi s grupom neutralnog raspoloženja, osobe izložene negativnim indukcijama su se prisjećale negativnijih događaja, dok su se osobe izložene pozitivnim indukcijama prisjećale pozitivnijih događaja. U skladu s mehanizmom afektivnog priminga efekt indukcija je bio objašnjen varijacijama u raspoloženju mjerenim elektromiogramom. Rezultati sugeriraju da efekt kongruencije ne može biti pripisan isključivo mehanizmu semantičkog priminga i da raspoloženje ipak utječe na selektivno prisjećanje autobiografskih događaja.



**Milena Dulanović**

*Čačak, Srbija*

**Nebojša Petrović**

*Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija*

## **Socijalno oblikovana sjećanja na izuzetne društveno-političke događaje**

Izrazito živa, precizna, detaljna i dugotrajna sjećanja koja nastaju nakon nekog neočekivanog, značajnog i emocionalno snažnog događaja, poznata su pod nazivom blic sjećanja (flashbulb memories). Od sedamdesetih godina XX. stoljeća i prvih istraživanja ovih sjećanja mijenjani su modeli formiranja blic sjećanja, no konsenzusa još uvijek nema. Početkom 2010. godine u Srbiji je izvršeno ispitivanje sjećanja osoba o dva događaja, smrti nekadašnjeg predsjednika SFR Jugoslavije Josipa Broza Tita i nekadašnjeg predsjednika Vlade Republike Srbije Zorana Đinđića. Navedeni događaji izabrani su kao izuzetno značajni emocionalno nabijeni događaji, koji su uzdrmali cjelokupnu javnost. Uzorak je činilo 123 ispitanika, oba spola, iznad četrdeset godina starosti, iz pet gradova Srbije. Podaci su prikupljeni kroz standardizirani intervju koji je oblikovan za potrebe ovog istraživanja. Kvalitativnom analizom odgovora ispitanika, samoprocjenom sjećanja i procjenom od strane dva neovisna procjenjivača utvrđeno je da data sjećanja zadovoljavaju neophodne karakteristike, kako bi ih odredili kao blic sjećanja. I nakon dugog niza godina od trenutka kada su se navedeni događaji odigrali, ispitanici svoja sjećanja na navedene događaje opisuju kao izuzetno detaljna, precizna i „živa”, uz vrlo visoku uvjerenost u njihovu točnost i preciznost. Također, rezultati ukazuju i na postojanje razlika u samoprocjeni sjećanja u ovisnosti od spola ispitanika, ali ne i od uzrasta i mjesta stanovanja. Utvrđena je i pozitivna povezanost stava ispitanika prema navedenim političkim figurama sa samoprocjenom sjećanja na situacije u kojima su ispitanici čuli vijest o njihovoj smrti. Istraživanje je dalo posrednu potvrdu emocionalno-integrativnog modela nastanka i održavanja blic sjećanja Finkenauerove i suradnika, i s obzirom na specifičnosti ispitivanih događaja dalo mogućnost njihove usporedbe, a time otvorilo i mnoga druga pitanja vezana za sam fenomen blic sjećanja.

**Katarzyna Durniat**

*University of Wrocław, Poland*

## **Mobbing phenomenon – model, antecedents and consequences**

Some meta-analyses on mobbing phenomenon will be presented. The original questionnaire for mobbing diagnosing was used (after relevancy analyses and reliability analysis (N=367, 2006). The questionnaire consists of 2 main scales and 3 subscales with good psychometrical parameters ( $\alpha$  Cronbach from 0.932 to 0.803). Culturally adapted Rosenstiel's and Boegel's (1992) Questionnaire of Organizational Climate was also used (6 subscales; Cronbach's  $\alpha$  ranges between 0.81 and 0.92). The scales of socio-organizational mobbing factors and consequences were also utilized (factor and accuracy analyses conducted, accuracy  $\alpha$  Cronbach's  $\alpha$  ranges from 0.83 to 0.98) . The study on socio-organisational mobbing factors was carried out by the author in 2007/8 (N=465). The study on mobbing consequences and anti-mobbing organisational mechanisms was conducted in the year 2010 (N=260). The samples of working adults from various organisations were demographically heterogeneous. The results of the study confirmed the significance of social, cultural and organisational factors contributing to mobbing occurrence. The findings indicate very significant and quite strong correlations between bullying and socio organisational and organisational culture's factors. Mobbing appears in organisations characterised by poor flow of information, inappropriate communication, organisational chaos, unclear system of tasks delegating, management style not focused on employees, inadequate appraisal, tendency to ignore or conceal conflicts. Cultural factors connected with the victim's attitude to the organisation's code of practice and objectives were also very significant. Next study finding indicates that there are hardly any organizational mechanism for mobbing protection. Very strong correlations between experiencing mobbing and psycho-somatic, neurotic and/or depressive symptoms occurrence were found. Some long-term, very serious, negative mobbing consequences were detected.

**Srđan Dušanić**

*Odsjek za psihologiju,  
Filozofski fakultet u Banja Luci, Bosna i Hercegovina*

**Natko Gereš**

*NVO Status M, Zagreb, Hrvatska*

**John Crownover**

*University of Nebraska, USA*

## **Stavovi mladića o rodnoj ravnopravnosti i nasilju u BiH, Hrvatskoj i Srbiji**

Program "Inicijativa mladića u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji" je tro-godišnji program koji se odnosio na razvoj rodno ravnopravnih stavova i ponašanja kod mladića te redukciju rodno zasnovanog i vršnjačkog nasilja. Program je koordinirao "Care NW Balkans" uz podršku ICRW i drugih organizacija. U okviru programa provedeno je i kvazi-ekperimentalno istraživanje s mladićima koje se odnosilo na sljedeće sfere i probleme njihovog života: zdravlje (socijalna podrška, samopoštovanje, konzumiranje cigareta, droga, alkohola), stavovi o muškarcima i ženama, zabavljanje i seksualnost, vršnjačko i rodno zasnovano nasilje. U ovom radu najveći fokus je na nasilju i rodnoj ravnopravnosti. Istraživanje je imalo nekoliko faza. U prvoj fazi provedeno je početno istraživanje koje je obuhvatilo 2446 mladića iz "tipično muških" srednjih škola u BiH (Banja Luka, Sarajevo), Srbije (Beograd) i Hrvatske (Zagreb). Škole u svim gradovima su bile klasificirane na ekperimentalne i kontrolne. U drugoj fazi je u eksperimentalnim školama u svim gradovima provedena intervencija koja se sastojala od nekoliko ciklusa radionica i kampanja. Na kraju je provedeno završno istraživanje s 2202 mladića iz istih odjeljenja i škola. Pored kvantitativnog istraživanja izvršeno je i oko 80 intervju. Rezultati pokazuju da mladići iz skoro svih škola pokazuju rodno ravnopravnije stavove u završnom istraživanju nego u početnom. Taj efekt je izraženiji kod onih koji su bili više izloženi utjecaju interventnog programa. Nasilna ponašanja prema drugim mladićima su nešto manje zastupljena u završnom istraživanju, a najpozitivnije promjene su zabilježene u Sarajevu. Nasilje prema djevojkama je prisutno, ali je manje izraženo. Nasilje je često povezano s konzumiranjem alkohola, dokazivanjem pred vršnjacima, nasiljem doživljenim od strane roditelja, nasiljem od strane vršnjaka. Kod većine mladića su prisutna rizična ponašanja poput pijenja alkohola i pušenja.

**Elisabeth Frankus**

*European Department, die Berater\*, Vienna, Austria*

## **Social responsibility – Burnout Intervention Training for Managers and Team Leaders**

The European Working Conditions Survey highlighted that occupational illnesses associated with psychological stress are on the rise throughout the EU member states. BOIT, a European project funded by the European commission for Lifelong Learning, addresses Burnout, a specific mental health syndrome characterized by emotional, mental and physical exhaustion. Health promotion, prevention of vocational stress or safety at the workplace are topics covered in several European projects but none of them has developed intervention strategies for managers and team leaders to deal with psycho-social illnesses generated by specific working conditions. Therefore, the overall aim of the BOIT project ([www.burnoutintervention.eu](http://www.burnoutintervention.eu)) is raising awareness on Burnout and enabling the project's target group, managers, team leaders and other members of the middle level management from different service sectors to detect Burnout among their staff on an early stage and then to intercept with tailor made intervention strategies the slowly and gradually developing Burnout progress. Not only persons from BOIT's target group but also their staff members who are at risk of Burnout and/or who are already in the process of Burnout benefit from the Burnout Intervention Training for Managers and Team Leaders. In the long run BOIT aims at preventing working situations that promote Burnout, reducing the number of drop outs due to Burnout and hence to minimize the expenses caused by Burnout for social and pension insurances as well as for labour market services. The transnational consortium, a mixed partnership in terms of geographical spread (AT, IT, DE, DK, RO and UK) and type of institutions combines a longstanding experience in health, adult and vocational education, research, consulting and multimedia production. The Austrian (Vienna) and Romanian (Oradea) universities support with their expertise on Burnout. This contribution reflects the experiences made so far in the BOIT project.

**Ana Frichand**

*Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,  
Faculty of Philosophy, Institute for Psychology  
Skopje, Macedonia*

**Oktay Ahmed**

*Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,  
Faculty of Philosophy, Turkish language and literature,  
Skopje, Macedonia*

### **Moral thinking of adolescents with and without antisocial behavior from different family context**

This study is focused on differences in moral thinking of adolescents according to type of behavior and family. Participants are 96 males from middle adolescence with average age of 17.7 years. Thirty two of them are living with their parents, 34 adolescents are living in institutions for children without parents and parental care and 30 adolescents are in prisons for juvenile delinquents. Moral thinking is presented with three indicators: best choices and explanations, worst choices and explanation and total number of best and worst explanations. Research findings indicate that adolescents, who live with their parents and do not manifest asocial and antisocial behavior, are better on all three indicators, compared to adolescents in prisons who manifest asocial/antisocial behavior. Results for best choices and explanations are significant at level .01 ( $t(60) = 3.023$ ;  $p < .01$ ). The same is true for worst choices and explanations ( $t(60) = 4.777$ ;  $p < .01$ ) and for total number of best and worst explanations ( $t(60) = 4.440$ ;  $p < .01$ ). Comparisons between adolescents who live with their parents and do not manifest asocial and antisocial behavior and those who live in institutions for children without parents and parental care and are demonstrating asocial behavior, indicate that adolescents from the first group are better on second and third indicator compared to adolescents from the second group. Results for worst choices and explanations are significant at level .01 ( $t(64) = 2.833$ ;  $p < .01$ ). Results for total number of best and worst explanations are significant at level .05 ( $t(64) = 2.082$ ;  $p < .05$ ). Registered differences indicate that in adolescence family and peer group are important socialization agents in process of changing of moral thinking. Differences in this domain of morality can also be explained by the ability of people to construct meanings.

**Zvonimir Galić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

**Mara Plečaš**

*GfK Centar za istraživanje tržišta, Zagreb, Hrvatska*

## **Kvaliteta radnog života u vrijeme krize: subjektivne procjene hrvatskih radnika**

Recesija u Hrvatskoj službeno je započela krajem 2008. Od tada do danas hrvatsko gospodarstvo karakterizira pad bruto društvenog proizvoda i povećanje broja nezaposlenih. Na individualnoj razini gospodarska kriza očitovala se u smanjenju životnog standarda i percepciji pogoršane kvalitete života (GfK, 2010). Fokus javnosti usmjeren je na očuvanje radnih mjesta i suočavanje s problemom nezaposlenosti. Istovremeno potpuno je zanemareno proučavanje stavova prema radu zaposlenika koji su ostali na svojim radnim mjestima. Upravo se od njih očekuje da, često za lošije nagrade i u nepovoljnim okolnostima, budu motivirani za rad te povećanim angažmanom pridonose izlasku gospodarstva iz krize. U ovom radu opisujemo istraživanje kojim smo htjeli provjeriti odražava li se gospodarska kriza na kvalitetu radnog života hrvatskih radnika te identificirati posebno ugrožene skupine. U tu svrhu ispitivali smo nacionalno reprezentativne uzorke zaposlenih u tri navrata: prije početka krize (rujan, 2008), u počecima krize (ožujak, 2009) te u vrhuncu krize (ožujak, 2010). U našem istraživanju pošli smo od pretpostavke da kvaliteta pojedinčeva radnog života ovisi o tome u kojem stupnju karakteristike njegovog posla i radnog okruženja omogućavaju zadovoljenje važnih psiholoških potreba. Kao ključne kategorije potreba identificirali smo ekstrinzične, socijalne i intrinzične potrebe zaposlenika. Pri tome, pretpostavili smo da egzistencijalne potrebe zadovoljavaju ekstrinzični aspekti posla odnosno kvaliteta okolnosti u kojima se rad obavlja, socijalne potrebe međuljudski odnosi na poslu, a intrinzične prilika da, obavljajući radne zadatke, doživimo odgovornost i iskoristimo svoje potencijale. Rezultati istraživanja pokazali su da je u periodu krize došlo do pogoršanja kvalitete radnog života. Pri tome, pogoršanje se prvenstveno odnosi na ekstrinzične aspekte posla kao što su sigurnost posla te visina i pravednost plaće, a najviše pogođeni su zaposlenici s najnižim razinama obrazovanja.

Ana Genc, Jasmina Pekić

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Relacije između varijabli stres-procesa i perfekcionizma – uloga neuroticizma i resursa za suočavanje sa stresom**

Jedna od najkonciznijih i najopćenitijih definicija perfekcionizma ovaj pojam opisuje u terminima težnje za nepogrešivošću u svim životnim aspektima. No, odavno je poznato da perfekcionizam predstavlja višedimenzionalan konstrukt, u okviru kojega je, po nalazima brojnih istraživanja, moguće diferencirati tri kvalitativno različita aspekta: tendencija ka postavljanju visokih standarda, težnja ka urednosti i organizaciji, te diskrepanca između postavljenih i ostvarenih ciljeva. Ovo istraživanje namjerava ispitati mogućnost predikcije ovih triju dimenzija perfekcionizma, na osnovi skupa psiholoških varijabli koje se tiču osobnih resursa za suočavanje sa stresom (konstrukt opće samoefikasnosti i tri dimenzije lokusa kontrole – unutrašnji lokus kontrole, faktori sreće i moćne druge osobe) te neuroticizma kao crte ličnosti. Relevantni podaci su prikupljeni sljedećim instrumentima: skala perfekcionizma APR-R, skala opće samoefikasnosti GSE, skala lokusa kontrole MLCS, te subskala neuroticizma iz „Big five” inventara ličnosti. Primjenom postupka multiple regresije, obavljenom u tri navrata, utvrđeno je da je ovakvim setom prediktorskih varijabli moguće predvidjeti jedino maladaptivnu dimenziju perfekcionizma, koja se tiče diskrepance između postavljenih i ostvarenih ciljeva. Naime, dobiveni rezultati ukazuju na značajnu negativnu povezanost unutrašnjeg lokusa kontrole i opće samoefikasnosti te pozitivnu povezanost neuroticizma s perfekcionizmom u formi diskrepance između postavljenih i ostvarenih ciljeva. Moguće objašnjenje povezanosti prediktora isključivo s maladaptivim perfekcionizmom bi bilo u tome što ova dimenzije perfekcionizma, za razliku od preostale dvije, podrazumijeva ne samo postavljanje visokih standarda, nego i njihovu nerealiziranost, što se može jasno dovesti u vezu s izvorima stresa.

Asmir Gračanin, Igor Kardum

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Odnosi između crta ličnosti, strategija regulacije emocija i aktivacije parasimpatikusa**

Prvi cilj dvaju provedenih eksperimenata bio je ispitati povezanost spontane upotrebe dvaju strategija regulacije emocija – supresiranja ekspresije i ponovne kognitivne procjene, s dimenzijama ličnosti petfaktorskog modela. Drugi cilj bio je utvrditi povezanost spontane i namjerne upotrebe strategija regulacije emocija s temeljnom parasimpatičkom aktivnošću kao i s promjenama u parasimpatičkoj aktivnosti. U eksperimentu je sudjelovalo 149 ispitanika, studenata različitih fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Emocije su inducirane upotrebom dvaju standardiziranih emocionalnih filmskih isječaka, od kojih je jedan bio namijenjen indukciji pozitivnog (PA), a jedan negativnog afekta (NA), uz prikazivanje i jednog neutralnog filmskog isječka. Kao indikator parasimpatičke odnosno vagalne aktivacije tijekom prikazivanja isječaka kao i tijekom 5 minuta prethodnog mirovanja mjerena je visokofrekventna varijabilnost rada srca (HF HRV). Podaci o spontanoj upotrebi strategija emocionalne regulacije prikupljeni su korištenjem modificiranog upitnika ERQ (Gross i John, 2003), nakon prikazivanja svakog od isječaka. Dimenzije petfaktorskog modela ličnosti mjerene su upitnikom NEO-PI-R (Costa i McCrae, 2005). Neuroticizam je pozitivno povezan s upotrebom supresije, a otvorenost je negativno povezana s obje strategije regulacije emocija tijekom gledanja isječka namijenjenog indukciji NA. Neuroticizam je pozitivno povezan, a ekstraverzija i savjesnost su negativno povezane s upotrebom supresije tijekom gledanja isječka namijenjenog indukciji PA. Ove povezanosti opstaju i nakon statističke kontrole temeljne razine aktivacije parasimpatikusa. Nisu utvrđene povezanosti temeljne razine niti promjena parasimpatičke aktivacije sa spontanom upotrebom strategija regulacije emocija. Rezultati su interpretirani u kontekstu prijašnjih nalaza vezanih uz upitničke mjere strategija regulacije emocija.



**Vanja Gršković**

*Odjel za pedijatriju, Opća bolnica Zadar, Hrvatska*

**Izabela Sorić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Emocionalna inteligencija i emocionalna kreativnost: usporedba dvaju konstrukata**

Dugo se smatralo da su emocije i kognicije međusobno isključivi procesi. Danas je uvriježeno mišljenje da se pojedinci razlikuju u vještinama kao što su identifikacija, ekspresija, upotreba i regulacija emocija, a shodno tome i u kreativnom korištenju emocija. Emocionalna inteligencija i emocionalna kreativnost obje su definirane emocionalnim i kognitivnim procesima, međutim emocionalna inteligencija uključuje analitičko i konvergentno mišljenje, dok se emocionalna kreativnost odnosi na sposobnost divergiranja od uobičajenog i generiranje novih emocionalnih reakcija. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi prirodu odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne kreativnosti međusobno, kao i s kreativnim interesima i aleksitimijom, te eventualne razlike u mjerenim varijablama s obzirom na neke demografske varijable. Na uzorku od 254 srednjoškolca (prosječne dobi 16,5 godina), primijenjeni su sljedeći upitnici i skale: Upitnik emocionalne kompetentnosti (Takšić, 2002), Inventar emocionalne kreativnosti (Averill, 1999), Checklista kreativnih interesa (Griffin i McDermott, 1998) i Torontska skala aleksitimije (Bagby, Parker i Taylor, 1994). Rezultati su pokazali da su emocionalna inteligencija i emocionalna kreativnost međusobno djelomično povezani konstrukti, kako na razini subskala, tako i na ukupnom rezultatu (0,19-0,47). U prilog ovim rezultatima ide i faktorska analiza drugog reda kojom se potvrdilo da emocionalnu inteligenciju i emocionalnu kreativnost objašnjava jedan nadređeni faktor u osnovi oba konstrukta, a koji objašnjava 34,48% zajedničke varijance. Regresijskom analizom nađeno je da su prediktori dimenzija emocionalne kreativnosti (Preparacija, Novost i Prikladnost/autentičnost) subskale emocionalne inteligencije (Uočavanje i razumijevanje emocija, Izražavanje i imenovanje emocija), te interes za vizualne i izvedbene kreativne aktivnosti. Ovi prediktori zajedno su objašnjavali 13-35% varijance dimenzija emocionalne kreativnosti.

Tanja Gulan, Marijana Kresić

*Odjel za lingvistiku, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Ispitivanje povezanosti nekih jezičnih faktora na moguću pojavu transfera kod učenja i korištenja stranog jezika**

Glavno pitanje na koje se pokušava odgovoriti je – može li se proces jezičnog transfera, koji najčešće ima negativnu konotaciju, okrenuti u korist lakšeg usvajanja stranog jezika. U ovom istraživanju fokus je bio na modalnim česticama kao posebnoj kategoriji riječi. Cilj je bio ustanoviti uspješnost ispitanika da prepoznaju i koriste modalne čestice na pravi način, kao i neke faktore koji su povezani s mogućim transferom. U ispitivanju su sudjelovale dvije skupine ispitanika, studenti I. i IV. godine njemačkog jezika i književnosti, jer se očekivala različita uspješnost u zadacima. Svim ispitanicima materinji jezik je bio hrvatski, a učili su engleski i njemački tokom svog obrazovanja. Od ispitanika su prikupljene i informacije relevantne za učenje stranih jezika. Smatra se da su dva faktora glavni preduvjet za moguću pojavu transfera: međujezične identifikacije (Odlin, 2003; Jarvis, Pavlenko, 2008) – identificiranje ciljanih elementa u drugom jeziku, i psihotipologija (Kellerman, 1977; 1992) – percipirana sličnost između jezika. Ako je percipirana sličnost između materinjeg i stranog jezika veća, očekuje se i veća spremnost za transfer (Ringbom, 2001). Dva prethodno navede faktora ispitivala su se zadatkom identifikacije ekvivalenata i procjenama sličnosti među jezicima. Ispitivala se i kompetencija u uporabi modalnih čestica (slobodna reprodukcija u prijevodima). Dobiveni rezultati ukazuju da postoji značajna razlika ( $p < ,05$ ) u uspješnosti u identificiranju ekvivalenata između I. i IV. godine studenata, kao i u količini točnih prijevoda. Također je dobivena značajna povezanost između percipirane sličnosti na nekim razinama procjene i uspjeha u zadacima. Međutim, korelacije se razlikuju za studente I. i IV. godine. Rezultati istraživanja upućuje da treba naglašavati i upućivati na sličnosti među jezicima kod studenata, s ciljem korištenja transfera u svrhe lakšeg učenja.

Nina Hadžiahmetović, Nermin Đapo, Jadranka Kolenović-Đapo

*Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Validacijska studija Upitnika za ispitivanje pozitivnog i negativnog afektivnog stanja (PANAS)**

Negativne emocije su povezane s preživljavanjem, zaštitom i obranom, dok su pozitivne emocije povezane s proširenjem repertoara mišljenja i ponašanja, izgrađivanjem budućeg ponašajnog repertoara, eliminiranjem učinaka negativnih emocija i izazivanjem uzlazne spirale pozitivnih emocija. Autori navode veći broj temeljnih negativnih emocija u odnosu na pozitivne. Neki autori predlažu višedimenzionalnu strukturu pozitivnih emocija koju čine dobro raspoloženje, sigurnost u sebe i pažnja (Watson, 2002). U istraživanju pozitivnih i negativnih emocija najčešće se upotrebljava upitnik PANAS (Positive and Negative Affective Schedule, Watson i sur., 1988), koji sadrži 20 čestica, po 10 pozitivnih i negativnih emocija. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati strukturu rezultata dobijenih upitnikom PANAS. Istraživanjem se nastojalo provjeriti i strukturu pozitivnih emocija. Ispitivanje je provedeno na prigodnom uzorku  $N = 443$  studenta prve godine Filozofskog fakulteta, (321 ispitanika ženskog spola, dok 19 ispitanika nije navelo spol), prosječne dobi  $M = 19.46$  ( $SD = 1.89$ ). Faktorskom analizom s varimax rotacijom dobijena su 2 faktora s jasnim projekcijama na dimenziju pozitivnih i negativnih emocija, uz objašnjenje 44 % varijance. Konfirmatornom faktorskom analizom pozitivnih emocija utvrđeno je postojanje dva faktora drugog reda, koji su, s obzirom na sadržaj čestica, označeni kao pažnja i motivacija. S obzirom na korištenu verziju upitnika PANAS, rezultati su u skladu sa očekivanjem.

**Anela Hasanagić, Izet Pehlić**

*Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, Bosna i Hercegovina*

## **Identifikacija indikatora zrelosti djece za polazak u školu**

Istraživanje se bavi problemom ispitivanja zrelosti djece za polazak u školu, a cilj je utvrditi koji su to indikatori važni za prognozu uspjeha djeteta u školi te uspjeha na testovima koji se koriste za ispitivanje zrelosti. Istraživanje je osmišljeno kao kraća longitudinalna studija (jednogodišnja). Uzorak sačinjava 296 ispitanika, na kojima je urađena prva primjena instrumentarija i standardizacija. Retest je izvršen godinu dana kasnije na uzorku od 283 ispitanika. Instrumentarij korišten u istraživanju je sačinjen od testova: Test razlika, Test sličnosti, Numerički test, Test precrtavanja, Test predznanja, te Goodenoughov test crteža čovjeka, a od upitnika: Upitnik za roditelje i Upitnik za nastavnike. Istraživački rezultati pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika između gradske i seoske djece, iako ranija slična istraživanja pokazuju suprotno. Stoga se urbanost ne može više jednoznačno smatrati značajnim indikatorom za zavisne varijable. Nadalje, rezultati ukazuju i na to da ne postoji statistički značajna razlika između dječaka i djevojčica, osim u nivou predznanja i u Goodenoughovom testu crteža čovjeka, a što potkrepljuje hipotezu o jednakom kognitivnom razvoju dječaka i djevojčica, barem do doba puberteta. Pojava razlika u dva instrumenta ukazuje na činjenicu da djevojčice pokazuju veću motiviranost za akademske sadržaje još u ranom djetinjstvu, što ih stavlja u poziciju prednosti. Socioekonomski status, operacionaliziran kao nivo obrazovanosti roditelja, javio se kao značajan prediktor uspjeha djeteta u školi, ali i uspjeha na pojedinim testovima. Djeca obrazovanijih roditelja, pa čak i sa završenom srednjom školom, imaju bolje predispozicije da postignu bolji uspjeh na zavisnim varijablama. Kao značajan indikator uspjeha djeteta u školi u nekim predmetima i na većini testova za ispitivanje zrelosti djeteta za školu pojavljuje se i boravak djeteta u vrtiću i to u korist djece koja su bila pod utjecajem ove nezavisne varijable.

**Andelka Hedrih**

*State University of Novi Pazar, Serbia*

**Vladimir Hedrih**

*Faculty of Philosophy, Niš, Serbia*

## **Sperm donation related attitudes of potential sperm donors in the Novi Pazar region of Serbia**

The last several decades saw a sharp increase in the need for sperm donors especially in the developed countries. This emphasized the importance of devising efficient strategies for recruiting sperm donors, especially in the light of numerous requirements often required for sperm donors to meet by legal regulations and medical practice standards. This makes the study of sperm donation related attitudes an important research topic. The goal of our study was to explore relevant various sperm donation related attitudes: anonymity, different category of receivers, and relations with potential offspring in the Novi Pazar region, a multiethnic and multiconfessional region of Serbia and compare the findings with the results obtained in more ethnically and confessionally homogenous regions of Serbia as reported by Hedrih & Hedrih (in print). For this purpose a sample of 116 male participants from the Novi Pazar region was asked to complete the Sperm donation related attitudes questionnaire (Thorn, 2008; Serbian adaptation Hedrih & Hedrih, 2010). Further analyses were conducted on participants who stated in the questionnaire that they would consider being a sperm donor (answered either yes or maybe, on the question about willingness to become a sperm donors). The results showed that the concept of artificial fertilisation through the use of donated sperm is significantly less familiar in the Novi Pazar region, then in the referent regions of Serbia. Relative to sperm donation related attitudes, statistically significant differences were also obtained on questions about the recipients of the sperm donations. Among other things, participants from Novi Pazar region more often declared willingness to make a donation for the benefit of the people they are acquainted with. All the obtained differences were low ( $\phi < 0,3$ ).

Vladimir Hedrih, Ivana Pedović

*Faculty of Philosophy, Niš, Serbia*

## **The structure of gender differences in vocational interests in Serbia and Macedonia**

A gender difference is a distinction of characteristics associated with males or females in general. When vocational interests are concerned gender differences are tendencies of males or females to, on average, manifest a greater interest for a certain type of activity than members of the other gender. The goal of this study was to explore the structure of differences in vocational interests, as conceptualized by Holland's and Tracey's models, between the two genders on samples from Serbia and Macedonia. The sample consisted of 1842 participants, 1063 from Serbia and 779 from Macedonia of various ages, education profiles and of both genders. The participants were asked to complete the Serbian and the Macedonian forms of the Personal Glove Inventory (PGI, Tracey, 2002; Serbian and Macedonian version, Hedrih, 2008). The results showed statistically significant differences between males and females on vocational interest types, both when Holland's and when Tracey's vocational interest types were considered. Relative to Holland's typology, the largest differences were obtained on realistic and social interest types ( $r_{pbis}$  on both samples  $> 0,3$ ). Relative to Tracey's typology, the largest differences were obtained on mechanical, helping, construction and manual work vocation interest types. Apart from this, a number of statistically significant differences but of lesser magnitude were also obtained. These differences were obtained on both Serbian and Macedonian subsamples. Kendall's  $W$  and Spearman correlation coefficients were used to assess the similarity of difference structures and the results showed that structures of gender differences were identical or practically identical in samples from both countries – both  $Rho$  and  $W$  were 1,00 when Holland's types were considered, and were 0,969 and 0,985 respectively when differences in Tracey's vocational interest types were examined.

**Ivana Hromatko**

*Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

**Una Mikac**

*Dubrovnik International University, Hrvatska*

## **Različite dimenzije raspoloženja u funkciji menstrualnog ciklusa**

Ranija istraživanja koja su ispitivala povezanost raspoloženja i različitih faza menstrualnog ciklusa bavila su se pojavom negativnog raspoloženja u predmenstrualnoj fazi. U novije vrijeme se unutar teorijskog okvira evolucijske psihologije istražuje izraženost emocija „privlačenja” u plodnom razdoblju menstrualnog ciklusa. Neovisno o teorijskom okviru, cikličke promjene u razinama progesterona i estrogena smatraju se proksimalnim mehanizmom u podlozi ovih oscilacija u raspoloženjima i s njima povezanih motivacija. Cilj ovog istraživanja bio je usporediti različite dimenzije raspoloženja u 3 faze menstrualnog ciklusa: ranoj folikularnoj (niske razine estrogena i progesterona), kasnoj folikularnoj (ovulacijskoj, visoke razine estrogena, niske progesterona) i sredinom lutealne faze (visoke razine i estrogena i progesterona). Sudionice su u sva tri navrata ispunile upitnik Adjective Check List (ACL) kojim se procjenjuje 9 dimenzija raspoloženja: tjeskoba, depresija, prijateljstvo, veselje, umor, neprijateljstvo, koncentracija, aktivnost i stanje organizma. Jedino subskala trenutnog stanja organizma nije pokazala zadovoljavajuće koeficijente pouzdanosti, pa nije korištena u daljnjim obradama. MANOVA za ponovljena mjerenja pokazala je značajan glavni efekt ciklusa ( $F=3.91$ ;  $p<.05$ ) i dimenzije raspoloženja ( $F=87.1$ ;  $p<.001$ ), bez interakcije. Posebne univarijatne analize su pokazale da su neke dimenzije stabilne tijekom ciklusa (npr. koncentracija je bila na stabilno visokoj, a neprijateljstvo na niskoj razini u sve 3 točke mjerenja), neke su najizraženije u menstrualnoj fazi (npr. umor i marginalno tjeskoba, što je u skladu s prethodnim nalazima o povišenom negativnom afektu u razdobljima sniženih razina spolnih hormona), a neke su najizraženije u ovulacijskoj fazi ciklusa (npr. aktivnost i marginalno veselje, što je u skladu sa spomenutim evolucijskim hipotezama o emocijama „privlačenja” u plodnom razdoblju).

Aleksandra Huić, Željka Kamenov

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Proaktivno i pasivno ponašanje u intimnim vezama: uloga regulacijskog fokusa**

Fokus regulacije, kao sustav koji regulira cilju usmjereno ponašanje, može se podijeliti na: (1) promotivni fokus koji je povezan s napretkom, rastom i postignućima i (2) preventivni fokus koji se veže uz potrebu za sigurnošću, zaštitom i odgovornošću. Prema Higginsu i sur. (2001), pojedinci se razlikuju po tome koji od ova dva fokusa dominira u regulaciji njihovog ponašanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u ponašanju u intimnim vezama između osoba s izraženim promotivnim i osoba s izraženim preventivnim fokusom regulacije. Pretpostavljamo da će se „promotivni” pojedinci u vezi ponašati proaktivno i biti usmjereni na njeno osnaživanje, dok će „preventivni” pojedinci izbjegavati promjene i preferirati rutinu i status quo u vezi. Dodatno smo željeli provjeriti hoće li se naša očekivanja potvrditi za različite operacionalizacije regulacijskog fokusa. U istraživanje smo uključili 391 heteroseksualnih sudionika/ca koji su smatrali da se nalaze u ozbiljnoj intimnoj vezi, ali nisu u braku. Dob sudionika kreće se od 18 do 35 godina ( $M=24$  godine), dok je raspon duljine veze od jednog mjeseca do 13 godina. Kao mjere fokusa regulacije korišteni su Upitnik fokusa regulacije (Higgins i sur., 2001) i Upitnik samopoimanja – konvencionalni konstrukti (Watson, 2004), dok je zavisna varijabla operacionalizirana novokonstruiranom Skalom promotivnog ponašanja u vezi (Huić i Kamenov, 2010). Rezultati su samo djelomično potvrdili postavljene hipoteze. Čini se kako fokus regulacije igra ulogu u izbjegavanju obvezivanja i preferiranju rutine u vezi, ali ne i u ponašanju usmjerenom na osnaživanje veze. S druge strane, usklađenost između realnog pojma o sebi i partnerovih očekivanja ima ulogu u izraženosti proaktivnog ponašanja u vezi. U radu su razmotreni doprinosi ovih nalaza teorijskoj konceptualizaciji fokusa regulacije, kao i načinu mjerenja ovog konstrukta.



**Dženana Husremović**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

**Valentin Bucik**

*Oddelek za psihologiju, Filozofska fakulteta u Ljubljani, Slovenija*

## **Odnos psihosocijalnih faktora na radnom mjestu i dobrobiti zaposlenika**

Odnosi između faktora na radnom mjestu i dobrobiti zaposlenika ispituju se u okviru različitih teorijskih modela, od kojih su dva Karasekov model Posao – zahtjevi – kontrola – podrška (Karasek i Theorell, 1990) i Warrov vitaminski model (1987a, 1987b, 1990a, 1994). Karasekov model se fokusira na tri ključna aspekta posla: zahtjeve, kontrolu i socijalnu podršku na poslu. Njihov utjecaj određuje radni napor. Warr (1987a, 1987b, 1990a, 1994) je razvio konceptualni okvir za proučavanje radnih uvjeta i dobrobiti radnika. Posebno je razradio koncept mentalnog zdravlja radnika i njegove ključne komponente – subjektivne dobrobiti. Cilj istraživanja bio je ispitati odnos zahtjeva na poslu, kontrole i socijalne podrške sa zadovoljstvom poslom, stresom i emocionalnom iscrpljenošću kao elementima subjektivne dobrobiti, te njihovog odnosa s odanošću organizaciji, uključenošću u posao i intencijom napuštanja. U ispitivanju je sudjelovalo 616 radnika iz 8 organizacija. Korišteni instrumenti su: QPS Nordic (Dallner i sur., 2000), Upitnik zadovoljstva poslom (Warr, Cook i Wall, 1979), Revidirana skala uključenosti u posao (Reeve i Smith, 2001), Skala opaženog stresa (Kristensen, Hannerz, Høgh i Borg, 2005), MBI – generalni upitnik (Maslach i Jackson, 1981) i Skala intencije napuštanja (Schaubroeck, Cotton, i Jennings, 1989). Postavljena su dva strukturalna modela, prvi za zadovoljstvo poslom i emocionalnu iscrpljenost, a drugi za stres.

Rezultati ukazuju da zahtjevi, kontrola i socijalna podrška nadređenog direktno utječu na zadovoljstvo poslom, a zadovoljstvo utječe na odanost organizaciji i intenciju napuštanja. Emocionalna iscrpljenost je pod direktnim utjecajem zahtjeva na poslu, a emocionalna iscrpljenost povećava intenciju napuštanja. Stres je pod direktnim utjecajem zahtjeva na poslu i socijalne podrške, dok kontrola nad odlukama ne utječe direktno na stres. Stres utječe na odanost organizaciji i intenciju napuštanja, ali mnogo manje nego zadovoljstvo poslom.

**Dragutin Ivanec, Mirjana Tonković, Koraljka Modić Stanke**  
*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Utjecaj alkohola na vidno pretraživanje i sljepoću zbog nepažnje**

Cilj istraživanja bio je provjeriti utjecaj male količine alkohola u krvi na uradak u zadacima vidne percepcije: vidnog pretraživanja i sljepoće zbog nepažnje. U vidnoj percepciji, pojam sljepoće zbog nepažnje odnosi se na fenomen u kojem opažači ne uspijevaju primijetiti potpuno vidljiv, no neočekivan objekt u vidnom polju jer im pažnju zaokuplja neki drugi zadatak, događaj ili objekt. U literaturi nema istraživanja koja su imala za cilj provjeriti kako alkohol djeluje na takve procese iako je dobro dokumentirano da ljudi u normalnim okolnostima često ne primjećuju očite podražaje ukoliko na njih ne usmjere pažnju. Eksperimentalna skupina bila je dovedena u stanje blage alkoholiziranosti (prosječna razina alkohola 0,69 promila) konzumacijom mješavine votke i soka naranče. Kontrolna skupina konzumirala je sok od naranče s mirisom votke. Obje su skupine stavljene pred iste zadatke. U zadatku vidnog pretraživanja mjereno je vrijeme reakcije odluke o postojanju jednog ciljnog znaka među ne-ciljnim znakovima u situacijama dvije razine složenosti, određene brojem znakova na ekranu. Za ispitivanje sljepoće zbog nepažnje korišten je zadatak u kojem su ispitanici u trajanju od jedne minute trebali promatrati ekran na kojem su se po slučaju kretala 3 plava slova p i 3 crna slova d. Zadatak im je bio da broje prijelaze za sva tri slova p preko linije koja je ekran dijelila na gornju i donju polovinu. Za vrijeme trajanja zadatka se kratko pojavio i crveni X koji je prošao s lijeve na desnu stranu donje polovice ekrana. U ponovnom prolasku kroz zadatak uz upozorenje da će se dogoditi nešto neobično, umjesto crvenog X pojavilo se crno slovo B koje se kratko vrijeme slučajno kretalo po ekranu. Nakon svakog prolaska kroz zadatak ispitanici su odgovorili na pitanje jesu li primijetili nešto neobično. Rezultati su pokazali da kod svih zadataka postoji trend lošijeg učinka u grupi koja je bila alkoholizirana, dok je kod tri zadatka ta razlika bila i statistički značajna.

Anja Ivanović, Iris Žeželj, Marija Smuđa, Marina Todorović

*Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija*

## **Predviđanje afektivnih reakcija na neuspjeh**

Sve više je dokaza da ljudi griješe u predviđanju afektivnih reakcija na konkretne buduće događaje (Wilson & Gilbert, 2003). Jedna od takvih pogrešaka je pristranost utjecaja – precijenjivanje intenziteta budućih afektivnih reakcija (Gilbert et al., 1998). Do toga dolazi zato što se zanemaruje djelovanje psihičkog imunološkog sustava, tj. djelovanje mehanizama pomoću kojih se neutraliziraju intenzivne emocije. Jedan od mehanizama oporavka je racionalizacija, tj. interpretiranje događaja u takvom ključu koji ublažava efekte negativnih, a pojačava efekte pozitivnih događaja. Ispitali smo: a) da li moguće eksperimentalno otežati/olakšati proces racionalizacije i b) hoće li ispitanici precijeniti afektivne posljedice negativnog događaja. Pedeset dva studenta psihologije radila su test opće kulture, kreiran tako da na njemu dožive neuspjeh (teška pitanja i visok kriterij prolaznosti). Uz informaciju o tome da su pali na testu, dobijali su i podatak o tome kako su drugi studenti riješili isti test (uspješno, u grupi kojoj smo otežavali racionalizaciju, odnosno neuspješno u grupi u kojoj smo je olakšavali). Prije testiranja, izmjeren je njihov trenutačni osjećaj sreće i prognoza kako će se osjećati ukoliko padnu. Neposredno nakon što su pali test i nakon 10 minuta, ponovno su upitani kako se osjećaju. Eksperimentalna manipulacija procesom racionalizacije je potvrđena: grupa s otežanom racionalizacijom bila je značajno manje sretna neposredno nakon testa nego prije njega ( $t(20) = 3.235, p < 0.01$ ), i takvo je raspoloženje zadržala i nakon 10 minuta ( $t(20) = 2.633, p < 0.05$ ). Grupa s olakšanom racionalizacijom bila je jednako sretna u sva tri mjerenja (prije, neposredno i odgođeno nakon neuspjeha). Djelomično je potvrđena i druga hipoteza: ispitanici iz kontrolne i grupe s olakšanom racionalizacijom očekivali su da će neuspjeh imati snažnije emotivne posljedice nego što je imao, a ispitanici iz grupe s otežanom racionalizacijom reagirali su negativnije nego što su očekivali.

Smiljana Jošić, Ivana Ćirović, Bojana Jovanović, Iris Žeželj

*Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

## **Mogućnost primjene testa implicitnih asocijacija na djeci uzrasta 10 godina**

Test implicitnih asocijacija (IAT, Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998) izvorno je konstruiran kao alternativna tehnika mjerenja stavova koja je manje osjetljiva na socijalnu poželjnost odgovora i kontekst ispitivanja od klasičnih tehnika samoizvještaja. Zadatak ispitanika je kategorizacija podražaja prema unaprijed datom ključu, pri čemu se pretpostavlja da će vrijeme reakcije ako isti taster «dijele» evaluativno kongruentni podražaji (npr. bijelci i dobro) biti kraće, nego ako taster «dijele» evaluativno nekongruentni podražaji (npr. bijelci i loše). Prvo prilagođavanje testa za mjerenje implicitnih rasnih predrasuda izveli su Baron i Banaji (2006). U našem istraživanju prilagodili smo IAT za mjerenje stavova djece prema Romima. Test je osmišljen kao video igrice u kojoj dijete prelazi iz jednog nivoa u drugi ukoliko brzo i točno odgovori na zadatke. Registrirane su i eksplicitne mjere stava prema Romima: modificirana Bogardusova skala socijalne distance i skale procjene. U istraživanju je sudjelovalo 80 djece, učenika četvrtog razreda osnovnih škola u Beogradu, Srbija. Dobijene metrijske karakteristike modificiranog testa ne razlikuju se od onih koji se dobijaju primjenom standardnog IAT-a. Djeca ovog uzrasta razumjela su upute za rješavanje zadataka, a njihova prosječna vremena reakcije odgovarala su uobičajenim vremenim kod odraslih (od 1219 ms do 1408 ms). Pouzdanost modificiranog testa ( $\alpha = .73$ ) u skladu je s pouzdanošću originalnog testa (Lane et al., 2007). Vrijednost D mjere kretala se od 0.77 do -0.48 ( $AS=0.22$ ;  $SD = 0.288$ ) i bila je normalno distribuirana ( $Z=0.85$ ,  $p=.47$ ). Koeficijenti korelacije između implicitnih i eksplicitnih mjera kretali su se od .252 do .263 ( $p < .05$ ), što odgovara korelaciji implicitnih i eksplicitnih predrasuda kod odraslih (Wittenbrink & Schwarz, 2007). Rezultati potvrđuju da je IAT moguće primijeniti za mjerenje implicitnih predrasuda kod djece i da tako dobijena implicitna mjera značajno korelira s eksplicitnim mjerama predrasuda.

**Veljko Jovanović, Sonja Vukobrat, Dragana Brdarić, Irena Bošković**

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija*

## **Neuroticizam, usamljenost i zadovoljstvo životom: šta sad humor ima s tim?**

Dosadašnja istraživanja pokazuju da je neuroticizam snažan prediktor usamljenosti (Cacioppo et al., 2006) i zadovoljstva životom (Heller, Watson, & Ilić, 2004). Pored toga, studije govore da humor ima značajnu ulogu u kontekstu mentalnog zdravlja (Kuiper et al., 2004; Martin, 2007). Međutim, mehanizmi koji objašnjavaju povezanost među spomenutim konstruktima nisu dovoljno jasni. Osnovni cilj ovog istraživanja je bilo ispitivanje medijacijske uloge adaptivnih stilova humora (afilijativnog i samopomažućeg) u relaciji između neuroticizma s jedne, i usamljenosti i zadovoljstva životom s druge strane. Uzorak je činilo 225 ispitanika, prosječne starosti 23,6 godina. Od instrumenata su primijenjeni: Velikih Pet Plus Dva (VP+2; Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), Humor Styles Questionnaire (HSQ; Martin et al., 2003), De Jong Gierveld Loneliness Scale (DJGLS; De Jong Gierveld & Van Tilburg, 1999) i Satisfaction With Life Scale (SWLS; Diener et al., 1985). Za provjeru medijacijske uloge stilova humora, korištena je hijerarhijska regresijska analiza i Sobelov test. Rezultati sugeriraju da afilijativni stil humora predstavlja parcijalni medijator odnosa između neuroticizma i usamljenosti. Osobe s visoko izraženim neuroticizmom imaju tendenciju ka manjoj upotrebi afilijativnog humora, što vodi ka većem osjećaju usamljenosti. Dodatno, samopomažuci stil humora se pokazao kao parcijalni medijator relacije između neuroticizma i zadovoljstva životom. Visoko izražen neuroticizam, uz nisko izražen samopomažuci humor, vodi ka manjem zadovoljstvu životom. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na značaj adaptivnih stilova humora za mentalno zdravlje. Takođe, nalazi potvrđuju interpersonalni karakter afilijativnog humora, kao i intrapsihičku prirodu samopomažućeg humora.

**Nejra Kahrović**

*Sarajevo, Bosna i Hercegovina*

**Indira Fako**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Pet velikih kao determinante usamljenosti**

Istraživanje predstavlja empirijsku studiju odnosa osobina ličnosti i usamljenosti studenata. Kao teorijska osnova koja opravdava pretpostavku o povezanosti usamljenosti i osobina ličnosti, poslužio je psihodinamski pristup usamljenosti. Cilj istraživanja bio je ispitati usamljenost studenata, utvrditi da li postoje razlike u usamljenosti s obzirom na spol i promjenu mjesta boravka zbog nastavka školovanja, te ispitati doprinos osobina ličnosti petofaktorskog modela u objašnjenju složenog fenomena usamljenosti. Istraživanje je provedeno na uzorku od 112 studentica i 105 studenata prve godine. U istraživanju su primjenjena tri instrumenta: kratka forma UCLA skale usamljenosti, NEO PI-R upitnik ličnosti i upitnik sociodemografskih obilježja. Obradom dobivenih podataka utvrđeno je da ne postoje spolne razlike u usamljenosti, kao ni razlike u usamljenosti s obzirom na promjenu mjesta boravka zbog nastavka školovanja. Prosječni rezultati postignuti na UCLA skali usamljenosti ukazuju da su sudionici ovog istraživanja uglavnom zadovoljni odnosima koje ostvaruju sa drugima. Rezultati linearne regresijske analize pokazuju da osobine ličnosti objašnjavaju 17% varijance rezultata kriterijske varijable. Kao značajni prediktori usamljenosti pokazali se se neuroticizam i ekstraverzija. Rezultati linearne regresijske analize u koju su kao prediktori uključene facete pokazuju da uključene facete objašnjavaju 24% varijance rezultata kriterijske varijable. Kao značajni prediktori usamljenosti pokazale su se facete depresivnost, osjećanja i akcija. Dobiveni rezultati su interpretirani u okviru teorije objektnih odnosa. Prema teoriji objektnih odnosa, interpersonalni odnosi odrasle osobe imaju korijene u socijalnim odnosima iz ranog djetinjstva, posebno onima koje je osoba razvila s roditeljima.

**Željka Kamenov**

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

**Ivana Jugović**

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja,  
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska*

**Aleksandra Huić**

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

**Ted Huston**

*School of Human Ecology, University of Texas at Austin, USA*

## **Rodne uloge, stavovi o rodnim ulogama i zadovoljstvo brakom**

Istraživanja pokazuju kako će najzadovoljniji svojom intimnom vezom biti parovi u kojima i muškarac i žena imaju androginu rodnu ulogu. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti moderiraju li stavovi prema rodnim ulogama odnos između zadovoljstva vezom i rodnih uloga. Muškarac i žena koji imaju egalitarne stavove prema rodnim ulogama trebali bi biti zadovoljniji vezom ukoliko oboje imaju androgine rodne uloge, dok bi parovi s tradicionalnim stavovima mogli biti zadovoljniji ukoliko muškarac i žena imaju društveno očekivane rodne uloge. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 302 bračna para u dobi od 20 do 82 godine starosti. Duljina braka kreće se od jednog mjeseca do 57 godina. Uzorak je heterogen s obzirom na obrazovanje i mjesto stanovanja sudionika. Rodne uloge ispitane su Upitnikom o osobnim karakteristikama (PAQ – Spence, Helmreich i Stapp, 1975), primijenjena je Skala stavova prema rodnim ulogama (Kamenov, Jugović i Jelić, 2009) te je prikupljen podatak o zadovoljstvu brakom. Rezultati analiza varijanci su pokazali da su i muškarci i žene iz parova u kojima su oba partnera androgina statistički značajno zadovoljniji brakom od muškaraca i žena iz svih ostalih (neandroginih) parova. Glavni efekt stava prema rodnim ulogama, kao ni interakcija nisu se pokazale značajnima. Dakle, hipoteza da stavovi prema rodnim ulogama moderiraju odnos između rodnih uloga i zadovoljstva brakom nije se potvrdila. Regresijske analize dodatno su pokazale kako za zadovoljstvo brakom nije toliko bitna usklađenost para u stavovima prema rodnim ulogama koliko je bitno da žena ima tradicionalne stavove te da oba partnera imaju izraženu ekspresivnost. Čini se da su oba partnera zadovoljnija vezom u kojoj je suprug androgin, a supruga u skladu s očekivanom rodnom ulogom.

Jelena Kendel, Vera Čubela Adorić

*Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska*

## **Percipirana kvaliteta bliskih veza i neki pokazatelji psihološke dobrobiti kod osoba homoseksualne i heteroseksualne orijentacije**

Istraživanja kvalitete bliskih veza i njihovih relacija s mjerama psihološke dobrobiti često se fokusiraju na jedan tip veze i/ili na jedan aspekt veze. Uz nedostatak obuhvatne teorijske perspektive, takav pristup posljedica je i nedostatka jedinstvenog mjernog instrumenta za različite tipove bliskih veza. U ovom istraživanju korišten je instrument kojim su, uz zadovoljstvo vezom, ispitane percepcija potpore, distance i relativne utjecajnosti u 5 bliskih veza. Cilj istraživanja bio je usporediti pojedine aspekte kvalitete ovih veza i njihove relacije sa samopoštovanjem i kvalitetom življenja kod osoba različite seksualne orijentacije. Uzorak ispitanika (N=74) formiran je metodom ekvivalentnih parova. Putem udruge osoba manjinske seksualne orijentacije regrutiran je poduzorak osoba homoseksualne orijentacije, nakon čega su regrutirane osobe heteroseksualne orijentacije sa sličnim sociodemografskim karakteristikama. Dobiveni rezultati pokazuju da među pojedinim tipovima veza postoje razlike na mjerama distance i utjecajnosti. Efekt seksualne orijentacije bio je značajan na mjerama potpore i zadovoljstva odnosima s partnerom i roditeljima te kvalitete življenja, dok u razini samopoštovanja nije utvrđena značajna razlika. U objema skupinama ispitanika utvrđene su značajne povezanosti pojedinih aspekata kvalitete bliskih veza s pokazateljima psihološke dobrobiti. Kod ispitanika homoseksualne orijentacije te relacije su značajne za neke aspekte odnosa s roditeljima i prijateljima, dok su kod ispitanika heteroseksualne orijentacije, uz kvalitetu odnosa s prijateljima, značajni i odnosi s partnerom. Iako je, zbog malog broja ispitanika, potreban oprez pri generalizaciji ovih rezultata, može se konstatirati da dobiveni rezultati potvrđuju ranija zapažanja o blagotvornom efektu prijateljstava, ali upućuju i na moguće razlike u salijentnosti procesa individuacije i vezivanja kod osoba različite seksualne orijentacije u razdoblju mlađe odrasle dobi.



**Gordana Keresteš, Irma Brković, Gordana Kuterovac Jagodić**

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Prediktori psihološke dobrobiti roditelja adolescenata**

Teoretičari životnog ciklusa obitelji i sistemsko-obiteljske perspektive ističu da je ulazak najstarijeg djeteta u obitelji u adolescenciju iznimno zahtjevno razdoblje obiteljskog života. Pritom pretpostavljaju da se roditelji teže prilagođavaju djetetovu prijelazu u adolescenciju od same djece i da u tom razdoblju, češće nego u drugim razdobljima života, pokazuju znakove narušene psihološke dobrobiti. Međutim, vrlo je malo empirijskih spoznaja o činiteljima koji su povezani s psihološkom dobrobiti roditelja adolescenata. U ovom radu, kojim je obuhvaćeno 356 majki i 328 očeva čije je najstarije dijete na prijelazu u adolescentnu dob, ispitana je povezanost psihološke dobrobiti roditelja konceptualizirane u okviru višedimenzionalnog modela Carol Ryff (1989; Ryff & Keyes, 1995) s percipiranim negativnim promjenama u vlastitu tjelesnom i kognitivnom funkcioniranju karakterističnim za srednju odraslu dob, učestalošću sukoba roditelj-dijete, bračnim zadovoljstvom te ukupnim životnim stresom i dostupnom socijalnom podrškom. Ispitani prediktori objasnili su značajni dio varijance svih šest dimenzija psihološke dobrobiti očeva (do 52%) i majki (do 43%). Stres i podrška pokazali su se najznačajnijim, a sukobi s djetetom najmanje značajnim prediktorima. Percipirane negativne promjene povezane s razvojem u srednjoj odrasloj dobi bile su prediktivnije za majčinu nego za očevu psihološku dobrobit, dok je bračno zadovoljstvo više doprinosilo očevoj nego majčinoj dobrobiti. Unatoč ovim razlikama, obrasci povezanosti ispitivanih prediktora s dimenzijama psihološke dobrobiti uglavnom su bili slični za očeve i majke. Rezultati pokazuju da je psihološka dobrobit roditelja adolescenata povezana s individualnim, obiteljskim i širim kontekstualnim činiteljima, pri čemu kvaliteta odnosa s djetetom, izražena učestalošću međusobnih sukoba, ima slabiju ulogu od one koja se teorijski pretpostavlja.

Jasmina Kodžopeljić, Jasmina Pekić

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Struktura i determinante socioemocionalne zrelosti za školu**

Osim kognitivne i fizičke zrelosti za školu, adekvatno funkcioniranje u školskoj sredini zahtijeva i određeni stupanj socijalne i emocionalne zrelosti djeteta. Ovo istraživanje nastoji ispitati strukturu socioemocionalne zrelosti te njen odnos s nizom sociodemografskih varijabli. Socioemocionalna zrelost je operacionalizirana preko šest grupa indikatora: odnos prema odraslima, odnos prema vršnjacima, prihvaćanje školskih normi i pravila, emocionalna emancipiranost u odnosu na roditelje, nivo tolerancije na frustraciju i emocionalna kompetencija. Kao nezavisne varijable pojavljuju se: spol djeteta, obrazovni nivo roditelja, starost roditelja, potpunost obitelji, broj djece u obitelji, redoslijed rođenja djeteta i dužina boravka u predškolskoj ustanovi. Podaci o 410 učenika prvog razreda osnovne škole prikupljeni su od njihovih učiteljica, koje su procjenu socioemocionalne zrelosti djece obavljale na osnovi 30-itemske skale, specijalno konstruirane za potrebe istraživanja. Primjenom faktorske analize s promax rotacijom faktora ekstrahirana su četiri faktora socioemocionalne zrelosti kojima se objašnjava 57,74% varijance upitnika: prepoznavanje emocija u socijalnim relacijama, samoregulacija emocija u socijalnim relacijama, razumijevanje pravila školskog života i emancipiranost u odnosu na roditelje. Na osnovi sadržaja stavki koje najviše zasićuju izolirane faktore uočava se da su socijalne vještine i emocionalna kompetencija neodvojive kategorije, pri čemu valjano prepoznavanje i efikasna samoregulacija emocija predstavljaju osnovu dobrih socijalnih relacija. Jasnije izdvajanje socijalne zrelosti zapaža se u aspektu razumijevanja pravila školskog života, dok se emocionalna zrelost u „čistijem” obliku pojavljuje s predznakom emancipiranosti u odnosu na roditelje. Značajna povezanost socioemocionalne zrelosti i sociodemografskih varijabli uočena je samo u odnosu na obrazovni nivo roditelja.

**Svjetlana Kolić-Vehovec, Barbara Rončević Zubković**

*Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Razvojne promjene u metakogniciji i razumijevanju teksta u ranoj adolescenciji**

Metakognitivno nadgledanje i regulacija čitanja dugo se istražuje kao čimbenik razumijevanja teksta. Međutim, vrlo je malo longitudinalnih istraživanja razvojnih promjena u metakogniciji i razumijevanju teksta. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati promjene u metakognitivnom znanju i sažimanju, kao važnoj metakognitivnoj strategiji, te razumijevanju teksta u ranoj adolescenciji kao ključanom periodu za razvoj metakognicije u čitanju. Sudionici istraživanja bili su učenici (N=151) osnovne škole, koje smo ispitali najprije u 4. razredu, a onda ponovno u 6. razredu. Ispitano je razumijevanje pripovijednog i ekspozi-tornog teksta, a primijenjen je i Upitnik metakognitivnog znanja koji se sastojao od 14 pitanja višestrukog izbora o strategijama čitanja. U zadatku sažimanja učenici su sažimali glavnu ideju u pripovijednim i ekspozi-tornim odlomcima. Učenici su u 4. razredu grupirani s obzirom na svoje metakognitivno znanje, vještinu sažimanja i razumijevanje teksta korištenjem k-means klaster analize. Izdvojene su četiri skupine učenika. Skupina s dobrim razumijevanjem teksta, u kojoj je bilo najviše djevojčica (77%), pokazala je iznadprosječno metakognitivno znanje o strategijama, kao i vještinu sažimanja. Skupina s lošim razumi-jevanjem teksta pokazala je ispodprosječno metakognitivno znanje i sažimanje. Dvije skupine s prosječnim razumijevanjem teksta razlikovale su se s obzirom na metakogniciju: jedna je skupina pokazala iznadprosječno metakognitivno znanje, ali ispodprosječno sažimanje, dok je druga skupina imala suprotne rezultate na ovim mjerama. U 6. razredu skupina s lošim razumijevanjem teksta značajno je i dalje zaostajala u metakogniciji i razumijevanju teksta za svim ostalim skupinama, dok je skupina s prosječnim razumijevanjem teksta napredovala na metakognitivnim zadacima i više se nije razlikovala od skupine s dobrim razumijevanjem, osim u razumijevanju pripovijednog teksta.

**Ivana Kozina**

*Vitez, Bosna i Hercegovina*

**Nermin Đapo**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Emocionalna inteligencija kao determinanta zadovoljstva životom kod adolescenata**

U okviru istraživanja ispitivan je odnos između emocionalne inteligencije i zadovoljstva životom kod starijih adolescenata, tj. učenika trećih i četvrtih razreda srednje škole. Zadovoljstvo životom predstavlja kognitivnu evaluaciju vlastitog cjelokupnog života, a kroz koju svaki pojedinac procjenjuje svoj život. Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između zadovoljstva životom i emocionalne inteligencije kod sudionika istraživanja, ispitati razlike u postignuću na Testu emocionalne inteligencije, na subskalama emocionalne inteligencije i na Skali zadovoljstva životom s obzirom na spol ispitanika, te ispitati koja od dimenzija emocionalne inteligencije (percepcija i razumijevanje emocija, izražavanje emocija, upravljanje emocijama) najviše doprinosi objašnjenju zadovoljstva životom. Korišten je Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45) za mjerenje emocionalne inteligencije i Skala zadovoljstva životom za mjerenje zadovoljstva životom. U istraživanju su sudjelovala 162 učenika trećeg i četvrtog razreda Srednje škole „Vitez” u Vitezu (Bosna i Hercegovina). Istraživanje je provedeno tijekom 2010. godine. Analizom prikupljenih podataka došlo se do zaključka da nema statistički značajne razlike u postignuću između ispitanika muškog i ženskog spola. Utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između emocionalne inteligencije i zadovoljstva životom kod sudionika istraživanja ( $r = 0.455$ ;  $p < 0.01$ ). Dimenzija emocionalne inteligencije regulacija i upravljanje emocijama objašnjava konstrukt zadovoljstva životom.

**Mihael Kozina**

*V. gimnazija, Zagreb, Hrvatska*

**Blaž Rebernjak**

*Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

## **Školski uspjeh i roditeljsko ponašanje kod adolescenata**

Cilj ovog rada bio je provjeriti postoji li povezanost između roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kad se kontrolira rezultat postignut na testu inteligencije i spol učenika. U istraživanju je sudjelovalo 143 učenika prvih i drugih razreda V. gimnazije u Zagrebu koji su u svrhu istraživanja rješavali Ravenove progresivne matrice za napredne i Upitnik roditeljskog ponašanja (Keresteš i sur., 2005). Rezultati ovoga istraživanja pokazuju da se djevojke i mladići razlikuju u percepciji negativnog roditeljstva majke i oca. Mladići procjenjuju da od majke i oca doživljavaju više negativnog roditeljskog ponašanja (psihološke kontrole i negativne discipline) nego djevojke. Roditeljsko ponašanje majke i oca uvođenjem u regresijsku analizu, nakon varijabli spol i inteligencija, ne mijenjaju statistički značajno postotak objašnjene varijance kriterija. No, varijabla Negativno roditeljsko ponašanje od strane oca, uz rezultat postignut na testu APM, pokazalo se kao jedini statistički značajan prediktor kriterija školski uspjeh u ovom istraživanju. Sveukupno gledajući roditeljsko ponašanje oca više je doprinijelo objašnjenju kriterija nego roditeljsko ponašanje majke.

Tina Krznarić  
*Zagreb, Hrvatska*

## Vremenska perspektiva i sklonost rizičnim seksualnim ponašanjima

Rizično seksualno ponašanje je svako ponašanje koje podrazumijeva vjerojatnost da će doći do negativnog ishoda seksualnog kontakta, kao što su zaraza spolno prenosivim bolestima, neželjena trudnoća ili seksualna viktimizacija. Izbjegavanje rizičnog seksualnog ponašanja pretpostavlja ulaganje truda i odgađanje zadovoljstva u sadašnjosti zbog mogućih dobiti u budućnosti. Zbog naglašene vremenske dimenzije ovakvih ponašanja, za pretpostaviti je da će važnu ulogu u objašnjavanju razlika u sklonosti rizičnom seksualnom ponašanju imati vremenska perspektiva pojedinca – orijentacija na prošlost, sadašnjost ili budućnost koja utječe na donošenje odluka, te doživljavanje i ponašanje. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos vremenske perspektive, spola i sklonosti rizičnim seksualnim ponašanjima među studentima. U istraživanju je sudjelovalo 824 studenta (39%) i studentica (61%) različitih godišta i studijskih usmjerenja Sveučilišta u Zagrebu. Primijenjen je Inventar vremenske perspektive (Zimbardo & Boyd, 1999), Skala komunikacije s ciljem sigurnog spolnog odnosa (Catania, 1998) te su postavljena pitanja iz područja rizičnih seksualnih ponašanja. Rezultati su pokazali da su kod žena izraženije dimenzije budućnosti i pozitivne prošlosti, dok na ostalim vremenskim orijentacijama nisu dobivene spolne razlike. Žene su manje sklone rizičnim seksualnim ponašanjima od muškaraca te su sklonije komunikaciji s ciljem sigurnog spolnog odnosa. Osobe izražene orijentacije hedonističke sadašnjosti pokazale su se sklonije nekim oblicima rizičnih seksualnih ponašanja te su značajno manje sklone komunikaciji s ciljem sigurnog spolnog odnosa od osoba s izraženom orijentacijom na budućnost. Uz određena ograničenja, zaključeno je da vremenska perspektiva objašnjava dio varijance sklonosti rizičnim seksualnim ponašanjima i komunikacije s ciljem sigurnog spolnog odnosa te je valja uzeti u obzir pri planiranju prevencije rizičnog seksualnog ponašanja mladih.

**Srebrenka Letina**

*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska*

**Barbara Kristofić**

*Mars Hrvatska d.o.o., Zagreb, Hrvatska*

**Nada Krapić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska*

## **Konstruktiva validacija skale sržnih vjerovanja o sebi**

Sržno samovrednovanje je „temeljna procjena koju osoba ima o svojoj vrijednosti, učinkovitosti i sposobnosti” (Judge i sur., 2003). Radi se o širokoj, latentnoj osobini višeg reda koju tvore 4 poznate i često ispitivane osobine: samopoštovanje, opća samoefikasnost, neuroticizam i lokus kontrole. Konstrukt je korišten u organizacijskoj psihologiji pri predviđanju zadovoljstva poslom, radnog učinka i motivacije, ali i u kliničkoj primjeni zbog povezanosti sa depresijom te psihičkim i fizičkim zdravljem. Cilj istraživanja je bio doprinijeti validaciji hrvatske verzije skale sržnih vjerovanja: provjeriti dimenzionalnost konstrukta, ispitati povezanost sa srodnim konstruktima, osobinama ličnosti i socijalnom poželjnošću. U ispitivanju je sudjelovalo 132 djelatnika privatne hrvatske tvrtke, 88 žena i 44 muškaraca. Dob ispitanika je od 22 do 48 godina ( $M = 29.6$ ,  $SD = 6.3$ ). Svi ispitanici su visokoobrazovani. Sržno vjerovanje o sebi je mjereno skalom sržnih vjerovanja (12 čestica, Core Self-Evaluations Scale, CSES; Judge i sur., 2003). Ostali primijenjeni instrumenti su: skala samopoštovanja (Rosenberg), skala opće samoefikasnosti (Sherer), skala lokusa kontrole (Rotter), skala socijalne poželjnosti (Crowne i Marlowe), a za mjerenje crta petfaktorskog modela korišten je BFI44 (Benet-Martinez i John). Rezultati eksplorativne faktorske analize sugeriraju višefaktorsko rješenje (3 faktora, prvi objašnjava 31% varijance), dok je konfirmatorna faktorska analiza pokazala prihvatljivo slaganje sa Judgeovom pretpostavkom o jednodimenzionalnom konstruktima. U skladu s teorijom i načinom konstrukcije skale, međusobno i sa CSES su visoko povezani konstrukti koji tvore ispitivani konstrukt. CSES je umjereno i pozitivno povezana sa skalom socijalne poželjnosti, a visoko povezana sa svim crtama petfaktorskog modela osim ugodnošću. Rezultati predstavljaju prvu provjeru konstruktne valjanosti skale na hrvatskom jeziku i ukazuju na njenu moguću primjenu u praksi.

**Martina Lotar**

*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

**Željka Kamenov**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Provjera dimenzija modela o sebi i modela o drugima mjerenih Skalom privrženosti u bliskim odnosima (RSQ)**

Bowlby (1982) ističe kako se stil privrženosti prema bliskim osobama u adolescentskoj i odrasloj dobi temelji na našim unutarnjim radnim modelima o sebi i drugima, razvijenim u djetinjstvu. Nastavljajući se na njegov rad, Bartholomew (1990) navodi kako se u pozadini različitih stilova privrženosti nalaze model o sebi i model o drugima pri čemu svaki može biti pozitivan ili negativan. Osoba može doživljavati sebe vrijednom ljubavi i podrške ili bezvrijednom, dok druge može doživljavati kao pouzdane i pristupačne ili kao nepouzdate i nepristupačne. U skladu s navedenom teorijom privrženosti u odrasloj dobi, Griffin i Bartholomew (1994) konstruirali su Skalu privrženosti u bliskim odnosima koja se sastoji od dvije subskale – model o sebi i model o drugima. Cilj ovog rada bio je provjeriti dimenzije modela o sebi i modela o drugima mjerenih Skalom privrženosti u bliskim odnosima. Kako bi se ostvario taj cilj provjeren je odnos navedenih dimenzija u prijateljskim odnosima sa samopoštovanjem i interpersonalnom orijentacijom adolescenata. Na uzorku od 267 učenika gimnazija (32% mladića i 68% djevojaka), u dobi između 15 i 17 godina, primijenjeni su Skala privrženosti u bliskim odnosima (RSQ; Griffin i Bartholomew, 1994), Skala samosviđanja i samokompetentnosti (SLCS; Tafarodi i Swann, 1995) te Skala interpersonalne orijentacije (Bezinović, 2002). Rezultati složene analize varijance pokazali su kako adolescenti koji imaju pozitivan model o sebi postižu i više rezultate na obje mjere samopoštovanja (samosviđanje i samokompetentnost) u odnosu na one koji imaju negativan model o sebi. Kod adolescenata s negativnim modelom o drugima manje je izražena filantropska, a više mizantropska interpersonalna orijentacija. Dobiveni rezultati u skladu su s teorijskim postavkama o dimenzijama modela o sebi i modela o drugima, no pokazalo se kako ovi modeli nisu potpuno nezavisni, što se odražava i u njihovoj povezanosti s kriterijskim varijablama.



Ajana Löw, Dean Ajduković

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

Nika Sušac

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Nasilje u mladenačkim vezama: uloga uvjerenja, prepoznavanja nasilja i postavljanja granica**

Brojna istraživanja ukazala su da pogrešna uvjerenja o osobinama zdrave veze, slabo prepoznavanje nasilnih ponašanja i niži socioekonomski status predstavljaju rizične faktore za činjenje i doživljavanje nasilje u adolescentskim vezama. Viši stupanj doživljavanja nasilja često je povezan i sa slabijim poznavanjem osobnih prava u vezi i manjom sklonosti postavljanja osobnih granica. Istraživački modeli predikcije činjenja i doživljavanja nasilja u vezi provjeravani su u istraživanju s učenicima trećih razreda srednjih škola koji su imali iskustvo veze u posljednjih 6 mjeseci (N=898). Primijenjena je Skala uvjerenja o kvalitetnoj vezi, Skala važnosti prava u vezi, Skala sklonosti postavljanja osobnih granica, Skala prepoznavanja nasilnog ponašanja u vezi, Iskustvo počinjenih nasilnih ponašanja, Iskustvo doživljenih nasilnih ponašanja te pitanja o socio-demografskim podacima i duljini trajanja veze. Slabije prepoznavanje nasilnih ponašanja povezano je s većom čestinom činjenja nasilja u vezi kod oba spola. Značajnim prediktorom nasilja koje čine djevojke pokazala su se pogrešna uvjerenja o kvalitetnoj vezi. Češće doživljavanje nasilja u vezi kod djevojaka povezano je sa slabijim postavljanjem osobnih granica i lošijim prepoznavanjem nasilnih ponašanja. Značajan prediktor čestine doživljavanja partnerskog nasilja kod oba spola su pogrešna uvjerenja o tome što čini kvalitetnu vezu. Važnost osobnih prava u vezi, školski uspjeh i vrsta škole ne pridonose značajno objašnjenju varijance niti jednog kriterija, dok je dulje trajanje veze povezano s većom čestinom činjenja nasilja kod oba spola. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 11,1% varijance činjenja nasilja kod mladića i 12,7% kod djevojaka, te 3,0% varijance doživljavanja nasilja kod mladića i 5,2% kod djevojaka. Kada se u model za predviđanje činjenja nasilja uvede i čestina doživljavanja nasilja, udio objašnjene varijance kod oba spola dramatično se povećava. Raspravljene su moguće interpretacije dobivenih nalaza.

**Riccardo Luccio**

*Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa”, Università di Trieste, Italia*

## **Direct estimation and simultaneous comparison in perception of numerosity: A paradox**

It is known from the beginning of the 20th Century (Messenger, 1903) that, in the classical length illusions, like Müller-Lyer illusion, if we replace the lines with arrows of dots, we observe also a distortion of the judgment of numerosity, in the same direction of the illusion of length (cfr Luccio & Rodari, 1984). Alam, Luccio & Vardabasso (1986) and Agostini & Luccio (1994) observed that the judgment of numerosity depended also by the used method: in simultaneous comparison we observe a relative overestimation compared with direct estimation. The paradox noticed by Agostini & Luccio consists in the fact that with the method of constant stimuli both length and numerosity judgments move in the same direction, whereas using a magnitude-estimation method the two illusions move in opposite direction. In this research I have confirmed these previous paradoxical results with other patterns (regular and irregular patterns, Botti's illusion, vertical-horizontal illusion). According to Luccio (1983), these results could be explained if we consider that at the basis of the judgment of numerosity act two independent processes: a process of estimating, that act when the perceptual input goes through a quantitative internal representation, and the relative impression of power (Mächtigkeitseindruck; cfr Liebenberg, 1914), that acts in comparing two patterns, before the formation of the internal quantitative representation, that appears unnecessary in such condition.

Ivana Lučev

*Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska*

Meri Tadinac

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

Sanja Tatalović Vorkapić

*Učiteljski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Povezanost osobina ličnosti modela velikih pet i zadovoljstva životom**

Osobine ličnosti uvelike utječu na razine zadovoljstva i sreće pojedinca. Subjektivna dobrobit proizlazi iz interakcije ukupne psihološke strukture pojedinca s objektivnim uvjetima u kojima živi. Cilj ovog istraživanja je bio provjeriti povezanost osobina ličnosti modela velikih pet sa zadovoljstvom životom općenito, zadovoljstvom odnosima s drugim ljudima, zadovoljstvom zdravljem te specifičnim aspektima ove dvije globalne domene. U prigodnom uzorku obuhvaćeno je ukupno 1048 sudionika iz različitih djelova Hrvatske, od toga 543 žene i 505 muškaraca. Dobni raspon bio je od 18 do 84 godine, a prosječna dob iznosila je  $M=39,82$ . Osobine ličnosti u okviru ovog istraživanja ispitali smo IPIP-50 upitnikom, koji mjeri ekstraverziju, neuroticizam, savjesnost, ugodnost i intelekt (Mlačić i Goldberg, 2007). U našem istraživanju utvrđene su prihvatljive razine pouzdanosti IPIP-50 skala: koeficijenti pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije iznosili su .83 za skalu ekstraverzije, .78 za ugodnost, .82 za savjesnost, .87 za neuroticizam (emocionalnu nestabilnost) i .87 za intelekt, a struktura upitnika odgovarala je teoretski očekivanoj petfaktorskoj strukturi koja je nađena i u prijašnjim istraživanjima s hrvatskom verzijom ovog instrumenta. Primijenjen je i upitnik zadovoljstva kojim je ispitano opće zadovoljstvo životom, zadovoljstva odnosima s drugim ljudima te zadovoljstvo zdravljem, kao i po pet specifičnih aspekata ove dvije globalne domene. Osobine ličnosti bile su u statistički značajnim korelacijama s razinom zadovoljstva životom općenito kao globalnim domenama zadovoljstva odnostima s drugim ljudima i zdravljem, a smjer povezanosti bio je u skladu s podacima iz literature (De Neve, 1999; Gutierrez i sur., 2005; Bratko i Sabol, 2006); ekstraverzija je bila pozitivno, a neuroticizam negativno povezan sa zadovoljstvom, dok su ugodnost, savjesnost i intelekt imale nešto niže pozitivne korelacije s različitim aspektima zadovoljstva.

Tajana Ljubin Golub, Vesna Bilić, Marina Miloloža  
*Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Uloga upravljanja emocijama i socijalne podrške u odnosu radnih stresora i doživljenih psihičkih i psihosomatskih tegoba nastavnika**

Iz ranijih istraživanja poznato je da je nastavničko zanimanje stresno, da nastavnički stres utječe na kvalitetu nastave i obrazovanja i dovodi do manjeg zadovoljstva poslom te raznih tegoba. Cilj ovog rada bio je: a) utvrditi izvore radnog stresa kod nastavnika i odrediti stresore koji uzrokuju najviše stresa kod nastavnika, b) odrediti ulogu socijalne podrške na radnom mjestu i socijalne podrške prijatelja u odnosu stresora i doživljenih psihičkih i psihosomatskih tegoba, c) utvrditi ulogu sposobnosti upravljanja emocijama u odnosu stresora i tegoba. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 245 nastavnika (55.9% ženskog spola), prosječne dužine nastavničkog staža 2 godine. Primijenjeni su: Modificirana skala za mjerenje izvora nastavničkog stresa (Sorić i Mikulandra, 2004), Ljestvica procjenjene socijalne podrške (Vaux i sur., 1996), Skala psihičkih i psihosomatskih tegoba te Upitnik emocionalne kompetentnosti (Takšić, 2002). Uz deskriptivne i korelacijske analize za ispitivanje moderatorskih i medijacijskih odnosa proveden je niz hijerarhijskih regresijskih analiza. Pokazalo se da su za nastavnike najstresniji održavanje razredne discipline, problematični razred, loš odnos učenika prema radu, neugodno i drsko ponašanje učenika te nemogućnost pojedinačnog posvećivanja učeniku zbog nedostatka vremena. Rezultati su nadalje pokazali značajan prediktivan doprinos socijalne podrške na radnom mjestu na manje doživljavanje psihičkih i psihosomatskih tegoba, no ne i socijalne podrške prijatelja. Podrška prijatelja na radnom mjestu imala je medijacijsku ulogu u odnosu sposobnosti upravljanja emocijama i doživljenih tegoba. Rezultati ukazuju na važnost socijalne podrške na radnom mjestu za prevenciju stresa te na moguću dobit uključivanja koncepta emocionalne inteligencije u programe edukacije nastavnika.

**Marta Madej**

*Zagreb, Hrvatska*

**Dražen Domijan**

*Filozofski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## **Dostupnost elemenata u prostornom situacijskom modelu**

Cilj rada bio je ispitati utjecaj duljine naziva elemenata (prostorijska i objekata) i njihove udaljenosti od fokusa pažnje čitatelja u prostornom situacijskom modelu na brzinu čitanja i razumijevanja tih naziva. U eksperimentu je sudjelovalo 57 ispitanika, studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Rijeci, koji su prvo naučili tlocrt zamišljenog Istraživačkog centra s točnim razmještajem prostorijska i objekata smještenih u tim prostorijama, a zatim čitali priče čija se radnja odvija u Istraživačkom centru. Priče su prezentirane riječ po riječ, uz iznimku naziva elemenata sastavljenih od više riječi (sve riječi iz ovih naziva bile su prezentirane odjednom). Ispitanici su kroz tekst napredovali pritiskom na tipku, a mjerena je brzina kojom čitaju pojedine nazive elemenata. Duljina naziva operacionalizirana je na dvije razine: kratki nazivi koji se sastoje od samo jedne riječi te dugi sastavljeni od dvije ili više riječi. Udaljenost od fokusa pažnje čitatelja operacionalizirana je na tri razine s obzirom na broj prostorijska između trenutne lokacije protagonista (tj. fokusa pažnje čitatelja) i lokacije ciljnog elementa – tako su se ciljni element i protagonist nalazili u istoj, u susjednim ili su bili udaljeni dvije prostorijska. Rezultati su pokazali da postoji efekt duljine naziva na brzinu čitanja i razumijevanja i za nazive objekata i za nazive prostorijska, pri čemu se kratki nazivi čitaju brže od dugih. Pronađen je i efekt prostorne udaljenosti elementa (bilo objekta, bilo prostorijska) od fokusa pažnje čitatelja na brzinu čitanja naziva tog elementa. Za duge nazive elemenata opažen je trend u skladu s očekivanim prostornim gradijentom dostupnosti, pri čemu dostupnost opada s povećanjem udaljenosti od fokusa pažnje čitatelja, a ovakvi rezultati mogu se interpretirati i u okviru teorije perceptivnih simbola i u okviru modela asocijativnih mreža. Rezultati za brzinu čitanja kratkih naziva nisu jednoznačni te je ponuđeno nekoliko mogućih interpretacija ovakvih nalaza.

Ljubica Marjanovič Umek, Urška Fekonja Peklaj, Anja Podlesek

*Department of Psychology, Faculty of Arts, Ljubljana, Slovenia*

## **Assessing child's language: the agreement between parents' and preschool teachers' assessments**

Parents enter into verbal interactions with their toddlers on a daily basis in a wide variety of situations, which is why their assessment of toddler language is important. Several authors found that parents can be valid and reliable estimators of toddler's language thus enabling a broader interpretation of his achievements on the standardized scales of language development. As the preschool teachers spend a great deal of time with toddlers while engaging in diverse social interactions with them, the purpose of our study was to explore the extent to which parents' and preschool teachers' assessments of toddler language overlap. In addition, the goal was to establish whether toddlers' gender and parental education were significant factors of parents' and preschool teachers' assessments. The sample included 140 toddlers, aged 16 to 30 months who had attended preschool for at least 1 year. Toddler's language was assessed by their parents and preschool teachers using the Inventory of Communicative Competence: Words and Sentences (Marjanovič Umek, Fekonja, Kranjc, & Bajc, 2009). The findings indicated significant correlations between parents' and preschool teachers' assessments of various aspects of toddlers' language (e.g., vocabulary, sentence complexity), while the word-by-word inter-rater agreement on toddler's vocabulary was well above chance agreement. Preschool teachers assessed toddlers' language lower than parents did. The results also showed that parental education had a significant effect on parents' and preschool teacher's assessments, while toddlers' gender only had a significant effect on parental assessments of toddlers' language. The findings were interpreted in the light of including parents and preschool teachers in the process of assessing toddlers' language. We further discussed the relations between parental and preschool teachers' implicit theories and their assessments of toddler's language both at home and in the preschool setting.

**Slobodan Marković**

*Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia*

**Tatjana Mentus**

*Faculty for Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia*

## **The role of the symmetry in the aesthetic estimation of the face**

The hypothesis that symmetric faces would be ranked as more attractive than asymmetric, familiar than unfamiliar and female than male faces, was tested. From the original 6 familiar and 6 unfamiliar, both male and female faces, the „chimaeric composites”, e.g. left and right symmetric versions of the faces, were made. The way of symmetrisation was the following: The face was vertically split into the left and right half. Both halves were then mirrored and aligned so that symmetric left (LL) and right (RR) versions were made from the original asymmetric face. Through that technique the three versions of the face were made: original, LL and RR images. Stimuli were presented in pairs. The group of 141 students polled were asked to rank one of the stimuli which appears to be more attractive. The design of the study was three factorial for repeated measures. The OR images were found to be most attractive, which confirms the hypothesis that the natural faces are more attractive than the artificially modified ones. The LL faces were more attractive than the RR ones. The symmetry is confounded with the familiarity of the face in that way: among the familiar faces, the OR and the RR faces are more attractive than the LL ones, among the unfamiliar faces, the LL faces were more attractive. Among the OR and the RR faces the students polled were likely to rank woman and familiar faces as more attractive, different to the case of LL faces, where they were likely to rank male and unfamiliar faces as more attractive. We concluded that symmetry is the main factor for attractiveness judgment among familiar, but not among the unfamiliar faces. This may be explained by the fact that the cognitive factors of attractiveness judgment appear in the perception of familiar faces. This difference in perception is reflected by the fact that image manipulation effect changes the perception of familiar, but does not change the perception of unfamiliar faces.

**Janko Medjedovic**

*Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia*

**Branislav Djordjevic**

*Center for Development of Psychodrama and Psychotherapy, Niš, Serbia*

## **Disintegration traits in painters**

There is a large amount of empirical studies concerning the relationship between schizotypy and creativity. Most of them show that there is a positive correlation between these two constructs. In this research we tried to examine connections between schizotypy, operationalised by the construct of Disintegration and creative productivity. The sample consisted of 214 participants of both sexes, students of psychology and of academy of arts (painters class), with the average age of 19.88. The test to measure intelligence was distributed, together with the questionnaires that examines Disintegration, and the Openness to experience. Intelligence was examined via the Australian version of Raven's progressive matrices. DELTA 10 was used to gather the information about Disintegration. This instrument measures ten modalities of this broad personality trait: General Executive Impairment, Perceptual Distortions, Enhanced Awareness, Depression, Paranoia, Mania, Social Anhedonia, Flattened Affect, Somatoform Dysregulation and Magical Thinking. Openness was measured on the scale which is part of HEXACO-PI-R personality questionnaire. Univariate comparisons between painters and control group showed that there are significant differences in eight out of ten modalities of Disintegration. Average scores in all of these measures are higher in the group of painters. Logistic regression showed that modalities of Disintegration contribute to the prediction of group membership, even when the variation of intelligence and Openness has been taken into account. Both analyses accentuated the role of Enhanced Awareness, Social Anhedonia and Perceptual Distortions, as traits that contribute the most to the differentiation between groups. These results suggest that painters have synesthetic experiences, they show the ability of increased cognition, they often withdraw from social interactions, but also have experiences similar to depersonalisation and derealisation.



**Tatjana Mentus**

*Faculty for Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia*

**Goran Opačić**

*Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia*

## **Self-concept profiles in relation to gender roles**

This study examined self-concept profiles of students with various gender roles. A sample of 251 Belgrade University students (125 female, 126 male) was given the BSRI and Opačić's Self-Concept Scale. The BSRI, that measures gender roles, has three basic dimensions (masculinity, femininity, and neutrality), according to which respondents could be classified into four gender roles: masculine, feminine, androgynous and undifferentiated. Opačić's Self-Concept Scale has ten basic dimensions: emotionality, externality, rigidity, misanthropy, morality, social evaluation, general competence, physical strength, intellect, and appearance. Analysis of the BSRI principal components revealed a deviation from the expected three-dimensional structure, while confirmatory factorial analysis suggested that a one-dimensional model should replace the original one. One-factor analysis of variance was applied to grasp the differences of self-concept in respondents with various gender roles, and this revealed significant differences in all dimensions of self-concept. The feminine respondents had comparatively higher scores on emotionality and externality, the androgynous respondents on appearance, social evaluation, physical strength and intellect, and the undifferentiated respondents on rigidity, misanthropy, morality and general competence. Discriminative analysis, which yielded two functions (explaining 77,2% and 22,6% of the variance, respectively), showed that the respondents, on the basis of their self-concept, could be successfully classified into three gender role categories, instead of four, as it was originally proposed. Finally, regression analysis showed that masculinity could be predicted through emotionality, rigidity, social evaluation and appearance ( $r^2=.345$ ;  $F(10,240)=12.686$ ;  $p<.01$ ), femininity through emotionality, rigidity, externality and social evaluation ( $r^2=.283$ ;  $F(10, 240)= 9.483$ ;  $p<.01$ ), while neutrality could not be predicted through any of these dimensions.

**Josipa Mihić, Miranda Novak, Josipa Bašić**

*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

**Sonja Grozić-Živolić**

*Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Istarske županije*

## **Promocija znanstveno-utemeljene preventivne prakse u Hrvatskoj – evaluacija i osnaživanje modela rada Vijeća za prevenciju**

Program UN-a za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj te Ministarstvo unutarnjih poslova RH su 2010. godine pokrenuli projekt «Unaprjeđenje rada na izgradnji sustava prevencije kriminaliteta i podrška osnivanju koordinacijske jedinice za prevenciju kriminaliteta». Jedan od glavnih ciljeva projekta je uspostavljanje i osnaživanje modela rada Vijeća za prevenciju osnovanih u brojnim gradovima diljem Hrvatske tijekom posljednjih nekoliko godina. Članovi Vijeća su ključni nositelji prevencije u zajednici – djelatnici obrazovnog, socijalnog i zdravstvenog sustava, policije, nevladinih organizacija i ostali relevantni stručnjaci. S namjerom ostvarivanja postavljenog cilja projekta te poticanja suradnje znanstvenika i stručnjaka u praksi oformljen je evaluacijski tim s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu. Tim je tijekom 2010. i dijela 2011. godine provodio evaluaciju Vijeća za prevenciju grada Čakovca i grada Splita te sudjelovao u osnaživanju djelovanja Vijeća. U ovom radu će biti opisan evaluacijski dizajn, kvantitativna i kvalitativna metodologija i mjerni instrumenti primijenjeni tijekom evaluacije navedenih Vijeća za prevenciju. Evaluacijski dizajn je uključivao procjenu stanja, potreba i spremnosti Vijeća, procjenu potreba u zajednici, detektiranje preventivnih prioriteta djelovanja Vijeća i analizu kvalitete postojećih preventivnih intervencija iniciranih od strane Vijeća. Presentacija rada će uključivati i prijedlog modela rada Vijeća za prevenciju koji je proizašao iz iskustva te rezultata istraživanja ovog projekta. Predloženi model se zasniva na principima znanstveno-utemeljene prevencije te promovira suradnju znanstvenika i stručnjaka u planiranju, implementaciji i evaluaciji učinkovitih preventivnih intervencija u zajednici.

**Luka Mijatović, Dragana Stanimirović**  
*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,*  
*Sveučilište u Beogradu, Srbija*

## **Pružaju li vršnjaci slijepoj mladeži dovoljnu podršku?**

Osnovna razvojna zadaća za adolescente je odvajanje od roditelja i stjecanje neovisnosti. Slijepi su ovisniji o drugima te trebaju veću praktičnu društvenu podršku. Nalazi ukazuju da je društvena podrška, posebno podrška vršnjaka važna za adolescente s oštećenim vidom (Kef, 2002). Naše istraživanje je imalo za cilj utvrditi da li se i po čemu slijepa mladež značajno razlikuje u odnosu na svoje vršnjake u pogledu doživljene društvene podrške vršnjaka. Uzorak su činila po 32 ispitanika eksperimentalne (zakonski slijepi) i kontrolne skupine (tipičnog razvitka), u dobi 14-26 godina, iz potpunih i funkcionalnih obitelji podrijetla. Svi ispitanici eksperimentalne skupine su bar jedan dio svog obrazovanja pohađali škole za učenike s oštećenim vidom, ali samo sedmero ih je bilo u internatu. Na trostupanjskoj skali procjenjivali su razinu emocionalne, informacijske i praktične podrške vršnjaka, a potom opisivali što čini svaki od ovih vidova podrške. Rezultati su pokazali da postoje značajne razlike između eksperimentalne i kontrolne skupine u razini i u sadržaju doživljene podrške vršnjaka. Procjene sva tri vida podrške bile su značajno niže u eksperimentalnoj skupini. To može biti rezultat smanjenih interakcija s okolinom, stigmatizacije, diskriminacije i predrasuda. Praktična podrška, koja je slijepima najpotrebnija, prema njihovim procjenama je najniža. Dobivena i doživljena podrška ne moraju biti ekvivalentne. Procjene slijepih djelomično mogu biti uvjetovane konfliktom između njihovih potreba za neovisnošću i za praktičnom podrškom. Dok su opisi emocionalne i informacijske podrške vršnjaka slični u dvije ispitivane skupine, opisi praktične podrške se značajno razlikuju, tj. kod slijepih su isključivo u vezi s njihovim posebnim potrebama. Iz opisa slijepih doznajemo da oni često ne prihvaćaju praktičnu podršku vršnjaka, kao i da su vršnjaci koji vide nedovoljno informirani kako da im se pomogne.

**Petar Milin, Sunčica Zdravković**

*Department of Psychology,  
University of Novi Sad & Laboratory for Experimental Psychology,  
University of Belgrade, Serbia*

## **Bi-dimensional semantic scales**

Charles Osgood proposed that words' semantics (meaning) is grounded on perceptual experience, even limited „by the sensory nervous system” (Osgood, 1952, p. 227). He developed methodology of semantic differential, with the task of rating words on 1D scales, delimited by perceptual opposites (like small – large). Then, he factor analysed ratings to extract basic dimensions of a 'semantic space'. The obtained space, consequently, represented similarities, as extracted from correlations. In the present research, we modified Osgood's methodology by using bi-dimensional combinations of uni-dimensional bipolar scales, with the task of mapping instead of scaling, to advance isomorphism between semantic space and physical space that we perceive. Furthermore, we applied multidimensional scaling (MDS), representing distances to preserve 'spaciality' of semantics. Students (57) participated in two experiments scheduled 6-months apart. In Experiment 1 (traditional, paper-and-pencil 1D rating) participants rated 5 concrete and 5 abstract nouns (equated for gender, length and frequency) on 7 bi-polar semantic differential scales (encompassing three perceptual modalities: visual, auditory and haptic). In Experiment 2 (computer-assisted 2D mapping) all possible 2D combinations of the same 7 scales were made, so that each scale appeared twice: as a horizontal X-axis and as vertical Y-axis. Participants mapped same nouns in a balanced subset of 2D combinations. Present findings support hypothesis that the semantic space is physically constrained. MDS over 1D ratings revealed that some 2D combinations (maps) capture almost all information that we use to shape our semantic experience (Mantel max = .88). At the same time, this informativeness is very robust to experimental administration (paper-and-pencil vs. computer-assisted: Wald = 1.112; ns) or scale-orientations (horizontal vs. vertical: Wald = 0.289; ns).

**Miranda Novak, Josipa Mihić, Josipa Bašić**

*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

**Mark T. Greenberg, Celene Domitrovich**

*Prevention Research Center, Penn State University, USA*

## **Socijalno-emocionalno učenje i prevencija poremećaja u ponašanju: primjena i istraživanje PATHS-RASTEM univerzalnog preventivnog programa u Hrvatskoj**

Prezentirani rad dio je projekta „Implementation of evidence-based prevention program of socio-emotional learning through science evaluation and it's application into Croatian kindergartens and primary schools (PATHS-RASTEM)“ koji se provodi na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te je financiran od strane fonda Jedinstvo uz pomoć znanja. PATHS – Promoting alternative thinking strategies (Greenberg and Kusche, 1981) je američki školski preventivni program usmjeren na promoviranje socijalnih i emocionalnih kompetencija kod djece. Programska su ulaganja usmjerena na područje razumijevanja emocija, samokontrolu, rješavanje problema te odnose među vršnjacima. PATHS-RASTEM program se od školske godine 2007/2008 pilotira na dvije osnovne škole u Istarskoj županiji, dok se ovim projektom od 2010. godine širi na 15 osnovnih škola te 6 vrtića u Hrvatskoj na tri lokaliteta: Zagreb, Rijeka te Istarska županija. Cilj ovog izlaganja je prezentacija eksperimentalnog dizajna studije PATHS-RASTEM programa u školama te kvazi-eksperimentalnog dizajna PATHS-RASTEM programa u vrtićima. Primarno istraživačko pitanje na koje se želi odgovoriti ovim projektom jest pitanje da li program univerzalne prevencije koji je usmjeren na razvoj socijalno-emocionalnih kompetencija i provođen od strane učitelja i odgajatelja može izazvati značajne promjene u kompetencijama učenika kada ga se usporedi sa standardnim školskim i vrtićkim kurikulumom. Izlaganje će prezentirati teorijske temelje programa univerzalne prevencije te sam PATHS program, dizajn implementacije i studije PATHS-RASTEM projekta u Hrvatskoj te korištenu metodologiju. Budući da trenutno ne postoji program univerzalne prevencije koji je znanstveno-utemeljen te je dio standardnog kurikuluma, rezultati primjene PATHS-RASTEM programa u školskim i predškolskim uvjetima doprinjet će zagovaranju prevencijske znanosti i prakse te integraciji PATHS-RASTEM programa u hrvatski kurikulum.

Vladimir Obradović

*Fakultet kriminalističkih nauka u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

## **Prikriveno opažanje korupcije prometnih policajaca**

Fenomen korupcije vrlo je izražen u tzv. zemljama u tranziciji. Posebni mah uzela je ova pojava u državnim službama. Istraživanja percepcije građana o korupciji koje kontinuirano provodi Transparency International ukazala su na kontinuirano visoku percepciju korumpiranosti u BiH. Policija kao državna služba, a posebno njeni organi koji naplaćuju mandatne kazne ili imaju druge diskrecijske mogućnosti, u povoljnom su položaju za podmićivanje od strane građana koji su učinili prekršaje. Kriminološka istraživanja prisutnosti korupcije u policiji bila su uglavnom sociološki orijentirana (od Whyte 1955, Skolnick 1966, Gardiner 1970, pa sve do Holz-a 1996 i Sanje Kutnjajk Ivković koja je iste godine izvršila anketiranje policijskih službenika u Hrvatskoj) i kao takva nisu zahvaćala stvarnu rasprostranjenost korupcije, nego prikupljala i analizirala mišljenja o njoj. Naše istraživanje bilo je usmjereno na opažanje stvarnog koruptivnog ponašanja prometnih policijskih patrola lociranih na 23 mjesta u Sarajevu. Zbog prirode fenomena korištena je metoda prikrivenog opažanja. Opažači su bili studenti kriminalistike koji su u točno određeno vrijeme (14-15 sati) na dvije prethodno konstruirane skale registrirali pet oblika ponašanja policajaca i vozača za vrijeme njihove interakcije. Pouzdanost skala je provjerenjena ponovljenim opažanjem. U prvom ispitivanju obavljeno je 269 opažanja, a u drugom 310 i nije konstatirana statistički značajna razlika. Na dobivene podatke primijenjeni su postupci bivarijatne analize, cluster analiza ponašanja vozača, regresijska analiza utjecaja prediktivnih varijabli lokacije i vrste vozila te loglinearna analiza mogućeg očekivanja ponašanja policajaca zavisno od ponašanja vozača. Rezultati istraživanja nedvosmisleno su opovrgnuli da se ispitivanjem percepcije može i približno istraživati pojava korupcije te da postoji visoka povezanost pojedinih oblika ponašanja policajaca i vozača, odnosno da ponašanje vozača visoko predviđa ponašanje policajaca pri izricanju mandatnih kazni. U tom smislu naši nalazi imaju teorijsko-metodološku implikaciju za istraživanje korupcije, a na praktičnom planu dokazuju stvarnu proširenost pojave tzv. ad hoc korupcije kod prometne policije.

Irena Pavela, Nataša Šimić  
Sveučilište u Zadru, Hrvatska

## Ljubomora i opraštanje seksualne i emocionalne nevjere iz evolucijske perspektive

Iz perspektive evolucijske psihologije, prirodnim odabirom su se razvile različite psihološke adaptacije čija je funkcija smanjenje mogućnosti napuštanja od strane partnera. Pretpostavlja se da je ljubomora mehanizam koji ima tu funkciju, a definira se kao emocionalno stanje uzrokovano percipiranom prijetnjom trenutnoj vezi. S obzirom da pritisci prirodnog odabira nisu bili jednaki za muškarce i žene, postoje razlike u ljubomori s obzirom na spol. Muškarci su se suočavali s problemom sigurnosti u očinstvo, zbog čega su ljubomorniji na seksualnu nevjeru partnerice. Žene su se suočavale s gubitkom partnerovog ulaganja resursa zbog čega su ljubomornije na emocionalnu nevjeru. Također, prijašnja istraživanja pokazuju da su muškarci spremniji oprostiti emocionalnu, a žene seksualnu nevjeru partneru. Međutim, malo je istraživanja posvećeno ispitivanju medijatorskih varijabli između spola te ljubomore i opraštanja nevjere. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati prediktivan doprinos stava o međuzavisnosti nevjera, socioseksualne orijentacije te statusa veze sudionika u ispitivanju ljubomore i oprosta nevjere. Korištena je metoda prisilnog izbora tijekom koje sudionici odabiru seksualnu ili emocionalnu nevjeru kao onu koja izaziva veći stupanj ljubomore, te onu koju bi prije oprostili nevjernom partneru. Primijenjen je i Upitnik socioseksualne orijentacije (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006) te su prikupljeni podaci o stavovima sudionika o međuzavisnosti nevjera. Kad je riječ o razlikama u ljubomori između muškaraca i žena, rezultati su u skladu s prijašnjim istraživanjima. Značajnim prediktorima opraštanja nevjere su se pokazali stav sudionika o međuzavisnosti nevjere i status veze, što navodi na zaključak da su u osnovi ljubomore i oprosta različiti mehanizmi. Mogući uzrok tih razlika su različite adaptivne vrijednosti ljubomore i oprosta. Odnosno, moguće je da opraštanje nevjere nije pod utjecajem evolucijskih mehanizama.

Nina Pavlin-Bernardić

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

$$4 \cdot 8 = 36?$$

## Dječje pogreške prilikom rješavanja zadataka množenja i njihova računalna simulacija

Model dječjeg odabira i otkrivanja strategija (Shrager i Siegler, 1998) objašnjava na koji način djeca odabiru između različitih strategija rješavanja aritmetičkih zadataka i kako otkrivaju nove strategije. Model je postavljen u području zbrajanja, no provjeren je i u području množenja te je na temelju njega razvijena računalna simulacija množenja SCADS-M (Pavlin-Bernardić, 2010) koja je koristila iste strategije rješavanja zadataka kao i djeca te pokazala sličan obrazac točnosti i vremena latencije odgovora. Osim samog načina rješavanja, bitno je ispitati i koje pogreške djeca čine prilikom rješavanja zadataka množenja. Ovim istraživanjem stoga smo željeli ispitati kako se kod učenika tijekom početnog učenja množenja mijenja čestina javljanja različitih pogrešaka. Također, željeli smo provjeriti odgovaraju li promjene u čestini javljanja različitih pogrešaka kod računalne simulacije SCADS-M podacima dobivenim ispitivanjem učenika. Sudionici su bili 82 učenika 2. razreda osnovne škole, koji su individualno ispitani jednostavnim zadacima množenja tri puta tijekom polugodišta. Prvo ispitivanje provedeno je tri tjedna nakon početka učenja množenja, a druga dva ispitivanja provedena su u razmacima od po šest tjedana. Računalna simulacija SCADS-M je također prolazila kroz tri faze učenja i tri faze ispitivanja, u kojima je rješavala iste zadatke kao i djeca. Dječje pogreške svrstane su u četiri kategorije: pogreške operanda, pogreške s malim odstupanjem od točnih rezultata, tablične pogreške i netablične pogreške. Pogreške operanda pojavljivale su se najčešće od ostalih i njihova je čestina rasla u uzastopnim ispitivanjima, što pokazuje da se poboljšanje u vještini množenja ne ogleda samo u sve bržoj i točnijoj izvedbi, već i u sve smislenijim pogreškama. Rezultati računalne simulacije odgovarali su rezultatima djece prema vrstama pogrešaka i njihovoj čestini u tri točke ispitivanja, što govori u prilog Modela dječjeg odabira i otkrivanja strategija.



**Darija Peterec Kotar**

*Health Care Centre Sevnica, Slovenia*

**Marija Molan**

*University Medical Centre Ljubljana, Institute of Occupational, Traffic and Sports Medicine, Slovenia*

## **Implementation of medical vocational counseling in Health Care Centre Sevnica**

Current concept of vocational counseling in primary schools in Slovenia is, based on researches and experiences of disability commission members and specialists of occupational health, poorly effective, especially for individuals who cannot manage to perform their jobs due to their health problems since early childhood. We have proposed a new concept of vocational counseling into an approach, which connects the field of school medicine and occupational health medicine. It is an integrated approach in which pupils enter the vocational counseling at systematic health examination in primary school and in which pupils' health condition is also considered as it is a very important factor in vocational counseling. We have implemented this model into activities of Dispensary for mental hygiene in Health Care Centre Sevnica, which covers total of 662 pupils for vocational counseling in Municipality Sevnica. Medical vocational counseling begins in the 6th grade of nine-year primary school and it is continuously carried out until the 9th grade, when the primary education ends with the entry in the appropriate secondary school. In the first stage health condition, school grades and gender of a pupil are considered and the first suggestions of occupational interests are given. In the second stage different occupations are presented to the pupils and parents, with the purpose of informing them about employment possibilities in their economical environment. The third stage includes analysis of occupational interests and identification of links between wishes and occupational interests. The fourth stage is the final phase and the final act of the vocational counseling process. Medical vocational counseling has a very important role in the process of occupational orientation because it can decrease percentage of hardly employed people due to their health limitations, percentage of job prequalifications and percentage of early disability estimations and retirements.

**Danijela Petrović, Milica Vučetić**

*Department of Psychology, Faculty of Philosophy,  
University of Belgrade, Serbia*

## **Conflict resolution strategies in peer and friendship relations in adolescence**

The subject of this research is conflict resolution strategies in peer and friendship relations in early and middle adolescence. We wanted to investigate how the presence/absence of emotional closeness in the relationship of adolescents is associated with the strategies for dealing with conflict situations. Conflict resolution strategies we examined were giving in, withdrawal, competition and problem solving. We used two research methods: method of hypothetical conflict situations and method of recalled current conflicts. In the first method, we devised an instrument consisting of 20 hypothetical situations in which the subjects of conflicts were disrespect of agreement, noncompliance with opinion differences, provocations, dishonesty and stubbornness. To test the current conflicts we used the short form of Conflict Contents Inventory and the Questionnaire on Conflict Resolution Strategies. The research encompassed 286 respondents (48% sixth grade elementary school students and 52% second grade high school students). The results have shown that problem solving is the dominant strategy of adolescents in conflict with friends, while in peer conflicts they more often opt for competition. This finding is consistent with the assumption that differences in emotional closeness that exist between these two types of interpersonal relations are the most important determinant for the selection of conflict resolution strategies. In conflicts with friends there is concern for the other party in the conflict, and adolescents prefer solutions that would minimally threaten the friendship relations. On the other hand, in conflicts with peers competition is more common, because of the lack of close relationship that should be considered, and the adolescents can insist more on pursuing their own interests. Our results have also shown that essentially the same data have been obtained with both methods.

**Anja Podlesek**

*Department of Psychology, Faculty of Arts,  
University of Ljubljana, Slovenia*

**Vlasta Zabukovec**

*Department of Library and Information Science and Book Studies,  
Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia*

## **The project of establishing a network of mentors and training for the supervised practice of psychologists**

EuroPsy – the European Certificate in Psychology requires a successfully completed year of supervised practice after five years of academic training. In Slovenia, traineeship has not been regulated so far. It has often been supervised by non-psychologists, or mentors psychologists have not carried out traineeship in a systematic way. Therefore, the entire system of supervised practice had to be developed in the process of EuroPsy implementation. The EuroPsy model of competences provided a good background to develop a more structured and efficient supervised practice which would prepare a young psychologist for independent psychological practice. We carried out a project in which we tested a programme for educating mentors of supervised practice and established a mentor network. In the presentation we will explain the aims, contents and results of the project. Within the project we developed, together with project participants, several documents and instruments that could be used in training of mentors: motivational letter for a hosting institution, an example of the contract between educational and hosting institutions, and the instruments for defining competences, for assessing the supervisee and the mentor, and for the reflection on supervised practice. We will describe the steps of the educational programme for mentors of supervised practice and show some examples of: (a) work tasks defined for training supervisees within different work contexts, (b) supervisee and mentor professional report, (c) reflection on the practice, and (d) assessment of the other party involved in the mentoring process. Evaluation of the project will also be shown. Guidelines for supervised practice and future training of mentors of supervised practice will be given, and future tasks for implementing efficient supervised practice will be outlined.

**Melita Puklek Levpušček, Maja Zupančič, Gregor Sočan**  
*Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia*

## **Personality, motivation and social factors predicting Slovene students' math achievement**

In our study we examined predictive relations of selected individual factors (general intelligence, self-rated FFM personality traits) and social factors (parental education, student perceived parental academic involvement and math teachers' classroom behaviour) with adolescent students' academic outcomes in math (self-efficacy, final grades and National Examination Test (NET) scores). At the beginning of Grade 8, the students filled in questionnaires on personality and parental academic involvement (N = 386). In the second school term students reported on self-efficacy in math and assessed their math teacher's classroom behaviour. In the first school term of Grade 9 the intelligence test was administered collectively in classrooms. The students' mothers and fathers provided data on years of their completed schooling. School administrators reported about the students' final math grades and scores on the NET in math at the end of Grade 9. The proposed path model explained 48% of variance in both final grades in math and NET scores in math. Direct effects of students' intelligence, self-rated openness and low extraversion, and parental education on measures of math achievement were found. Indirect effects of intelligence, self-rated conscientiousness, student-perceived parental academic pressure, and math teacher's press for understanding and mastery goal orientation in the classroom on course achievements were mediated through students' self-efficacy in math. The findings highlight an important role of individual differences in ability and personality as well as of parent and teacher academically-related variables in students' mathematics outcomes.

**Zora Raboteg-Šarić**

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska*

**Dijana Petrović**

*Slavonski Brod, Hrvatska*

## **Stavovi prema samohranim roditeljima i egalitarnost rodnih uloga**

Cilj rada bio je ispitati stavove sudionika različitog spola i obrazovanja prema samohranim očevima i samohranim majkama te provjeriti jesu li njihovi stavovi prema samohranim roditeljima povezani sa stavovima prema jednakosti rodnih uloga. U istraživanju je sudjelovalo 338 odraslih osoba. Za svrhe istraživanja konstruirane su četiri ljestvice koje mjere stavove prema samohranim roditeljima: Skala pozitivnih stereotipa prema samohranim majkama, Skala negativnih stereotipa prema samohranim majkama, Skala pozitivnih stereotipa prema samohranim očevima i Skala negativnih stereotipa prema samohranim očevima. Primijenjena je i hrvatska adaptacija skraćene Skale egalitarnosti rodnih uloga (SRES). Na svim skalama utvrđene su statistički značajne razlike između sudionika različitog stupnja obrazovanja, pri čemu sudionici nižeg stupnja obrazovanja imaju izraženije pozitivne i negativne stereotipe prema samohranim majkama i očevima. U odnosu na žene, muškarci imaju izraženije pozitivne stereotipe prema samohranim očevima i negativne prema samohranim majkama. Žene i obrazovaniji sudionici istraživanja imaju egalitarnije stavove prema rodnim ulogama. Dobivena je statistički značajna negativna povezanost između skale pozitivnih i negativnih stereotipa prema samohranim majkama i samohranim očevima i Skale egalitarnosti rodnih uloga. Sudionici s egalitarnijim stavovima prema rodnim ulogama imaju manje izražena stereotipna mišljenja o samohranim roditeljima.

**Željko Rački**

*Učiteljski fakultet u Osijeku, Hrvatska*

## **Složenost kreativnih ponašanja i znanje potrebno za njih kao objašnjenje fenomena općenitosti i specifičnosti kreativnosti u djece**

Cilj istraživanja je utvrditi veličinu faktorskih zasićenja pojedinačnih kreativnih ponašanja općim faktorom kreativnosti uz kontrolu utjecaja dviju kvalitativnih karakteristika tih ponašanja (složenost i potrebno znanje za to ponašanje). Istraživana su društveno prihvatljiva kreativna ponašanja djece osnovnoškolske dobi u različitim domenama koja su (ponašanja) od socijalnog konteksta u kojem dijete živi definirana tipičnima za kreativnost, a koja su rezultat procesa interakcije djetetovih sposobnosti, znanja, osobina ličnosti, motivacije i utjecaja okoline, putem kojih dijete potencijalno može stvoriti opažljivi originalni produkt. Na uzorku 856 osječke osnovnoškolske djece primijenjen je novokonstruirani inventar kreativnoga ponašanja koji ispituje 53 različita ponašanja. Stupanj složenosti svakog ponašanja i potrebnog znanja utvrđen je tehnikom konsenzusne procjene. Usporedbom korelacija, faktorskih saturacija, učestalosti ponašanja i njihove složenosti/potrebnog znanja utvrđeno je da što je domena složenija, a kreativnost u njoj više ovisi o usvajanju znanja i razvoju vještina važnih za domenu, to će ona u odnosu na ostale domene biti specifičnija i manje podložna objašnjenju putem općih procesa ili zajedničkih faktora. Rezultati pokazuju da je kreativnost samo djelomično specifična za domenu, pri čemu je kreativna ponašanja moguće razvrstati u manji broj nadređenih domena nazvanih svakodnevna, znanstvena i umjetnička kreativnost. Te se sadržajne domene sastoje od pojedinačnih oblika ponašanja koja variraju po predvidivom stupnju složenosti i zahtijevanom znanju. Što je pojedino kreativno ponašanje složenije i zahtijeva više znanja (tj. formalnog i neformalnog obrazovanja), to pokazuje višu specifičnost i nižu učestalost u uzorku djece. To daje odgovor na pitanje specifičnosti odnosno općenitosti kreativnosti za domenu u svjetlu komponentnih teorija kreativnosti i daje konkretne informacije na što i na koji način obratiti pozornost pri mjerenju kreativnosti.

**Biserka Radošević-Vidaček, Marija Bakotić, Adrijana Košćec**  
*Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska*

## **Razlikuje li se spavanje adolescenata s različitim mogućnostima za nadoknadu skraćenog spavanja?**

Istraživanja spavanja adolescenata u različitim zemljama pokazuju da jutarnji početak nastave ograničava trajanje njihovog spavanja. Vikendom, kad imaju mogućnost produljiti spavanje, nadoknađuju kratko spavanje iz školskih dana. U ovom istraživanju ispitali smo postoje li razlike u karakteristikama spavanja u tjednu kad je nastava ujutro između adolescenata koji će nakon toga ponovo imati nastavu ujutro i adolescenata koji će u tjednu nakon toga pohađati nastavu poslijepodne. Ispitali smo dvije skupine srednjoškolaca oba spola dobi od 16 godina. Jedna je pohađala nastavu svaki tjedan u jutarnjoj smjeni (N=76), a druga naizmjenice u jutarnjoj i poslijepodnevnoj smjeni (N=97). Karakteristike spavanja ispitane su pomoću Dnevnika spavanja i budnosti. Oni iz jednosmjenskog sustava ispunjavali su ih 7 dana (5 školskih dana i 2 dana vikenda), a oni iz dvosmjenskog sustava 14 dana (5 školskih dana jutarnje smjene, 2 dana vikenda, 5 školskih dana poslijepodnevne smjene, 2 dana vikenda). Razlike u karakteristikama glavnog spavanja testirane su pomoću ANOVA analiza za ponovljena mjerenja za efekt dana (školski vs. vikend), dva školska sustava i njihovu interakciju. Razlike u dodatnom spavanju testirane su pomoću hi-kvadrat testa. Utvrđeno je da u tjednu kad je nastava ujutro adolescenti iz jednosmjenskog sustava odlaze u krevet nešto kasnije, zaspu nešto kasnije i bude se nešto kasnije nego adolescenti iz dvosmjenskog sustava, a ne razlikuju se međusobno u trajanju glavnog spavanja. Adolescenti iz dva školska sustava nisu se razlikovali u učestalosti dodatnog dnevnog spavanja. Ovo istraživanje upućuje da adolescenti kojima je nastava organizirana samo u jutarnjoj smjeni i čije su mogućnosti nadoknade spavanja ograničene samo na vikend, ne mijenjaju karakteristike svog glavnog spavanja kao ni dodatno dnevno spavanje kako bi više zadovoljili svoju potrebu za spavanjem nego adolescenti koji imaju mogućnost nadoknade i tijekom tjedna s nastavom u poslijepodnevnoj smjeni.

**Danka Radulović**

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju*

*Univerziteta u Beogradu, Srbija*

## **Teškoće u forenzičkoj identifikaciji psihopata i mogućnost njihovog prevladavanja**

U eri naraslog problema kriminala pouzdana i brza identifikacija psihopata među prijestupnicima postaje imperativ, pogotovo što je njihova maska zdravlja i nekriminogenosti toliko uvjerljiva da zavaraju stručnjake (uključujući i poligrafiste), doprinoseći supstancijalno visokim stopama tamnih brojki kriminala. Identifikacija psihopatskog profila prijestupnika obično slijedi tek nakon izvršene serije najtežih krivičnih djela. A i tada, u želji da izbjegnu krivičnu odgovornost sebe uspješno prikazuju kao teške duševne bolesnike i nerijetko za sebe osiguravaju status smanjeno uračunljivih. Imajući to u vidu kao i konceptualna neslaganja i šarolike kriterije za dijagnostiku poremećaja i manjkavosti kliničkog pristupa u forenzičkoj detekciji psihopata, autor rada uz vlastito određenje pojma psihopatije ukazuje na mogućnost relativno brzog i pouzdanog identificiranja penalnih psihopata uz pomoć baterije psiholoških instrumenata domaćih autora, kojima se procjenjuju relevantne antisocijalne karakteristike ispitanika obuhvaćene u suvremenim modelima za procjenu psihopatije, kao što su Hareov, Big-five, Cleckeyev i sl. Istraživanje je provedeno na velikom uzorku prijestupnika institucionaliziranih u penalnim ustanovama Srbije sa strogo zatvorenim režimom. Psihološki prostor u kojem je rađena diskriminacija psihopata od nepsihopata omeđen je s tri vrste agresivnih tendencija ličnosti i pet vrsta antisocijalnih vrijednosnih orijentacija, stavova i ponašajnih reakcija. Diskriminacija je učinjena Wardovom metodom hijerarhijske klasifikacije, a opis dobijenih taksona kanoničkom diskriminativnom analizom. Psihopska grupa činila je 65% ispitivanog uzorka. Na osnovi pozicije prijestupnika na diskriminativnoj funkciji bilo je moguće da se čak u 96,5% slučajeva izvrši točno svrstavanje prijestupnika u grupu psihopata, odnosno nepsihopata, što pouzdano svjedoči o visokoj efikasnosti ovakvog modela identifikacije.



Veseljka Rebić

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences,  
University of Zagreb, Croatia*

## **Underlying mechanisms of classical and inverted White's effect: a reaction time study**

In White's (1979) illusion of lightness, intermediate luminance patches appear darker when their immediate surround is comprised of black stripes and appear lighter when their immediate surround is comprised of white stripes. In this classical form of White's illusion, the direction of the induced brightness change does not correlate with the amount of black or white border in contact with the intermediate patch. Some studies have shown that classical White effect arises only when intermediate luminance patch lies between minimum and maximum luminance values of the inducing stripes. With patches either darker or lighter than both inducing stripes, the direction of the brightness effect is reversed. Several theoretical explanations and models have been proposed, ranging from low-level neuronal approaches to complex models of high-level cortical processing. Interestingly, majority of models accounts only for classical White's effect, leaving inverted variants unexplained. Aim of this study was to test the role of early neural processing in variants of White's effect, by comparing subjective lightness matches and simple reaction time (SRT) to intermediate luminance patches imbedded in lighter or darker inducing stripe. It is generally assumed that SRT latency represents effect of the stimulus intensity on the latency of early sensory processing. Therefore, if perceived lightness indeed depends on the mechanisms in early visual stages, SRT should be shorter for the luminance patch that is perceived as brighter. Three experiments were performed (1) for classical White's effect, (2) for double decrement variant of inverted effect (intermediate patch as highest luminance) and (3) for double increment variant of inverted effect (intermediate patch as lowest luminance). Results show that illusion does not invert as expected, and that SRT does not fully correlate with perceived luminance. Results are discussed in terms of existing explanations of White's effect.

Ina Reić Ercegovac, Morana Koludrović

*Filozofski fakultet Split, Hrvatska*

## **Samoefikasnost i ciljne orijentacije kao prediktori školskog postignuća srednjoškolaca**

S obzirom na postojeće spoznaje o važnosti motivacijskih čimbenika za akademska postignuća učenika, a polazeći od multidimenzionalnog modela ciljnih orijentacija (McInerney i sur., 2003), cilj ovog istraživanja je bio ispitati kakav je doprinos percipirane akademske samoefikasnosti i ciljnih orijentacija školskom postignuću srednjoškolaca. U istraživanju je sudjelovalo 234 učenika i učenica, a primijenjeni su Upitnik općih podataka (spol, uspjeh iz hrvatskog jezika, matematike i opći uspjeh), Upitnik ciljnih orijentacija učenika (Subskala Inventara školske motivacije; McInerney i Sinclair, 1992) te skraćena verzija Skale akademske samoefikasnosti (Dimmitt, 2007). Faktorskom analizom Upitnika ciljnih orijentacija izlučena su četiri faktora koja se odnose na usmjerenost na zadatak, izvedbu, socijalne odnose te usmjerenost na nagrade i pohvale. U skladu s dobivenim rezultatima i polaznim modelom, formirane su četiri subskale ciljnih orijentacija koje su pokazale zadovoljavajuću pouzdanost (.80 do .89). Dobiveni rezultati pokazali su da učenice u odnosu na učenike, osim što ostvaruju bolji školski uspjeh, izvještavaju i o višoj razini akademske samoefikasnosti. S obzirom na ciljne orijentacije učenika, rezultati su ukazali na značajne razlike između svih orijentacija, pri čemu se najvažnijom pokazala usmjerenost na socijalne odnose, zatim usmjerenost na zadatak, usmjerenost na nagrade i pohvale te kao najmanje važna ciljna orijentacija usmjerenost na izvedbu. Pri tome, utvrđen je značajan interakcijski efekt spola i ciljnih orijentacija, a naknadna je analiza pokazala da se učenici i učenice značajno razlikuju jedino u usmjerenosti na zadatak gdje su učenice postigle značajno veće rezultate. Hijerarhijske regresije s pokazateljima postignuća kao kriterijima ukazale su na važnu ulogu samoefikasnosti u predikciji školskog uspjeha, dok se od ciljnih orijentacija prediktivnom za uspjeh iz hrvatskog jezika pokazala samo usmjerenost na zadatak.

**Neven Ricijaš, Dora Dodig**

*Odsjek za poremećaje u ponašanju,  
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

**Aleksandra Huić**

*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

**Valentina Kranželić**

*Odsjek za poremećaje u ponašanju,  
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

## **Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih obilježja ličnosti, rizičnog i delinkventnog ponašanja**

Iako je u Hrvatskoj svaki oblik kockanja, odnosno igara na sreću, zakonom zabranjen maloljetnicima, rezultati nekih domaćih istraživanja, ali i klinička praksa, pokazuju kako se mladi uključuju u različite oblike kockarskih aktivnosti. S obzirom da u Hrvatskoj ne postoje sveobuhvatni podaci o kockanju adolescenata i njihovoj rizičnosti, provedeno je pilot istraživanje s ciljem utvrđivanja navika i obilježja kockanja zagrebačkih srednjoškolaca. Također nas je zanimalo postoje li razlike između društvenih, rizičnih i problemskih kockara s obzirom na spol, dob i vrstu škole, te kakva je uloga psihopatskih obilježja ličnosti te rizičnog i delinkventnog ponašanja u objašnjavanju rizičnosti kockanja. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku zagrebačkih srednjoškolaca (N=261) u tri vrste srednjih škola – (1) gimnazija, (2) strukovna četverogodišnja i (3) strukovna trogodišnja škola. Dob sudionika kreće se od 14 do 19 godina života (M=16,5). Prikupljeni su podaci o socio-demografskim obilježjima i navikama kockanja adolescenata te su primijenjeni Inventar psihopatskih osobina mladih i Upitnik samoiskaza rizičnog i delinkventnog ponašanja mladih. S ciljem utvrđivanja rizičnosti kockanja primijenjena je modificirana verzija South Oaks inventara kockanja (SOGS-RA). Rezultati pokazuju kako je 81% srednjoškolaca barem jedanput u životu kockalo, pri čemu mladići kockaju češće od djevojaka. Udio problemskih kockara iznosi 11% što je dvostruko više nego što pokazuju inozemna istraživanja, pri čemu nema razlike u rizičnosti s obzirom na dob, školski uspjeh i vrstu škole. Značajnim prediktorima rizičnog kockanja adolescenata pokazali su se spol, rizično seksualno ponašanje, sudjelovanje u krađama i razbojništvima te impulzivnost i neodgovornost, kao dio psihopatskog obrasca ličnosti. Čini se kako su ove osobine ličnosti općenito povezane s rizičnim i delikventnim ponašanjem, pa tako značajno predviđaju i problemsko kockanje adolescenata.

**Magdalena Rode, Danuta Rode**  
*University of Silesia, Katowice, Poland*

## **Psychosocial and personality conditions of criminal thinking styles of juvenile delinquents**

The issues of this study concern psychosocial and personality conditioning of criminal thinking styles of juveniles. The objective of the study is to distinguish and characterize profiles of criminal thinking styles of juvenile boys and girls who committed a criminal offence and to define psychosocial (restricting to the family environment – a guardian system) and personality factors conditioning a criminal thinking style of juveniles. For the purpose of this research the following methods have been used: PICTS by Walters has been adapted to Polish, Values Scale (Rokeach), Davis Empathy Scale, The Tennessee Self-Concept Scale (TSCS) by Fitts, Skala Postaw by Plpoa, KBPK by Kurzyp-Wojnarska. In the analysed problem the following research tasks are involved: singling out of juvenile criminal thinking styles, determining the criminal predictors in criminal thinking styles, establishing predictors of criminal thinking styles, defining factors determining criminal thinking style of juveniles (a group of explanatory variables include: thinking styles of parents (guardians), parents' attitude towards a child, a value system of parents, personality variables of a juvenile, i.e. self-esteem, empathy level (level of emphatic understanding), a sense of control and a social competence level) showing (presenting) constitutive differences and similarities. In terms of criminal thinking styles between the group of minors and their parents (guardian), establishing the differences and similarities in terms of cognitive functioning (thinking styles) of the juveniles due to the criminal act, indicating constitutive differences and similarities in the range of criminal thinking styles between a group of juveniles and their parents (guardians).

**Daria Rovan**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska*

## **Povezanost ulaganja truda u učenje matematike s ciljevima postignuća, uvjerenjima i osobinama studenata**

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost ulaganja truda u učenje matematike s osobinama ličnosti studenata, njihovim uvjerenjima o znanju i o kompetentnosti u matematici te s njihovim ciljevima postignuća. Kao indikatori ulaganja truda u učenje matematike korištene su samoprocjene studenata o tome koliko truda posvećuju pojedinim aspektima učenja matematike te broj sati koje tjedno utroše na učenje matematike. U istraživanju je sudjelovalo 200 studenata druge godine tehničkih fakulteta Sveučilišta u Splitu. Studenti su ispunjavali upitnik kojim su ispitane njihove osobine ličnosti prema petfaktorskom modelu, njihova uvjerenja o znanju u matematici (uvjerenja o jednostavnosti znanja i o evaluaciji znanja), uvjerenja o kompetentnosti u matematici, ciljevi postignuća te ulaganje truda u učenje matematike. Također su prikupljeni podaci o njihovom prethodnom postignuću u matematici. Provedene su hijerarhijske regresijske analize sa samoprocjenama ulaganja truda te satima posvećenim učenju matematike kao zavisnim varijablama. U prvom koraku regresijske analize uključeno je samo prethodno postignuće u matematici kao kontrolna varijabla. U drugom koraku su dodane osobine ličnosti, u trećem uvjerenja studenata i u završnom koraku ciljevi postignuća. Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazuju da su ciljevi postignuća i uvjerenja studenata, kao i prethodno postignuće studenata, značajno povezani sa samoprocjenom ulaganja truda. Za razliku od toga, uz broj sati uloženi u učenje matematike vezuje se drugačiji obrazac povezanosti. S brojem sati uloženi u učenje značajno su povezani ciljevi postignuća te osobina savjesnosti. Nalazi istraživanja u skladu su sa socijalno-kognitivnim motivacijskim modelima koji za razumijevanje ponašanja u obrazovnim situacijama naglašavaju važnost učeničkih interpretacija obrazovne situacije i osobnih faktora koji na nju utječu.

**Silvija Ručević**

*Studij psihologije, Filozofski fakultet u Osijeku, Hrvatska*

## **Odnos viktimizacije, antisocijalnog ponašanja i psihopatskih osobina kod mladića i djevojaka**

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u odnosu psihopatskih tendencija, viktimizacije, nasilnog i nenasilnog delinkventnog te rizičnog ponašanja među mladićima ( $n = 590$ ) i djevojkama ( $n = 756$ ) iz opće populacije. Testiranjem spolne invarijantnosti utvrđena je parcijalna invarijantnost mjera psihopatskih tendencija i viktimizacije. Rezultati sugeriraju da je struktura psihopatskih tendencija slična kod mladića i djevojaka, međutim, kod mladića su utvrđeni veći odsječci za podljestvicu Bezosjećajnost-Neemocionalnost te podljestvicu Impulzivnost-Neodgovornost. Slično tome, odsječci podljestvica Tjelesno zlostavljanje i Spolno zlostavljanje su također veći kod mladića nego djevojaka. Nadalje, nije utvrđena jednakost pogrešaka mjerenja podljestvica Tjelesno zlostavljanje i Spolno zlostavljanje kod mladića i djevojaka. Kod oba spola viktimizacija i psihopatske tendencije su značajni postdiktori nasilnog i nenasilnog delinkventnog, te rizičnog ponašanja. Slično tome, viktimizacija je značajni postdikator psihopatskih tendencija. Nadalje, strukturalni modeli kojima je kontrolirano umjereno preklapanje dimenzija psihopatije pokazali su da je dimenzija Impulzivnost-Neodgovornost značajni postdikator sva tri pojavna oblika antisocijalnog ponašanja kod oba spola. Dimenzija Bezosjećajnost-Neemocionalnost je značajni postdikator samo nasilnog delinkventnog ponašanja kod mladića i djevojaka, dok je dimenzija Grandioznost-Manipulativnost značajni postdikator samo rizičnog ponašanja kod mladića. Nadalje, rezultati sugeriraju da je odnos između afektivnih i interpersonalnih obilježja psihopatije i različitih oblika antisocijalnog ponašanja posredovan ponašajnim aspektom psihopatije.

Antonia Salvesani, Ana Proroković

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Efekti oralne kontracepcije i faza menstrualnog ciklusa na učinak u zadacima mentalnih rotacija**

Dosadašnja istraživanja su pokazala kako žene s urednim menstrualnim ciklusom postižu nešto bolje rezultate u zadacima mentalnih rotacija u fazama snižene razine ženskih spolnih hormona, pogotovo estrogena. S druge strane, postavlja se pitanje kakav obrazac promjena efikasnosti pokazuju one žene kod kojih ne postoji prirodna fluktuacija spolnih hormona zbog unosa oralne hormonalne kontracepcije (OHK). Stoga je glavni cilj ovog istraživanja bio ispitati efekte faza menstrualnog ciklusa kontroliranog i nekontroliranog oralnom kontracepcijom na učinak u zadacima mentalnih rotacija. U istraživanju je sudjevalo 17 korisnica oralne kontracepcije različitih generacija te 21 ispitanica s regularnim menstrualnim ciklusom koja nije koristila oralnu kontracepciju. U svrhu ovog istraživanja konstruiran je računalni program sa zadacima mentalnih rotacija, koji su uključivali trodimenzionalne osjenčane objekte. Ispitanice su rješavale zadatke tijekom menstrualne, kasne folikularne i srednje lutealne faze menstrualnog ciklusa. U skladu s rezultatima nekih dosadašnjih istraživanja ispitanice koje ne koriste oralnu kontracepciju su u zadatku mentalnih rotacija pokazale najveću efikasnost (proporciju točnih odgovora u menstrualnoj fazi), kada su snižene razine spolnih hormona. S druge strane, dodatne analize su pokazale da je vrijeme rješavanja zadataka najkraće u srednjoj lutealnoj fazi, kada su povišene razine estrogena i progesterona. Dodatne analize su pokazale i veću efikasnost u kasnoj folikularnoj u odnosu na menstrualnu fazu kod korisnica četvrte generacije oralnih kontraceptiva. Veća proporcija točnih odgovora u korištenim zadacima kod korisnica kontraceptiva ranijih generacija u odnosu na ispitanice koje ne koriste kontracepciju i korisnica kontraceptiva četvrte generacije, ukazuje na mogući utjecaj niskih razina spolnih hormona i tipa kontracepcije na kognitivno funkcioniranje.

Svjetlana Salkičević, Meri Tadinac  
*Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Spolne razlike u broju prijatelja suprotnog spola i njihovim poželjnim osobinama**

Prema evulucijskom gledištu, prijatelji nam pomažu u rješavanju adaptivnih problema razmnožavanja te preživljavanja nas i naših potomaka. Prijateljstvo sa suprotnim spolom omogućuje stvaranje šire mreže prijatelja, potencijalnih partnera i zaštitnika, a spolne razlike koje tu nalazimo imaju porijeklo u razlikama u roditeljskom ulaganju: dok muškarci u tim prijateljstvima traže seksualnu dostupnost, žene žele tjelesnu zaštitu i potencijalne dugoročne ljubavne partnere. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti utjecaj nekih varijabli koje bi mogle biti relevantne za zastupljenost ovog oblika prijateljstva te ispitati poželjne karakteristike prijatelja suprotnog spola. Stoga smo ispitali povezanost spola, rodne uloge, socioseksualnosti te uključenosti u romantičnu vezu s brojem i proporcijom prijatelja suprotnog spola, kao i procjene poželjnih karakteristika tih prijatelja. Uzorak je obuhvaćao 94 studentice i 90 studenata Zagrebačkog sveučilišta. Rezultati pokazuju da studentice imaju manje prijateljica nego studenti prijatelja te kod njih, za razliku od studenata, nalazimo korelaciju broja prijateljica i broja prijatelja. Zanimljiv je rezultat kako je kod žena romantična vezanost povezana s manjim brojem prijatelja. Kod sudionika oba spola je viša socioseksualnost povezana s većim brojem prijatelja. Studenti i studentice gotovo se ne razlikuju u prvih deset najpoželjnijih osobina prijatelja suprotnog spola: važno im je da ih prijatelji suprotnog spola poštuju, da su im odani i podržavaju ih, dok podjednako ne žele nepouzdana, kontrolirajuće prijatelje i prijateljice, koji ne znaju čuvati tajne. Utvrđene spolne razlike upućuju na postojanje različitih motiva za sklapanje prijateljstava sa suprotnim spolom: nesustavno variranje proporcije prijateljica kod studenata upućuje na to da je sklapanje prijateljstava sa suprotnim spolom kod muških sudionika motivirano održavanjem baze seksualno dostupnih partnerica.



Lara Schiavuzzi, Igor Bajšanski  
*Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska*

## **Efekt gramatičkog roda na prepoznavanje riječi kod talijansko-hrvatskih dvojezičara**

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati efekt koji na prepoznavanje riječi u hrvatskom jeziku ima rodna kongruentnost s ekvivalentnih prijevodom na dominantnom, talijanskom jeziku. Osim međujezične rodne kongruentnosti, u istraživanju je manipuliran i stupanj međujezične srodnosti, odnosno stupanj ortografske i fonološke sličnosti riječi jednakog značenja u oba jezika, kao i rodno udešavanje. U istraživanju je sudjelovalo 33 talijansko-hrvatskih dvojezičara, učenika Srednje talijanske škole „Leonardo da Vinci” u Bujama, od čega 21 ženskog i 12 muškog spola. Svi su ispitanici naveli talijanski jezik kao dominantniji jezik u odnosu na hrvatski. Korišten je zadatak leksičke odluke u uvjetu rodnog udešavanja, gdje je kao udešavajući podražaj prezentiran broj u pisanom obliku, rodno obojen. Zadatak ispitanika sastojao se u procjeni da li prezentirani ciljni niz slova predstavlja riječ u hrvatskom jeziku ili predstavlja leksem bez značenja. Eksperiment je proveden na računalu, a ispitanici su svoje procjene davali pristiskom na zadanu tipku. Rezultati tromjerne analize varijance potvrdili su glavne efekte međujezične srodnosti, rodne kongruentnosti i rodnog udešavanja sukladno postavljenim hipotezama. Srodne riječi prepoznavane su brže od nesrodnih, a rodno kongruentne riječi brže od rodno nekongruentnih. Također, u uvjetu rodnog udešavanja vrijeme reakcije je bilo niže nego li u kontrolnom uvjetu gdje nije prezentiran udešavajući podražaj. Rezultati ukazuju da se kod procesiranja u drugom jeziku dvojezičari oslanjaju na međujezična preklapanja u rodu i formi riječi, što dovodi do facilitacije prepoznavanja riječi. Radi usporedbe, isti eksperimentalni postupak proveden je i na dominantnom talijanskom jeziku, pri čemu nisu dobiveni efekti kao na hrvatskom jeziku.

Magdalena Ślęzyk Sobol

*Institute of Psychology, University of Wrocław, Poland*

## **Subjective and situational-organizational determinants of the phenomenon of occupational burnout**

The present research focused on the relationships between occupational burnout (defined as emotional exhaustion, depersonalisation and decreased sense of personal achievement) and perception of organisational environment and culture and level of experienced organisational stress. The research goals refer to verification of differences in the level of burnout among staff from various economic sectors. Links between subjective (personality) and situational (organisational) factors related to burnout will also be presented. A group of 200 people was tested. The research group includes middle- and managerial-level staff from financial, transportation and budgetary organisations as well as national defence representatives. The research was conducted in two stages. The second stage of the study was carried out after the 6-month interval in order to measure the dynamics of the burnout. The occupational burnout was measured by the Polish version of the Maslach Burnout Inventory (MBI). Other measures were Organisational Stress Perception Questionnaire and Organizational Environment Questionnaire. The results confirmed statistically significant correlations between emotional exhaustion and level of experienced organisational stress ( $\rho = 0,546$ ). In the studied population, the emotional exhaustion is significantly associated with the external conflict of roles ( $\rho = 0,459$ ). This means that the weaker sense of conviction or employee's feeling to fit into a particular workplace, the stronger the feeling of emotional exhaustion. The exhaustion correlates with the ambiguity of professional role and role overload. Other results relate to the inversely proportional relationship between the emotional exhaustion and representing staff interests ( $\rho = - 0,308$ ). Interestingly, the relationship between emotional exhaustion and relationships with colleagues was not confirmed. The preliminary results confirm, however, that the more positive perception of organisational environment is associated with weaker experience of emotional exhaustion. Further research on the perception of environment and experienced stress among a group of Polish staff will be presented during the presentation.

Ana Slišković

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

Darja Maslić Seršić

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Izvori stresa u radu nastavnika u visokom obrazovanju**

Rad u akademskoj zajednici je donedavno smatran visoko zadovoljavajućim, a zanimanje sveučilišnog profesora često je isticano kao primjer zanimanja s niskim stupnjem izloženosti stresu u radu. S obzirom na promjene strukture i uvjeta rada u ustanovama visokog obrazovanja, cilj našeg istraživanja bio je utvrditi izvore stresa u radu nastavnika zaposlenih u visokom obrazovanju te istražiti razlike u izloženosti izvorima stresa među pojedinim zvanjima. Metodom vođenih grupnih diskusija identificirale smo 125 karakterističnih izvora stresa u radu sveučilišnih nastavnika. U sljedećem smo koraku konstruirale preliminarnu, a nakon primjene na prigodnom uzorku nastavnika, i konačnu verziju Upitnika o izloženosti stresu u radu za sveučilišne nastavnike. Upitnik pokazuje zadovoljavajuće metrijske karakteristike, a sadrži 45 čestica koje definiraju šest latentnih dimenzija izvora stresa: radno opterećenje, materijalne/tehničke uvjete rada, odnose na poslu, studente, organizaciju rada i društvene uvjete rada. Zadatak je ispitanika da na skali od 6 stupnjeva procijene koliko je pojedini izvor stresa prisutan u njihovom poslu. Upitnik smo primijenile na 1170 nastavnika u znanstveno-nastavnim i suradničkim zvanjima, zaposlenima na sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Rezultati su pokazali prisutnost različitih izvora stresa u radu, a najvišim se, u prosjeku, pokazala izloženost stresorima vezanim uz međuljudske odnose na poslu, društvene uvjete rada i radno opterećenje. Žene u odnosu na muškarce u prosjeku izvještavaju o većoj prisutnosti izvora stresa u svom poslu. Osobe u znanstveno-nastavnim zvanjima u prosjeku procjenjuju veću prisutnost stresora vezanih uz materijalne/tehničke uvjete rada i organizaciju rada od osoba u suradničkim zvanjima koje, pak, u većoj mjeri procjenjuju prisutnost stresora vezanih uz međuljudske odnose. Redovni profesori u prosjeku izvještavaju o manjoj izloženosti stresorima u svom poslu od izvanrednih profesora, docenata i asistenata.

Alessandro Soranzo

*Teesside University, Middlesbrough, United Kingdom*

## **Measuring the articulated-SLC in virtual reality conditions**

The Simultaneous Lightness Contrast (SLC) is the condition whereby a grey patch on a dark background appears lighter than an equal patch on a light background. Interestingly, the perceptual lightness difference between these patches undergoes to a substantial augment when the two backgrounds – although maintaining the same luminance average – are patterned shaping what can be named the articulated-SLC. Two are the main interpretations of these phenomena. The layer approach claims that the visual system splits the luminance into separate overlapping layers, corresponding to separate physical contributions, whilst the framework approach maintains that the visual system groups the luminance within a set of contiguous frameworks. To contrast these two viewpoints in a psychophysics experiment run in Virtual Reality conditions, the articulated-SLC phenomenon has been measured by systematically manipulating the belongingness of pairs of luminance ratios sharing the same polarity. This is a crucial test because the two approaches make opposite predictions: According to the framework approach, the SLC should reduce when belongingness is increased (Gilchrist et al., 1999). On the contrary, according to the layer approach the SLC should increase when belongingness is increased (Soranzo & Agostini, 2006). Results show that the SLC increases when perceptual belongingness between the two frameworks is strengthened, supporting the layer approach to lightness perception.

**Dragana Stanimirović, Luka Mijatović**  
*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,*  
*Univerzitet u Beogradu, Srbija*

## **Dimenzije obiteljskog funkcioniranja u obiteljima sa slijepom mladeži**

Obitelji sa slijepom mladeži više su izložene stresu nego obitelji s mladeži tipičnog razvitka. Istraživanje je imalo za cilj utvrditi da li postoje razlike u procjeni dimenzija obiteljskog funkcioniranja između eksperimentalne (slijepa mladež) i kontrolne skupine (mladež tipičnog razvitka). Ispitanici (po 32 iz obiju skupina) su procjenjivali svoje obitelji preko 5 koncepata koji čine model RADIR Kneževića (1993): a) razmjena (kvaliteta emocionalnih veza, odnosa i razmjena u obitelji), b) aktivnost (strukturiranje vremena u obitelji), c) demokratičnost (struktura obiteljskog sustava, uloga i kvaliteta interakcije između članova kao nositelja obiteljskih uloga), d) individuacija (obiteljska klima sa stanovišta mogućnosti individuacije članova obitelji), e) red (razina pravila, planiranja, organizacije i kontrole događanja u obitelji). Model predstavlja sintezu i reformulaciju koncepata obiteljskog funkcioniranja koje su predložili Berger (1986; 1991), Moos (1981), Olson (1983) i Bloom (1985). Kanonička diskriminacijska funkcija značajno razlikuje dvije skupine u pogledu procjene dimenzija obiteljskog funkcioniranja ( $rcc = .424$ ;  $df = 5$ ,  $p = .037$ ). Obitelji sa slijepom mladeži odlikuju aktivnost i sklonost redu, dok je u obiteljima s mladeži tipičnog razvitka više unutarobiteljske razmjene. Uočeno je da slijepa mladež, za razliku od vršnjaka koji vide, ima neobično naglašenu potrebu za redom, pa vjerojatno ovo prenosi i na svoje obitelji. Uz to članovi obitelji sa slijepom mladeži imaju dodatne obaveze čije ispunjenje zahtjeva bolju strukturiranost i organiziranost vremena i aktivnosti. S druge, pak, strane, znatno su izloženiji stresu, svakodnevnim nedaćama koje se tiču povećanih obaveza roditelja, financijskog opterećenja, manjka vremena, odnosa s profesionalcima, edukacije djeteta, kao i stavova socijalnog okružja, što može pridonijeti niskoj razini unutarobiteljske razmjene.

**Aleksandra Stevanović**

*School of Medicine, Department of Psychiatry and Psychological Medicine,  
University of Rijeka, Croatia*

**Monika Čolić**

*Reference Center for Psychotrauma, Clinical Hospital Rijeka, Croatia*

**Tanja Frančišković**

*School of Medicine, Department of Psychiatry and Psychological Medicine,  
University of Rijeka, Croatia*

## **Personality traits and PTSD after experiencing civilian war-related trauma among women in Croatia**

Although many studies report that neuroticism and introversion predispose people to PTSD after exposure to traumatic event, the relationship between personality traits and PTSD is still vague. Also, little attention has been given to posttraumatic responses of civilians and especially women after war circumstances. The study objective was to explore the relationships between basic personality traits and PTSD among female civilians who have experienced war-related trauma. The aim was to investigate whether women with current PTSD, PTSD in remission, and those who did not develop PTSD differ in neuroticism, extroversion, openness to experience, agreeableness and conscientiousness. The research is a part of a larger study „Psychobiology of PTSD”. CAPS and NEO PI-R were administrated to 395 female participants. 61 participants have current PTSD, 124 have PTSD in remission and 108 have never developed PTSD after having experienced at least one civilian war related traumatic event. The control group consisted of 101 women who did not experience war related trauma. Four groups significantly differ on four out of five major domains of personality (one way ANOVA). Women with current PTSD and PTSD in remission have significantly higher scores on neuroticism. Non PTSD group and control group show significantly higher scores on extroversion and on openness to experience. Participants with current PTSD score have significantly lower scores on conscientiousness than the other three groups. According to our results, personality traits are in strong relationship with PTSD development in female civilians with war related traumatization.

Kristina Stojanović  
*Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija*

## **Konvergentna i diskriminativna validnost tri inventara ličnosti: NEO PI-R, BFI i LEXI-70**

Osnovni problem ovog istraživanja je procjena konvergentne i diskriminativne validnosti tri inventara ličnosti zasnovanih na Big Five modelu. Cilj je bio utvrditi da li se isti teorijski konstrukt zaista nalazi u osnovi inventara ličnosti namijenjenih njegovom mjerenju. Za ispitivanje konvergentne i diskriminativne validnosti korištena je MTMM (multitrait multimethod) analiza. Upoređivani su rezultati dobijeni sljedećim upitnicima: BFI (Big Five Inventory), NEO PI-R i LEXI-70. Osnovna pretpostavka je da pet bazičnih dimenzija ličnosti, mjerenih pomoću tri inventara posebno, predstavljaju ekvivalentne mjere istog seta psiholoških konstrukata – Big Five modela ličnosti. Kako je LEXI-70 zasnovan na sedmofaktorskom modelu, analizirane su one dimenzije za koje se u prethodnim istraživanjima pokazalo da su gotovo ekvivalentne dimenzijama petofaktorskog modela (pozitivna emocionalnost, negativna emocionalnost, konvencionalnost, ugodnost i savjesnost). Istraživanje je obavljeno u novembru 2008. godine i u njemu je sudjelovalo 306 ispitanika. Uzorak je bio prigodan, dobijen metodom snježne grude putem socijalnih mreža (MySpace i Facebook). Potencijalnim ispitanicima je u obavijesti postavljen link internet stranice na kojoj su se nalazili testovi, s molbom da link prosljede dalje svojim prijateljima. Svaki ispitanik rješavao je sva tri testa. Testovi su rotirani da bi se eliminirao eventualni efekt redoslijeda zadavanja. U statističkoj analizi korišten je set deskriptivnih tehnika, Kendallov koeficijent slaganja W, Cronbachov alfa koeficijent interne konzistencije i analiza MTMM matrice. Obrada i analiza rezultata su potvrdili postavljene hipoteze. Pokazalo se da svi ispitivani inventari imaju zadovoljavajuće korelacije u monoosobinskom-heterometodskom bloku, i u skladu s time, zadovoljavajuću konvergentnu validnost. Takođe, dimenzije Big Five modela i njima slične dimenzije sedmofaktorskog modela su u zadovoljavajućoj mjeri diskriminativne na svim promatranim inventarima.

**Gottfried Suessenbacher**  
*University of Klagenfurt, Austria*

## **Culture and human mind in Plio-Pleistocene – a new perspective**

Neglecting the question of taxonomies of species this talk deals with the following psychological questions: How could species – living between 2.6 and 0.5 thousand years ago – develop the basic ingredients for proto-culture? Which competences were needed? How did they evolve? A lot of factors have to be considered and, alas, causes and consequences cannot be distinguished easily. However, if there evolved a network of „brain, body, language, and culture in early humans” (Mithen, 2007), one may find certain recurrent features which satisfy the explanatory endeavour. Against the background of the current knowledge this presentation outlines how a highly specialized Prototype of Integrative Problem Solving (PIPS) may have developed. It can be characterized as a multiple and synchronic fusion of (a) coping with intensive affects, (b) adequate coordination of cognitive and behavioural processes regarding both individuals and groups, and (c) the optimization of collaboration and communication (including the development of individual and shared intentions). This fusion may have been caused by the onset of fire control which served as a push up mechanism of selective power – recurrently producing ratchet-effects (Tomasello, 2009) in its social contexts. The presentation concludes, firstly, that PIPS must have been necessarily related to a reorganization of the hominine brain. Secondly, that a neurogenetic template evolved which since then governs the interplay between neo-cortical and sub-neocortical „loci of control” and thirdly, that this hypothesis can be empirically tested. Some ideas about the latter are presented.



Nika Sušac

*Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

Dean Ajduković, Ajana Löw

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Konstrukcija instrumenata za ispitivanje partnerskog nasilja u mladenačkim vezama i utvrđene spolne razlike**

U sklopu Programa prevencije nasilja u mladenačkim vezama Društva za psihološku pomoć razvijen je niz instrumenata za utvrđivanje raširenosti i čestine nasilja u romantičnim vezama mladih i potencijalnih korelata nasilja te dugoročno praćenje promjena u relevantnim konstruktima u populaciji adolescenata i evaluaciju preventivnog programa. Navedeni instrumenti primijenjeni su na učenicima trećih razreda srednjih škola u svim dijelovima Hrvatske (N=1466), a uključivali su socio-demografska pitanja, pitanja o iskustvu veze u posljednjih 6 mjeseci i 8 upitnika koji se odnose na uvjerenja o kvalitetnoj vezi ( $\alpha=.74$ ), važnost prava u vezi ( $\alpha=.83$ ), sklonost postavljanju osobnih granica ( $\alpha=.93$ ), iskustvo počinjenog ( $\alpha=.93$ ) i iskustvo doživljenog nasilja u vezi ( $\alpha=.93$ ), spremnost na traženje pomoći u slučaju nasilja u vezi ( $\alpha=.83$ ), spremnost na pružanje pomoći ( $\alpha=.83$ ) i prepoznavanje nasilnog ponašanja u vezi ( $\alpha=.92$ ). U uzorku je bilo 48,6% mladića i 51,4% djevojaka te 56% učenika strukovnih škola i 44% učenika gimnazija. U izlaganju je prikazan postupak izrade instrumenata, faktorske strukture pojedinih upitnika te razlike između djevojaka i mladića. Djevojke imaju točnija uvjerenja o tome što je zdrava veza, važnije im je ostvariti prava u vezi i spremnije su postaviti granice u vezi od mladića. Uz to, djevojke su spremnije tražiti i pružati pomoć u slučaju nasilja u vezi. Između djevojaka i mladića ne postoji razlika u točnosti prepoznavanja nasilnih ponašanja. U pogledu nasilja, djevojke izjavljuju kako u vezi češće čine emocionalno i fizičko nasilje nego što su to iskazali mladići. One rjeđe doživljavaju ove oblike nasilja te nasilje općenito. S druge strane, mladići izjavljuju da češće čine seksualno nasilje, ali ga i češće doživljavaju. Dobiveni rezultati u suprotnosti su s ranim istraživanjima prema kojima su djevojke u vezi doživljavale više fizičkog i seksualnog nasilja, a mladići su češće bili počinitelji, no u skladu su s novijim istraživanjima koja pokazuju promjene u tim trendovima.

Josip Šabić, Natalija Čurković

*Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Učinci ponderiranja na kompozitne ispite državne mature**

U sklopu državne mature 2010. ispiti više i osnovne razine iz hrvatskoga jezika sadržavali su dva subtesta: Esej te Književnost i jezik. Ispiti obje razine iz engleskoga jezika sadržavali su tri subtesta: Esej, Čitanje i Slušanje. Kod zbrajanja bruto rezultata subtestova, veću „težinu” ima onaj subtest koji ima veću standardnu devijaciju te se stoga govori o postojanju implicitnih pondera. Ponderi se mogu pridjeljivati pojedinim subtestovima i arbitrarno, u skladu s nekim kriterijem. Takvo ponderiranje naziva se eksplicitnim i ono je primijenjeno prilikom formiranja ukupnih rezultata na navedenim ispitima državne mature. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati učinke eksplicitnog ponderiranja ispita iz hrvatskoga i engleskoga jezika primijenjenih na državnoj maturi na rang-poredak učenika u odnosu na implicitno ponderirane rezultate. Također, ispitanici su i učinci oba tipa ponderiranja na interpretabilnost rezultata kao važnog faktora prilikom izvještavanja o rezultatima ispita. Nakon formiranja ukupnih rezultata, izračunat je broj rangova za svaki ispit dobiven implicitnim i eksplicitnim ponderiranjem. Potom su izračunate rang-korelacije između implicitno i eksplicitno ponderiranih rezultata. Sadržajno je analizirano značenje pojedinog rezultata dobivenog implicitnim i eksplicitnim ponderiranjem. Korelacije rang-poredaka formiranih temeljem ova dva načina ponderiranja kretale su se između 0.98 i 0.99. Eksplicitno ponderiranje dovelo je do stvaranja „umjetnih” rangova koji nemaju praktičnog značenja. Na temelju ukupnog rezultata dobivenog eksplicitnim ponderiranjem nemoguće je bez upotrebe matematičke formule zaključiti koliki je učenikov stvarni bruto uradak na ispitu. Može se zaključiti kako eksplicitno ponderiranje nema učinka na rang-poredak učenika te ono može biti zbunjujuće pri interpretaciji rezultata. Stoga se preporuča izbjegavanje ovakvog načina ponderiranja na ispitima čiji rezultati trebaju biti lako razumljivi i jasni široj populaciji.

**Iva Šverko**

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska*

**Vanja Međugorac**

*Hrvatski studiji, Zagreb, Hrvatska*

**Toni Babarović**

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska*

## **Heksagonalna struktura interesa u funkciji dobi: prilog evaluaciji Slikovno-opisnog upitnika interesa**

Hollandov model strukture interesa već 50-ak godina dominira područjem psihologije izbora zanimanja. Model pretpostavlja postojanje šest RIASEC tipova interesa (realistički, istraživački, umjetnički, socijalni, poduzetnički i konvencionalni), čiji se odnos međusobne sličnosti može prostorno prikazati heksagonalnim modelom te u čijoj se podlozi nalaze dvije suštinske dimenzije ljudstvari i podaci-ideje. Prema teorijskim razmatranjima koja se navode u literaturi, heksagonalna se struktura interesa razvija ulaskom u adolescenciju, paralelno sa razvojem apstraktnog mišljenja koje je nužno za zrelo poimanje svijeta rada i vlastitih osobina. U ovom radu ispitana je adekvatnost heksagonalne strukture RIASEC tipova interesa u uzorcima ispitanika različite dobi. Uzorak su činili učenici sedmih i osmih razreda osnovne škole (N=528), učenici trećih i četvrtih razreda srednje škole (N=641) te studenti različitih godina fakulteta (N=340). Kao mjere RIASEC tipova interesa korišteni su novi Slikovno-opisni upitnik interesa SLOPI te Traceyev Upitnik profesionalnih interesa PGI. Potvrđena je dobra pouzdanost subskala oba upitnika te dvodimenzionalna struktura i heksagonalni raspored RIASEC tipova interesa. Prema očekivanjima, interesi izmjereni PGI upitnikom strukturiraju se sve sukladnije heksagonalnom modelu u funkciji dobi. Međutim, interesi izmjereni SLOPI upitnikom ne slijede takav trend, već postižu plafon prikladnosti u srednjoj školi. U radu se komentiraju razlozi i moguća objašnjenja dobivenih rezultata.

Marina Taslak, Ana Tolanov

Zagreb, Hrvatska

## Prilagodba na studij te struktura i zastupljenost psiholoških problema kod studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Cilj istraživanja je bio ispitati akademsku, emocionalnu i socijalnu te ukupnu prilagodbu na studij studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu s obzirom na spol, godinu studiranja, promjenu mjesta boravka i način plaćanja studija. Namjera nam je bila utvrditi i strukturu te zastupljenost dominantnih problema studenata. Sudjelovali su studenti iz 34 različite studijske grupe, sa svih godina preddiplomskog i diplomskog studija, njih ukupno 458. Primjenjena je Skala prilagodbe na studij (SACQ; Baker i Siryk, 1999; u prijevodu Živčić-Bećirević i sur., 2007) te Ljestvica studentskih problema (Bezinović i sur., 1996). Na razini akademske te ukupne prilagodbe, rezultati su pokazali da su studenti i studentice jednako dobro prilagođeni na početku i na kraju studija, dok u međuvremenu studentice pokazuju nešto bolju prilagodbu. Posljednja godina diplomskog studija pokazuje i najvišu emocionalnu prilagođenost studenata u usporedbi sa svim prethodnim godinama studija. Razlike u akademskoj prilagodbi među studentima koji plaćaju, odnosno ne plaćaju studij, postoje samo ukoliko su promijenili mjesto boravka, pri čemu višu razinu prilagodbe pokazuju studenti koji ne plaćaju studij. Rezultati na skali problema pokazali su postojanje šest dominantnih grupa studentskih problema, pri čemu sudionici najčešće navode probleme vezane uz nezadovoljstvo studijem i nezadovoljstvo njima samima, a zabrinjava i učestalost izražene anksiozno-depresivne simptomatike. Također, sudionici su imali priliku i na otvorenim pitanjima navesti svoje najčešće probleme i izvore straha, kao i izvore sreće i zadovoljstva u ovom životnom razdoblju, što je potvrdilo rezultate dobivene na skali problema. Zaključno, ova kvi nalazi upućuju na postojanje problema prilagodbe na studij te potrebu za adekvatnijim pristupom tim problemima, kako bi se studentima omogućilo što kvalitetnije i uspješnije studiranje.

Maša Tonković, Željko JerneiĆ,  
 Zvonimir Galić, Maja Parmač Kovačić  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Kako iskrivljavanje odgovora utječe na konstruktnu valjanost upitnika ličnosti?**

Istraživanja u kojima se provjerava utjecaj iskrivljavanja odgovora na konstruktnu valjanost upitnika ličnosti daju proturječne rezultate. Dok je u nekim istraživanjima konstruktna valjanost upitnika očuvana, u drugima je bitno narušena. Razlog proturječnim nalazima možemo potražiti u različitim pristupima u formiranju komparativnih grupa za koje se pretpostavlja da se razlikuju u stupnju iskrivljavanja odgovora. Dosad su usporedbe najčešće temeljene na kandidatima za posao nasuprot onima koji to nisu, na grupama formiranim prema visokim ili niskim rezultatima na skalama socijalne poželjnosti te na ispitanicima koji su upitnik ličnosti rješavali uz standardnu uputu nasuprot onima koji su poticani na iskrivljavanje. Nedostatak je ovih strategija što se o stupnju iskrivljavanja odgovora zaključuje indirektno, polazeći od pretpostavke da se ovako formirane grupe uistinu razlikuju u stupnju iskrivljavanja odgovora. Ta pretpostavka ne mora nužno biti točna. Zbog toga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti utjecaj iskrivljavanja odgovora na konstruktnu valjanost upitnika ličnosti korištenjem direktne mjere lažiranja odgovora. U istraživanju je sudjelovalo 415 studenata koji su pet-faktorski upitnik ličnosti prvo rješavali uz uputu da odgovaraju iskreno, a zatim uz uputu kojom je poticano iskrivljavanje odgovora. Razlika u rezultatima na upitniku ličnosti između ove dvije primjene predstavljala je direktnu mjeru iskrivljavanja svakog ispitanika. Prema medijanu direktne mjere iskrivljavanja, sudionike smo dodatno podijelili u dvije grupe – „visokog” i „niskog” stupnja iskrivljavanja. Na taj smo način, zajedno sa situacijom iskrenog odgovaranja, formirali tri grupe koje su se međusobno razlikovale u stupnju iskrivljavanja te između njih usporedili interkorelacije mjerenih osobina ličnosti. Dobiveni rezultati upućuju na zaključak da iskrivljavanje odgovora narušava konstruktnu valjanost upitnika ličnosti i u grupi s „visokim” i u grupi s „niskim” stupnjem iskrivljavanja.

Mirjana Tonković, Andrea Vranić  
*Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Provjera konstruktne valjanosti Upitnika sustava pamćenja**

Herrmann (1982, 1984) razlikuje upitnike koji ispituju pamćenje činjenica i događaja („upitnik pamćenja”) i upitnike koji procjenjuju učinkovitost vlastitog pamćenja („upitnik metamemorije”). Upitnici metamemorije obuhvaćaju veći raspon ponašanja, ali je njihova valjanost najčešće problematična. Također, ovi su upitnici primarno konstruirani za primjenu kod pacijenata s neurološkim oštećenjima ili ozljedama mozga, a ta njihova usmjerenost na poteškoće pamćenja predstavlja velik nedostatak za primjenu na ne-kliničkoj populaciji. Tonković i Vranić (2004; 2011) su konstruirale Upitnik sustava pamćenja – SMSQ (eng. Self-evaluation of Memory Systems Questionnaire) koji ispituje pamćenje događaja, ali i procjenu učinkovitosti vlastitog pamćenja. Za razliku od drugih upitnika metamemorije, koji uglavnom ispituju strategije pamćenja, zadovoljstvo svojim pamćenjem ili procjenu vlastitih mnestičkih sposobnosti, SMSQ se temelji na široko prihvaćenoj podjeli pamćenja na sustave – radno, epizodičko, semantičko (Tulving, 2002). Upitnik uključuje i subjektivnu evaluaciju sposobnosti i pitanja o upotrebi podsjetnika i pomagala za bolje upamćivanje. Sukladno tome, SMSQ opisuje 6 faktora: subjektivna evaluacija, epizodičko pamćenje, semantičko pamćenje, pamćenje brojeva, pamćenje vidno-prostornih informacija i podsjetnici. U prethodnim priopćenjima SMSQ je validiran u terminima očekivanih grupnih razlika (Cronbach, 1955), a u ovom će radu biti prikazani rezultati validacije SMSQ-a s obzirom na objektivne mjere prikladne za usporedbu s procjenom pojedinih faktora SMSQ-a. To su redom objektivne mjere radnog pamćenja (pamćenje brojeva, pamćenje vidno-prostornih informacija), dugoročnog pamćenja (epizodički zadatak, semantički zadatak) te mjere odgođenog dosjećanja. U svrhu provjere diskriminantne valjanosti SMSQ-a korišten je na hrvatski jezik preveden i adaptiran Upitnik sklonosti prisjećanju.

**Oliver Tošković**

*Laboratory for Experimental Psychology,  
Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia*

## **God save the perceptual forces – does configuration of perceptual forces change aesthetic preference?**

Arnheim believed that perceptual forces are important for aesthetic experience. Those forces can be affected by the shape of reference frames, in such way that, for instance, vertexes can be centres from which perceptual forces spring up. So, if one changes the shape of reference frame he could also change perceptual forces configuration. According to this we can assume that changing the shape of paintings would change perceptual forces configuration, which could lead to change of their aesthetic preference. In order to verify this hypothesis, experiment was performed with 46 participants, Petnica Science Centre students. As a stimuli we used 5 rectangular and 5 elliptic artistic paintings, whose shapes were changed (rectangular to elliptic and elliptic to rectangular), so we had 20 paintings as final stimuli (10 original and 10 changed). Paintings were presented on a computer screen and participants had a task to decide for each painting whether it is beautiful or not. We measured reaction time, and number of answers in which participant said that painting is beautiful (aesthetic score). For reaction time, results have shown that there is no significant effect of painting shape, invert, nor their interaction. For aesthetic score, results have shown that there is a significant effect of painting invert, but no effect of shape nor their interaction. So the only significant difference shows that inverted paintings (changed in shape) participants tend to perceive more often as beautiful. This result is surprising, and shows that change can be an important factor of aesthetic experience. As for the perceptual forces, we can interpret these findings ambiguously: whether perceptual forces configuration does not affect aesthetic experience, or changing only the shape of a painting does not change perceptual forces configuration.

**Tomislav Vincelj, Ljiljana Bosnić,**

**Helena Vlahinja, Sunčana Vujić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Faktorska struktura glazbenih preferencija**

Glazba je važan dio života mnogih ljudi, iako se njene manifestacije razlikuju kroz kulture. Osim što slušanje glazbe predstavlja užitek, naše glazbene preferencije povezane su s brojnim ljudskim osobinama. Dosadašnja istraživanja glazbenih preferencija pokazala su da se glazbeni stilovi mogu grupirati u šire kategorije različitih naziva. Najčešće se koristi podjela na četiri šire kategorije nazvane refleksivna i kompleksna glazba, intenzivna i buntovnička glazba, konvencionalna i živahna glazba te energična i ritmična glazba. U sklopu XX. ljetne psihologijske škole ispitana je faktorska struktura preferencija za 18 međunarodnih i 18 regionalnih glazbenih stilova. Istraživanje je provedeno na 615 ispitanika (277 muških, 338 ženskih), podijeljenih u tri dobne skupine – srednjoškolci, studenti i odrasli. Za potrebe istraživanja konstruirana je Skala glazbenih preferencija koja se sastojala od semantičkog diferencijala te od sljedeća četiri pitanja: koji vam se stilovi sviđaju, za koje kupujete nosače zvuka, koje slušate u slobodno vrijeme i koje odlazite slušati na koncerte. Linearna kombinacija semantičkog diferencijala, linearna kombinacija ponašajnih varijabli i mjera sviđanja spojene su u jedinstvenu mjeru glazbenih preferencija za pojedini glazbeni stil pomoću z-vrijednosti. Provedena je eksploratorna faktorska analiza zasebno za međunarodne i za regionalne glazbene stilove na cijelom uzorku. Za ekstrakciju faktora korištena je metoda zajedničkih faktora te koskutna rotacija, a dobivena su 3 faktora za međunarodne glazbene stilove koji ukupno objašnjavaju 42,12% varijance, te 3 faktora za regionalne glazbene stilove koji ukupno objašnjavaju 40,20% varijance. Prema sadržaju, nazvani su: međunarodni refleksivni stil, međunarodni ritmični stil, međunarodni intenzivni stil, regionalni konvencionalni stil, regionalni alternativni stil te regionalni refleksivni stil.



**Edin Vranj**

*MUP Federacije Bosne i Hercegovine*

**Vladimir Obradović**

*Fakultet kriminalističkih nauka Sarajevo, Bosna i Hercegovina*

## **Klasifikacija žrtava trgovine ženama subjektivnom procjenom, klaster i logističkom regresijskom analizom**

Trgovina ženama u svrhu seksualne eksploatacije fenomen je novijeg datuma koji je bio posebno izražen krajem 90-ih i početkom prvog desetljeća 21. stoljeća u zemljama Jugoistočne Europe, a posebno u Bosni i Hercegovini. Pod pokroviteljstvom Veleposlanstva SAD autori su proveli veliko empirijsko istraživanje na 691 žrtvi trgovine ženama koje su putem organizirane kriminalne aktivnosti transportirane, krijumčarene, seksualno eksploatirane i zlostavljane u BiH. Cilj istraživanja bio je izučiti i kriminalistički obraditi funkcioniranje kriminalne mreže i preko „životnih priča” žrtava analizirati motivaciju, uvjete i situacije koje su utjecale na upuštanje u proces traffickinga i izlaganje iskorištavanju i zlostavljanju. Problem istraživanja o kome govori naše izlaganje bio je iznalaženje najpouzdanijih pristupa trijažiranju žrtava, ovisno od stupnja njihove viktimizacije i ne/dragovoljnosti pristanka na prostituiranje. Podaci su prikupljeni primjenom polustandardiziranog intervjua sa žrtvama i tajnim snimanjem razgovora s trgovcima-vlasnicima barova te korištenjem policijsko sudske dokumentacije i informacija brojnih nevladinih organizacija koje se bave ovim fenomenom. Na podatke su primijenjeni postupci multivarijantnih analiza (faktorske, klaster, diskriminacijske i logističke regresijske analize). U ovom izlaganju bit će prikazani komparativni rezultati trijažiranja dobiveni postupkom subjektivnog procjenjivanja statusa žrtve od strane iskusnih intervjua, cluster analizom utvrđenih homogenih grupacija žrtava te logističkom regresijskom analizom verificiranih prediktora svrstavanja žrtava u određene kategorije. Glavni je nalaz da se postupkom subjektivnog procjenjivanja izrazito prenaplašava kategorija stvarnih žrtava s obzirom na početni dragovoljni pristanak na trafficking u svrhu seksualne eksploatacije te da se primjenom klaster i logističke regresijske analize potpunije zahvaćaju i ispravnije valoriziraju kriteriji trijažiranja na neupitne-situacijske-upitne žrtve.

Sanja Vučetić

*XV. gimnazija, Zagreb, Hrvatska*

## **Emocionalna analiza facijalne ekspresije lica s pročelja zgrada**

U okviru interdisciplinarnog projekta XV.gimnazije, iskoristili smo prikupljene podatke s ciljem ispitivanja povezanosti emocija kod opažača s emocijama uočenim na umjetničkom djelu. Problem koji smo željeli istražiti odnosi se na ispitivanje vjerojatnosti povezanosti emocija opažača s percipiranim emocijama umjetničkog djela ovisno o hedonističkom tonu emocije. U projektu je sudjelovalo 98 učenika, dobi 15 godina, koji su u slobodno vrijeme, vlastitom tehnikom, fotografirali lica reljefa s pročelja zgrada u užem centru Zagreba. Nakon izrade crno bijelih fotografija odabranih motiva i napravljene likovne analize, te fotografije bile su poticaj za njihovo samoopažanje vlastitih emocija i ispunjavanje on line ankete o emocijama. Ispitanici su trebali prepoznati hedonistički ton fotografiranog lica, odnosno od ponuđenih emocija odabrati one koje najbolje opisuju osjećaje tog lica. Na anketu je odgovorio 71 učenik. Ugodan izražaj imalo je 68% fotografiranih reljefa, a 32% neugodan. Kako bismo odgovorili na postavljeni problem, u nastavku su učenici trebali procijeniti jesu li njihovi osjećaji slični onima koje su prepoznali na fotografiranom licu. Dobiveni rezultati su pokazali da su ugodna lica s reljefa više u skladu s ugodnim emocijama opažača negoli lica neugodnih emocija (hi kvadrat test = 4,65  $p < 0,01$ ). Percipirani neugodni osjećaji lica sa reljefa, osim sa neugodnim emocijama kod opažača povezani su i sa ravnodušnošću, intelektualnom znatiželjom te zadovoljstvom zbog uspješno obavljenog zadatka. Dobiveni rezultati idu u prilog Lindsayeve teorije i rezultata Singera i Schachtera te ukazuju kako hedonistički ton emocije ovisi o kognitivnim procesima koji su odgovorni za opažanje i tumačenje situacije u kojoj se ispitanik nalazi.

**Tena Vukasović, Denis Bratko, Ana Butković,  
Gordana Keresteš, Irma Brković**  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Sličnost osobina ličnosti roditelja i potomaka: replikacija nalaza kroz tri različita mjerna instrumenta i uzorka**

Prezentirat ćemo rezultate tri porodična istraživanja koja su ispitivala sličnost roditelja i njihove djece u osobinama ličnosti definiranim Pet-faktorskim modelom ličnosti. Istraživanja su se razlikovala prema korištenoj upitničkoj mjeri i dobi ispitanika. Porodična istraživanja omogućuju procjenu indeksa familijarnosti, koji se izračunava kao udvostručena korelacija roditelja i djeteta, te izračun regresije rezultata djeteta na prosječan rezultat roditelja, kako bi se eliminirao utjecaj biranja roditelja po sličnosti. U prvom istraživanju korišten je International Personality Item Pool (IPIP-50) za procjenu pet osobina ličnosti (ekstraverzija, emocionalna stabilnost, ugodnost, savjesnost, intelekt). U istraživanju je sudjelovalo 836 učenika osnovne škole ( $M_{\text{dob}}=12,3$ ) te njihovih 659 majki i 557 očeva. Korelacije majka-dijete varirale su između -0,01 i 0,13, korelacije otac-dijete između 0,04 i 0,12, a regresije rezultata djeteta na prosječan rezultat roditelja od 0,05 do 0,18. U drugom istraživanju korišten je Five Factor Personality Inventory (FFPI) za procjenu pet osobina ličnosti (ekstraverzija, emocionalna stabilnost, ugodnost, savjesnost, autonomija). U istraživanju je sudjelovao 151 učenik srednje škole ( $M_{\text{dob}}=16,8$ ) te njihovih 148 majki i 118 očeva. Korelacije majka-dijete varirale su između 0,12 i 0,22, korelacije otac-dijete između 0,02 i 0,23, a regresije rezultata djeteta na prosječan rezultat roditelja od 0,10 do 0,30. U trećem istraživanju korišten je Big Five Inventory (BFI) za procjenu pet osobina ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam, ugodnost, savjesnost, otvorenost). U istraživanju je sudjelovalo 196 studenata ( $M_{\text{dob}}=21,1$ ) te njihovih 190 majki i 177 očeva. Korelacije majka-dijete varirale su između 0,10 i 0,28, korelacije otac-dijete između 0,10 i 0,26, a regresije rezultata djeteta na prosječan rezultat roditelja od 0,17 do 0,35. Rezultati će biti komentirani u kontekstu različitih mjernih instrumenata i dobnih razlika.

**Emina Zoletić, Aida Šehanović**

*Klinika za neurologiju, Univerzitetski klinički centar Tuzla,  
Bosna i Hercegovina*

**Valerija Hauptfeld**

*Klinka za neurokirurgiju, KBC Rebro, Zagreb, Hrvatska*

## **Kognitivne disfunkcije u pacijenata s relaps-remitirajućom multiplom sklerozom**

Kognitivno oštećenje je često u multiploj sklerozi (MS). Javlja se u svim fazama bolesti, a može biti glavni izvor strukovnih invalidnosti, poremećaja na planu društvenog funkcioniranja i osiromašene kvalitete života. Stupanj kognitivnih oštećenja u MS zavisi od opsega oštećenja i gubitka topografski specifičnih neurona. Cilj ovog istraživanja je bio ispitati kognitivna oštećenja u bolesnika s relaps-remitirajućom formom multiple skleroze (RR-MS) te procijeniti povezanosti kognitivnih oštećenja s tjelesnim invaliditetom. Istraživanje je provedeno na kliničkom uzorku, s pacijentima Klinike za neurologiju, Sveučilišnog kliničkog centra Tuzla, s dijagnosticiranom multiplom sklerozom prema važećim McDonald kriterijima. Instrumentarij koji se koristio u istraživanju: 1. Obojene progresivne matrice (CPM), 2. Wechslerova skala inteligencije II (subtestovi: Sastavljanje kocki i Zajednički pojam), 3. Wechslerova skala pamćenja (WB-sp I), 4. Test audio-verbalnog učenja (AVLT), 5. Rey Osterrihtov test složenog lika (RCFT), 6. Bentonov test vizuelne retencije (BVRT), 7. Revidirana Beta (subtest Labirint), 8. Test verbalne fluentnosti (FAS), 9. Beckova ljestvica depresivnosti II (BDI II). Dobiveni su statistički značajni kognitivni deficiti u pacijenata s MS, posebno u sferi pamćenja i pažnje. Vrsta i stupanj kognitivnih deficita su u značajnoj statističkoj korelaciji s kliničkom slikom. U pacijenata oboljelih od multiple skleroze (MS), neuropsihologijski poremećaji, kao što su kognitivni poremećaji, te depresija i umor su česti i imaju značajan utjecaj na svakodnevni život. Ova tri simptoma su međusobno povezana i na različite načine utječu na pacijente, a treba ih imati na umu u dijagnostičkim i terapijskim postupcima. Kliničko prepoznavanje i kontrola ovih simptoma treba uključiti procjenu preklapanja ko-faktora i primarnih uzroka te mudar pristup liječenju koji obuhvaća nefarmakološke i farmakološke intervencije.

**Jelena Želeskov-Đorić**

*Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia*

**Vladimir Hedrih**

*Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia*

## **Job satisfaction and personality traits in a sample of Serbian surgeons**

A number of studies suggested that apart from actual working conditions and worker expectations from a specific job, some relatively permanent psychological factors, like personality traits can influence job satisfaction of a worker. Also, available data suggests that job characteristics may be a variable mediating the relationship between personality and job satisfaction. For that reason, we wanted to explore the relationship between personality and job satisfaction on a sample of surgeons, here selected as a representatives of individuals working on high stress and highly skilled jobs. The goal of the study was to examine the relationship between job satisfaction and personality traits on a sample of surgeons. For this purpose, a sample of 110 surgeons from Serbia was asked to complete the NEO PI-R personality inventory (Costa & McCrae, 1992, Serbian version Knežević, 1998), JDI (Job Descriptive Index, Balzer et al., 1997) and JIG (Job in General Scale, Balzer et al., 1997). As a control, a sample of 110 medical doctors of other, non-surgical specializations was also asked to complete these inventories. All the measures obtained had acceptable internal consistency levels – Cronabach's alpha above 0,7, save for one measure on a sample of surgeons whose alpha coefficient was 0,69. Results showed that, on a sample of surgeons Extraversion was correlated to General job satisfaction, and also with satisfaction with two specific job aspects. Agreeableness, Openness to experience and Neuroticism were related to satisfaction with colleagues. All the obtained correlations were low. When the correlation matrix obtained on this sample is compared to equivalent matrix obtained on the sample of medical doctors with non-surgical specialisations, we can see, that although there are certain similarities, a number of correlations differ on the two samples.





**Poster sekcija / Poster session**

Sabina Alispahić

*Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu,  
Bosna i Hercegovina*

## **Konstrukcija i validacija SZFSP – Skale zadovoljenosti fizioloških i sigurnosnih potreba**

Maslowljeva teorija motivacije se pokazala kao posebno koristan teorijski okvir za razumijevanje potreba i ponašanja pojedinaca u različitim okruženjima. Unatoč tome, vrlo su rijetki instrumenti za mjerenje zadovoljenosti potreba Maslowljeve hijerarhije. Instrumenti koji su se koristili u dosadašnjim istraživanjima (Lollar, 1974; Goebel & Brown, 1981; Haymes & Green, 1982; Kline Leidy, 1994) uglavnom se nisu pokazali pouzdanim. Zbog nepostojanja adekvatnog instrumenta za mjerenje zadovoljenosti fiziološko-sigurnosnih potreba, odnosno potreba prve i druge razine Maslowljeve hijerarhije, konstruiran je posve novi instrument – Skala zadovoljenosti fizioloških i sigurnosnih potreba (SZFSP), koja se sastoji iz dva dijela. Prvi dio mjeri fiziološke potrebe (četiri subskale: hrana i voda, spavanje i odmor, seks i zdravlje), a drugi dio mjeri sigurnosne potrebe (dvije subskale: struktura i predvidljivost i osobna sigurnost). Skala ima ukupno 18 čestica, a odgovori se procjenjuju na Likertovoj skali od pet stupnjeva (1=uoopće se ne odnosi na mene, 5= u potpunosti se odnosi na mene). Istraživanje s ciljem validacije skale je provedeno na uzorku od 443 ispitanika odrasle dobi (48,3% žena i 51,7% muškaraca) iz Sarajeva. Ispitane su osnovne deskriptivne vrijednosti skale, analizirane relacije između subskala, te je provjerena unutaranja pouzdanost skale. Skala pokazuje zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarne konzistencije (Cronbach alpha= 0,85), a njene ostale metrijske karakteristike također su zadovoljavajuće. Rezultati ukazuju da je inicijalna primjena i konstrukcija skale uspješna te da bi SZFSP-skala mogla biti koristan instrument za mjerenje zadovoljenosti fiziološko-sigurnosnih potreba.



Ana Antunović

*III. gimnazija Osijek, Hrvatska*

Tena Velki

*Učiteljski fakultet Osijek, Hrvatska*

## **Validacija Upitnika školske klime (verzije za učenike i nastavnike)**

Školska klima je skup unutarnjih karakteristika po kojima se škole međusobno razlikuju i koje utječu na ponašanje njezinih članova, a time i na kvalitetu školskih procesa i učinaka. Cilj rada je bio validirati Upitnik školske klime, verziju za učenike i za nastavnike. Ukupno je sudjelovalo 325 učenika od 5. do 8. razreda osnovne škole i 101 nastavnik iz 5 različitih osnovnih škola. Za obje verzije upitnika rezultati nisu distribuirani normalno. Skale su pozitivno asimetrične. Upitnik školske klime, verzija za učenike, prvotno je imao 23 čestice. Bilo je potrebno izbaciti 5 čestica tako da konačna verzija ima ukupno 18 čestica. Kako bi se utvrdila konstruktna valjanost ljestvice provedena je analiza glavnih komponenata (oblimin rotacija). Utvrđeno je postojanje dva faktora (Scree plot) koji objašnjavaju 48.35% varijance. Prvi faktor smo nazvali klima i odnosi se na školsku klimu te se sastoji od 13 čestica. Drugi faktor, koji smo nazvali odnos prema školovanju, odnosi se na učenikovo predviđanje budućnosti i važnosti školovanja te se sastoji od 5 čestica. Pouzdanost prvog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.90$ , pouzdanost drugog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.66$  dok je pouzdanost cijelog Upitnika školske klime, verzije za učenike, Cronbach  $\alpha = 0.89$ . Upitnik školske klime, verzija za nastavnike, prvotno je imao 25 čestica te je izbačeno 6 čestica tako da konačna verzija ima ukupno 19 čestica. Također je i ovdje utvrđeno postojanje dva faktora (Scree plot) koji objašnjavaju 41.15% varijance. Prvi faktor smo također nazvali klima i sastoji se od 12 čestica. Drugi faktor, koji smo nazvali odnos prema učenicima, odnosi se na nastavnikovu procjenu odnosa prema učenicima te se sastoji od 7 čestica. Pouzdanost prvog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.84$ , pouzdanost drugog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.73$  dok je pouzdanost cijelog Upitnika školske klime, verzije za nastavnike, Cronbach  $\alpha = 0.87$ .

Jovana Bjekić, Milica Erić, Elena Stojimirović, Mina Pejić

*Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

## High school achievement and motivation for learning in Serbian high school students

Modern educational framework points out motivation for learning as one of the most important factors of academic achievement. Study we previously conducted has shown that high school achievement could be predicted by using parents, peers, reward, educator and self motivational factors. In order to make a more accurate prediction, these factors were combined according to the size of their effects on the high school achievement, resulting in learning motivational model. The aim of this study was to evaluate learning motivational model on a different sample of high school students. Participants were 127 high school students, 65 males and 62 females. A 50-item Likert type scale, consisted of five subscales representing previously mentioned motivational factors was administered. High school achievement was used as dependent, and motivation for learning as independent variable. Final grades from previous school year were used as a measure of high school achievement. Measure of motivation for learning was calculated by following equation:  $(-0.377 \times \text{parents}) + (-0.233 \times \text{reward}) + (0.231 \times \text{educators}) + (0.113 \times \text{self motivation}) + (0.111 \times \text{peers})$ , which was the best fitting model in previous study. Regression analyses has shown that motivation for learning calculated in this way is a significant predictor of high school achievement  $R^2=0.241$  ( $F=37.105$ ,  $df=1$ ,  $p<0.01$ ). According to the results 24% of variance of high school achievement can be explained by suggested motivational factors, and that motivation arisen from parents and reward have highest, though negative influence on high school achievement. On the other hand, motivation arisen from educators shows positive influence on high school achievement. These results indicate that suggested learning motivational model could be sustainable on different high school students' samples.

**Olga Bogatyreva**

*Psychological Institute of Russian Academy of Education, Moscow, Russia*

## **The impact of self-efficacy on career growth and job satisfaction. Follow up study of Russian employees**

The hypothesis of the study postulates that high level of self-efficacy has a long-term positive impact on organizational socialization and its psychological and objective outcomes such as job satisfaction and career growth. The research included three stages and continued for 5 years (2004-2009). It was conducted on the base of recruitment agency, where applicants were explored and presented to customers. The initial sample consisted of 326 respondents (198 males and 128 females, age varied from 19 to 55 years). All applicants represented 4 professional groups: sales, technology, administration & back-office and management. In the first stage, respondents filled in the Self-efficacy and Cattell's 16PF questionnaires. The second stage was executed on the customer's side after the trial period of the employed candidates (3 months). 141 candidates were employed by different companies and each of them filled in the Organizational socialization questionnaire and Professional vocalization inquirer for job satisfaction analysis. Meanwhile direct managers estimated newcomers efficiency by filling in the expert valuation report. The third stage was devoted to career growth estimation through the analysis of respondents' resumes. 86 people participated in this stage. To verify the hypothesis, the multiple regression method was applied to identify functional dependence between self-efficacy and organizational socialization and career growth in the whole sample and also in each professional group. The regression equations show the dependence of the above mentioned factors from self-efficacy in different degree in each professional group. Correlation analysis between personality factors, self-efficacy and job satisfaction indicated that the most significant factors to explain contentment are self-efficacy, behavior flexibility and non-compliance with personal performance.

Irena Burić, Izabela Sorić

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Medijacijska uloga emocija u odnosu kognitivnih procjena i strategija voljne kontrole tijekom učenja matematike**

Istraživanja pokazuju da učenici i studenti doživljavaju brojna emocionalna iskustva u obrazovnom okruženju, koja usmjeravaju njihove interakcije, utječu na učenje, poučavanje i postignuće te oblikuju njihov osobni rast i razvoj. Prema Pekrunovoj teoriji kontrole i vrijednosti, veći stupanj percipirane kontrole nad učenjem i izvedbom u nekom predmetu, te pozitivno vrednovanje učenja i znanja, doprinosi pojavi pozitivnih učeničkih emocija. S druge strane, niska kontrola i negativno vrednovanje učenja i znanja, prediktivno je za pojavu negativnih emocija. Doživljene emocije ostvaruju različite efekte na učenikove kognitivne resurse, interese, motivaciju i različite aspekte samoregulacije učenja. Pri tome, pozitivne emocije uglavnom povoljno djeluju na ove varijable, dok su učinci negativnih emocija, najčešće nepovoljni. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati medijacijsku ulogu ispitnih emocija anksioznosti i radosti u odnosu učeničkih kognitivnih procjena kontrole i vrijednosti s korištenjem različitih oblika samoregulacije motivacije i afekta (voljnih strategija) tijekom učenja matematike. Istraživanje je provedeno na uzorku od 365 gimnazijalaca za vrijeme redovne nastave. Provedbom linearnog strukturalnog modeliranja potvrđene su opisane teorijske postavke. Ispitne emocije imale su medijacijsku ulogu u odnosu kognitivnih procjena kontrole i vrijednosti s korištenjem različitih oblika voljnih strategija prilikom učenja matematike. Učenici koji kontroliraju svoje učenje i izvedbu u matematici te koji pozitivno vrednuju njeno učenje, više doživljavaju radost. Oni s niskom razinom kontrole, uz pozitivno vrednovanje učenja, skloniji su doživljavanju ispitne anksioznosti. Negativno utemeljene poticaje tijekom učenja matematike više koriste učenici s većim razinama anksioznosti i nižim razinama radosti, dok strategije jačanja samoefikasnosti i olakšavanja učenja, više koriste učenici s većim razinama percipirane kontrole i ispitne radosti.

**Grazia Caporusso, Riccardo Luccio**  
*University of Trieste, Italy*

## **The mislocation of the initial position of a moving stimulus: cognitive influences**

The mislocation of the first position of a moving stimulus in the direction of the movement was studied systematically by Fröhlich in 1923: when subjects are asked to determine where a fast-moving stimulus enters a window, they typically do not localize the stimulus at the edge of the window, but some later position within the window. The main aim of this research was to investigate whether cognitive factors have an influence on the Fröhlich effect. In order to verify it we have conducted two experiments. In the first experiment we have studied the role of rectangular window, in which the stimulus moves, on the Fröhlich effect through three experimental conditions (independent variable: without window condition, long window condition, short window condition). In the second experiment we have studied the role of the phenomenal factors on the Fröhlich effect through three experimental conditions (independent variable: classic condition, arrow condition, without right side condition). In the first experiment, the majority of errors were observed in the without window condition and in the long window condition. In these conditions there is, probably, an extension of the visual field that causes the loss of reference points for the subjects. In the first experiment the effect exists only when the stimulus is shown to the right of the fixation point. When the stimulus is shown to the left of the fixation point (foveofugal movement), the subjects appear to be confused and they give their answers with great difficulty. To explain this variability of data we have supposed an influence of cultural factors. The results of the second experiment have revealed that the Fröhlich effect seems to be influenced not only by attentional mechanisms but also by cognitive factors: the arrow, probably due to its physiognomic characteristics, seems to increase the Fröhlich effect.

**Marta Cifrek-Kolarić, Anita Vulić-Prtorić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

**Dunja Baraban**

*Odjel za pedijatriju Opće bolnice Osijek, Hrvatska*

**Marina Grubić**

*Odjel za pedijatriju Sveučilišne bolnice Zagreb, Hrvatska*

**Irena Brnović**

*Odjel za pedijatriju Opće bolnice Split, Hrvatska*

**Patricija Padelin**

*Odjel za pedijatriju Opće bolnice Zadar, Hrvatska*

**Inge Vlašić-Cicvarić**

*Klinički bolnički centar Rijeka, Hrvatska*

## **Percepcija roditeljskog ponašanja i prilagodba djece oboljele od dijabetesa tipa 1**

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti povezanost između percepcije roditeljskog ponašanja i dva indikatora prilagodbe djece oboljele od dijabetesa tipa 1: simptoma depresivnosti i kvalitete života povezane s dijabetesom. U ispitivanju su sudjelovala djeca oboljela od dijabetesa tipa 1 (N=58) u dobi od 10 do 17 godina (28 dječaka i 30 djevojčica). Od mjernih instrumenata primijenjeni su: Skala percepcije roditeljskog ponašanja SPRP (Macuka, 2004), Skala depresivnosti za djecu i adolescente SDD (Vulić-Prtorić, 2002) i PedsQL Diabetes Module za procjenu kvalitete života djece oboljele od dijabetesa (Varni, 2003). Korelacijskom analizom utvrđeno je kako je percipirana kontrola od strane oca povezana s više simptoma depresivnosti i više poteškoća na gotovo svim dimenzijama kvalitete života povezane s dijabetesom. Nasuprot tome, emocionalnost oca pokazala se povezanom s manje simptoma depresivnosti, manje poteškoća u kontroli i liječenju dijabetesa i manje problema u komunikaciji o bolesti. Kad je u pitanju percepcija majčinog ponašanja, utvrđeno je kako je više emocionalnosti od strane majke povezano s manje zapreka liječenju dijabetesa, a više kontrole od strane majke s više poteškoća u samokontroli dijabetesa. Regresijskom analizom utvrđeno je kako je percipirana kontrola oca značajan prediktor simptoma depresivnosti, zabrinutosti zbog bolesti i komunikacije o bolesti. Emocionalnost oca pokazala se značajnim prediktorom uspješnosti kontrole bolesti: djeca koja percipiraju više emocionalnosti od strane oca doživljaju manje zapreka liječenju i uspješnija su u samokontroli bolesti. Konačno, kontrola

majke negativni je prediktor samokontrole bolesti. Iako se većina istraživanja koja se bave utjecajem obiteljskih čimbenika u razvoju djece usmjeravaju uglavnom samo na odnos majka-dijete, rezultati ovog istraživanja još jednom potvrđuju važnost uzimanja u obzir i odnosa otac-dijete.

**Dunja Cigić**

*Novi Sad, Srbija*

**Vojislava Bugarski**

*Katedra za specijalnu rehabilitaciju i edukaciju,  
Medicinski fakultet u Novom Sadu, Srbija*

## **Značaj sociodemografskih faktora na stupanj pridržavanja HAART terapije kod HIV+ pacijenata**

Uvođenje humane antiretroviralne terapije (HAART) u tretman HIV+ pacijenta značajno utječe na različite aspekte kvalitete života pacijenata. Pridržavanje pacijenta prepisanom tretmanu je prvenstveno od velikog značaja u cilju poboljšanja općeg zdravstvenog stanja. U našem istraživanju sudjelovalo je 35 HIV+ pacijenta koji se nalaze na tretmanu suvremenom antiretroviralnom terapijom. Cilj istraživanja je bio ispitati da li određene sociodemografske varijable utječu na stupanj pridržavanja prepisane terapije kod HIV + pacijenata koji su na HAART terapiji. U te svrhe korištena je ASES skala koja služi za vrednovanje stupnja privrženosti pacijenta terapiji HIV-a, odnosno HAART terapiji. ASES skala se sastoji iz dve subskale – prvi dio skale čini subskala „Integracija” koja se odnosi na stupanj prilagođenosti pacijenta na uzimanje terapije, kao i na stupanj prilagođenost terapijskog režima dinamici i životnom stilu pacijenta. Drugi dio skale čini subskala „Upornost” i odnosi se na ustrajnost pacijenta u primjeni terapije, bez obzira na okolnosti i uspješnost režima. Od sociodemografskih varijabli ispitivane su sljedeće varijable: spol, godine starosti, stupanj obrazovanja, radni status, mjesečni prihodi i partnerski odnos. U cilju ispitivanja odnosa između ASES skale i sociodemografskih varijabli korištena je kategorijalna višestruka regresijska analiza. Kriterijsku varijablu je činio sumativni rezultat na ASES skali, dok su prediktore činile sociodemografske varijable. Kao značajni parcijalni prediktori postignuća na ASES skali izdvojili su se mjesečni prihodi, partnerski odnos i obrazovanje. Niži mjesečni prihodi, nedostatak partnerskog odnosa i niži stupanj obrazovanja povezani su sa ukupnim višim rezultatima na ASES skali, odnosno s većim stupnjem pridržavanja predviđene terapije. Za varijable spol, godine starosti i radni status nije utvrđena statistički značajna korelacija s ukupnim ASES rezultatom.



Ana Čima

*Klinika za psihijatriju, KBC Zagreb, Hrvatska*

Ana Vodanović Kosić,

*Mens sana d.o.o., Zagreb, Hrvatska*

Miro Jakovljević

*Klinika za psihijatriju, KBC Zagreb, Hrvatska*

## **Eksperimentalna primjena biofeedback i neurofeedback metode na Klinici za psihijatriju, KBC Zagreb**

Biofeedback je proces koji omogućuje pojedincu da nauči kako promijeniti fiziološku aktivnost sa svrhom poboljšanja zdravlja i određenih funkcija. Precizni instrumenti mjere fiziološke aktivnosti kao što su moždani valovi, funkcija srca, disanje, mišićna aktivnost i temperatura kože. Ovi instrumenti brzo i precizno daju povratnu informaciju korisniku. Presentacija ovih informacija – često u sprezi s promjenama u mišljenju, emocijama i ponašanju – podržava željene fiziološke promjene. S vremenom se održavaju i bez primjene instrumenta. Neurofeedback je kompjuterizirana metoda, bazirana na praćenju električne aktivnosti mozga (EEG-a) i davanju povratne informacije (feedback). Ova se metoda još naziva EEG biofeedback ili neuroterapija, te se koristi u tretmanu psihijatrijskih poremećaja kao što su poremećaj pažnje/hiperaktivni poremećaj, anksiozni poremećaji, PTSP, depresija, opsesivno-kompulzivni poremećaj i ovisnosti (Moore, 2000; Rosenfeld, 2000; Trudeau, 2000). U listopadu 2009. godine ove su se metode počele eksperimentalno primjenjivati u tretmanu određenih poremećaja i/ili specifičnih simptoma poremećaja kod psihijatrijskih pacijenata na Klinici za psihijatriju, KBC Zagreb. U razdoblju od listopada 2009. do prosinca 2010. 35 je pacijenata prošlo ovaj tretman u rasponu od 1-54 tretmana. Posterom ćemo prikazati osnovni princip djelovanja biofeedback i neurofeedback metode te iskustva i rezultate njihove eksperimentalne primjene na Klinici za psihijatriju, KBC Zagreb.

**Anita Čuljak**

*Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti,  
Mostar, Bosna i Hercegovina*

**Zvezdan Penezić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Samopoštovanje i perfekcionizam kod učenica srednje škole i studentica**

Pregledom različitih konceptualizacija samopoštovanja i perfekcionizma jasno je da ne postoji jednoznačan zaključak o njihovoj međusobnoj povezanosti. Također, sam perfekcionizam nije dovoljno istražen te ne postoji jedinstveno shvaćanje oko dimenzija koje ga opisuju, iako se učestalo ponavljaju nalazi o postojanju pozitivnog i negativnog perfekcionizma. Iz tog razloga, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi efekte i eventualnu povezanost samopoštovanja i pozitivnog i negativnog perfekcionizma, na uzorku srednjoškolki i studentica. Mjerni instrumenti korišteni u ovom istraživanju su Skala samosviđanja i samokompetentnosti (Tafarodi i Swann, 2000) te Skala pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Terry-Short i sur., 1995). U istraživanju je sudjelovalo ukupno 407 ispitanica (200 učenica srednjih škola iz Ljubuškog i Mostara, te 207 studentica različitih studijskih grupa sa Sveučilišta u Mostaru). Utvrđeno je da postoje razlike u samopoštovanju, pozitivnom i negativnom perfekcionizmu između srednjoškolki i studentica, pri čemu učenice imaju veću razinu samopoštovanja od studentica, dok studentice imaju višu razinu negativnog perfekcionizma. Nije utvrđena razlika u razini pozitivnog perfekcionizma kod sudionica ovog istraživanja. Nadalje, na oba uzorka utvrđena je pozitivna povezanost između samopoštovanja i pozitivnog perfekcionizma, te značajna, ali negativna povezanost između samopoštovanja i negativnog perfekcionizma. Također, utvrđeno je da su značajni prediktori samopoštovanja kod srednjoškolki pozitivni i negativni perfekcionizam, a kod studentica zadovoljstvo brakom roditelja te pozitivni i negativni perfekcionizam.

**Arta Dodaj**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Mostar, Bosna i Hercegovina*

**Nataša Šimić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Stresni životni događaji kod studenata pušača i nepušača**

Zbog same prirode studentskog života studenti su izloženi različitim stresnim događajima, koji mogu povećati rizike za konzumacijom alkohola, nikotinskih proizvoda i sl. Cilj ovog ispitivanja je bio ispitati da li postoje razlike u zastupljenosti stresnih životnih događaja kod pušača i nepušača. U istraživanju je sudjelovalo 200 studenata Sveučilišta u Mostaru (99 pušača i 101 nepušača), dobi od 19 do 26 godina. Za identifikaciju stresnih životnih događaja korištena je Skala stresnih životnih događaja, koja se sastoji od 49 čestica. Zadatak sudionika je bio da na skali od četiri stupnja procijene intenzitet doživljenih stresnih događaja u posljednjih mjesec dana. Faktorskom analizom je ekstrahirano pet faktora zadovoljavajuće pouzdanosti, koji su interpretirani kao: Socijalna otuđenost, Vremenski zahtjevi, Akademski neuspjeh, Društveni sukobi i razočarenja i Akademska neprilagodba. Pouzdanost tipa nutarnje konzistencije za cijelu skalu u ovom ispitivanju iznosi 0,89. Dobiveni rezultati su pokazali da pušači postižu više rezultate u odnosu na nepušače na subskalama Socijalne otuđenosti, Akademskog neuspjeha, te Društvenih sukoba i razočarenja. Utvrđeni su također značajni efekti dobi na konzumiranje cigareta. Naime, studenti početnih godina studija puše više cigareta u odnosu na studente završnih godina studija. Nadalje, stariji studenti postižu više rezultate na subskali Vremenskih zahtijeva u usporedbi s mlađim studentima. Značajnim prediktorima pušenja također su se pokazali Akademski neuspjeh, kao i Akademska neprilagodba. U zaključku se može kazati da su stresni događaji povezani s pušenjem, koje bi moglo biti jedna od strategija suočavanja sa socijalnim i akademskim poteškoćama kod studenata.

**Teodora Đokić, Jovana Bjekić, Marko Živanović**  
*Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

## **Application of process-dissociation procedure on visual stimuli**

Process-dissociation procedure is used to separate automatic (implicit) and consciously controlled (explicit) influences, within a memory task. This procedure proves to be useful in determining which memory processes are predominant in different tasks of memorizing. It also allows measuring the impact of increased memory load on each of the memory components. The main findings of research conducted so far are that the secondary task wipes out explicit, but has no influence on implicit memory component. The aim of this study was to extend usage of this procedure on visual stimuli. Fourteen subjects participated in the experiment. Half of them were randomly assigned to either the full- or divided-attention condition (control and experimental group). Eighteen differently colored geometric shapes were used as test-stimuli. Experiment consisted of two parts. First, in which geometric shapes were presented /8000 ms/ without, for control group, and with secondary task, for experimental group. Second part was recognition task, which was the same for both groups. In this section 54 stimuli were presented, half on the left side of the screen and half on the right. The task was to identify whether the presented shape was of the same color as in the first part of the experiment, or not. If the old shape was presented on the left side, subjects were instructed to press the answer-button (inclusion task), and if presented on the right to refrain from answering (exclusion task). Presence of secondary task, in experimental group reduced explicit ( $t = 3.672$ ,  $df = 12$ ,  $p < 0.01$ ), but not implicit memory component. These findings are in consistence with the results of previous studies. This implies possible usage of dissociation procedure on both verbal and visual stimuli, and suggests that results obtained from both materials are highly comparable.

**Mirosava Đurišić-Bojanović**

*Psychology Department, Faculty of Philosophy,  
University of Belgrade, Serbia*

## **The possibilities of practicing flexible cognitive strategies**

Knowledge has become the most important factor of the competitive advantages of both the individual and organizations in the conditions of global, changeable market economy. Openness for novelties in different fields is a basic demand of work in a contemporary organization. Employees are faced with demands for simultaneous processing of different options and resolving complex and often controversial issues in conditions of high uncertainty. Psychological correlates of new professional competencies of employees are associated with cognitive flexibility. By analysing the key employee competences in contemporary organisations, we extracted the cognitive flexibility. The cognitive flexibility was represented by concept of acceptance of plurality of ideas (API). Research goal was to determine whether it was possible to practice flexible cognitive strategies in formal education. Education setting seen as a framework for improving key competences of future employees. Convenience sample was used: N=124 graduate students of Faculty of Philosophy, Belgrade. Experimental design was test-retest. In order to improve students cognitive strategies, material with controversial issues and multiperspective approach were used. Practice effects were monitored for four school years, started from 2006/7 and finished by 2009/10. The instruments used for assessing practice effects were pre-test (API pre Cronbach alpha 0.83) and post-test scale (API post Cronbach alpha 0.84) constructed by the author. The results suggest that it is possible to practice flexible cognitive strategies. T-test was used for determining practice effects in flexible cognitive strategies ( $t = 88.960$ ,  $df = 123$ ,  $p < .001$ ). The results are especially significant for practice of „learning” organisations. They suggest the possibility of professional development of employees by developing programmes of education and training.

**Martina Ferić Šlehan, Valentina Kranželić**

*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Evaluacija implementacije preventivnog programa „Imam stav” u Republici Hrvatskoj**

Program prevencije ovisnosti „Imam stav” baziran je na učenju životnih vještina i konceptu socijalnih utjecaja te time (1) promiče pozitivno i zdravo ponašanje te (2) utječe na prevenciju korištenja sredstava ovisnosti. Sadrži dvije komponente: 12 lekcija za učenike i 3 sastanaka s roditeljima. Uključuje i edukaciju učitelja i stručnih suradnika koji provode program. Program se provodio šk.god. 2009./10. u 5 osnovnih škola u gradu Zagrebu i okolici (345 učenika, 16 razreda, 16 učiteljica, 5 socijalnih pedagoginja). Evaluacijom implementacije htjelo se odgovoriti na pitanje koliko je vjerodostojno program implementiran u školama, odnosno do koje mjere je poštivan integritet programa. Za prikupljanje podataka korišteno je 5 protokola sastavljenih za potrebe evaluacije implementacije. Rezultati evaluacije pokazali su kako su sve lekcije izvedene te su pratile tjedni ritam izvođenja što govori o poštivanju principa učestalosti i trajanja. Ključne aktivnosti koje čine intervenciju (igranje uloga, rasprava, središnja aktivnost u lekciji) izvedene su u više od 70% razreda, a mnoge od njih izvedene su 100%. Roditeljski sastanci su izvedeni u svim razredima. Odaziv roditelja kretao se od 25% do 75% (100% odaziv bio bi jednak broju učenika u razredu) po roditeljskom sastanku. Jako zadovoljno i zadovoljno programom je 92.3% učiteljica. Gotovo sve učiteljice korisnim i jako korisnim procjenjuju edukaciju, superviziju te priručnik za program. Nadalje, 53.9% učiteljica smatra da su njihova znanja i vještine u području prevencije ovisnosti poboljšane, dok 69.2% učiteljica smatra da su edukacijom, primjenom programa i supervizijom poboljšanje njihove vještine poučavanja. Poboljšanje odnosa s učenicima tijekom i nakon programa primjećuje 61.5% učiteljica. Generalno, rezultati pokazuju visoku razinu vjerodostojnosti implementacije, a mnoga istraživanja (Barry, 2004, Chen, 1998) dokazuju utjecaj vjerodostojnosti implementacije na učinkovitost programa.

**Špela Golubović**

*Katedra za specijalnu rehabilitaciju i edukaciju,  
Medicinski fakultet, Novi Sad, Srbija*

**Ivona Bogner**

*Beograd, Srbija*

**Branka Jablan**

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija*

## **Faktori koji utječu na unapređivanje inkluzivne prakse**

Dosadašnje iskustvo pokazuje da pozitivno mišljenje o inkluzivnom obrazovanju onih koji su direktno uključeni u odgojno-obrazovni proces u velikoj mjeri utječe i olakšava pozitivan ishod uključivanja djece s posebnim potrebama u redovan obrazovno-odgojni sustav. Da bismo procijenili spremnost profesora razredne nastave za rad s djecom s teškoćama u razvoju, a u odnosu na vrstu i stupanj oštećenja, kao i da bismo procijenili faktore koji utječu na inkluzivnu praksu, te moguće metode za unapređenje inkluzivne prakse, primijenjena je skala Moje mišljenje o inkluziji (My Thinking About Inclusion) (Stoiber, 1998). Za potrebe ovoga rada korištene su tri subskale iz drugog tzv. „pragmatiskog” dijela skale. Primijenjene subskale odnose se na mišljenje profesora razredne nastave o: a) mogućnosti uključivanja djece s teškoćama u razvoju u proces inkluzivnog obrazovanja u odnosu na stupanj oštećenja (14 tvrdnji), b) faktorima koji ometaju inkluzivnu praksu (8 tvrdnji), c) metodama za unapređivanje inkluzivne prakse (10 tvrdnji). Sve skale su Likertovog tipa (četvero i petorostupanjske) i obrnutog sistema bodovanja. Profesori razredne nastave smatraju da je u proces inkluzivnog obrazovanja najteže uključiti djecu s težim oblicima intelektualne ometenosti, djecu s autizmom, djecu s težim oštećenjem sluha i povredama mozga. Kao faktori koji najviše ometaju inkluzivnu praksu označeni su: manjak znanja i iskustva o inkluziji, neregulirana suradnja s kolegama i drugim stručnjacima, ograničeno vrijeme trajanja sata. Za unapređenje inkluzivne prakse profesori razredne nastave smatraju da im je potrebna obuka iz područja specijalne edukacije, direktno iskustvo u radu s djecom s teškoćama u razvoju, konzultacije s drugim nastavnicima, specijalistima i roditeljima. Rezultati istraživanja ukazuju na neophodnost daljnjeg rada na poboljšanju inkluzivne prakse.

**Gabriele Hagendorfer-Jauk, Melanie Deutmeyer**

*Carinthia University of Applied Sciences, Austria*

**Birgit Senft, Herbert Janig**

*Alpen-Adria-Universität Klagenfurt, Austria*

## **The prescription of antidepressants in Carinthia**

Advances in medical science concerning treatment possibilities of depressive disorders have not led to a decline of depression prevalence rates so far. This may arise from challenges concerning the adequacy of treatment, especially the disease management of depression, which is most commonly provided in the primary care setting. At the moment the pharmacological treatment by using antidepressant medication is reckoned as most relevant therapeutic approach. In this context there is a need to lay increasing emphasis on the measurement of quality of care delivered. By now there are no data available concerning the development of antidepressant prescribing in Carinthia. Within the scope of this study a secondary data analysis was conducted using outpatient antidepressant prescription data of the Carinthian Regional Medical Insurance Company. Prescription rates as well as data concerning the distribution of antidepressant treatment for an observation period of five years are provided. The results show an annual increase of 8.06% of antidepressant drug prescription from 2003 to 2009, mainly due to growing prescription of SSRIs. Comparable to international findings primary care physicians are the main providers of antidepressant medication, responsible for 80% of the annual prescriptions in Carinthia. Focusing on patient characteristics, 74% of the annual antidepressant drug prescriptions in the year 2006 were addressed to women, 26% to men. In relation to the total number of insurants within the Carinthian Regional Insurance Company, 10.6% of female and 4.5% of male insurants received antidepressant medication. Analyzing the group of antidepressant drug recipients revealed significant differences of prescription rates among different age groups. Antidepressant drug prescription increases with older age, but only in view of women not in view of men. On average 24% of all individuals with antidepressant medication do only get one prescription per annum, a finding which among others suggests further investigations in consideration of quality of care delivered.



**Lejla Hasandedić, Alisa Hadžić, Adna Hindija,  
Ljiljana Miljanović, Selman Repišti**  
*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu,  
Bosna i Hercegovina*

## **Validacija Skale intrinzične motivacije za posao i Skale idealizirane percepcije sebe i organizacije**

U ovom radu je prikazana validacija Skale intrinzične motivacije za posao (SIM-ZP) i Skale idealizirane percepcije sebe i organizacije (SIPSO). Intrinzična motivacija je konceptualizirana kao interes za posao, zadovoljstvo poslom i uživanje u radu. SIPSO se sastoji od dvije subskale. Subskala idealizirane percepcije sebe odnosi se na doživljaj sebe kao uspješnog radnika. Subskala idealizirane percepcije organizacije obuhvaća sklonost zaposlenika ka predstavljanju svoje firme kao savršene. Osnovni cilj rada bio je provjeriti faktorsku strukturu navedene dvije skale. Nakon provedenog pilot istraživanja na dvadeset sudionika različitih zanimanja, pristupilo se validaciji ovih skala na ciljnom uzorku od 152 sudionika, prosječne dobi 37 godina. Prva verzija SIMZP sastojala se od 23 čestice. Dobiven je Cronbachov alpha koeficijent, koji je iznosio  $\alpha=0,932$ . Potom je izvršena analiza glavnih komponenti, te je ekstrahirano pet komponenti (po Kaiser-Guttmanovom kriteriju i uz oblimin rotaciju). Zadržano je 12 čestica koje jasno reprezentiraju opći faktor intrinzične motivacije. One ujedno čine konačnu verziju Skale intrinzične motivacije, čiji  $\alpha=0,934$ . Početnu verziju SIPSO činilo je 10 čestica. Nakon provedene item-analize odbačene su dvije čestice koje su imale niske korelacije s ukupnim rezultatom (Cronbachov alpha je iznosio 0,745). Ekstrahirana su dva faktora koja su nazvana idealizirana percepcija sebe i idealizirana percepcija organizacije. Sa svakim od izdvojenih faktora, korespondiraju po četiri čestice. U skladu s tim, ove grupe čestica su uključene u dvije subskale, koje nose nazive pripadajućih faktora. Koeficijent unutarnje konzistencije konačne verzije SIPSO je  $\alpha=0,748$ . Rezultati ovog istraživanja idu u prilog tvrdnji da validirane skale imaju vrlo dobru pouzdanost tipa unutarnje konzistencije, te zadovoljavajuću konstruktnu, odnosno faktorsku valjanost. Konačne verzije ovih skala kratke su, jednostavne za primjenu i lako razumljive zaposlenicima.

**Tamara Ivanović**

*Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju „Dr. M. Zotović”,  
Banja Luka, Bosna i Hercegovina*

## **Racionalno-emotivno-bihevioralni tretman sindroma sagorijevanja (prikaz slučaja)**

Sindrom sagorijevanja predstavlja prolongirani odgovor na kronične emocionalne i interpersonalne stresore koji su povezani s radnim mjestom. Ovom sindromu su podložne osobe koje teže perfekcionizmu, imaju nerealno visoka očekivanja i procjene vezane za sebe i osobni rad. Kao glavne tegobe klijentica je navela polimorfnu simptomatologiju poput glavobolje, nesаницe, napetosti, sindroma sagorijevanja, kao i presituacionu anksioznost. Plan tretmana formiran je prema modelu psihičkih poremećaja REBT-a, da bi klijentica riješila problem anksioznosti i depresivnosti potrebno je da otkrije i promijeni svoju kognitivnu evaluaciju vezanu za sindrom sagorijevanja. Korištenjem kognitivnih i emotivno-imaginativnih tehnika bi se naučila kako da disfunkcionalni način mišljenja promijeni u funkcionalan. Učenjem bihevioralnih tehnika bih joj omogućila da sama bude osobni terapeut, te na taj način reducira somatske smetnje inicirane anksiozno-depresivnim afektivitetom. Nakon stabilizacije afektiviteta, plan tretmana je bio da klijenticu naučim asertivnim tehnikama. Zbog prisutnosti anksiozno-depresivnih manifestacija korištene su kognitivne tehnike: procjenjivanje prisustva disfunkcionalnih emocija, kognicija i ponašanja, racionalno-emotivna imaginacija, đavolji odvjetnik, prazna stolica, cik-cak tehnika, stop tehnika, kontrola brige. Nakon redukcije ovih emocija i stabilizacije afektiviteta smo prešli na učenje asertivnosti, prilikom čega je korištena: psihoedukacija o asertivnosti, učenje tehnika pokvarene ploče, zamagljivanja, vraćanja loptice, asertivne kritike. Nakon 8 seansi klijentica više nije imala probleme s depresivnim raspoloženjem. Znatno je reducirana i anksioznost povodom sagorijevanja na poslu, klijentica je naučila vještine asertivne komunikacije i samim tim promijenila rigidne naučene obrasce ponašanja (pretjerane odgovornosti i pretjeranog samozrtvovanja).

Ivana Jambrović Čugura  
III. gimnazija, Split, Hrvatska

## Razlozi i navike korištenja Facebooka među srednjoškolskom populacijom

Stvoren 2004. kao društvena mreža za studente Sveučilišta Harvard, Facebook je u šest godina doživio pravu ekspanziju korištenja. Statistike su zapanjujuće. Facebook je četvrta najpopularnija internet stranica, s više od 500 milijuna aktivnih korisnika. Čak 50% korisnika se jednom dnevno spoji na Facebook, a mjesečno se na Facebooku provede oko 700 milijardi minuta. Milijuni mladih koriste društvene mreže, no vrlo se malo zna o tome koliko, kako i zašto. Čak 90% Hrvata u dobi od 15 do 24 godine koristi internet. Facebook u Hrvatskoj koristi oko 1,2 milijuna ljudi, a od toga je maloljetnih korisnika oko 200 000. Kako u Hrvatskoj još ne postoje istraživanja o ovoj temi, zanimalo nas je utvrditi neke navike korištenja Facebooka među srednjoškolcima. U istraživanju su sudjelovali učenici 1., 2., 3. i 4. razreda III. gimnazije u Splitu (N=172). Za potrebe istraživanja konstruiran je instrument o navikama korištenja Facebooka po uzoru na skalu za ispitivanje intenziteta korištenja Facebooka autora Ellisona, Steinfielda i Lampea (2007). Instrument se sastoji od 4 upitnika koji ispituju socio-demografske podatke, učestalost korištenja Facebooka, razloge i navike korištenja te doživljena neugodna iskustva na Facebooku. U dijelu upitnika ispitanici su od ponuđenih odabirali odgovor koji se na njih odnosi, dok su u ostatku upitnika procjenjivali, na skali Likertova tipa, koliko se, od 1 (nikada) do 5 (uvijek), slažu s navedenim tvrdnjama. Rezultati su pokazali da 89% ispitanika ima otvoren profil na Facebooku koji aktivno koristi. Većina se spaja jednom dnevno (68%) i drži da je Facebook dio njihove svakodnevne rutine (51%). Oko 33% smatra da su izvan zbivanja ako se neko vrijeme nisu spojili na svoj profil. Najveći broj ima oko 100 do 150 prijatelja (18%). Oko 72% smatra Facebook zamjenom za druge vrste komunikacije i dnevno na njemu provede od 10 minuta do 2 sata (62%). Najčešći razlog korištenja Facebooka je kontaktiranje s prijateljima koje viđaju svakodnevno (74%) i gledanje tuđih fotografija (48%).

Marina Jurkin

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Odnos osjetljivosti na nepravdu s bazičnim vjerovanjima o ljudskoj prirodi**

Dosadašnja istraživanja u psihologiji socijalne pravde pokazala su, između ostalog, da reakcije na iskustvo nepravde ovise prvenstveno o poziciji pojedinca (žrtva, promatrač, profiter), kao i o njegovoj toleranciji na nepravdu. Polazeći od ovih zapažanja Schmitt, Gollwitzer i Arbach (2003) konstruirali su instrument namijenjen ispitivanju individualnih razlika u osjetljivosti na nepravdu iz različitih perspektiva (žrtve, promatrača i profitera). U nizu dosadašnjih istraživanja osjetljivost na nepravdu iz perspektive žrtve pokazala se povezanom s nizom konstrukata koji uključuju bazičnu orijentaciju na self i tendenciju samozaštite, dok je osjetljivost iz druge dvije perspektive (promatrača i profitera) povezana s konstruktima koji impliciraju primarnu orijentaciju na druge i prosocijalne tendencije (empatija, socijalna odgovornost). S ciljem daljnje validacije hrvatske verzije mjera osjetljivosti na nepravdu u istraživanju čiji će rezultati biti prezentirani u ovom radu ispitane su relacije pojedinih subskala Skale osjetljivosti na nepravdu s bazičnim vjerovanjima o ljudskoj prirodi (tj. povjerenja u ljude i ciničnih vjerovanja o ljudima). Istraživanje je provedeno na skupini od 117 studenata Sveučilišta u Zadru. Kao mjere navedenih konstrukata korištene su Skala osjetljivosti na nepravdu, Skala Cinizma i povjerenja. Sukladno rezultatima nekih ranijih istraživanja na hrvatskim uzorcima i u ovom istraživanju pokazano je da cinizam i vjerovanje u ljudsku dobrotu ne koreliraju značajno. Utvrđene su značajne pozitivne korelacije osjetljivosti na nepravdu iz perspektive žrtve s ciničnim vjerovanjima o ljudskoj prirodi, dok osjetljivost na nepravdu iz perspektive promatrača i profitera nije u značajnim korelacijama s navedenim mjerama. U radu se također razmatraju odnosi između vjerovanja u imanentnu i ultimativnu pravdu s bazičnim vjerovanjima o ljudskoj prirodi.

**Marina Kereša**

*Opća bolnica Varaždin, Hrvatska*

**Ana Strahinja Ratković**

*KBC Zagreb, Hrvatska*

**Marija Krip**

*Opća županijska bolnica Požega, Hrvatska*

**Ana Čima**

*KBC Zagreb, Hrvatska*

## **Aspergerov sindrom – osnovna obilježja i etiologija poremećaja**

Aspergerov sindrom (AS) je razvojni poremećaj koji pripada širokoj kategoriji pervazivnih razvojnih poremećaja. Od 1996.g. uključen je u DSM – IV. Obilježava ga nedostatak empatije, slaba sposobnost sklapanja prijateljstava, intenzivna zaokupljenost specifičnim interesima, jednostrani razgovori, motorička nespretnost, iako se radi o populaciji prosječne ili iznadprosječne inteligencije i dobrih ekspresivnih jezičnih sposobnosti. „Jake strane” osoba sa AS, kao i bolja prognoza i adaptacija na svakodnevni život glavna su obilježja koja ih razlikuju od osoba sa autizmom. Etiologija AS još uvijek nije dovoljno poznata. O nastanku AS govori više socijalnih i psiholoških teorija (Teorija izvršne funkcije, Teorija o nedostatnoj središnjoj koherenciji, Teorija umne sljepoće, Teorija empatije-sistematizacije i dr.), kao što postoji i više neurobioloških objašnjenja za postojeći poremećaj. Nema nikakve sumnje da su stanja na autističkom spektru u svojoj osnovi biološki uvjetovana i imaju snažnu nasljednu komponentu. Smatra se da heritabilnost ovog poremećaja iznosi 90%. Dosadašnja istraživanja jasno ukazuju da je AS razvojni poremećaj koji se pojavljuje zbog narušene funkcije specifičnih struktura i sustava u mozgu te struktura koje nisu razvijene u potpunosti zbog kromosomskih abnormalnosti ili su ozlijeđene tijekom trudnoće, porođaja ili prvih nekoliko mjeseci života. Usprosnost konstantne učestalosti pojavljivanja AS u populaciji i mnogih pokušaja objašnjenja iz evolucijske perspektive postojanja poremećaja, koji obilježavaju AS, još uvijek ne postoji jednoznačan odgovor. Uz zastarjele i uglavnom napuštene teorije, kao i dosadašnja saznanja o AS potrebna su daljnja istraživanja na ovom području, kako bi se objasnili mogući uzroci poremećaja i utvrdili primjereni terapijski postupci za osobe sa AS, kako bi bili adaptiraniji i bolje prihvaćeni članovi našeg društva.

Rafaela Kovač, Vera Ćubela Adorić

*Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska*

## **Uspješnost rješavanja bračnih konflikata i zadovoljstvo brakom tijekom tranzicije u roditeljstvo**

U sklopu šireg istraživanja kvalitete bračnoga funkcioniranja tijekom tranzicije u roditeljstvo, u skupini bračnih parova koji su inicijalno regrutirani iz različitih razdoblja ove tranzicije (trudnoća i rano roditeljstvo) primijenjene su, između ostalog, Skala uspješnosti rješavanja bračnih konflikata i Skala bračnoga zadovoljstva (Ćubela Adorić i Jurević, 2006). Ispitivanje je ponovljeno nakon deset mjeseci, kad su parovi iz obiju podskupina bili roditelji (dakako, i dalje u različitim razdobljima tranzicije). Ovakav nacrt omogućio je provjeru efekta razdoblja tranzicije i usporedbu iste podskupine u dvjema točkama mjerenja. Rezultati potonjih usporedbi pokazuju da, barem u ovoj skupini ispitanika, nije bilo značajnih promjena u navedenim pokazateljima kvalitete bračnog funkcioniranja tijekom desetomjesečnoga razdoblja. Nasuprot tome, usporedbe dviju podskupina, regrutiranih iz različitih razdoblja tranzicije, u dvjema fazama istraživanja sugerirale bi da se ta kvaliteta konstantno smanjuje tijekom razdoblja obuhvaćenih ovim istraživanjem. Nadalje, povezanost među skalama uspješnosti rješavanja bračnih konflikata i bračnoga zadovoljstva umjereno je visoka, kao i korelacije između rezultata koje na njima postižu bračni partneri. Sukladno tome, uspješnost predviđanja bračnoga zadovoljstva u drugoj fazi istraživanja na osnovi percipirane uspješnosti rješavanja konflikata u inicijalnoj fazi značajno se povećala kad su, uz rezultate pojedinca na ovom prediktoru, u prediktorski skup uključeni i rezultati njegovog partnera. Uz potencijalne dobiti od dijadnog pristupa u analizi bračnoga funkcioniranja, u raspravi će se posebno istaknuti i dobiti od korištenja longitudinalnog nacrta.

**Marijana Krkobabić**

*Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju  
„Prof. Dr. Cvetko Brajović”, Beograd, Srbija*

**Fadilj Eminović**

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija*

## **Transplantacija srca, afaziče i neuropsihološke sekvele**

Pacijentu M. T., 21 godina, iz Beograda obavljena je transplantacija srca zbog dugogodišnje restriktivne kardiomiopatije i vitalne ugroženosti. Kardiokirurška intervencija izuzetno visokog stupnja rizika obavljena je u travnju 2008. godine u Houstonu, SAD. Tijekom preoperativne pripreme u Njemačkoj događa se neurološki incident po tipu ishemije, topografski lijevo. U kratkom roku posljedično nastupa hemoragija, koja je urgentno neurokirurški zbrinuta. Nakon obavljene transplanatacije i dugotrajne opće medicinske stabilizacije sve kontrolne preglede i praćenja pacijent obavlja izvan zemlje. Zbog neuropsihološkog i izraženog afazičnog deficita započinje dijagnostički i rehabilitacijski proces u zavodu za Psihofiziološke poremećeje i govornu patologiju u ožujku tekuće godine. Procjena cjelokupnog neuropsihološkog profila pokazuje značajno odstupanje u odnosu na izuzetno visoko procijenjene premorbidne intelektualne kapacitete i opći kognitivni nivo. U govorno-jezičkom nalazu dominira afazični motorni poremećaj. Oštećeni su vizualni modaliteti jezika. Konstatiran je dismnestički sindrom, izraženiji na nivou kratkoročnog pamćenja. Prisutne su smetnje u produženoj pažnji, s donekle oštećenim izvršnim funkcijama. Evaluacijom efekta primijenjenog rehabilitacijskog procesa na osnovi specifičnosti kliničke slike, dobivamo značajno kvalitetniji profil govorno-jezičnog i cjelokupnog neuropsihološkog funkcioniranja. Visok premorbidni intelektualni kapacitet, mlađa životna dob i odsustvo bihevioralnih poremećaja, povoljni su prognostički pokazatelji u području restitucije prije spomenutih funkcija. Opći rehabilitacijski proces treba uklopiti u stabilno opće medicinsko stanje pacijenta, zbog neophodnih protektivnih mjera po pitanju visokorizične transplantacije vitalnog organa.

**Ana Kurtović**

*Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska*

**Katarina Tomanović**

*Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatska*

## **Odnos negativnih događaja, automatskih misli, samoefikasnosti, strategija suočavanja, socijalne podrške i depresivnosti kod adolescenata**

Kognicije, suočavanje i socijalna podrška uglavnom se smatraju moderatorima učinaka stresa na depresivnost. Konceptualno, moderator varijable predstavljaju već postojeće karakteristike koje povećavaju ili smanjuju vjerojatnost da će stres dovesti do psihopatologije. Pretpostavka da su čimbenici, kao kognicije ili stil suočavanja, moderatori odnosa stresa i depresivnosti podrazumijeva da su to dominantno dispozicijske karakteristike, dakle relativno nepromjenjive. Međutim, iz razvojne perspektive, može se očekivati da je kognitivni stil djece i adolescenata te njihov stil suočavanja pod utjecajem situacijskih i kontekstualnih faktora, odnosno da životne okolnosti i događaji utječu na promjene u kognicijama vezanih uz njih i strategijama koje oni koriste u suočavanju sa stresom, te na taj način djeluju na depresivne simptome. Prema tome, može se pretpostaviti da ti čimbenici osim moderacijskih efekata, mogu djelovati i kao mehanizmi odnosa stresa i depresivnih simptoma. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti moderiraju li negativne automatske misli, osjećaj samoefikasnosti, strategije suočavanja i socijalna podrška odnos negativnih događaja i depresivnosti adolescenata ili posreduju u njihovom odnosu. Ispitivanje je provedeno na uzorku od 827 učenika srednje škole, a korišteni su instrumenti: Skala percipiranih događaja za adolescente, Upitnik automatskih misli, Skala opće samoefikasnosti, Upitnik suočavanja sa stresnim situacijama Endlera i Parkera, Ljestvica procjene socijalne podrške i Skala depresivnosti za djecu. Rezultati nisu pokazali efekte interakcije negativnih događaja s automatskim mislima, samoefikasnošću, strategijama suočavanja i socijalnom podrškom na depresivnost, odnosno da oni moderiraju efekte stresa na depresivnost. Međutim, pokazalo se je odnos negativnih događaja i depresivnosti kod adolescenata najvećim dijelom posredovan negativnim automatskim mislima, suočavanjem usmjerenim na emocije i socijalnom podrškom.



**Antoaneta Ljubičić**

*Odsjek za psihologiju, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina*

**Ljiljana Gregov**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Vrijednosti i konflikt bračne i obiteljske uloge kod zaposlenih supružnika**

Rezultati istraživanja sugeriraju da veličinu i smjer konflikta radne i obiteljske uloge određuje salijentnost tih uloga u životu pojedinca. S druge strane salijentnost uloga ovisi o percepciji mogućnosti ostvarenja za pojedinca važnih vrijednosti kroz tu ulogu. Sukladno tome, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost nekih životnih vrijednosti i njihove ostvarenosti, socijalne podrške od nadređenog i obitelji i konflikta radne i obiteljske uloge kod zaposlenih supružnika. U ispitivanju je sudjelovalo 177 zaposlenih bračnih parova u dobi od 20-64 godine. Primijenjene su skale za ispitivanje konflikta radne i obiteljske uloge (Netemeyer i sur., 1996), socijalne podrške od nadređenog i obitelji (Šimunić, 2008), te skala za ispitivanje radnih vrijednosti i njihove ostvarenosti konstruirana za ovo istraživanje. Rezultati provedenih analiza pokazuju da se bračni partneri razlikuju samo u procjeni važnosti vrijednosti. Ekstrinzičnim vrijednostima muškarci daju veću važnost nego žene, a žene daju veću važnost intrinzičnim vrijednostima. Ipak, pokazalo se da je samo ostvarenost vrijednosti povezana s konfliktom radne i obiteljske uloge, tako je niska procjena ostvarenosti intrinzičnih vrijednosti povezana s konfliktom radne i obiteljske uloge u oba smjera kod žena, no ne i kod muškaraca. Socijalna podrška obitelji i nadređenih pokazala se značajnim prediktorom konflikta radne i obiteljske uloge kod žena i muškaraca. Kod žena su obje vrste socijalne podrške povezane s konfliktom u obje domene, dok kod muškaraca socijalna podrška iz domene koja interferira smanjuje interferenciju, odnosno konflikt.

Ivana Macuka, Irena Burić

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## Skala dječje percepcije sukoba među roditeljima

U radu su opisani postupci provjere metrijskih svojstava Skale dječje percepcije sukoba među roditeljima (CPIC – Children's Perception of Interparental Conflict Scale) autora Grycha i suradnika (1992). Većina istraživanja o utjecaju roditeljskog sukoba na dječju prilagodbu primjenjuje samo roditeljske izvještaje o sukobu, ali oni mogu podcijeniti stvarni dječji doživljaj te djeca mogu biti svjesna sukoba među roditeljima čak i kada nisu direktno izložena sukobu. Stoga mjere koje direktno zahvaćaju dječju percepciju roditeljskog sukoba zasigurno osiguravaju preciznije procjene. Grych i Fincham (1990) navode kako utjecaj roditeljskog sukoba na djecu ovisi o tome kako roditelji izražavaju sukob te kako djeca interpretiraju njegovo značenje i implikacije za vlastitu dobrobit. Skala mjeri višestruke dimenzije sukoba među roditeljima i dječju reakciju i interpretaciju roditeljskog sukoba preko 9 subskala (učestalost sukoba, intenzitet, razrješenje, sadržaj sukoba, percipirana prijatnija, efikasnost suočavanja, samookrivljavanje, triangulacija i stabilnost) koje čine tri dimenzije višeg reda: značajke sukoba, prijatnju i samookrivljavanje. Cilj ovog istraživanja je bio adaptacija i provjera faktorske strukture skale Children's Perception of Interparental Conflict Scale po prvi put primijenjene na našim ispitanicima. U istraživanju je sudjelovalo 682 učenika sedmih i osmih razreda osnovne škole (49% dječaka) u dobi od 12 do 15 godina. Na temelju statističkih analiza i provjere latentne strukture moguće je interpretirati rezultate ispitanika na tri dimenzije sukoba: značajke sukoba (koja obuhvaća učestalost sukoba među roditeljima i razinu agresije, odnosno intenzitet sukoba), prijatnju koju dijete doživljava zbog roditeljskog sukoba i samookrivljavanje za nastali sukob među roditeljima. Analize unutarnje konzistencije formiranih dimenzija sukoba pokazuju visoku pouzdanost.

**Muhammad Abraham Madahi**

*Department of Psychology, Faculty of Humanities,  
University of Shahed, Tehran, Iran*

**Mona Samadzadeh**

*Teheran, Iran*

**Iraj Moradi**

*Department of Library and Information Science,  
Faculty of Humanities, University of IAU, Arak, Iran*

## **The effectiveness of life skills training on mental health and locus of control in adolescents**

The aim of this research was to study the efficacy of training life skills of adolescent girls' mental health and locus of control. Therefore the sample includes all third grade students of junior high school and first grade students of senior high school of one state school for girls in Talesh. To do so, among 180 students of the third grade junior high school and the first grade senior high school, 30 students who obtained the highest scores on mental health and locus of control tests were selected and divided randomly into two groups – experimental and control group. Having done the pre-test in experimental and control groups, the members of experimental group learned life skills in 8 sessions. After one month, general health test (GHQ) and locus of control test were carried out in two groups: experimental and control. The results show that training life skills: improves student's mental health, is effective in decreasing student's somatic syndrome, is effective in decreasing student's anxiety, is effective in decreasing student's social dysfunction and is effective in decreasing student's depression. Also, training life skills doesn't have a significant effect on: changing student's locus of control, increasing student's belief in internal abilities and increasing student's belief in chance. Training life skills is effective in decreasing student's belief to people's viewpoint.

Laura Marković

*Split, Hrvatska*

## **Povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma i netolerancije neizvjesnosti**

Rana istraživanja perfekcionizma fokusirala su se na negativne aspekte ovog konstrukta, povezujući ga s raznim oblicima psihopatologije. Iako je Hamachek još 1978. godine razlikovao neurotski i normalni perfekcionizam, tek u posljednjih 30-ak godina istraživači su se usmjerili na pozitivne oblike perfekcionizma. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati invarijantnost mjerenja konstrukta netolerancije neizvjesnosti, odmjerenog preko Upitnika netolerancije neizvjesnosti na hrvatskom uzorku, te ispitati njegovu povezanost s pozitivnim i negativnim perfekcionizmom. Na uzorku od 329 studenata Filozofskog fakultata u Zagrebu provedena je faktorska analiza UNN-a koja je rezultirala sa četiri faktora: Željom za predvidljivosti (ŽP), Stresom zbog neizvjesnosti (SN), Paralizom zbog neizvjesnosti (PN) i Negativnim uvjerenjima o neizvjesnosti (NUN). Negativni perfekcionizam pokazao je umjerenu pozitivnu korelaciju, a pozitivni perfekcionizam nisku, no značajnu pozitivnu korelaciju s netolerancijom neizvjesnosti. Negativni perfekcionizam pokazao je najviše korelacije s dimenzijama SN i PN, a pozitivni perfekcionizam s dimenzijama ŽP i NUN. Rezultati istraživanja sugeriraju da su ŽP i PN stabilne, a SN i NUN manje stabilne dimenzije netolerancije neizvjesnosti, te da perfekcionista općenito slabije toleriraju neizvjesnost.

Lucija Mičić

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Percepcija pravednosti odnosa s bračnim partnerom tijekom tranzicije u roditeljstvo**

U ranijim istraživanjima se pokazalo da stresna razdoblja mogu dovesti do percepcije nepravednosti odnosa. Kako nakon rođenja djeteta dolazi do pojave dodatnih obveza, ovim istraživanjem, provedenim u sklopu projekta „Iskustva nepravde i psihološka dobrobit tijekom nekih životnih tranzicija”, se htjelo provjeriti utjecaj tranzicije u roditeljstvo na percepciju pravednosti odnosa kod muškaraca i žena. Korištenjem kombiniranog transverzalno-longitudinalnog nacрта ispitivane su dvije grupe ispitanika u različitim razdobljima tranzicije u roditeljstvo i to u dva navrata. Svim ispitanicima je ovo bila prva trudnoća. Utvrđeno je da žene i prije i poslije rođenja djeteta obavljaju više kućanskih poslova, te da su zadovoljnije obavljanjem kućanskih poslova nego muškarci. Iako daju niže procjene pravednosti podjele kućanskih poslova od muškaraca, njihove procjene ukazuju na to da vide ovu podjelu kao pravednu što je u skladu s nalazima ranijih radova da se žene češće uspoređuju s drugim ženama nego s vlastitim mužem. Nadalje, muškarci su povećali svoje sudjelovanje u obavljanju kućanskih poslova u razdoblju neposredno nakon poroda. No, sudjelovanje muškaraca u poslovima oko brige za dijete i pravednost podjele poslova oko brige za dijete su manji u razdoblju neposredno nakon rođenja djeteta nego u razdoblju godinu dana nakon poroda, kada je zbog dodatnih obveza oko djeteta više pažnje usmjereno na pravednost odnosa. Procjene pravednosti odnosa općenito i zadovoljstva obavljanjem kućanskih poslova se također smanjuju tijekom tranzicije u roditeljstvo. Nadalje, značajan prediktor percepcije opće pravednosti odnosa u prvom mjerenju, kod obje grupe, s obzirom na razdoblje tranzicije u roditeljstvo, je bila raspodjela kućanskih poslova, dok je u drugom mjerenju značajan prediktor bila raspodjela brige o djetetu. U prvom mjerenju, kod grupe u razdoblju trudnoće, je značajan prediktor percipirane pravednosti odnosa bila i pravednost podjele kućanskih poslova.

Ivana Mihić, Marija Stanojević, Nataša Tomić,

Ljiljana Ilić, Samanta Okovacki

*Odsek za psihologiju Univerziteta u Novom Sadu, Srbija*

## **Činitelji adaptacije na vrtić u jasličkoj dobi: pogled iz teorije afektivne vezanosti**

U istraživanju su praćeni efekti senzitivnosti majke, socioemocionalne posvećenosti majke djetetu, kao i kvaliteta ostvarene sigurne baze u odnosu majka-dijete na adaptaciju djeteta jasličke dobi pri prvom polasku u vrtić. Istraživanjem je obuhvaćen uzorak od 316 djece jasličke dobi, koja su u prethodnoj školskoj godini prvi put krenula u vrtić. U uzorku je bilo 174 dječaka i 142 djevojčice, koji većinom (82%) dolaze iz potpunih obitelji u kojima su u 58% slučajeva prvo-rođeno, u 32% drugorođeno, i u znatno nižem postotku, kasnije rođeno dijete. Većina očeva i majki su zaposleni, a obrazovna struktura odgovara populaciji Vojvodine. Za gotovo 62% djece ovo je prvo odvajanje od roditelja, a oko 28% njih je prije polaska u jaslice čuvala baka ili djed. Adaptaciju djeteta su procjenjivali odgajatelji nakon trojednog perioda boravka u vrtiću, tijekom kojeg je primjenjivan program adaptacije u svim ustanovama. Obučeni odgajatelji su prethodno (u prvim danima boravka) procjenjivali senzitivnost majke i kvalitetu sigurne baze u odnosu majka-dijete. Pri procjeni su korišteni instrumenti bazirani na listama ponašanja (Mihić i sur., 2010). Podatke o socioemocionalnoj posvećenosti djetetu davale su majke. Pretpostavljeni model opisuje oko 22% ukupne varijance adaptacije djeteta. Direktne efekte ostvaruje kvaliteta sigurne baze, pri čemu su prepoznati značajni efekti ambivalentnog odnosa, dok ponašanja karakteristična za izbjegavajuće obrasce nisu izdvojena kao značajna pri adaptaciji. Direktne efekte ima također i socioemocionalna posvećenost majki, i to dimenzija prihvatanja roditeljske uloge. Efekti senzitivnosti vidljivi su preko efekata ove dimenzije brige na kvalitetu sigurne baze. Rezultati su diskutirani u kontekstu teorije afektivne vezanosti i kritičke analize aktualnih programa prilagođavanja djece jasličke dobi, te mogućnosti ranog prepoznavanja vulnerabilne djece.

**Marija Milić**

*Centar za socijalnu skrb, Beli Manastir, Hrvatska*

## **Obilježja prijatelja i samopoštovanja adolescenata**

Cilj istraživanja bio je ispitati kvalitetu prijateljstva i razinu samopoštovanja u adolescentskom razdoblju života. Također se željelo ispitati postoji li povezanost samopoštovanja s kvalitetom prijateljstva. U istraživanju je sudjelovalo 311 učenika (227 djevojaka i 84 mladića) od prvog do četvrtog razreda srednje Ekonomske škole u Valpovu i u Belom Manastiru. Primijenjen je Upitnik kvalitete prijateljstva i Rosenbergova skala samopoštovanja. Razlike u kvaliteti prijateljstva između mlađih i starijih adolescenata i između mladića i djevojaka izračunate su pomoću dvosmjerne analize varijance. Utvrđeno je kako djevojke imaju kvalitetnije prijateljske odnose od mladića te da ne postoji razlika između mlađih i starijih sudionika u kvaliteti prijateljstva. Razlika u razini samopoštovanja također se ispitala pomoću dvosmjerne analize varijance. Rezultati ukazuju da je razina samopoštovanja statistički značajno viša kod starijih sudionika. Mladići i djevojke značajno se razlikuju u razini samopoštovanja i to u smjeru više razine samopoštovanja kod mladića. Povezanost razine samopoštovanja i kvalitete prijateljstva ispitana je računajući Pearsonov koeficijent korelacije između podataka dobivenih na Rosenbergovoj skali samopoštovanja i u Upitniku kvalitete prijateljstva. Utvrđeno je da postoji statistički značajna pozitivna povezanost kod djevojaka, dok se kod mladića ta povezanost ne pojavljuje.

**Koraljka Modić Stanke, Mirjana Tonković, Dragutin Ivanec**  
*Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatska*

## **Utjecaj alkohola na uradak u zadatku sljepoće za promjene**

Sljepoća za promjene je fenomen u kojem se javljaju poteškoće u uočavanju promjena u vidnoj sceni iako su te promjene relativno velike. Istraživanja su pokazala da ljudi, suprotno intuitivnom stajalištu o velikoj sposobnosti uočavanja velikih promjena u vidnoj sceni, imaju poteškoća primijetiti nastalu promjenu, pa čak i onda kada ju očekuju i usmjeravaju pažnju na vidnu scenu u kojoj će se dogoditi promjena. Cilj je ovog istraživanja bio ispitati hoće li relativno niska razina alkohola u krvi imati utjecaja na dodatno slabljenje točnosti detekcije promjene u vidnoj sceni. U istraživanju su sudjelovale dvije skupine ispitanika, jedna blago alkoholizirana konzumacijom mješavine votke i soka od naranče, te druga, kontrolna skupina, koja je konzumirala sok od naranče s mirisom votke. Za ispitivanje uspješnosti uočavanja promjene između dvije vidne scene korištena je paradigma „titranja” gdje se opažaču u kratkoj ekspoziciji pomoću ekrana računala prezentiraju dvije slike – izvorna i izmijenjena, između kojih je umetnuta slika praznog ekrana, a zadatak je opažača reagirati čim opazi promjenu. Mjeri se vrijeme reakcije točnih detekcija promjene. U nacrtu su varirane varijable očekivanosti promjene (npr. očekivana promjena je kada izvorna slika prikazuje cestu, a promjena koja se događa je pojava novog automobila, dok je neočekivana promjena pojava glisera) te promjene u uvjetima otežane ili normalne vidljivosti (uvjeti otežane vidljivosti bili su operacionalizirani kao magla, a normalne kao jasan dan). Rezultati su pokazali da se prosječno vrijeme reakcije točnih detekcija promjena statistički značajno povećava u alkoholiziranoj skupini. Nadalje, očekivane promjene bile su detektirane značajno sporije nego neočekivane, što je bio i slučaj s detekcijom promjena koje su bile u uvjetima otežane vidljivosti. Nije postojala interakcija alkoholiziranosti niti s varijablom očekivanosti promjene, niti s varijablom uvjeta vidljivosti.



Marina Nekić, Vera Čubela Adorić, Ivana Macuka

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Je li za bračno zadovoljstvo važnija pravednost podjele obveza ili doživljaj zadovoljstva njihovim objavljemem?**

Nema sumnje da tranzicija u roditeljstvo vodi promjenama u bračnom odnosu, samo je pitanje koliko su te promjene izražene i koje su domene u bračnom odnosu pritom najosjetljivije. Rezultati istraživanja dosljedno pokazuju da tijekom tranzicije u roditeljstvo bračni parovi doživljavaju negativne promjene koje se očituju u smanjenom bračnom zadovoljstvu i većoj neusklađenosti. Naime, u literaturi se često ističe da na prilagodbu i na doživljaj roditeljstva, a time i na bračni odnos, značajno može utjecati podjela dužnosti i obveza. Cilj ovog rada bio je utvrditi u kojoj mjeri pravednost podjele kućanskih i roditeljskih poslova i zadovoljstvo njihovim obavljanjem pridonosi bračnom zadovoljstvu parova koji se nalaze u različitim razdobljima tranzicije u roditeljstvo. U ovom istraživanju sudjelovalo je 80 parova koji su očekivali rođenje prvog djeteta i 80 parova koji su postali roditelji. Utvrđeno je da žene procjenjuju više zadovoljstva pri obavljanju kućanskih poslova, a najmanje zadovoljstva procjenjuju muškarci kojima su partnerice u drugom stanju. Također je utvrđeno da muškarci percipiraju više pravednosti u podjeli kućanskih poslova, te da parovi koji su postali roditelji doživljavaju relativno manje bračnog zadovoljstva. U poduzorku parova koji čekaju rođenje djeteta jedino je doživljaj pravednosti podjele kućanskih poslova značajno pridonosio bračnom zadovoljstvu. Za očeve su pravednost podjele kućanskih obveza i zadovoljstvo obavljanjem roditeljskih poslova značajno pridonosili bračnom zadovoljstvu, dok su u poduzorku majki za bračno zadovoljstvo značajni prediktori bili pravednost podjele kućanskih poslova i pravednost podjele roditeljskih poslova.

**Sanja Nišević**

*Preshool Teacher Training College, Novi Sad, Serbia*

**Nina Brkić**

*Faculty of Medicine, University of Novi Sad, Serbia*

## **Personality traits and special education students' attitudes toward people with different disabilities**

Personality predisposes individuals to form specific attitudes and to develop particular social acceptance/distance. It has been shown that attitudes towards people with physical, emotional, mental and/or social disabilities are mainly negative. The main purpose of this study was to explore the attitudes of students, future professionals working with people with disabilities, towards four groups: persons with autism, with physical disability, with mental retardation and with multiple disabilities. In total 156 students participated in this study, mean age 21. Three instruments were administrated: Lexi, Attitudes toward Disabled Persons Scale and The Scales of Social Distance (toward people with autism, multiple disabilities and mentally disabled). Multiple regression analysis was used to evaluate the data. The results of this study showed that different personality traits significantly correlated with attitudes or social acceptance toward people with different disabilities. Positive emotionality had significant positive correlation with attitudes toward people with physical disabilities ( $\beta=0.27$ ,  $t=2.54$ ,  $p=0.01$ ), Conscientiousness had negative correlation with social acceptance toward people with autism ( $\beta=-0.23$ ,  $t=2.34$ ,  $p=0.02$ ) and Positive valence had negative correlation with social acceptance toward mentally disabled people ( $\beta=-0.30$ ,  $t=2.94$ ,  $p=0.00$ ). There were no correlations between personality traits and social acceptance toward multiply disabled people.

**Iva Papić**

*Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju  
„Dr. Miroslav Zotović”, Banja Luka, Bosna i Hercegovina*

**Ana Despenić**

*Osnovna škola „Dositej Obradović”, Banja Luka, Bosna i Hercegovina*

## **Povezanost razvoja znanstvenog pojma i divergentnog mišljenja**

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati povezanost stupnja razvijenosti znanstvenih pojmova i stupnja ispoljavanja divergentnog mišljenja na temu životinja (gradivo biologije) kod učenika završnog razreda osnovne škole. Mjerene dimenzije znanstvenih pojmova su: definiranje pojmova, shvaćenost njihovih relevantnih atributa, usporedba pojmova istog i različitog stupnja općenitosti i logičko tumačenje graničnih primjera. Na osnovi ovih dimenzija izvedena je sekundarna dimenzija – stupanj usvojenosti znanstvenog pojma (stupanj kompleksa, pseudopojmova, potencijalnih ili pravih pojmova). Mjerene dimenzije divergentnog mišljenja su: fluentnost ideja, spontana fleksibilnost i originalnost. Teorijski model na koje se naslanja istraživanje je Guildfordova teorija divergentnog mišljenja. U istraživanju je sudjelovalo 30 učenika izjednačenih po spolu, dobi i školskom uspjehu. Test znanstvenih pojmova je proveden individualno, u obliku strukturiranog intervjua tijekom kojeg se vodio protokol. Test divergentnog mišljenja je rađen grupno tijekom jednog školskog sata, nakon čega je vršena kvalitativna i kvantitativna analiza od strane dvije neovisne ispitivačice. Rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna korelacija između stupnja usvojenog pojma i ispoljene divergentnosti mišljenja, no utvrđena je značajna korelacija između fleksibilnosti i tumačenja znanstvenih pojmova putem: navođenja njihovih relevantnih atributa, usporedbom pojmova na istom i različitom nivou općenitosti, i tumačenjem graničnih primjera. Rezultati pokazuju i da učenici koji poznaju granične primjere ne znaju definirati i tumačiti sam pojam. Stoga zaključujemo da školski sustav neadekvatno razvija znanstvene pojmove kod učenika. Niski rezultati na testu divergentnog mišljenja ukazuju na zanemarivanje razvoja ovakvog načina mišljenja u školskom sustavu.

Matej Pavlić, Filip Užarević, Bartul Mimica, Andrea Čudina

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## Dobne i spolne razlike u glazbenim preferencijama

Dosadašnja istraživanja spolnih razlika u glazbenim preferencijama radila su se na uzorcima srednjoškolaca i studenata, a nalazi pokazuju da žene više preferiraju pop, r&b i ostale blaže glazbene žanrove, dok muškarci preferiraju rock, hard rock, heavy metal, i ostale intenzivnije žanrove. U istraživanjima dobnih razlika prevladavaju uzorci adolescenata, gdje je generalni nalaz da su mlađi adolescenti skloniji češćim varijacijama glazbenih preferencija, što se tijekom kasnije adolescencije stabilizira. Iako razmjerno rijetka, istraživanja na uzorcima odrasle i starije dobi pokazuju da ljudi preferiraju laganije žanrove poput soft rocka i klasične glazbe, te općenito kompleksniju glazbu. Naše istraživanje provedeno je u okviru XX. Ljetne psihologijske škole na uzorku od 219 srednjoškolaca (54,8% ženskog spola,  $M=15,7$ ,  $SD=0,45$ ), 197 studenata (54,8% ženskog spola,  $M=23,1$ ,  $SD=0,81$ ) i 182 odraslih (55,5% ženskog spola,  $M=40,2$ ,  $SD=3,42$ ). Glazbene preferencije su mjerene skalom glazbenih preferencija konstruiranom za potrebe ovog istraživanja. U sklopu istraživanja dobivena su tri međunarodna (ritmični, intenzivni i refleksivni) i tri regionalna (konvencionalni, alternativni i refleksivni) faktora glazbenih preferencija. Što se tiče dobnih razlika, dobiveno je da preferencija međunarodnog i regionalnog refleksivnog te regionalnog alternativnog stila raste s dobi, dok preferencija regionalnog konvencionalnog stila opada s dobi. Što se tiče spolnih razlika, dobiveno je da žene više preferiraju međunarodni ritmični stil. Za preferenciju međunarodnog intenzivnog stila dobiven je značajan interakcijski efekt dobi i spola. U uzorku srednjoškolaca i odraslih spolnih razlika nema, dok na uzorku studenata muškarci više preferiraju ovaj stil u odnosu na žene. Dobiveni rezultati se podudaraju s nalazima iz literature.

**Zvezdan Penezić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

**Manda Babić**

*Imotski, Hrvatska*

**Izabela Sorić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Državna matura i zadovoljstvo životom kod adolescenata**

Adolescencija je specifično razdoblje života, obilježeno brojnim izazovima. Prijelaz iz srednje škole na fakultet predstavlja značajan normativni događaj za onaj dio srednjoškolaca koji nastavljaju školovanje, a odnedavno je taj prijelaz obilježen i polaganjem državne mature. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati temporalno zadovoljstvo životom i njegove korelate kod maturanata tijekom polaganja državne mature, te kod učenika trećeg razreda gimnazije koji se tek pripremaju za državnu maturu. Osim temporalnog zadovoljstva životom ispitivano je: samopoštovanje, samoefikasnost, lokus kontrole, socijalne zalihe te stavovi o državnoj maturi. Uzorak se sastojao od 173 ispitanika, 86 učenika trećeg razreda gimnazije i 87 gimnazijskih maturanata. Rezultati su pokazali da ne postoje značajne razlike u temporalnom zadovoljstvu prošlim i sadašnjim životom između maturanata i učenika trećeg razreda. Međutim, postoje razlike u temporalnom zadovoljstvu budućim životom između maturanata i učenika trećeg razreda, pri čemu se pokazalo da maturanti očekuju veće zadovoljstvo. Postoji pozitivna povezanost procjene stresnosti državne mature sa lokusom kontrole, socijalnom integracijom i brigom za druge. Nadalje, učenici zadovoljniji životom imaju veće samopoštovanje i samoefikasniji su te imaju snažnije socijalne zalihe i internalni lokus kontrole.

**Danijela Perić Kosović**

*Obiteljski centar, Rijeka, Hrvatska*

**Tena Velki, Lara Cakić**

*Učiteljski fakultet u Osijeku, Hrvatska*

## **Prezentacija rada Obiteljskog centra**

Obiteljski centar Primorsko-goranske županije je započeo s radom 2007. godine. Trenutačno je sedam zaposlenih djelatnika različitih struka (psiholog, socijalni pedagog, prof. defektolog-smjer PUP, pravnik i socijalni radnik). U Centru se pružaju usluge savjetovanja (individualno, za obitelji, partnere), s ciljem poticanja odgovornog roditeljstva i podizanja kvalitete života djece, mladeži i obitelji. Također se održavaju radionice na teme roditeljstva, partnerskih odnosa te za djecu o nenasilnom rješavanju sukoba i učenju. Neki od realiziranih programa su: „Škola za roditelje”(samoinicijativni dolazak roditelja), „Odgovorno roditeljstvo” (rad sa zatvorenicima), „Igrom do sebe” (kreativni rad s djecom i roditeljima), „Pinklec” (rad s djecom razvedenih roditelja i roditeljima), „Naše dijete” (program za potencijalne i realizirane posvojitelje), „Nenasilno rješavanje sukoba” (djeca osnovnoškolske dobi), „Pomoć u učenju” (osnovnoškolska dob), „Suradnjom do sretnijeg braka” (partnerska), „Klub uspješnih roditelja” (roditelji koji su prošli „Školu za roditelje” i žele nastaviti). Ukupan broj korisnika u 2008. godini je bio 1070, dok je u 2009. godini ukupan broj korisnika bio 1303. Ukupan broj korisnika u 2010. godini do 31.10. je bio 921 (ž=528, m=393). S obzirom na dob, najviše korisnika je bilo u dobi od 31-40 godina (n=354). S obzirom na bračno stanje, najviše korisnika u trenutku korištenja usluga Centra je bilo u braku (436). Ukupno je 319 djece i mladih koristilo usluge Centra, njih najviše u dobi od 7 do 14 godina. Najviše su korištene usluge individualnog savjetovanja. Kao razloge dolaska korisnici navode osobne probleme, pitanja vezana uz partnerstvo, te roditeljstvo.

**Stanislava Popov**

*Medicinska škola, Zrenjanin, Srbija*

**Boris Popov**

*Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Bezuvjetno samoprihvatanje kao korelat mentalnog zdravlja adolescenata**

Bezuvjetno samoprihvatanje predstavlja jedan od bazičnih konstrukata Racionalno emotivno-bihevioralne terapije (REBT). To je samoprihvatanje koje se odriče globalne procjene ljudske vrijednosti uz zadržavanje kritičkog odnosa prema vlastitim postupcima i drugim osobnim karakteristikama, za koje se smatra da su u vezi s redukcijom psihopatoloških problema. Iako predstavlja opći cilj u domeni svog terapijskog pravca, rijetko je empirijski provjeravan. Cilj istraživanja je, stoga, provjera relacija bezuvjetnog samoprihvatanja i varijabli koje na različit način reprezentiraju mentalno zdravlje radi eventualnog provođenja preventivnog adolescentskog programa u ovom području. Mentalno zdravlje adolescenata operacionalizirali smo kroz konstrukte afektiviteta, subjektivnog blagostanja i stupnja anksioznosti i depresivnosti. Za ispitivanje su korišteni provjereni instrumenti: Skala bezuvjetnog samoprihvatanja (USQ), Rosenbergova skala samopouzdanja (RSE), Upitnik za procjenu afektiviteta kao stanja (Panas-X), Beckove skale depresivnosti (BDI) i anksioznosti (BAI). Uzorak je činilo 198 adolescenata s područja Vojvodine. Istraživanje je korelacijsko te su za obradu podataka korištene korelacijske i hijerarhijska regresijska analiza. Sukladno teorijskim pretpostavkama REBT-a, rezultati u domeni bezuvjetnog samoprihvatanja su značajno negativno povezani sa stupnjem anksioznosti, depresivnosti i negativnog afektiviteta. S pozitivnim afektivitetom pak, samoprihvatanje je u pozitivnoj, ali ne i statistički značajnoj vezi. Kao važna tema za razmatranje izdvojilo se pitanje konstruktne validnosti bezuvjetnog samoprihvatanja mjenog jedinim postojećim instrumentom za ovu namjenu, preciznije, pitanje njegove odvojivosti od konstrukta samopouzdanja. Osim što je korelacija između ova dva konstrukta visoka, kada se statistički kontrolira samopouzdanje, značajne veze između bezuvjetnog samoprihvatanja i varijabli mentalnog zdravlja više nisu evidentne.

**Jelena Radanović**

*Department of Psychology, Faculty of Philosophy,  
University of Novi Sad, Serbia*

**Petar Milin**

*Department of Psychology, Faculty of Philosophy,  
University of Novi Sad & Laboratory for Experimental Psychology,  
University of Belgrade, Serbia*

## **The morphosemantic properties of Serbian nouns**

In this study, we examined cognitive status of noun animacy. In all Slavic languages (except Bulgarian and Macedonian) animacy markedness, i.e., genitive-accusative syncretism, exists only in masculine gender. Thus, we selected both masculine and feminine nouns as stimuli in a lexical decision experiment, to answer whether the cognitive system is sensitive to animacy as a semantic category, or simply to morphological markers. In addition, within animates there were equal number of paired (e.g., dečak /boy/ – devojčica /girl/), and pairless (e.g., mornar /sailor/ – žirafa /giraffe/) nouns. Participants (50) were randomly assigned to one of the two experimental lists, which were created to prevent priming between paired nouns. Analysis did not confirm effect of the animacy, neither between nor within genders. However, animates without a pair were processed the slowest, as compared with inanimates ( $t(3975) = 2.42$ ;  $p < 0.05$ ), and animates with a pair ( $t(3975) = 3.09$ ;  $p < 0.01$ ). In the second experiment (additional 86 participants), we selected animate nouns with a pair: morphologically similar (e.g. konobar /waiter/ – konobarica /waitress/) or different (e.g. petao /rooster/ – kokoška /hen/), to test whether morphological similarity caused faster processing of paired animate nouns. We observed no difference in processing of nouns regarding their morphological similarity. At the same time, target's stem frequency effect ( $t(3997) = -3.69$ ;  $p < 0.01$ ) was additionally boosted with the stem frequency of it's word-pair: the higher the frequency of a pair, the faster the processing of the target word ( $t(3997) = -2.53$ ;  $p < 0.05$ ). Present study failed to confirm the cognitive relevance of noun animacy. Yet, findings suggest that existence of a pair in other gender influenced the processing of Serbian animate nouns. This research is co-financed by Ministry of Science and Technological Development, Republic of Serbia (project number: 149039D).



**Biserka Rajković, Sanja Cvejić**

*Departman za psihologiju, Filozofski fakultet, Niš, Srbija*

## **Povezanost bračne usklađenosti sa stilom afektivne vezanosti i samostišavanjem**

Ciljevi istraživanja bili su ispitivanje postojanja korelacije između bračne usklađenosti i stila afektivne vezanosti (AV) te samostišavanja, kao i ispitivanje postojanja razlike u samostišavanju, bračnoj usklađenosti i AV između muškaraca i žena. Istraživanje je obavljeno jer se u istraživanjima bračne interakcije javila potreba za mjerom kvalitete braka koja bi pružila više informacija od obične procjene zadovoljstva brakom. Pretpostavlja se da na funkcioniranje bračne veze mogu utjecati stil partnerske vezanosti bračnih partnera kao i njihovo samostišavanje. Istraživanje je provedeno u Kruševcu i Nišu, gdje je sudjelovalo 60 bračnih parova. Ispitanici su odgovarali na skale samoprocjene. Za ispitivanje bračne usklađenosti korištena je Skala bračne usklađenosti, za ispitivanje stila afektivne vezanosti korišten je Upitnik za ispitivanje stila afektivne vezanosti, a za ispitivanje samostišavanja korištena je Skala samostišavanja. Korišten je i upitnik za prikupljanje sociodemografskih varijabli osmišljen za ovo istraživanje. Dobiveni rezultati pokazuju da najviše ispitanika pripada sigurnom stilu afektivne vezanosti – 45.8 % ukupnog uzorka. Sljedeći po izraženosti u uzorku je okupirani stil afektivne vezanosti s 33.3 %, zatim odbacujući stil i najmanje plašljivi obrazac. Muškarci imaju viši rezultat od žena na skali bračne usklađenosti, ali ta razlika nije statistički značajna. Najviše ispitanika je visoko usklađeno – 48.3% (50% muškaraca i 46.7% žena), dok je 5% ispitanika nisko usklađeno. Samostišavanje je više izraženo na poduzorku žena, nego na poduzorku muškaraca, ali ta razlika nije statistički značajna. Statistički značajna korelacija je nađena između varijable bračne usklađenosti sa sigurnim i izbjegavajućim stilom afektivne vezanosti i samostišavanjem, dok nije nađena statistički značajna korelacija između samostišavanja i AV.

**Elisabeth Ratschnig**

*Alpen-Adria-Universität Klagenfurt, Austria*

**Eberhard Uhl**

*Klinikum Klagenfurt am Wörthersee, Austria*

**Herbert Janig**

*Alpen-Adria-Universität Klagenfurt, Austria*

## **Psychological consequences due to anterior hypopituitarism after a traumatic brain injury and subarachnoid hemorrhage**

Anterior hypopituitarism as well as their associated physical and psychological problems often appears in consequence to a traumatic brain injury (TBI) and subarachnoid hemorrhage (SAH). Facilitated by the rapid technical progress, many studies about hormone deficiency after TBI and SAH were published in the last years. TBI- and SAH-patients suffer a hypopituitarism by 30 to 70% more often than expected (Kreitschmann-Andermahr et al., 2004). For this study 27 TBI- and 28 SAH-patients (32 males and 23 females) were tested. Their age at time of accident was  $55 \pm 15$  (mean  $\pm$  standard deviation). The TBI- and SAH-patients showed a significant lower general health status ( $p < 0.05$ ) compared with the normalized control sample. On test persons whose hormone level was too low or too high no markedly worse mental health was found than on persons with normal hormone level. Only test persons with a higher LH-level ( $r = .021$ ) showed a significant lower mental health. The mental health didn't differ according to sex or kind of injury. This study shows that there is no difference between TBI- and SAH-patients in terms of their mental health, independently of a previous existent anterior hypopituitarism, but compared with the normalized control sample a noticeable worse mental health is revealed.

**Gordana Rendulić**

*XV. gimnazija, Zagreb, Hrvatska*

**Boris Jokić**

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska*

## **Rad s nadarenim učenicima – iskustvo iz prakse**

Ovaj rad opisuje uspostavu programa rada s nadarenim učenicima u XV. gimnaziji u Zagrebu. S ciljem iskorištavanja velikog potencijala učenika te sustavnog praćenja njihovog napredovanja na području matematike i prirodoslovlja, u šk.godini 2008/09 XV. gimnazija u Zagrebu organizirala je poseban program rada s nadarenim učenicima drugog razreda. Početne programske dionice uključivale su edukaciju nastavničkog vijeća, informiranje učenika i njihovih roditelja o ciljevima i prirodi programa, te identifikaciju skupine nadarenih učenika. Identifikacija kognitivnih sposobnosti je provedena testom APM 2. Testiranju je pristupilo 111 učenika iz generacije. Učenici su postigli izrazito visoke rezultate na testu, te je njih 45 odabrano za sudjelovanje u programu nakon konzultacija s predmetnim nastavnicima i nakon procjene motivacije. Učenici su se na osnovi svojih interesa priključili različitim domenskim skupinama u kojima su mogli sudjelovati u kreiranju projektnih zadataka. Rad na projektima je još uvijek u tijeku. Iskustva rada na projektu ukazuju da je potrebno jasnije definirati prava i obveze učenika uključenih u program. Istovremeno u radu se problematizira primjena instrumentarija i proces identifikacije nadarenih učenika srednjoškolske dobi.

**Kristina Sesar**

*Centar za mentalno zdravlje Dom zdravlja Široki Brijeg, Bosna i Hercegovina*

**Nataša Šimić**

*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

**Marijana Barišić**

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Mostar, Bosna i Hercegovina*

## **Strategije suočavanja s vršnjačkim nasiljem i razina pobuđenosti učenika osnovnoškolskog uzrasta**

U brojnim ispitivanjima ispitivali su se odnosi između različitih crta ličnosti i načina suočavanja sa stresom. Međutim, dosadašnja istraživanja nisu uključivala ispitivanja strategija suočavanja s vršnjačkim nasiljem kod učenika različitog stupnja pobuđenosti. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati razlikuju li se učenici u odabiru strategija suočavanja s vršnjačkim nasiljem s obzirom na njihovu razinu pobuđenosti. U istraživanju su sudjelovala 372 učenika petih i osmih razreda osnovnih škola, dobi od 10 do 14 godina. Za određivanje strategija suočavanja s vršnjačkim nasiljem korišten je upitnik strategija suočavanja autora Causey i Dubow (1992), dok je za procjenu crte pobuđenosti korištena Skala pobuđenosti autora Corena (1988). Provjerom faktorske strukture upitnika strategija suočavanja s vršnjačkim nasiljem dobivena su četiri faktora zadovoljavajuće pouzdanosti, koja su interpretirana kao usmjeravanje na problem i traženje socijalne potpore, internaliziranje, distanciranje i eksternaliziranje. Jednofaktorska struktura skale pobuđenosti je također potvrđena u ovom istraživanju. U daljnjim analizama, na osnovi individualnih rezultata na skali pobuđenosti, formirane su skupine nisko i visoko pobuđenih učenika. U svakoj skupini nalazilo se 55 učenika. Testiranjem značajnosti razlika u čestini korištenja pojedinih strategijama suočavanja s vršnjačkim nasiljem dobivene su razlike jedino u korištenju strategija izbjegavanja. Učenici s višom razinom pobuđenosti su češće koristili internaliziranje, eksternaliziranje i distanciranje. Kada je riječ o strategijama usmjeravanja na problem i traženja socijalne potpore nisu nađene značajne razlike s obzirom na razinu pobuđenosti učenika. Dobiveni rezultati su pokazali da je razina pobuđenosti značajan čimbenik u odabiru strategija suočavanja s vršnjačkim nasiljem.

**Jelena Simić**

*Fakultet za menadžment, Novi Sad, Srbija*

**Tamara Kezić,**

*Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Izvori i strategije prevladavanja stresa kod menadžera**

Cilj ovog istraživanja bio je da se utvrde osnovni izvori stresa kod menadžera te koje strategije prevladavanja stresa najčešće koriste. Istraživanjem je obuhvaćena grupa od 250 menadžera s područja Vojvodine. U istraživanju smo se bavili i povezanošću izvora stresa i strategija prevladavanja, kao i utjecajem socijalnih karakteristika ispitanika na strategije prevladavanja stresa i njihovu podložnost određenim stresovima. Mjerni instrumenti za utvrđivanje izvora stresa i strategija prevladavanja stresa podvrgnuti su analizi glavnih elemenata koji su pokazali da su osnovni izvori stresa na poslu menadžera sljedeći: preopterećenost poslom, konfliktne i polivalentne uloge, razvoj karijere i međuljudski odnosi. Osnovne strategije za prevladavanje stresa kod menadžera su: aktivno prevladavanje, traženje podrške, pozitivno reinterpetiranje, planiranje, poricanje, prihvaćanje i humor, kao i samokritika. Socijalne karakteristike ispitanika, spol i obrazovanje pokazali su se kao značajne karakteristike za podložnost stresu i načinu reagiranja na njega.

**Anđela Smolić-Ročak, Ivana Tucak Junaković**  
*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Odnos obrambenih mehanizama i strategija suočavanja u odraslih**

Psihologija se oduvijek zanimala za to kako se ljudi nose s problemima u svakodnevnom životu i štite od stanja stresa. Obrambeni mehanizmi služe tome da bi ljudi izmijenili, iskrivili ili se drugačije obranili od uznemirujućih misli, osjećaja i percepcija čije bi prepoznavanje dovelo do izrazite anksioznosti. Suočavanje se definira kao kognitivni i ponašajni napor osobe da se nosi sa situacijom za koju se procjenjuje da premašuje dostupne resurse. Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati učestalost korištenja pojedinih obrambenih mehanizama i strategija suočavanja u uzorku odraslih, nadalje ispitati da li postoje spolne razlike u njihovom korištenju te ispitati njihovu moguću povezanost. U istraživanju je sudjelovalo 210 sudionika u dobi od 26 do 60 godina, od toga 105 muškaraca i 105 žena. Od mjernih instrumenata korišteni su Upitnik obrambenih mehanizama (DSQ-40, Andrews i sur., 1989) i Upitnik suočavanja sa stresom (Hudek-Knežević i Kardum, 1993). Pokazalo se da sudionici ovoga istraživanja najviše koriste zrele obrane, nakon njih neurotske, te najmanje nezrele. Također, najviše koriste problemu usmjereno suočavanje, nakon toga emocijama usmjereno suočavanje, te najmanje izbjegavanje. Naime, s obzirom da su u odrasloj dobi razvijenije metakognitivne sposobnosti i kontrola emocija, te da odrasli posjeduju veće iskustvo, i očekivalo se da će ispitanici uzorak odraslih češće koristiti adaptivnije obrambene mehanizme i strategije suočavanja. Dobivene su i značajne spolne razlike u korištenju obrambenih mehanizama i strategija suočavanja, što se može pripisati razlikama u socijalizaciji muškaraca i žena. Pokazalo se da žene više koriste neurotske mehanizme, a muškarci nezrele. Također, žene više koriste emocijama usmjereno suočavanje. Pokazalo se da su obrambeni mehanizmi i strategije suočavanja međusobno povezane, što je i očekivano s obzirom da je u oba slučaja riječ o adaptacijskim procesima koji se javljaju kada se osoba nađe u stanju neravnoteže.

**Nevena Stanković, Ivan Panić**

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Suočavanje s neuspjehom, perfekcionizam i školsko postignuće srednjoškolaca**

Istraživanja pokazuju da je školski neuspjeh jedna od najčešćih stresnih situacija u školskom kontekstu, a strategije koje se koriste pri suočavanju s neuspjehom utječu na školsko postignuće. Perfekcionizam definiran kao težnja za nepogrešivošću doprinosi različitim načinima interpretacije zahtjeva sredine koji se stavljaju pred osobu. Cilj ovog istraživanja je bio ispitivanje povezanosti strategija suočavanja s neuspjehom, adaptivnog i maladaptivnog perfekcionizma i školskog uspjeha, te mogućnost predviđanja školskog uspjeha na temelju spomenutih varijabli. Također, zanimala nas je i provjera medijske uloge strategija suočavanja s neuspjehom u odnosu perfekcionizma i školskog uspjeha. Uzorak je obuhvatio 206 učenika gimnazija, oba spola. Za procjenu strategija suočavanja s neuspjehom primijenjena je modificirana verzija Upitnika za suočavanje sa stresom (The Brief Cope, Carver, 1997), za procjenu perfekcionizma Almost Perfect Scale-Revised (APS-R, Slaney et al., 1997). Školsko postignuće je izraženo prosječnom ocjenom na kraju polugodišta. Faktorskom analizom upitnika The Brief Cope dobivene su tri strategije suočavanja: rješavanje problema, traženje emocionalne potpore i reinterpretacija. Rezultati dobiveni hijerarhijskom regresijskom analizom ukazuju da je adaptivni perfekcionizam povezan s učestalijim korištenjem rješavanja problema, a maladaptivni perfekcionizam s traženjem emocionalne potpore. Značajnim prediktorima školskog uspjeha pokazali su se: strategija rješavanja problema i oba aspekta perfekcionizma, s tim da veća sklonost rješavanju problema i adaptivnom perfekcionizmu doprinosi boljem školskom uspjehu, a veća sklonost maladaptivnom perfekcionizmu doprinosi slabijem uspjehu. Utvrđen je i djelomični medijski efekt strategije rješavanja problema na odnos adaptivnog perfekcionizma i postignuća. Dobiiveni rezultati bi mogli poslužiti za stvaranje programa koji bi doprinijeli razvijanju adaptivnih strategija suočavanja sa školskim neuspjehom.

**Matija Svetina**

*Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia*

**Nastja Pucer**

*Ljubljana, Slovenia*

## **Adolescent's perception of risk-taking behaviour**

Adolescents are at especially high risk for getting involved in troubles such as road accidents, unwanted pregnancy or sexual diseases. Studies suggest that increased level of risk-taking behaviour is partly due to social and cognitive changes in adolescence. However, despite the large number of studies regarding risk taking behaviour, little is known about understanding of risk taking and its relation to conceptual change in adolescence. The present study aimed to examine the relations between personal fable, sensation seeking, and understanding of risk taking in adolescents. To assess the concept of risk taking, we created a new measure of risk-taking behaviour consisting of 20 photographs of different activities such as riding bicycle, cooking meal, or extreme skiing. The photographs were first presented to 33 adults who assigned the level of risky behaviour in each case. The situations on the photographs were then individually presented to 200 adolescents aged 12-15, in random order, together with Arnett Inventory of Sensation Seeking (1994), and New Personal Fable Scale (Lapsley et al, 1989). For each situation, we assessed three aspects of the concept of risk taking: the level of perceived risk taking, perceived likelihood for an accident occurrence, and the third person effect. As expected, the results showed younger adolescents and boys to exhibit higher levels of tolerance against risk taking. In addition, both personal fable and sensation seeking were related to all aspects of risk taking concept. The results are discussed both in terms of conceptual changes and their relation to risk taking behaviour, as well as in terms of their implementation to accident-prevention programmes for adolescents.



Slavica Šimić Šašić, Mira Klarin  
*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Neki osobni i okolinski prediktori varanja u srednjoj školi**

Varanje u školi je visoko zastupljeno i učenici ga ne doživljavaju kao moralni problem (Turiel, 1983). Čini se da varanje za učenike, pa i studente, znači snažljivost, inteligenciju. Istraživanja razloge školskog varanja dijele u dvije skupine: internalni (npr. pritisak zbog ocjena, opterećenost, stavovi) i eksternalni (npr. značenje i težina ispita, uvjeti za vrijeme ispita, nadgledanje od strane nastavnika). Neke individualne karakteristike učenika, poput spola, školskog uspjeha, radne etike te karakteristike ličnosti također su se pokazale povezane s varanjem u školi. Šimić Šašić i Klarin (2009) su pokazale da dob učenika, prihvatljivost varanja, eksternalni razlozi te neki aspekti percepcije socijalne nepravde objašnjavaju 42% varijance varanja. U ovom istraživanju, željeli smo ispitati još neke potencijalne, osobne i okolinske prediktore varanja u školi, odnosno utvrditi da li se agresija, prosocijalno ponašanje, empatija i samopoštovanje, kao i neki aspekti kvalitete interakcije s roditeljima i prijateljima javljaju kao prediktori ovog "nedopuštenog" ponašanja. Na uzorku srednjoškolskih učenika (N=390) primijenili smo nekoliko skala pomoću kojih smo mjerili bihevioralni i kognitivni aspekt varanja u školi, agresivno i prosocijalno ponašanje, empatiju i samopoštovanje, zadovoljstvo vlastitom obitelji, usamljenost u obitelji, i percepciju obiteljske nepravde, te kvalitetu prijateljstva i socijalnu usamljenost. Rezultati regresijskih analiza pokazali su da varanje u školi, kao i prihvatljivost takvog ponašanja kod učenika objašnjavaju agresija, zadovoljstvo vlastitom obitelji i socijalna usamljenost. Smjer povezanosti među ispitivanim varijablama sugerira da je varanje prihvatljivije, odnosno da češće varaju agresivniji učenici, učenici koji su manje zadovoljni svojim obiteljima, te učenici koji su manje socijalno usamljeni.

Ana Šimunić, Ljiljana Gregov  
*University of Zadar, Croatia*

## **Conflict between work and family roles and life satisfaction among nurses in different shift systems in Croatia**

The aim of this study was to examine the perception of conflict between work and family roles and job, family, and life satisfaction among nurses in certain parts of Croatia according to different types of shift organization. The total sample included 174 nurses of hospitals in Zadar, Šibenik, and Split who participated in this study. 129 married mothers with various work-time schedules were divided into four different groups according to the way their worktime shifts were organized. The participants completed a survey which included a set of social-demographic type questions, questions about the level and allocation of family responsibilities between spouses, and scales measuring the perceived negative effects of worktime, psychological demands of work, conflict between work and family roles, and semantic differential scales for measuring the affective and cognitive-evaluative component of job, family, and life satisfaction. The results of this study showed that nurses working in permanent morning shifts experience less conflict due to the disturbing effects of work on the family than the other groups of nurses which were working in three shifts including the night shift. There were negative correlations between work-to-family conflict and all the measured components of satisfaction except for the affective component of family satisfaction. The cognitive-evaluative component of job satisfaction was highest among nurses with morning shifts and lowest for the nurses who work in 12-hour shifts, while the affective component of life satisfaction was lowest for the nurses working in irregular and backward rotated shifts. These results are an additional indicator of the different and more or less negative effects of shiftwork on work-family interrole conflict. Also, they additionally support the view that the type of shift rotation also matters.

**Daniela Šincek**

*Studij psihologije, Filozofski fakultet,  
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska*

## **Vršnjaci i problemi ponašanja mladih**

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost osobina vršnjaka i načina provođenja slobodnog vremena s rizičnim i društveno neprihvatljivim ponašanjem mladih. Istraživanje je provedeno na 64 mladića s izrečenim sankcijama zbog kršenja zakona i 66 mladića koji nemaju zakonske sankcije. Dob sudionika je bila između 14 i 21 godinu. Problemi ponašanja operacionalizirani kao rizično i društveno neprihvatljivo ponašanje mjereni su Upitnikom samoiskaza rizičnog i delinkventnog ponašanja mladih (SRDP) – verzijom prilagođenom i za mlade koji krše zakon, te su provjeravani specifični doprinosi vršnjačkih varijabli ukupnom rezultatu i pojedinim subskalama operacionalizirani kao samoiskaz prijatelja, percepcija rizičnosti vršnjaka i percepcija vršnjačkog utjecaja te količina vremena koju provode s prijateljima, a bez nadzora odraslih. Pokazalo se da samoiskazana rizičnost prijatelja doprinosi objašnjenju nekih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja nedelinkvenata, dok nije doprinosila objašnjenju takvih ponašanja u delinkvenata. Ovi podaci ukazuju na važnost korištenja više izvora podataka u ovakvim istraživanjima. U skupini delinkvenata objašnjenju rizičnog i društveno neprihvatljivog ponašanja u većoj mjeri je doprinosila percepcija vršnjačkog utjecaja ( $\beta=0,405$ ,  $p<0,001$ ) nego percepcija rizičnosti vršnjaka ( $\beta=0,287$ ,  $p<0,05$ ). Kod nedelinkvenata značajniji od dva prediktora je bila percepcija rizičnosti vršnjaka (za percepciju rizičnosti vršnjaka  $\beta=0,363$ ,  $p<0,01$  za ukupni rezultat na SRDP), dok je za percepciju vršnjačkih utjecaja  $\beta=0,290$ ,  $p<0,019$ . Moguće je da su ove razlike u doprinosima dviju varijabli zasnovanih na percepciji određene atribuiranjem – delinkventi možda naglašavaju utjecaj vršnjaka kako bi smanjili vlastitu odgovornost za manifestirana ponašanja. Modeli koji uključuju prediktore korištene u ovom istraživanju su se pokazali značajnima za objašnjenje blažih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja.

Ana Marija Španić, Matea Kramarić,

Jasmina Tomas, Kristina Kramar

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Povezanost glazbenih preferencija s važnosti glazbe, religije i nacionalne pripadnosti**

Glazba je važan sastavni dio života u svim ljudskim društvima, te je prisutna u brojnim oblicima i ima mnoge važne funkcije. Zašto ljudi preferiraju određenu vrstu glazbe više nego neku drugu zanimljivo je pitanje na koje dosad nije u cijelosti odgovoreno. Unatoč nedostatku dosadašnjih istraživanja, važnost glazbe, religije i nacionalne pripadnosti mogući su konstrukti koji bi mogli doprinijeti objašnjenju razlika u glazbenim preferencijama. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost glazbenih preferencija i važnosti glazbe, religije te nacionalne pripadnosti. Podaci su prikupljeni u okviru XX. Ljetne psihologijske škole. Ispitanici (N= 616, 55% ženskog spola, prosječne dobi M=25,7, SD=10,20) su u tu svrhu ispunili Skalu glazbenih preferencija, konstruiranu za potrebe Ljetne škole, te tri pitanja o tome koliko im je u životu važna glazba, religija, te nacionalna pripadnost. U sklopu istraživanja dobivena su tri međunarodna (ritmični, intenzivni i reflektivni) i tri regionalna (konvencionalni, alternativni i reflektivni) faktora glazbenih preferencija. Rezultati su pokazali kako je važnost glazbe pozitivno povezana s preferencijom međunarodnog reflektivnog i međunarodnog intenzivnog stila te regionalnog alternativnog stila. Nadalje, pojedinci kojima je religija važnija preferiraju regionalni konvencionalni i regionalni reflektivni stil, te međunarodni ritmični stil, a manje preferiraju međunarodni intenzivni i regionalni alternativni stil. Važnost nacionalne pripadnosti pokazala se pozitivno povezanom s preferencijom regionalnog konvencionalnog i regionalnog reflektivnog stila, a negativno s preferencijom međunarodnog intenzivnog i regionalnog alternativnog stila. Dobiveni rezultati upućuju kako i ove varijable treba uzeti u obzir prilikom objašnjavanja i predviđanja glazbenih preferencija.

**Marijana Šunjić**

*Filozofski fakultet, Mostar, Bosna i Hercegovina*

**Kristina Sesar**

*Dom zdravlja Široki Brijeg, Bosna i Hercegovina*

## **Validacija Upitnika percepcije moći u romantičnoj vezi**

Distribucija moći i pokušaji utjecaja na partnera karakteristika su svih interpersonalnih veza. Moć se u kontekstu romantične veze definira kao relativna mogućnost jednog partnera da djeluje neovisno o drugome, da dominira u donošenju odluka, da može raditi nešto protiv volje partnera te da kontrolira akcije partnera. Strategije utjecaja na partnera ovise o spolu partnera, pa tako muškarci češće koriste otvoreni razgovor, dok žene češće koriste indirektnu strategiju utjecaja, koje, primjerice, uključuju pokušaj manipulacije osjećajima. Istraživanja također pokazuju kako žene predane vezi i, uz to, zaljubljene u partnera percipiraju manje moći u vezi. Moć u vezi je povezana, između ostalog, i s agresivnim ponašanjem u vezi, posebno sa seksualnom agresijom. Pulerwitz i sur. (2000) konstruirali su Sexual Relationship Power Scale (SRPS), namijenjenu upravo mjerenju percepcije moći u vezi, koju je Conroy (2010) prilagodila (Sexual Relationship Power Scale for Malawi). Cilj ovog istraživanja, provedenog na 216 studenata, bio je utvrđivanje psihometrijskih značajki prevedenog Upitnika percepcije moći u romantičnoj vezi. Dok Conroy (2010) izvješćuje o faktorima autonomije, komunikacije, ljubavi i povjerenja te dominacije partnera, u ovom istraživanju dobiveno je trofaktorsko rješenje. Potvrđeni su faktori autonomije, komunikacije i dominacije partnera (Cronbach alfa iznose redom .70, .74 i .69). Čestice faktora ljubav i povjerenje zasićene su faktorima autonomije i komunikacije, a jedna od njih je uklonjena iz upitnika zbog nedovoljne zasićenosti faktorima. Pouzdanost cijele skale je zadovoljavajuća (Cronbach alfa je .77). Pronađene su značajne razlike u faktorima komunikacije i dominacije partnera s obzirom na spol sudionika. Navedeni faktori su, kako se i očekivalo, povezani s nekim interpersonalnim varijablama kao što su ljubomora, seksualno zadovoljstvo i generalno zadovoljstvo vezom.

Sanja Tatalović Vorkapić

*Učiteljski fakultet u Rijeci, Hrvatska*

## Što je socijalna neuroznanost?

Svrha ovog rada je definirati i opisati osnovne karakteristike vrlo mlade znanstvene discipline pod nazivom socijalna neuroznanost. Njezini se korijeni pronalaze u mnogim disciplinama, kao što su socijalna psihologija, neuroznanost, razvojna i kognitivna psihologija, a najčešće se definira kao disciplina koja ispituje neurološke osnove svih onih ponašanja koja se tradicionalno ispituju u okviru socijalne psihologije. U posljednjoj dekadi se unutar ove discipline javio značajan broj istraživanja koja proučavaju biološke mehanizme različitih socijalnih interakcija kao što su: empatija, moralno rasuđivanje, interpersonalna osjetljivost, socijalna kognicija, samoregulacija, itd. Veliki broj istraživanja posvećen je proučavanju biološke osnove empatičkog doživljavanja u kontekstu izloženosti ispitanika percepciji doživljavanja nelagode ili boli kod drugih ljudi. Pored spolnih razlika veliki broj ovih studija uključuje i istovremeno sagledavanje razvojne perspektive socijalnih interakcija u okvirima njihovih neuroloških mehanizama. Istraživači najčešće koriste različite mjere moždane aktivnosti: pozitronsku emisijsku tomografiju (PET), funkcionalnu magnetsku rezonancu (fMRI), evocirane moždane potencijale (ERP) i magnetoencefalografiju (MEG). Njihov je zadatak identifikacija velikog broja područja i njihovih međudnosa povezanih s izvedbom ispitanika u određenim, unaprijed dobro dizajniranim zadacima. Naposljetku, pokušavajući odgovoriti na pitanje o korisnosti socijalne neuroznanosti, istraživanja ukazuju na njezin značajan utjecaj u različitim obrazovnim i neuroetičkim raspravama. Osim toga, radi se o takvom pristupu proučavanju ljudskog ponašanja koje putem psihofizioloških metoda nastoji rasvijetliti neurološku pozadinu sofisticiranih psihičkih stanja, kao što su: produkcija istine ili laži, postojanje pravog ili lažnog sjećanja, stil moralnog rezoniranja i empatičkog razumijevanja, te vrste mišljenja koja se javljaju pri doživljaju odgovornosti ili krivnje.

Kristina Težak, Ines Ostović,

Marija Tödtling, Katarina Lovrenčić

*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Hrvatska*

## **Povezanost konformizma i glazbenih preferencija u funkciji dobi**

Na temelju dosadašnjih spoznaja o glazbenim preferencijama znamo da u funkciji dobi dolazi do promjena u glazbenim preferencijama. S druge strane, dosadašnja istraživanja koja su ispitivala konformizam u funkciji dobi pokazuju kako ljudi s dobi postaju manje podložni socijalnom pritisku drugih te su manje skloni konformiranju. No, dobiveni rezultati su u određenoj mjeri nekonzistentni te se pokazalo kako odnos konformizma i dobi ovisi o konkretnim ponašanjima koja se ispituju. Budući da, prema našim spoznajama, do sada nije provedeno istraživanje kojim bi se ispitao odnos konformizma i glazbenih preferencija, to je bio cilj ovog istraživanja provedenog u okviru XX. Ljetne psihologijske škole. U istraživanju su sudjelovale tri dobne skupine: 219 srednjoškolaca ( $M=15,7$ ,  $SD=0,45$ ), 197 studenata ( $M=23,1$ ,  $SD=0,81$ ) i 182 odraslih ( $M=40,2$ ,  $SD=3,42$ ). Glazbene preferencije mjerene su skalom glazbenih preferencija konstruiranom za potrebe ovog istraživanja, na temelju koje su formirana tri međunarodna (ritmični, intenzivni i reflektivni) i tri regionalna (konvencionalni, alternativni i reflektivni) glazbena stila, dok je kao mjera konformizma korištena Šiberova ljestvica konformizma. Utvrđeno je da se korelacije konformizma i glazbenih preferencija, kao i prediktivna snaga konformizma, mijenjaju u funkciji dobi. Pronađena je značajna pozitivna korelacija konformizma i regionalnog konvencionalnog stila na uzorku srednjoškolaca i odraslih, a negativna korelacija s međunarodnim reflektivnim stilom na uzorku studenata i odraslih. Provedbom regresijske analize utvrđeno je da konformizam ima značajan doprinos u predikciji regionalnog konvencionalnog stila na uzorcima srednjoškolaca i odraslih, međunarodnog reflektivnog stila na uzorcima studenata i odraslih, te regionalnog reflektivnog stila na uzorku studenata. Na temelju rezultata možemo zaključiti da osobe koje postižu viši rezultat na skali konformizma preferiraju glazbene stilove koji su šire prihvaćeni u društvu.

Jasmina Tomašić  
*Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska*

## **Moderira li socijalna poželjnost odgovora odnos implicitnih i eksplicitnih stavova?**

U literaturi je uobičajena podjela stavova na eksplicitne i implicitne. Kod eksplicitnih stavova evaluacije objekta nastale su svjesnim aktivnim promišljanjem o objektu stava, pri čemu je osoba svjesna veze između svog odgovora i stava, dok se kod implicitnih stavova evaluacije događaju automatski, a osoba nije svjesna povezanosti vlastita odgovora i stava. Kao jedna od osnovnih prednosti implicitnih, u odnosu na eksplicitne mjere, navodi se to da su implicitne mjere oslobođene utjecaja socijalno poželjnog odgovaranja, posebno kada se ispituju stavovi prema socijalno osjetljivim temama. Stoga je cilj ovog istraživanja bio utvrditi moderira li tendencija davanja socijalno poželjnih odgovora kod djece odnos implicitnih i eksplicitnih stavova prema različitim grupama (stare osobe i Romi). Istraživanje je provedeno na uzorku N=275 učenika sedmih razreda osnovne škole (132 djevojčice i 143 dječaka). Kao mjera implicitnog stava korišten je Test implicitnih asocijacija (IAT, Greenwald, McGhee i Schwartz, 1998), a kao mjera eksplicitnog stava korištena je Modificirana skala za ispitivanje stavova (Doyle i Aboud, 1995). Tendencija davanja socijalno poželjnih odgovora mjerena je pomoću Crandallove skale socijalno poželjnih odgovora za djecu (Crandall, 1975). Suprotno očekivanjima, zasnovanim na općim teorijskim postavkama i istraživanjima na odraslima, nije utvrđen moderacijski utjecaj tendencije socijalno poželjnog odgovaranja na odnos implicitnih i eksplicitnih mjera stavova prema starim osobama i Romima. Međutim, slični rezultati već su dobiveni na dječjim uzorcima. Rezultati će biti raspravljani pod vidom utjecaja: a) individualnih faktora (mjerenje je bilo anonimno pa sudionici nisu bili opterećeni socijalnom poželjnošću vlastitih odgovora) i b) socijalnih faktora (važnost socijalne norme za manifestaciju tolerantnog/diskriminirajućeg ponašanja).



Ivana Tucak Junaković, Marija Novoselić

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **„Timing” značajnih životnih događaja: kada je pravo vrijeme za?**

Provedeno je istraživanje čiji je glavni cilj bio u uzorku odraslih ispitati percepciju društvenih očekivanja o tome kada bi muškarci i žene u hrvatskome društvu trebali preuzeti određene uloge, tj. kada bi u njihovim životima trebali nastupiti neki značajni događaji poput zapošljavanja, stupanja u brak, rođenja prvog djeteta itd. Nadalje, pokušalo se utvrditi postoje li rodne i dobne razlike u percepciji ovih očekivanja. Percepcija prikladnog vremena za preuzimanje određenih uloga povezana je s konstruktom „socijalnog sata” koji se odnosi na s dobi povezanim očekivanjima različitih životnih događaja. Ta se očekivanja razlikuju ovisno o povijesno-kulturalnom kontekstu i nekim obilježjima pojedinaca koji u njemu žive. U ovom je istraživanju sudjelovalo 160 osoba u dobi od 20 do 60 godina iz različitih dijelova Hrvatske. Sudionici su odgovarali na pitanja koja se odnose na percepciju društvenih očekivanja o tome kada bi muškarci i žene u hrvatskome društvu trebali preuzeti određene uloge. Rezultati istraživanja su pokazali da nema značajne razlike u percepciji društvenih očekivanja u vezi preuzimanja određenih uloga/„timinga” značajnih životnih događaja između muških i ženskih sudionika istraživanja. No, utvrđena je značajna razlika u percepciji ovih očekivanja s obzirom na njihovu dob. Točnije, percepcija prikladne dobi za ženidbu/udaju, preuzimanje majčinske/očinske uloge i uloge djeda/bake bila je u mlađih u odnosu na sredovječne odrasle pomaknuta prema višim vrijednostima, što je vjerojatno posljedica generacijskog utjecaja. Nadalje, utvrđena je značajna razlika u percepciji prikladnog vremena za preuzimanje određenih uloga za muškarce i žene u hrvatskome društvu. Naime, od žena se očekuje da gotovo sve ispitane uloge preuzmu ranije nego muškarci, tj. da mnogi značajni životni događaji (završetak školovanja, zapošljavanje, napuštanje roditeljskog doma, preuzimanje bračne i roditeljske uloge, odlazak u mirovinu, preuzimanje uloge djeda/bake) kod njih nastupe ranije.

**Tena Velki**

*Učiteljski fakultet Osijek, Hrvatska*

**Gabrijela Piri**

*Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska*

## **Validacija Upitnika o nasilju djeteta u školi**

Nasilje među djecom često se definira kao oblik agresivnog ponašanja u kojem postoji nesrazmjer moći između nasilnika i žrtve gdje nasilnik ima veću moć (Rigby, 2002). Cilj rada je validirati Upitnik o nasilju djeteta u školi. Polazište nam je bio UŠN (Upitnik školskog nasilja, 2003) razvijen u sklopu šireg istraživanja Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba. Konstruiran je na temelju Upitnika nasilnik/žrtva autora Dana Olweusa. Upitnik obuhvaća neke demografske karakteristike djeteta. Detaljnije je obuhvaćena učestalost počinjenoga nasilja prema drugoj djeci. Skale doživljenoga i počinjenoga nasilja sastoje se svaka od 19 čestica, koje se odnose na ponašanja koja predstavljaju različite oblike nasilja u školi i putem modernih tehnologija. Ukupno je sudjelovalo 325 učenika od 5. do 8. razreda osnovne škole. Za obje skale upitnika Kolmogorov-Smirnovljev test pokazuje da rezultati nisu distribuirani normalno, odnosno da su distribucije negativno asimetrične. Kako bi se utvrdila konstruktna valjanost ljestvica, provedena je analiza glavnih komponenata. Za skalu doživljenog nasilja utvrđeno je postojanje dva faktora (Scree plot) koji objašnjavaju 41.62% varijance. Prvi faktor smo nazvali nasilje među djecom u školi, te se sastoji od 13 čestica. Drugi faktor, koji smo nazvali nasilje putem modernih tehnologija, sastoji se od 6 čestica. Pouzdanost prvog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.85$ , pouzdanost drugog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.72$ , dok je pouzdanost skale doživljenog nasilja, Cronbach  $\alpha = 0.86$ . Za skalu počinjenog nasilja također je utvrđeno postojanje dva faktora (Scree plot) koji objašnjavaju 44.13% varijance. Prvi faktor smo nazvali nasilje među djecom u školi, te se sastoji od 13 čestica. Drugi faktor, koji smo nazvali nasilje putem modernih tehnologija, sastoji se od 6 čestica. Pouzdanost prvog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.82$ , pouzdanost drugog faktora iznosi Cronbach  $\alpha = 0.70$  dok je pouzdanost skale doživljenog nasilja, Cronbach  $\alpha = 0.83$ .

**Marijana Vukajlović, Valentina Kalaj,  
Nevena Berat, Veljko Jovanović**  
*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

## **Šta nam konstrukt nade govori o mentalnom zdravlju adolescenata?**

Nada se definira kao skup kognicija koji uključuje subjektivni doživljaj osobe da je u stanju pronaći put ka ostvarenju željenih ciljeva i da posjeduje motivaciju da te ciljeve ostvari (Snyder, 2002). Dosadašnja istraživanja su ukazala na značajnu ulogu nade za suočavanje s negativnim stresnim događajima i njen pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje (Valle, Huebner & Suldo, 2006). Cilj ovog istraživanja je ispitivanje razlika među adolescentima s visokom i niskom nadom na različitim pokazateljima mentalnog zdravlja. Uzorak istraživanja je činilo 408 učenika (158 muškog i 250 ženskog spola) srednjih škola, prosječne starosti 16,6 godina. Primijenjeni su sljedeći instrumenti: Children's Hope Scale (CHS; Snyder et al., 1997), Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (MSLSS; Huebner 1994), Depression, Anxiety and Stress Scale (DASS-21; Lovibond & Lovibond, 1995) i Srpski Inventar Afekata Baziran na PANAS-X (SIAB-PANAS; Novović & Mihić, 2008). Ispitanici su na osnovi rezultata na CHS podijeljeni u dvije grupe: grupu s niskom nadom (donji kvartil, 86 ispitanika) i grupu s visokom nadom (gornji kvartil, 96 ispitanika). Dvije grupe ispitanika su pomoću jednosmjerne analize varijance uspoređene na sljedećim zavisnim varijablama: na pozitivnom i negativnom afektu, zadovoljstvu životom (zadovoljstvu sobom, prijateljima, obitelji, školom i okruženjem), depresivnošću, anksioznošću i stresu. Rezultati pokazuju da se adolescenti s visokom i niskom nadom značajno razlikuju na svim indikatorima subjektivnog blagostanja i mentalnog zdravlja. Naime, adolescenti s visokom nadom su generalno zadovoljniji životom, doživljavaju više ugodnih i manje neugodnih emocija i imaju manje simptoma depresivnosti, anksioznosti i stresa. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju izuzetan značaj nade za mentalno zdravlje i ukazuju na važnost ispitivanja nade u istraživanjima subjektivnog blagostanja adolescenata.

**Nina Vukelić, Stanislava Strizović, Ivana Mihić**

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Srbija*

## **Karakteristike adolescentnih partnerskih veza – ponašanja izražavanja ljubavi mladića i djevojaka**

Pilot istraživanjem obuhvaćena su 32 para u kojima su partneri srednje i kasne adolescentne dobi (medijan dobi djevojaka=17, mladića= 19 godina). Većina djevojaka je imala prethodno dugu vezu, dok je oko polovina mladića imala dugu vezu prije sadašnje. Veze u kojima su do sada bili trajale su od 2 do 36 mjeseci. Većina ispitanika (87% mladića i 90.4% djevojaka) dolazi iz potpunih obitelji. Aktualnu vezu podjednako smatraju stabilnom i podjednako su uvjereni u njeno trajanje. Iako su mladići vezom nešto zadovoljniji, razlika nije statistički značajna. Parovi su procjenjivali svoje i partnerove načine izražavanja ljubavi na listi od 50 ponašanja. Kao ponašanja kojima iskazuju ljubav i djevojke i mladići između ostalog, izdvajaju zajedničko vrijeme, nježnost, fizičku intimnost i njegu, dok djevojke izdvajaju i otvorenost i razgovor, a mladići sudjelovanje u problemima partnera i zahvalnost prema partneru. Kod svog partnera kao izraze ljubavi djevojke prepoznaju nježnost i brigu, a mladići brigu i tjelesnu bliskost. Dalje je procjenjivana točnost u percepciji onoga što partner radi kako bi izrazio ljubav. U ovome su se djevojke pokazale vještijima. Mladići su pogrešno procijenili veći broj ponašanja, i to ona ponašanja koja se tiču instrumentalne pomoći, pokazivanja ekskluzivnosti veze i uvažavanja partnera. Rezultati su diskutirani u kontekstu razvojnih kapaciteta adolescentnih veza, ali i aktualnih procesa socijalne tranzicije koji, kako prethodna istraživanja pokazuju, značajno mijenjaju stavove prema vezama kod adolescenata i mladih, te naglašavaju razlike u doživljavanju bliskih veza kod mladića i djevojaka.

Anita Vulić-Prtorić, Luka Marinović  
*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

## **Dimenzije ličnosti kao prediktori obrambenih mehanizama**

U radu je prikazan postupak provjere obrazaca povezanosti između nekih dimenzija ličnosti i obrambenih mehanizama. Istraživanje je provedeno na uzorku od 295 ispitanika (167 ispitanica), studenata Sveučilišta u Zadru, koji su ispunili upitnike DSQ-40 i FPI-R. Upitnik obrambenih stilova (DSQ-40, Andrews i sur. 1993) sadrži 40 tvrdnji koje opisuju 20 obrambenih mehanizama i 3 dominantna obrambena stila (zreli, neurotični i nezreli). Opisi obrambenih mehanizama u DSQ-40 usklađeni su s nomenklaturom u Ljestvici obrambenog funkcioniranja u DSM-IV klasifikaciji. Freiburški inventar ličnosti (FPI-R, Fahrenberg i sur., 2008) namijenjen je mjerenju 10 osobina ličnosti i 2 globalna konstrukta. Osobine ličnosti koje se mjere ovim inventarom jesu: zadovoljstvo životom, društvena usmjerenost, ambicioznost, zakočenost, povećana uzbuđljivost, agresivnost, opterećenost, tjelesne tegobe, zdravstvene brige i otvorenost. Koeficijent pouzdanosti Cronbachov  $\alpha$  kreće se od .55 do .88. Rezultati pokazuju da se studenti i studentice razlikuju s obzirom na dimenzije ličnosti i korištenje mehanizama obrane. Značajna razlika pokazala se u 8 od 12 FPI-R subskala: društvena usmjerenost, ambicioznost, povećana uzbuđljivost, agresivnost, opterećenost, tjelesne tegobe, te ekstraverzija i emocionalnost. Značajna razlika utvrđena je i u 12 od 20 DSQ-40 mehanizama obrane. Značajna razlika utvrđena je i u obrascima povezanosti između pojedinih dimenzija ličnosti i obrambenih mehanizama. Općenito se pokazalo da dimenzije ličnosti bolje predviđaju različite mehanizme obrane kod žena nego muškaraca. Od svih dimenzija ličnosti društvena usmjerenost bila je najbolji prediktor različitih mehanizama obrane i kod studenata i kod studentica.

**Maja Zupančič, Blanka Colnerič, Martina Horvat**

*Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia*

## **Subjective age over adulthood**

The present study aimed at exploring the age trend in subjective age from emerging adulthood into late adulthood as well as at identifying possible demographic factors and knowledge/attitudes toward the old age contributing to the perceived subjective age of the participants. Subjective age – the age people feel of themselves as being – was measured in a sample of 785 Slovene adults (58% female) aged between 18 and 89 years. The sampling was formed through a snowball procedure across the regions of the country. Demographic data and data on subjective age were gathered through personal interviews. The participants also filled out the Facts on Aging Quiz – Revised (Palmore, 1998; Zupančič, 2008), measuring (mis)conceptions about aging, elderly and the old age, and negative bias towards elderly persons. The elderly subsample ( $N = 194$ ) only responded to the Big Five Questionnaire (BFQ; Caprara et al., 1997) which was administered individually. On the average, adults younger than 25 years had slightly older subjective ages than their actual ages, and those older than 25 had younger subjective ages. When the discrepancy between subjective and chronological age in our sample was calculated as a proportion of chronological age, an increase from 9% to 14% was seen after the age of 25 years. The level of education had a small negative effect on the subjective-chronological age discrepancy. In the elderly sample, women and the respondents scoring higher on dominance as measured by the BFQ showed lower discrepancy between subjective and chronological age. In general, demographic variables and (mis)conceptions about aging, elderly and late adulthood accounted for very little variance in subjective age. Similar findings were revealed when the participants' negative bias towards the old age was controlled. Overall, our results support a lifespan-developmental view and a dual age identity model over an age-denial view of subjective age.

**Dragan Žuljević, Vesna Gavrilov-Jerković**

*Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet*

*Univerziteta u Novom Sadu, Srbija*

**Ksenija Kolundžija**

*Institut za psihijatriju, Klinički centar Vojvodine, Srbija*

## **Specifičnosti uporabe strategija prevladavanja kod opijatskih ovisnika u kontekstu transteorijskog modela promjene**

Ranijim istraživanjima (Žuljević, Gavrilov-Jerković, 2007) uočene su konceptualne sličnosti transteorijskog modela promjene (Proschaska et al, 1992), točnije njegove sadržajne dimenzije – procesa promjene, te strategija prevladavanja. Daljnjim nastojanjima da istražimo vezu ovog modela i prevladavanja, bavimo se vremenskom dimenzijom – stadijima promjene. Provedeno istraživanje imalo je za cilj provjeriti postoji li razlika u preferenciji određenih strategija prevladavanja kod opijatskih ovisnika, u odnosu na to u kojem stadiju promjene izvještavaju da se nalaze. Primijenjen je Indikator strategija prevladavanja CSI (Amirkhan, 1990) te Kategorijalna skala stadija promjene (Gavrilov-Jerković, 2001). Uzorak je obuhvatio 197 pacijenta na psihijatrijskom tretmanu ovisnosti od opijata metadonskom supstitucijom. Statističkom obradom z-vrijednosti ukupnih rezultata na subskalama skale strategija prevladavanja (Usmjerenost na problem, Traženje socijalne podrške, Izbegavanje), hijerarhijska klaster analiza ukazala je na 4 grupe ispitanika. Nehijerarhijskom klaster analizom formirane su grupe ispitanika okupljene oko specifične preferencije strategija, a analiza varijance ukazala je da je opravdano smatrati ih odvojenim entitetima ( $F=85,96$ ;  $p=0,00$ ), te je učinjena krostabulacija pripadnosti klasterima s kategorijama stadija promjene (Prekontemplacija, Kontemplacija, Priprema, Akcija i Održavanje). Rezultati ukazuju da se u klasterne koje odlikuje visoka uporaba svih strategija ili pak svih osim Izbjegavanja, pretežno grupiraju pacijenti iz viših stadija promjene, dok se u klasterima definiranim niskom neselektivnom uporabom strategija, te visokim Izbjegavanjem, grupiraju pacijenti iz pretežno svih stadija promjene. Dobijeni nalazi sugeriraju da se na osnovi specifične uporabe strategija prevladavanja može prepoznati stadij promjene pacijenta, ali ne i suprotno, što je djelomice sukladno pretpostavkama modela. Bit će diskutirane teorijske i praktične implikacije ovih nalaza.







**Adrese autora / Authors addresses**

**A**

Ačić, Gordana

gordanaacic@gmail.com

Ahmed, Oktay

oktayahmed@yahoo.com

Ajdukovic, Dea

dea\_ajdukovic@yahoo.com

Ajduković, Dean

dajdukov@ffzg.hr

Ajduković, Marina

marina@dpp.hr

Alerić, Marko

maleric@ffzg.hr

Alispahić, Sabina

sabina\_alispahic@hotmail.com

Antunović, Ana

anapsiant@gmail.com

Arambašić, Lidija

larambas@ffzg.hr

Arnaudova, Sofija

sofijaarnaudova@yahoo.com

Arzenšek, Ana

ana.arzensek@fm-kp.si

**B**

Babarović, Toni

toni.babarovic@pilar.hr

Babić, Manda

mandababic@gmail.com

Babić Čikeš, Ana

anababic.os@gmail.com

Bagrationy, Konstantin

sau\_ko@mail.ru

Bajšanski, Igor

sibajsan@ffri.hr

Bakotić, Marija

mbakotic@imi.hr

Banožić, Adrijana

adriana.banozic@gmail.com

Baraban, Dunja

baraban.dunja@kbo.hr

Baranović, Branislava

baranov@idi.hr

Barić, Renata

renata.baric@kif.hr

Barišić, Marijana

marijana.barisicc@gmail.com

Bartolac, Andreja

andreja.bartolac@zvu.hr

Bašić, Josipa

basic@erf.hr

Bastijanić, Tamara

tamaraaba@gmail.com

Beara, Mirjana

mirjana.beara@gmail.com

Berat, Nevena

b\_nevena@hotmail.com

Bešlić, Morena

morena87@net.hr

Bezinović, Petar

petar@idi.hr

Bezjak, Robert

robert.bezjak@amis.net

Bilić, Vesna

vesna.bilic@ufzg.hr

Bjekić, Jovana

bjekicjovana@gmail.com

Blazevska-Stoilkovska, Biljana

biljanabs@yahoo.com

Bodroža, Bojana

bojana.bodroza@gmail.com

Bogatyeva, Olga

olgabogatyeva@hotmail.com

Bogdanović, Milena

eminovic73@gmail.com

Bogner, Ivona  
ivonabogner@rocketmail.com

Bosnar, Ksenija  
xenia@kif.hr

Bosnić, Ljiljana  
bosnicljiljana@gmail.com

Bošković, Irena  
irena.boskovic@gmail.com

Bovan, Kosta  
kosta.bovan@gmail.com

Bradić, Sanja  
sbradic@ffri.hr

Bratko, Denis  
dbratko@ffzg.hr

Brdarić, Dragana  
draganabrdaric@gmail.com

Brkić Šmigoc, Jelena  
brkic.jelena@gmail.com

Brkić, Nina  
brkicn@uns.ac.rs

Brković, Irma  
ibrkovic@ffzg.hr

Brnović, Irena  
irenabrnovic@yahoo.com

Bubić, Andreja  
bubich@gmail.com

Bucik, Valentin  
tine.bucik@ff.uni-lj.si

Bugarski, Vojislava  
vbugarski@eunet.rs

Burić, Irena  
inekic@unizd.hr

Buško, Vesna  
vbusko@ffzg.hr

Butković, Ana  
abutkovi@ffzg.hr

## C

Cakić, Lara  
laracak@yahoo.com

Caporusso, Grazia  
gcaporusso@units.it

Cecić Erpič, Saša  
sasa.cecic@fsp.uni-lj.si

Cifrek-Kolarić, Marta

Cigić, Dunja  
dunja.cigic@gmail.com

Colnerić, Blanka  
blanka.colneric@ff.uni-lj.si

Costea Barlutiu, Carmen  
carmencostebarlutiu@yahoo.com

Crownover, John  
jcrowover@carenw.org

Cvejić, Sanja  
sanja.cvejic@gmail.com

## Č

Čehil, Kristina  
kristina.cehil@gmail.com

Čima, Ana  
anacima.psi@gmail.com

Čoderl, Sana  
sana.coderl@gmail.com

Čolić, Monika  
monikacolic@yahoo.com

Čorkalo Biruški, Dinka  
dcorkalo@ffzg.hr

Čudina, Andrea  
andrea\_cudina@yahoo.com

Čuljak, Anita  
aniculjak@gmail.com

Čuržik, Doris  
doriscrzk@yahoo.co.uk

## Ć

Ćirović, Ivana  
cirovicivana@gmail.com

Ćubela Adorić, Vera  
vcubela@unizd.hr

Ćurković, Natalija  
natalija.curkovic@ncvvo.hr

## D

Davidović, Nikolina  
ndavidov2@ffzg.hr

Delač Horvatinčić, Ivana  
ivana.delac@yahoo.com

Delale, Eva Anđela  
andelale@yahoo.com

Denkova, Frosina  
frosinadenkova@gmail.com

Despenić, Ana  
ana.despenic@gmail.com

Deutmeyer, Melanie  
m.deutmeyer@fh-kaernten.at

Dimitirijević, Aleksandar  
adimitri@f.bg.ac.rs

Dinić, Bojana  
bojana.dinic@ff.uns.ac.rs

Dittrich, Regina  
regina.dittrich@wu.ac.at

Djordjevic, Branislav  
mutenmork@gmail.com

Dodaj, Arta  
artadodaj@gmail.com

Dodig, Dora  
doradodig@gmail.com

Domijan, Dražen  
ddomijan@ffri.hr

Domitrovich, Celene  
cxd130@psu.edu

Drače, Saša  
dracesasa@hotmail.com

Dulanović, Milena  
milenadulanovic@gmail.com

Durniat, Katarzyna  
katarzyna@durniat.pl

Dušanić, Srđan  
dusanic@teol.net

## Đ

Đapo, Nermin  
nermin.djapo@ff.unsa.ba

Đerić, Ivana  
idjeric@rcub.bg.ac.rs

Đević, Rajka  
rdjevic@rcub.bg.ac.rs

Đokić, Teodora  
teodoradjokic@post.com

Đurišić-Bojanović, Mirošava  
mdjurisic@rcub.bg.ac.rs

## E

Eminović, Fadilj  
eminovic73@gmail.com

Eric, Milica  
milica.eric@yahoo.com

## F

Fako, Indira  
indira\_fako@yahoo.com

Fekonja Peklaj, Urška  
urska.fekonja@ff.uni-lj.si

Ferić Šlehan, Martina  
mferic@erf.hr

Francišković, Tanja  
tanja.franciskovic@medri.hr

Frankus, Elisabeth  
e.frankus@dieberater.com

Frichand, Ana  
anebeba@yahoo.com

Furlan, Maja  
maja.furlan@ff.uni-lj.si

## G

Galić, Slavka  
slavka.galic@po.t-com.hr

Galić, Zvonimir  
zvonimir.galic@ffzg.hr

Gavrilov-Jerković, Vesna  
jerkovso@eunet.rs

Gazdić-Alerić, Tamara  
tamara.gazdic@zg.t-com.hr

Genc, Ana  
annag@neobee.net

Gereš, Natko  
natkogeres@gmail.com

Golubović, Špela  
spela@uns.ac.rs

Gračanin, Asmir  
agracanin@ffri.hr

Greenberg, Mark T.  
mxg47@psu.edu

Gregov, Lijljana  
ljgregov@unizd.hr

Grozić-Živolić, Sonja  
sonja.grozic-zivolic@istra-istria.hr

Gršković, Vanja  
vanja.grskovic@gmail.com

Grubić, Marina  
marinagrubic@inet.hr

Gulan, Tanja  
tagulan@unizd.hr

Gutvajn, Nikoleta  
ngutvajn@rcub.bg.ac.rs

## H

Hadžiahmetović, Nina  
n.hadziahmetovic@gmail.com

Hadžić, Alisa  
naomadic@hotmail.com

Hagendorfer-Jauk, Gabriele  
G.Hagendorfer@fh-kaernten.at

Hanak, Nataša  
hanakn@gmail.com

Hasanagić, Anela  
anela315@gmail.com

Hasandedić, Lejla  
lejla1428@hotmail.com

Hatzinger, Reinhold  
reinhold.hatzinger@wu.ac.at

Hauptfeld, Valerija  
valerija.hauptfeld@gmail.com

Hedrih, Anđelka  
handjelka@hm.co.rs

Hedrih, Vladimir  
vhedrih@filfak.ni.ac.rs

Hildebrandt, Andrea  
andrea.hildebrandt@hu-berlin.de

Hindija, Adna  
adna.hin@hotmail.com

Horvat, Martina  
martina.horvat@ff.uni-lj.si

Hromatko, Ivana  
ihromatk@ffzg.hr

Huić, Aleksandra  
ahuic@ffzg.hr

Husremović, Dženana  
dzenana.husremovic@ff.unsa.ba

Huston, Ted  
huston.ted@gmail.com

## I

Ilić, Ljiljana  
ljiljana.ililc@yahoo.com

Ivanec, Dragutin  
divanec@ffzg.hr

Ivanov, Michael  
ivanov-michael@mail.ru

Ivanović, Anja  
aniva7@yahoo.com

Ivanović, Tamara  
tamarai81@yahoo.com

## J

Jablan, Branka  
jablanb@vektor.net

Jakovčić, Ines  
ijakovcic@ffri.hr

Jakovljević, Miro  
predstojnik\_psi@kbc-zagreb.hr

Jambrović Čugura, Ivana  
ijambrovic@yahoo.com

Janig, Herbert  
Herbert.Janig@uni-klu.ac.at

Jarić Busarac, Ana  
busaracana@gmail.com

Jensterle, Jože  
joze.jensterle@psih-klinika.si

Jerković, Ivan  
jerkovso@eunet.rs

Jerneić, Željko  
zeljko.jerneic@ffzg.hr

Jeromen, Tina  
tina.jeromen@gmail.com

Jokić, Boris  
boris@idi.hr

Jokić-Begić, Nataša  
njbegic@ffzg.hr

Jošić, Smiljana  
smiljana.josic@gmail.com

Jovanović, Bojana  
bjovanovic123@gmail.com

Jovanović, Veljko  
vejo@uns.ac.rs

Jugović, Ivana  
jugovic@idi.hr

Juretić, Jasminka  
jasminka2@ffri.hr

Jurin, Tanja  
tjurin@ffzg.hr

Jurkin, Marina  
mjurkin@unizd.hr

## K

Kahrović, Nejra  
kahrovicnejra@hotmail.com

Kajtna, Tanja  
tanja.kajtna@fsp.uni-lj.si

Kalaj, Valentina  
valkalaj@hotmail.com

Kamenov, Željka  
zkamenov@ffzg.hr

Kardum, Igor  
kardum@ffri.hr

Kendel, Jelena  
jelena.kendel@gmail.com

Kereša, Marina  
marina.keresa@gmail.com

Keresteš, Gordana  
gkereste@ffzg.hr

Kezić, Tamara  
kezict@EUnet.rs

Klarin, Mira  
mklarin@unizd.hr

Kodžopeljić, Jasmina  
skali@sbb.rs

Kolenović – Đapo, Jadranka  
jadranka.kolenovic-djapo@ff.unsa.ba

Kolesarić, Vladimir  
vkolesar@ffzg.hr

Kolić-Vehovec, Svjetlana  
skolic@ffri.hr

Koludrović, Morana  
morana@ffst.hr

Kolundžija, Ksenija  
kkolundzija@sezampro.rs

Komidar, Luka  
luka.komidar@ff.uni-lj.si

Kos Bzik, Lidija  
lidija.kos-bzik@skole.hr

Koso-Drljević, Maida  
maidako@bih.net.ba

Košćec, Adrijana  
akoscec@imi.hr

Kotzmuth, Ana  
ana.kotzmuth@skole.hr

Kovač, Rafaela  
raffaella.kovac@gmail.com

Kozarić Ciković, Marijana  
marijana.kc@gmail.com

Kozina, Ivana  
ivanakozina@hotmail.com

Kozina, Mihael  
mihael.kozina@gmail.com

Kozlovskaya, Galina  
kozgalina17@mail.ru

Kramar, Kristina  
kkramar@ffzg.hr

Kramarić, Matea  
mkramari@ffzg.hr

Kranželić, Valentina  
vkranzel@erf.hr

Krapić, Nada  
nkrapic@ffri.hr

Kresić, Marijana  
mkresic@unizd.hr

Krip, Marija  
marija.krip@gmail.com

Kristofić, Barbara  
bkristofic@yahoo.com

Krkobabić, Marijana  
eminovic73@gmail.com

Krznarić, Tina  
krznaric.tina@gmail.com

Kukić, Miljana

Kurtović, Ana  
anakurtovic@yahoo.com

Kuterovac Jagodić, Gordana  
gkuterov@ffzg.hr

## L

Lauri Korajlija, Anita  
alauri@ffzg.hr

Lebedev, Alexander  
lebedev-lubimov@yandex.ru

Letina, Srebrenka  
srebrenka@idi.hr

Lotar, Martina  
martina.lotar@gmail.com

Lovrenčić, Katarina  
katarininmail@gmail.com

Löw, Ajana  
alow@ffzg.hr

Luccio, Riccardo  
rluccio@units.it

Lučev, Ivana  
ivanalucev@gmail.com

Lüdtke, Oliver  
oliver.luedtke@hu-berlin.de

## LJ

Ljubičić, Antoaneta  
antoanetta1@net.hr

Ljubin Golub, Tajana  
tajana.ljubingolub@ufzg.hr

Ljubotina, Damir  
dljuboti@ffzg.hr

## M

Macuka, Ivana  
ivana.moranduzzo@unizd.hr

Madahi, Muhammad Abraham  
memadahi@yahoo.com

Madej, Marta  
mmadej@gmail.com

Marinović, Luka  
lumarinov@unizd.hr

Marinović, Mladen  
marin@kset.org

Marjanovič Umek, Ljubica  
ljubica.marjanovic@ff.uni-lj.si

Marković, Laura  
laura.markovic@gmail.com

Marković, Slobodan  
smarkovi@f.bg.ac.rs

Martinac-Dorčić, Tamara  
tamaram@ffri.hr

Marušić, Iris  
iris@idi.hr

Maslach, Christina  
maslach@berkeley.edu

Maslić Seršić, Darja  
dmaslic@ffzg.hr

Masten, Robert  
robert.masten@ff.uni-lj.si

Matešić, Krunoslav  
kmatesic@ffzg.hr

Medjedovic, Janko  
edjedovic@fmk.edu.rs

Međugorac, Vanja  
vanjamedugorac@gmail.com

Mentus, Tatjana  
mentust@gmail.com

Mičić, Lucija  
skaoss@gmail.com

Mihić, Ivana  
imihic@ff.uns.ac.rs

Mihić, Josipa  
jmihic@erf.hr

Mihić, Vladimir  
mihic@ff.uns.ac.rs

Mijatović, Luka  
luka.mijatovic@gmail.com

Mikac, Una  
una10@yahoo.com

Mikloušić, Igor  
Igor.Miklousic@pilar.hr

Milas, Goran  
Goran.Milas@pilar.hr

Milić, Marija  
marija.milic@os.t-com.hr

Milin, Petar  
pmilin@ff.uns.ac.rs

Miljanović, Ljiljana  
miljana88@gmail.com

Miloloža, Marina  
marina.miloloza@ufzg.hr

Mimica, Bartul  
bmimica@ffzg.hr

Mitić, Marija  
mmitic@f.bg.ac.rs

Mlačić, Boris  
Boris.Mlacic@pilar.hr

Mlakar, Janez  
mlakar.janez@amis.net



Modić Stanke, Koraljka  
kmstanke@ffzg.hr

Mohorić, Tamara  
tmohoric@ffri.hr

Molan, Marija  
marija.molan@guest.arnes.si

Moradi, Iraj  
iranvaj52@gmail.com

Mujagić, Amela  
amela\_m@bih.net.ba

## N

Nekić, Marina  
marina@unizd.hr

Nikić, Radmila  
radmilanikic@gmail.com

Nišević, Sanja  
sanjanisevic@neobee.net

Noć, Marko

Novak, Kristian  
knovak2@ffzg.hr

Novak, Miranda  
mnovak@erf.hr

Novoselić, Marija  
marija.novoselic@gmail.com

Novović, Zdenka  
zdenov@ff.uns.ac.rs

## O

Obradović, Vladimir  
vladimir.obradovic@zg.t-com.hr

Okanović, Dragana  
okanovici@neobee.net

Okanović, Predrag  
okanovici@neobee.net

Okovacki, Samanta  
seymifox@gmail.com

Opačić, Goran  
opacicg@f.bg.ac.rs

Ostović, Ines  
iostovic@ffzg.hr

Ožura, Ana  
ana.ozura@kclj.si

## P

Pacić, Sanela  
sanela.pacic@gmail.com

Padelin, Patricija  
patricija.pad@gmail.com

Panić, Ivan  
gr8divide@gmail.com

Papić, Iva  
iva.papic@yahoo.com

Parmač Kovačić, Maja  
maja.parmac@ffzg.hr

Pavela, Irena  
irena.pavela@gmail.com

Pavlić, Matej  
mpavlic2@ffzg.hr

Pavlin-Bernardić, Nina  
nbernardi@ffzg.hr

Pavlović, Milica  
milicapavlovic@sbb.rs

Pedović, Ivana  
ivana.pedovic@gmail.com

Pehlić, Izet  
izet.pehlic@gmail.com

Pejić, Mina  
mina.hagen@gmail.com

Pekić, Jasmina  
jasminadream@yahoo.com

Penezić, Zvezdan  
zvvezdan@unizd.hr

Perić Kosović, Danijela  
d.peric.kosovic@oc-pgz.hr

Peterec Kotar, Darija  
peterec.d@gmail.com

Petrović, Danijela  
dspetrov@f.bg.ac.rs

Petrović, Dijana  
dijana.tufna@gmail.com

Petrović, Nebojša  
npetrovi@f.bg.ac.rs

Pibernik-Okanović, Mirjana  
pibernik@idb.hr

Piri, Gabrijela  
gpiri@ffos.hr

Plečaš, Mara  
mara.plecas@gfk.com

Pletikosić, Sanda  
spletikosic@ffri.hr

Podlesek, Anja  
anja.podlesek@ff.uni-lj.si

Pokrajac-Bulian, Alessandra  
pokrajac@ffri.hr

Popov, Boris  
boris.popov@ff.uns.ac.rs

Popov, Stanislava  
stanislava.popov@gmail.com

Pötscher-Gareiß, Michaela  
michaela.gareiss@uni-klu.ac.at

Proroković, Ana  
aprorok@unizd.hr

Prot, Franjo  
pipo@kif.hr

Prot, Sara  
sprot@iastate.edu

Pucer, Nastja  
nastjapucer@gmail.com

Puklek Levpušček, Melita  
melita.puklek@ff.uni-lj.si

## R

Raboteg-Šarić, Zora  
zora.raboteg-saric@pilar.hr

Račevska, Elena  
eracevsk@ffzg.hr

Rački, Željko  
zracki@yahoo.com

Radanović, Jelena  
radanovicj@gmail.com

Radošević-Vidaček, Biserka  
bvidacek@imi.hr

Radulović, Danka  
dankamr@gmail.com

Rajković, Biserka  
bisa989@gmail.com

Rajter, Miroslav  
mrajter@pravo.hr

Raleva, Marija  
marijaraleva@gmail.com

Ratschnig, Elisabeth  
eratschn@edu.uni-klu.ac.at

Rebernjak, Blaž  
brebernj@ffzg.hr

Rebić, Veseljka  
verebic@ffzg.hr

Reić Ercegovac, Ina  
inareic@ffst.hr

Rendulić, Gordana  
grendulic@mioc.hr

Repišti, Selman  
selman9r@yahoo.com

Ricijaš, Neven  
neven.ricijas@gmail.com

Rimac, Ivan  
ivan.rimac@pravo.hr

Ristić Dedić, Zrinka  
zrinka@idi.hr

Robitzsch, Alexander  
a.robitzsch@bifie.at

Rode, Danuta  
rode.dan\_xl@wp.pl

Rode, Magdalena  
magdalena.rode@us.edu.pl

Romani, Tena  
psiholog@marina-kastela.hr

Rončević Zubković, Barbara  
roncevic@ffri.hr

Rovan, Daria  
drovan@ffzg.hr

Ručević, Silvija  
s.rucevic.03@cantab.net

## S

Salkičević, Svjetlana  
ssalkice@ffzg.hr

Salvesani, Antonia  
a.salvesani@gmail.com

Samadzadeh, Mona  
mona.samadzadeh@gmail.com

Savanović, Ljubomir  
ljsavanovic@gmail.com

Schiavuzzi, Lara  
lara.schiavuzzi@gmail.com

Schröger, Erich  
schroger@rz.uni-leipzig.de

Schubotz, Ricarda  
schubotz@nf.mpg.de

Senft, Birgit  
office@statistix.at

Sesar, Kristina  
ksesar@gmail.com

Shurbanovska, Orhideja  
surbanovska@yahoo.com

Simić, Jelena  
simic@famns.edu.rs

Slavković, Sanela  
sanela.slavkovic@gmail.com

Šlazyk Sobol , Magdalena  
magdalena.slazyk@gmail.com

Slišković, Ana  
aslavic@unizd.hr

Smederevac, Snežana  
smederevac@sbb.rs

Smojver-Ažić, Sanja  
smojver@ffri.hr

Smolić-Ročak, Anđela  
asmolicr@gmail.com

Smrdu, Maja  
majasmu@yahoo.com

Smuđa, Marija  
s\_maya\_87@yahoo.com

Sočan, Gregor  
gregor.socan@ff.uni-lj.si

Soranzo, Alessandro  
a.soranzo@tees.ac.uk

Sorić, Izabela  
isoric@unizd.hr

Spasovski, Ognen  
ognen@fzf.ukim.edu.mk

Srna, Jelena  
jsrna@f.bg.ac.rs

Stamenkova Trajkova, Verica  
vericatrajkova@gmail.com

Stanimirović, Dragana  
dragana-s@open.telekom.rs

Stanković, Nevena  
nevena.stankovic@gmail.com

Stanojević, Marija  
buvarica@gmail.com

Stavrić, Stevan  
stevan.stavric@gmail.com

Stevanović, Aleksandra  
stevanovic.aleksandra@gmail.com

Stevković, Ljiljana  
stevkoviclj@gmail.com

Stojanović, Kristina  
kika17@gmail.com

Stojimirović, Elena  
ela.s.999@gmail.com

Strahinja Ratković, Ana  
anastrahinja.ratkovic@gmail.com

Strizović, Stanislava  
stasa.strizovic@gmail.com

Suessenbacher, Gottfried  
gottfried.suessenbacher@uni-klu.ac.at

Sušac, Nika  
nsusac@pravo.hr

Sušanj, Zoran  
zsusanj@ffri.hr

Svetina, Matija  
m.svetina@ff.uni-lj.si

## Š

Šabić, Josip  
josip.sabic@ncvvo.hr

Šehanović, Aida  
aida.sehanovic@bih.net.ba

Šetić, Mia  
mia-setic@ffri.hr

Šimić Šašić, Slavica  
ssimic@unizd.hr

Šimić, Nataša  
nsimic@unizd.hr

Šimunić, Ana  
asimunic@unizd.hr

Šincek, Daniela  
daniela.sincek@gmail.com

Španić, Ana Marija  
anamariaspanic@yahoo.com

Šunjić, Marijana  
marijana.sunjic@gmail.com

Šverko, Iva  
iva.sverko@pilar.hr

## T

Tadinac, Meri  
mtadinac@ffzg.hr

Tahirovic, Senija  
stahirovic@epn.ba

Takšić, Vladimir  
vtaksic@ffri.hr

Taslak, Marina  
marina.taslak@gmail.com

Tatalović Vorkapić, Sanja  
sanjatv@ufri.hr

Tenjović, Lazar  
ltenjeovi@f.bg.ac.rs

Težak, Kristina  
ktezak@ffzg.hr

Thomas, Almut  
Almut.Thomas@uni-klu.ac.at

Tišma, Mariana  
marianat@tims.edu.rs

Tkalčić, Mladenka  
mladenka.tkalcic@ffri.hr

Todorović, Marina  
maricky\_rnb@yahoo.com

Tödtling, Marija  
mtodtlin@ffzg.hr

Tolanov, Ana  
atolanov@ffzg.hr

Tomanović, Katarina  
katarina.tomanovic@hzz.hr

Tomas, Jasmina  
jtomas@ffzg.hr

Tomašić, Jasmina  
jtomasic@ffos.hr

Tomić, Nataša  
nalletomic@gmail.com

Tonković, Maša  
masa.tonkovic@ffzg.hr

Tonković, Mirjana  
mtonkovi@ffzg.hr

Tošković, Oliver  
otoskovi@f.bg.ac.rs

Trajkov, Ivan  
ivantrajkov@hotmail.com

Trboglav, Martina  
martina.trboglav@ramiro.hr

Tucak Junaković, Ivana  
itucak@unizd.hr

Tumbas, Marina  
mtumbas@ffzg.hr

## U

Uhl, Eberhard  
eberhard.uhl@lkh-klu.at

Urch, Dražen  
durch@ffzg.hr

Užarević, Filip  
fuzarevi@ffzg.hr

## V

Vasojević, Slađana  
eminovic73@gmail.com

Velki, Tena  
tvelki@gmail.com

Vidanović, Snežana  
neza54@gmail.com

Vincelj, Tomislav  
tomislav.vincelj@gmail.com

Vizek-Vidović, Vlasta  
vvizek@idi.hr

Vlahinja, Helena  
helena.vlahinja@gmail.com

Vlajković, Ana  
vlajkovic@beocity.net

Vlašić-Cicvarić, Inge  
inge\_v\_c@yahoo.com

Vodanović Kosić, Ana  
anavodanovickosic@gmail.com

Vranić, Andrea  
avranic@ffzg.hr

Vranj, Edin  
edin.vranj@yahoo.com

Vučetić, Milica  
mlc.vctc@gmail.com

Vučetić, Sanja  
sanjavctc@yahoo.com

Vujić, Sunčana  
sunchana\_burn@yahoo.com

Vukajlović, Marijana  
mariyanna.89@gmail.com

Vukasović, Tena  
tvukasov@ffzg.hr

Vukelić, Nina  
ninavukelic89@gmail.com

Vukobrat, Sonja  
somentality@gmail.com

Vulić-Prtorić, Anita  
avulic@unizd.hr

## W

Wilhelm, Oliver  
oliver.wilhelm@uni-due.de

## Z

Zabukovec, Vlasta  
vlasta.zabukovec@ff.uni-lj.si

Zarevski, Predrag  
pzarevsk@ffzg.hr

Zdravković, Sunčica  
szdravko@f.bg.ac.rs

Zoletić, Emina  
emina\_psihologija@yahoo.com

Zupančič, Maja  
maja.zupancic@ff.uni-lj.si

## Ž

Žauhar, Valnea  
vzauhar@ffri.hr

Želeskov-Đorić, Jelena  
jelena.zeleskov.djoric@fmk.edu.rs

Žeželj, Iris  
zezelj.iris@gmail.com

Živanović, Marko  
markozivanovic13@gmail.com

Živčić-Bećirević, Ivanka  
izivcic@ffri.hr

Žuljević, Dragan  
drzuljevic@yahoo.com



## **Kazalo autora / Authors index**

**A**

Ačić, Gordana 144  
 Ahmed, Oktay 98  
 Ajduković, Dea 64  
 Ajduković, Dean 83, 128, 178  
 Ajduković, Marina 20, 22  
 Alerić, Marko 50  
 Alispahić, Sabina 196  
 Antunović, Ana 197  
 Arambašić, Lidija 58, 60  
 Arnaudova, Sofija 65, 186  
 Arzenšek, Ana 67

**B**

Babarović, Toni 70, 180  
 Babić, Manda 233  
 Babić Čikeš, Ana 45  
 Bagrationy, Konstantin 68  
 Bajšanski, Igor 167  
 Bakotić, Marija 69, 156  
 Banožić, Adrijana 37  
 Baraban, Dunja 202  
 Baranović, Branislava 16  
 Barić, Renata 26, 31, 33  
 Barišić, Marijana 240  
 Bartolac, Andreja 71  
 Bašić, Josipa 137, 140  
 Bastijanić, Tamara 85  
 Beara, Mirjana 23  
 Berat, Nevena 255  
 Bešlić, Morena 72  
 Bezinović, Petar 15  
 Bezjak, Robert 27  
 Bilić, Vesna 131  
 Bjekić, Jovana 198, 208  
 Blazevska-Stoilkovska, Biljana 73  
 Bodroža, Bojana 74  
 Bogatyreva, Olga 199  
 Bogdanović, Milena 187  
 Bogner, Ivona 211  
 Bosnar, Ksenija 37  
 Bosnić, Ljiljana 188

Bošković, Irena 116  
 Bovan, Kosta 75  
 Bradić, Sanja 44  
 Bratko, Denis 79, 191  
 Brdarić, Dragana 116  
 Brkić, Nina 76, 230  
 Brkić Šmigoc, Jelena 22, 24  
 Brković, Irma 77, 120, 191  
 Brnović, Irena 202  
 Bubić, Andreja 78  
 Bucik, Valentin 111  
 Bugarski, Vojislava 204  
 Burić, Irena 200, 222  
 Buško, Vesna 35, 46  
 Butković, Ana 79, 191

**C**

Cakić, Lara 234  
 Caporusso, Grazia 201  
 Cecić Erpič, Saša 27, 29  
 Cifrek-Kolarić, Marta 57, 202  
 Cigić, Dunja 204  
 Colnerić, Blanka 258  
 Costea Barlutiu, Carmen 81  
 Crownover, John 94  
 Cvejić, Sanja 237

**Č**

Čehil, Kristina 82  
 Čima, Ana 205, 217  
 Čoderl, Sana 54  
 Čolić, Monika 175  
 Čorkalo Biruški, Dinka 83  
 Čudina, Andrea 232  
 Čuljak, Anita 206  
 Čuržik, Doris 84

**Ć**

Ćirović, Ivana 115  
 Ćubela Adorić, Vera 119, 218, 229  
 Ćurković, Natalija 179



**D**

Davidović, Nikolina 85  
 Delač Horvatinčić, Ivana 86  
 Delale, Eva Anđela 87  
 Denkova, Frosina 88, 172  
 Despenić, Ana 231  
 Deutmeyer, Melanie 212  
 Dimitirijević, Aleksandar 53  
 Dinić, Bojana 89  
 Dittrich, Regina 42  
 Djordjevic, Branislav 135  
 Dodaj, Arta 207  
 Dodig, Dora 160  
 Domijan, Dražen 90, 132  
 Domitrovich, Celene 140  
 Drače, Saša 91  
 Dulanović, Milena 92  
 Durniat, Katarzyna 93  
 Dušanić, Srđan 94

**Đ**

Đapo, Nermin 105, 123  
 Đerić, Ivana 95, 104  
 Đević, Rajka 95  
 Đokić, Teodora 206  
 Đurišić-Bojanović, Mirošava 209

**E**

Eminović, Fadilj 96, 1084, 219  
 Erić, Milica 198

**F**

Fako, Indira 117  
 Fekonja Peklaj, Urška 133  
 Ferić Šlehan, Martina 210  
 Frančišković, Tanja 175  
 Frankus, Elisabeth 97  
 Frichand, Ana 98  
 Furlan, Maja 54

**G**

Galić, Slavka 61  
 Galić, Zvonimir 99, 183  
 Gavrilov-Jerković, Vesna 55, 60, 259  
 Gazdić-Alerić, Tamara 50  
 Genc, Ana 100  
 Gereš, Natko 94  
 Golubović, Špela 211  
 Gračanin, Asmir 101  
 Greenberg, Mark T. 140  
 Gregov, Ljiljana 221, 246  
 Grozić-Živolić, Sonja 137  
 Gršković, Vanja 102  
 Grubić, Marina 202  
 Gulan, Tanja 103  
 Gutvajn, Nikoleta 95, 104

**H**

Hadžiahmetović, Nina 105  
 Hadžić, Alisa 213  
 Hagedorfer-Jauk, Gabriele 212  
 Hanak, Nataša 23  
 Hasanagić, Anela 106  
 Hasandedić, Lejla 213  
 Hatzinger, Reinhold 42  
 Hauptfeld, Valerija 192  
 Hedrih, Anđelka 107  
 Hedrih, Vladimir 107, 108, 193  
 Hildebrandt, Andrea 40  
 Hindija, Adna 213  
 Horvat, Martina 258  
 Hromatko, Ivana 109  
 Huić, Aleksandra 110, 118, 160  
 Husremović, Dženana 111  
 Huston, Ted 118

**I**

Ilić, Ljiljana 226  
 Ivanec, Dragutin 49, 112, 228  
 Ivanov, Michael 113  
 Ivanović, Anja 114  
 Ivanović, Tamara 214

**J**

Jablan, Branka 211  
 Jakovčić, Ines 56  
 Jakovljević, Miro 205  
 Jambrović Čugura, Ivana 215  
 Janig, Herbert 212, 238  
 Jarić Busarac, Ana 80  
 Jensterle, Jože 54  
 Jerković, Ivan 76  
 Jerneić, Željko 61, 183  
 Jeromen, Tina 32  
 Jokić, Boris 18, 239  
 Jokić-Begić, Nataša 52, 58, 60  
 Jošić, Smiljana 115  
 Jovanović, Bojana 115  
 Jovanović, Veljko 116, 255  
 Jugović, Ivana 16, 17, 118  
 Juretić, Jasminka 56  
 Jurin, Tanja 58  
 Jurkin, Marina 216

**K**

Kahrović, Nejra 117  
 Kajtna, Tanja 32  
 Kalaj, Valentina 255  
 Kamenov, Željka 110, 118, 127  
 Kardum, Igor 101  
 Kendel, Jelena 119  
 Kereša, Marina 217  
 Keresteš, Gordana 77, 120, 191  
 Kezić, Tamara 241  
 Klarin, Mira 245  
 Kodžopeljić, Jasmina 121  
 Kolenović-Đapo, Jadranka 105  
 Kolesarić, Vladimir 48  
 Kolić-Vehovec, Svjetlana 122  
 Koludrović, Morana 159  
 Kolundžija, Ksenija 259  
 Komidar, Luka 36  
 Kos Bzik, Lidija 34  
 Koso-Drljević, Maida 72

Košćec, Adrijana 156  
 Kotzmuth, Ana 34  
 Kovač, Rafaela 218  
 Kozarić Ciković, Marijana 86  
 Kozina, Ivana 123  
 Kozina, Mihael 124  
 Kozlovskaya, Galina 113  
 Kramar, Kristina 248  
 Kramarić, Matea 248  
 Kranželić, Valentina 160, 210  
 Krapić, Nada 126  
 Kresić, Marijana 103  
 Krip, Marija 217  
 Kristofić, Barbara 126  
 Krkobabić, Marijana 219  
 Krznarić, Tina 125  
 Kukić, Miljana 56  
 Kurtović, Ana 220  
 Kuterovac Jagodić, Gordana 120

**L**

Lauri Korajlija, Anita 58  
 Lebedev, Alexander 68  
 Letina, Srebrenka 126  
 Lotar, Martina 127  
 Lovrenčić, Katarina 251  
 Löw, Ajana 128, 178  
 Luccio, Riccardo 129, 201  
 Lučev, Ivana 130  
 Lüdtke, Oliver 40

**LJ**

Ljubičić, Antoaneta 221  
 Ljubin Golub, Tajana 131  
 Ljubotina, Damir 41, 47, 48, 50

**M**

Macuka, Ivana 222, 229  
 Madahi, Muhammad Abraham 223  
 Madej, Marta 132  
 Marinović, Luka 257

Marinović, Mladen 51  
 Marjanović Umek, Ljubica 133  
 Marković, Laura 224  
 Marković, Slobodan 134  
 Martinac-Dorčić, Tamara 56  
 Marušić, Iris 14  
 Maslach, Christina 10  
 Maslić Seršić, Darja 82, 169  
 Masten, Robert 54, 60  
 Matešić, Krunoslav 61  
 Medjedovic, Janko 135  
 Međugorac, Vanja 180  
 Mentus, Tatjana 134, 136  
 Mičić, Lucija 225  
 Mihić, Ivana 76, 226, 256  
 Mihić, Josipa 137, 140  
 Mihić, Vladimir 76  
 Mijatović, Luka 138, 173  
 Mikac, Una 109  
 Mikloušić, Igor 39  
 Milas, Goran 39, 61  
 Milić, Marija 227  
 Milin, Petar 139, 236  
 Miljanović, Ljiljana 213  
 Miloloža, Marina 131  
 Mimica, Bartul 232  
 Mitić, Marija 53, 60  
 Mlačić, Boris 39  
 Mlakar, Janez 54  
 Modić Stanke, Koraljka 112, 228  
 Mohorić, Tamara 44  
 Molan, Marija 150  
 Moradi, Iraj 223  
 Mujagić, Amela 38

## N

Nekić, Marina 229  
 Nikić, Radmila 96, 144  
 Nišević, Sanja 230  
 Noč, Marko 54  
 Novak, Kristian 31  
 Novak, Miranda 137, 140

Novoselić, Marija 253  
 Novović, Zdenka 55

## O

Obradović, Vladimir 141, 189  
 Okanović, Dragana 142, 143  
 Okanović, Predrag 142, 143  
 Okovacki, Samanta 226  
 Opačić, Goran 74, 136  
 Ostović, Ines 251  
 Ožura, Ana 54

## P

Pacić, Sanela 96, 144  
 Padelin, Patricija 202  
 Panić, Ivan 243  
 Papić, Iva 231  
 Parmač Kovačić, Maja 183  
 Pavela, Irena 145  
 Pavlić, Matej 232  
 Pavlin-Bernardić, Nina 146  
 Pavlović, Milica 148  
 Pedović, Ivana 108, 148, 174  
 Pehlić, Izet 106  
 Pejić, Mina 149, 198  
 Pekić, Jasmina 100, 121  
 Penezić, Zvezdan 61, 206, 233  
 Perić Kosović, Danijela 234  
 Peterec Kotar, Darija 150  
 Petrović, Danijela 151  
 Petrović, Dijana 154  
 Petrović, Nebojša 80, 92  
 Pibernik-Okanović, Mirjana 64  
 Piri, Gabrijela 254  
 Plečaš, Mara 99  
 Pletikosić, Sanda 56  
 Podlesek, Anja 133, 152  
 Pokrajac-Bulian, Alessandra 11, 56, 60  
 Popov, Boris 235  
 Popov, Stanislava 235  
 Pötscher-GareiB, Michaela 42

Proroković, Ana 164  
 Prot, Franjo 37  
 Prot, Sara 37  
 Pucer, Nastja 244  
 Puklek Levpušček, Melita 153

## R

Raboteg-Šarić, Zora 154  
 Račevska, Elena 85  
 Rački, Željko 155  
 Radanović, Jelena 236  
 Radošević-Vidaček, Biserka 69, 156  
 Radulović, Danka 157  
 Rajković, Biserka 237  
 Rajter, Miroslav 22, 24  
 Raleva, Marija 22  
 Ratschnig, Elisabeth 238  
 Rebernjak, Blaž 43, 124  
 Rebić, Veseljka 158  
 Reić Ercegovac, Ina 159  
 Rendulić, Gordana 239  
 Repišti, Selman 213  
 Ricijaš, Neven 160  
 Rimac, Ivan 21, 24  
 Ristić Dedić, Zrinka 15, 19  
 Robitzsch, Alexander 40  
 Rode, Danuta 161  
 Rode, Magdalena 161  
 Romani, Tena 30  
 Rončević Zubković, Barbara 122  
 Rovani, Daria 162  
 Ručević, Silvija 163

## S

Salkičević, Svjetlana 84, 166  
 Salvesani, Antonia 164  
 Samadzadeh, Mona 223  
 Savanović, Ljubomir 165  
 Schiavuzzi, Lara 167  
 Schröger, Erich 78  
 Schubotz, Ricarda 78

Senft, Birgit 212  
 Sesar, Kristina 240, 249  
 Shurbanovska, Orhideja 73  
 Simić, Jelena 241  
 Slavković, Sanela 144  
 Šlazyk Sobol, Magdalena 168  
 Slišković, Ana 169  
 Smederevac, Snežana 89  
 Smojver-Ažić, Sanja 56  
 Smolić-Ročak, Anđela 242  
 Smrdu, Maja 54  
 Smuđa, Marija 114  
 Sočan, Gregor 36, 153  
 Soranzo, Alessandro 170  
 Sorić, Izabela 102, 200, 233  
 Spasovski, Ognjen 171  
 Srna, Jelena 53  
 Stamenkova Trajkova, Verica 65, 172  
 Stanimirović, Dragana 138, 173  
 Stanković, Nevena 243  
 Stanojević, Marija 226  
 Stavrić, Stevan 148, 174  
 Stevanović, Aleksandra 175  
 Stevković, Ljiljana 25  
 Stojanović, Kristina 176  
 Stojimirović, Elena 168  
 Strahinja Ratković, Ana 217  
 Strizović, Stanislava 256  
 Suessenbacher, Gottfried 177  
 Sušac, Nika 24, 128, 178  
 Sušan, Zoran 61  
 Svetina, Matija 244

## Š

Šabić, Josip 179  
 Šehanović, Aida 192  
 Šetić, Mia 90  
 Šimić, Nataša 145, 207, 240  
 Šimić Šašić, Slavica 245  
 Šimunić, Ana 246  
 Šincek, Daniela 247  
 Španić, Ana Marija 248

Šunjić, Marijana 249  
Šverko, Iva 70, 180

## T

Tadinac, Meri 12, 48, 130, 166  
Tahirović, Senija 181  
Takšić, Vladimir 44  
Taslak, Marina 182  
Tatalović Vorkapić, Sanja 130, 250  
Tenjović, Lazar 24, 53  
Težak, Kristina 251  
Thomas, Almut 42  
Tišma, Mariana 28  
Tkalčić, Mladenka 56  
Todorović, Marina 114  
Tödtling, Marija 251  
Tolanov, Ana 182  
Tomanović, Katarina 220  
Tomas, Jasmina 248  
Tomašić, Jasmina 252  
Tomić, Nataša 226  
Tonković, Maša 183  
Tonković, Mirjana 112, 184, 228  
Tošković, Oliver 185  
Trajkov, Ivan 65, 186  
Trboglav, Martina 33  
Tucak Junaković, Ivana 242, 253  
Tumbas, Marina 85

## U

Uhl, Eberhard 238  
Urch, Dražen 43, 51  
Užarević, Filip 232

## V

Vasojević, Slađana 187  
Velki, Tena 197, 234, 254

Vidanović, Snežana 147  
Vincelj, Tomislav 188  
Vizek-Vidović, Vlasta 61  
Vlahinja, Helena 188  
Vlajković, Ana 23  
Vlašić-Cicvarić, Inge 202  
Vodanović Kosić, Ana 205  
Vranić, Andrea 49, 184  
Vranj, Edin 189  
Vučetić, Milica 151  
Vučetić, Sanja 190  
Vujić, Sunčana 188  
Vukajlović, Marijana 255  
Vukasović, Tena 79, 191  
Vukelić, Nina 256  
Vukobrat, Sonja 116  
Vulić-Prtorić, Anita 57, 60, 202, 257

## W

Wilhelm, Oliver 40

## Z

Zabukovec, Vlasta 152  
Zarevski, Predrag 61  
Zdravković, Sunčica 139  
Zoletić, Emina 192  
Zupančić, Maja 153, 258

## Ž

Žauhar, Valnea 44  
Želeskov-Đorić, Jelena 193  
Žeželj, Iris 114, 115  
Živanović, Marko 208  
Živčić-Bećirević, Ivanka 56, 60  
Žuljević, Dragan 259

***Grafičko-likovni urednik***

Siniša Kovačić

***Grafičko oblikovanje naslovnice***

Bojan Kanižaj

***Izdavač***

Filozofski fakultet, Zagreb

***Tisak***

Grafički zavod Hrvatske, d.o.o., Zagreb

Tisak završen u travnju 2011.

***Naklada***

400